STO JADA: O ČEMU PIŠE EMIR KUSTURICA | **SPC:** ODLAZAK VASILIJA KAČAVENDE

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1164–1165

25. april 2013.

INTERVJU: ČEDOMIR JOVANOVIĆ

Zašto me napadaju hijene

AKO STE SE PITALI KAKO MOŽE LAKŠE

PONUDA ZA VLASNIKE MALIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIKE KOJA ŠTEDI I VREME I NOVAC

Razumemo da nije lako voditi svoj biznis. Nekad prosto niste sigurni kada vam se završava posao, a kada počinje privatni život. Da bismo vam olakšali, omogućili smo da kod nas brzo, jednostavno i uz brojne povoljnosti, završite sve obaveze odjednom uz pomoć ličnog bankara koji istovremeno brine i o vašem poslovnom i o privatnom računu.

JER IGRAMO U ISTOM TIMU

SOCIETE GENERALE SRBIJA

Besplatan poziv na broj

0800 300 004

www.societegenerale.rs

VREME
BROJ 1164–1165
25. april 2013.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Dosije Vremena: Radnička klasa 2013.

Drugovi i drugarice, srećan vam međunarodni praznik rada Prvi maj! Vi niste više ni proleteri, ni avangarda, ni šljakatori, ni crnci, ni manosi, ni ošljari, ni fizosi, ni šančeri, vi ste sada – humani kapital. Koji se rasipa kao nasleđena ujčevina.

PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ STR. 20

Audicija za uличne svirače: Mi imamo talenat

Kako su svirali, a kako pevali ljudi koji zarađuju na beogradskim ulicama, kako se klasifikuju po futrolama instrumenata, zašto su dominirali rok, bluz i klasika i šta će o svemu reći stručni žiri

PIŠE: LJUBOMIR ŽIVKOV STR. 28

Nova knjiga Emira Kusturice: Crna slova, beli papir

"Sto jada" (Novosti, Beograd, 2013) je naslov nove knjige Emira Kusturice. Nakon velikog uspeha autobiografije "Smrt je neprovjerena glasina", slavni režiser je napisao knjigu priča. Četiri priče (od ukupno šest) kao da čine konture labavog romana koji izvire sa margina Kusturičinog životopisa, ali dve, možda najbolje, deo su nekog drukčijeg i neobičnijeg književnog sveta

PIŠE: MUHAREM BAZDULJ STR. 50

Jelovnik rimskog legionara: Dvopek, slanina i sirće

U istoriji hrišćanstva, postupak rimskog vojnika koji je umirućem Isusu na krstu ponudio da sirćetom utoli žeđ uobičajeno se smatra za njegovo poslednje iskušenje i još jedan nedvosmislen dokaz rimskog sadizma. Greška se, kako to već biva, možda krije u prevodu. Jer ono što je prevedeno kao ocat, sirće, bila je u stvari poska (posca), vrsta pića koje je bilo obavezni deo redovnog sledovanja rimskih legionara.

PIŠE: ALEKSANDAR ĆIRIĆ STR. 76

SLEDEĆI BROJ "VREMENA" IZLAZI IZ ŠTAMPE 9. MAJA

Fotografija na naslovnoj strani: A. Anđić

Beograd, Priština i Brisel

DAČIĆ U HAREMU

Srpska vlast odlučila se da izađe iz zone zamrznutog konflikta i uz očekivanu dozu medijskog spinovanja mislim da će ubediti narod da je povukla pravi potez. Protesti u Beogradu su slabi i kratkog daha. Srbi na Kosovu već su živeli u nekoj vrsti provizorijuma, sad će morati da se prilagode drugom

Aklamacijom prisutnih građana (procene govore o 10.000 do 20.000 ljudi) na mitrovačkom trgu Šumadija usvojena je, u ponedeljak 22. aprila, deklaracija o osnivanju Skupštine Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija. Nije mogla biti poslata jasnija poruka pregovaračima iz državnog vrha da će primena sporazuma potpisanog u Briselu teško biti sprovedena i da će naići na otpor politički i poslovno moćnih ljudi iz severnog dela Kosova.

Ovlašćeni pregovarači parafirali su dokument kojim se postavlja elementarni okvir za dogovor između Beograda i Prištine. Đavo leži u detaljima, a o njima će se pregovarati u kratkim rokovima, jer kako narod lepo kaže: gvožđe se kuje dok je vruće.

Dakle, do juna, obe strane treba da se dogovore o nizu detalja koji će jasno pokazati šta se krije iza načelnih petnaest tačaka sporazuma, a od sposobnosti da se dogovore zavisiće i konačna odluka o tempu evropskih integracija. Pretpostavlja se da je obema stranama, i Beogradu i Prištini, stalo do toga da uhvate taj junski voz, pa će pritisak roka – koji se pokazao delotvornim i tokom pregovora okončanih u minuli petak – ponovo biti ona sila koja se pojavljuje niotkuda i rešava stvar.

Mediji u Beogradu, bliski takozvanom državnom vrhu, ubiše se od citiranja Tačijeve opozicije koja ga oštro napada zbog popustljivosti i to im postaje krunski dokaz ne samo da su naši pametni nego i da su lepši. Tim reakcijama prištinske opozicije dokazuju da "naši vaše nadjačaše", a pretpostavljam da i Tačijevi *kuriri* rado citiraju poruke kojima se preti dojavljenom dvojcu iz tročlanog državnog vrha Srbije (videti okvir "SMS bitange").

Na unutrašnjopolitičkoj sceni Srbije ne očekuje se neki poremećaj, osim ako neko veruje da će protestna šetnja DSS-a nešto da promeni ili da će da urodi plodom poziv Dveri vojsci i policiji da spreči državni udar, jer potpis na briselskom dokumentu je, po njima, baš to. Kao što se i očekivalo, prošlonedeljni saveznici u borbi protiv Pajtićevog separatizma postali su ljuti protivnici, ali neće ni to dugo da traje. Pomiriće se čim nađu neku tačku u kojoj će se spojiti njihov politički profit sa njihovim viđenjem nacionalnih interesa Srbije.

Sve češće se pominje referendum kao način na koji treba da se odluči o sudbini sporazuma, ali i sudbini aktuelne vlade. Crkva, DSS i drugi zagovornici teze da narod neće prihvatiti ono što je potpisano, misle da je to pravo rešenje. Njihov pritisak nije veliki. Vlada će u Skupštini obezbediti podršku i jedina zbilja ozbiljna prepreka očekivanoj primeni potpisanog potiče od građana sa severa Kosova.

IZDAJNICI I PRAVOVERNI

Sagovornik "Vremena" rodom iz Zvečana očekuje da će beogradska vlast sve učiniti da diskredituje lidere Srba s Kosova. I sam se pita koliko su protesti spontani, a koliko su indukovani potrebom da određeni broj ljudi iz severnog dela zadrži u svojim rukama poluge političke moći i biznis uspostavljen u decenijskom provizorijumu.

Ivica Dačić je u emisiji RTS-a u ponedeljak rekao da nije izdajnik i da želi da vodi jasnu i odlučnu politiku, podsetivši na 1389. godinu i žrtvu Srbije zarad očuvanja svog naroda. "Dobio sam i poruku da smo izdali cara Lazara. On je stradao na Kosovu, ubio ga je Bajazit. Carica Milica je sledeće godine odvela svoju ćerku u harem Bajazita, dala je za ženu čoveku koji je ubio njenog muža, čoveku druge vere, koji je napao Srbiju, odrubio glavu njenom mužu. Zašto? Odluku su doneli Sabor i crkva. Da li je carica Milica izdala svog Lazara time? To je uradila zbog svog naroda i danas su u SPC Milica i Olivera simbol žrtve za srpski narod", objasnio je Dačić.

Premijer Srbije poručio je građanima Srbije koji su otišli u inostranstvo da ne dele lekcije iz tih zemalja, već da se vrate u Srbiju i podele sudbinu svog naroda.

"Iz Austrije mi je jedan poslao poruku i rekao da nikako ne ulazimo u Evropsku uniju. On je otišao u Austriju, tamo je odveo decu, a ovde će druga deca da budu uništavana. Vratite se u Srbiju, delite sudbinu svih, pa onda delite lekcije", poručio je Dačić.

Na toj vrsti pokazivanja tuđeg licemerja odbranu je gradio i Aleksandar Vučić pominjući čoveka "s naočarima za sunce" (osnovano se sumnja na Slobodana Samardžića, potpredsednika DSS-a), koji je "poslao sinove u London i Pariz", a ovde galami protiv Evrope.

U javnom govoru već je došlo do zanimljivih obrta. Tek ćemo se nagledati i načitati kako branitelji svake tačke ustavne preambule hvale ustavni zakon kojim će se poništavati duh preambule, kako se odriču brzopletih zakletvi i prilagođavaju napisano potpisanom.

S druge strane, biće i onih kojima je državni vrh oličen u trojstvu Nikolić–Dačić–Vučić od dojučerašnje trojne osovine zla postao od petka brat po evropejskom duhu i pregnuću.

Vlada Srbije je u ponedeljak pre podne usvojila predlog "Prvog sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa", a premijer Ivica Dačić je odmah obavestio telefonom visoku predstavnicu

POSLE DESET RUNDI PREGOVORA: Ivica Dačić i Hašim Tači

Foto: REUTERS

Foto: Mario Salerno

Foto: FoNet/Nenad Đorđević

PREGOVORI I PRIGOVORI: Srpska delegacija u Briselu; radikali i DSS u Beogradu; Srbi u Kosovskoj Mitrovici

Foto: FoNet/Aleksandar Koković

Foto: Djordje Savić/EPA

Evropske unije Ketrin Ešton o odluci, a istim povodom je imao sastanak sa šefom Delegacije EU u Srbiji Vensanom Dežerom. Vlada Srbije je saopštila da je "naložila ministarstvima, posebnim organizacijama i službama da preduzmu aktivnosti radi primene sporazuma, kao i da nastave s primenom već postignutih dogovora s predstavnicima privremenih institucija samouprave na KiM".

NEMOGUĆA MISIJA

U tački 12. sporazuma navodi se da će plan primene biti napravljen do 26. aprila, a da će "u primeni biti razmotren princip transparentnog finansiranja". Analitičari iz Beograda i Prištine ocenjuju za "Danas" da će implementacija većine tačaka sporazuma biti usporena, ali da najpre treba uspostaviti mehanizme primene, odnosno akcioni plan.

"Ovo je jedan od osam do sada postignutih sporazuma između Beograda i Prištine, a već ima problema s primenom dogovora o katastrima, tablicama, »

Propisi o referendumu

Prema Ustavu Srbije, Narodna skupština raspisuje republički referendum (član 99), a u članu 108. navodi se da Narodna skupština raspisuje referendum o pitanju iz svoje nadležnosti, u skladu sa Ustavom i zakonom, na zahtev većine svih narodnih poslanika ili najmanje 100.000 birača. "Predmet referenduma ne mogu biti obaveze koje proizlaze iz međunarodnih ugovora, zakoni koji se odnose na ljudska i manjinska prava i slobode, poreski i drugi finansijski zakoni, budžet i završni račun, uvođenje vanrednog stanja i amnestija, kao ni pitanja koja se tiču izbornih nadležnosti Narodne skupštine", navodi se u ovom članu Ustava.

A u članu 10. Zakona o referendumu i narodnoj inicijativi, koji je poslednji put menjan 1998. godine, navodi se da od dana raspisivanja do dana sprovođenja referenduma ne može proteći manje od 15 ni više od 90 dana.

U članu 19. ovog zakona kaže se da pitanje o kome se građani referendumom izjašnjavaju mora biti izraženo jasno tako da se na njega može odgovoriti "za" ili "protiv", odnosno "da" ili "ne". Kad se referendum raspisuje radi prethodnog izjašnjavanja građana, pitanje o kome građani treba da se izjasne može biti formulisano tako da se u odgovoru na njega građanin opredeljuje za jedinu od više predloženih mogućnosti.

U članu 24. kaže se da je referendum punovažan "ako je na njemu glasala većina građana koji imaju biračko pravo i koji su upisani u birački spisak u skladu s ovim zakonom". "Odluka o pitanju koje je bilo predmet izjašnjavanja na referendumu smatra se donetom ukoliko je za nju glasala većina građana iz stava 1. ovog člana, ako Ustavom, zakonom ili statutom nije za to predviđen veći broj", navodi se u ovom članu zakona.

ZORAN STANOJEVIĆ

SMS bitange

Ne razumem potrebu da nekome ko je javna ličnost pošalješ preteći SMS, pa još usmeren na članove njegove ili njene porodice.

Ono što posebno zabrinjava je kada takve poruke primaju prvi ljudi zemlje, oni koji se nalaze na čelu takozvanih ministarstava sile, policije i odbrane, uključujući i sve službe bezbednosti. Ako za njih nema zaštite, onda mi ostali slabo čemu ima da se nadamo. To jest, ako u njihovom slučaju organi reda ne mogu da preduprede, privedu i kazne one koji se takvom aktivnošću bave, onda verovatno takav otpor ljudskoj gluposti i agresiji u društvu nije predviđen. Samo je do sada bio izražen na nebitnom nivou, kao vršnjačko nasilje, mobing ili već nešto slično za šta smo spremni tek da odmahnemo rukom i kažemo ono pomirljivo "pusti...".

Ali smo spremni i da se iščuđavamo "otuđenim" društvima koji agresivnost već u malim količinama strogo kažnjavaju, naročito kada je reč o deci, pa bilo da su vaša ili vašeg protivnika, pa i političkog. I odluku o tome ne donosi premijer ili ministar koji je predmet SMS progona, već tužilac, odnosno policija, čim za to dozna. A u Srbiji ovih dana, sve naopako.

Prvo pitanje koje mi se javilo je da li je kažnjivo deliti nečiji broj telefona na ulici i pozivati ljude da na taj telefon šalju svoj stav? Oni koji su brojeve delili verovatno ne misle da su poruke prešle neku granicu pristojnosti jer oni takvu granicu jednostavno ne priznaju. Inače, deljenje brojeva telefona (faksa) nije nepoznat oblik građanske neposlušnosti, ali samo ako je reč o fiksnom broju neke institucije koja po mišljenju određene grupe građana krši nečija prava. Pristojno neposlušni građanin nikada svoj bes ne usmerava privatno, na kućne i lične brojeve, daleko bilo na ukućane makar kakvog (po njihovom mišljenju) zlotvora.

Dakle, treba li zakon da uvede nekakvu kaznu za onoga ko razotkriva ovu vrstu privatnosti? Verujem da bi se o tome mogla voditi velika rasprava, bilo bi, siguran sam, i argumenata protiv, ali da ja u prilog debate kažem da je u osnovi svesne građanske neposlušnosti i spremnost da se otrpi kazna, kakva god da je. A to znači da neposlušni građanin nastupa javno, imenom i prezimenom, ne skrivajući se ni iza kakve tehnologije.

Dodaću da podjednako pogrešnim smatram i objavljivanje brojeva sa kojih su poruke navodno poslate. Jer, na internetu postoji dovoljno servisa koji vam omogućuju da pošaljete SMS poruku identifikovani tuđim brojem (recimo Vučić "piše" Dačiću i obrnuto). Te se objavljivanjem tih brojeva, a bez istrage, možda opet nekome naneti šteta.

Mnogo je posla za pisce zakona, pa i tehnološkog bontona, ali i za inženjere. Jer svaka SMS poruka može da se prati i mora da se plati, samim tim tragom novca dalo bi se doći do pošiljaoca. Ja bih doprineo još jednom idejom, a to je da se slanje SMS-a na službene telefone tarifira masno (sem ako niste prihvaćeni od korisnika telefona pa vas stavi na listu privilegovanih) po modelu koji je nedavno uveo Fejsbuk. Pa, ko to voli neka makar lepo plati. Jer slobodno mišljenje, kakvo god da je, ima svoju cenu. Pravim borcima za slobodu nije žao da je plate, a protuve ko protuve, vole da se švercuju.

Šta sadrži Sporazum o glavnim principima normalizacije

1. Formiraće se Udruženje/Zajednica većinski srpskih opština na Kosovu. Članstvo će biti otvoreno za sve druge opštine, ako se o tome slože članovi.

2. Zajednica će imati osnivački statut. Može biti ukinuta samo odlukom opština koje su u njenom sastavu. Garancije za Zajednicu su važeći zakon i Ustavni zakon.

3. Organizacija Zajednice će biti zasnovana na istim osnovama kao i Asocijacija kosovskih opština, odnosno imaće predsednika, potpredsednika, skupštinu i veće.

4. Opštine članice, u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi i kosovskim zakonima biće ovlašćene da sarađuju vršeći svoje nadležnosti kolektivno preko Zajednice. Zajednica će imati puni nadzor u oblastima ekonomskog razvoja, obrazovanja, zdravstva, urbanog i ruralnog planiranja.

5. Zajednica/Asocijacija ima i dodatne nadležnosti, koje će na nju preneti centralne vlasti u Prištini.

6. Zajednica će imati predstavničku ulogu pri centralnoj vlasti, kao i mesto u lokalnim savetodavnim telima u tu svrhu. Kako bi se navedeno sprovelo, predviđa se funkcija monitoringa.

7. Policija će biti jedinstvena i to će biti kosovska policija. Čitava policija sa severa Kosova treba da bude integrisana u okvire kosovske policije. Plate će isplaćivati jedino kosovska policija.

8. Pripadnicima drugih bezbednosnih srpskih struktura biće ponuđeno mesto u odgovarajućim kosovskim strukturama.

9. Zajednica će preko četiri opštine (Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok, Leposavić) birati regionalnog komandira policije, Mitrovica će imati drugog regionalnog komandira za Južnu Mitrovicu, Srbicu i Vučitrn. Regionalni komandant četiri severne opštine sarađivaće sa drugim regionalnim komandantima.

10. Predviđa se da pravosudne vlasti budu integrisane i rade u okviru kosovskog pravnog okvira. Apelacioni sud u Prištini će uspostaviti panel u kojem će u većini biti sudije kosovski Srbi koji će se baviti poslovima u svim opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom. Odeljenje Apelacionog suda, uključujući administrativno osoblje i sudije, imaće stalno sedište u severnoj Mitrovici. Svaki panel imaće u sastavu većinu sudija koji su kosovski Srbi. Pravosuđe će biti integrisano i radiće u okvirima pravnog sistema Kosova. Apelacioni sud u Prištini će formirati panel sudija u kome će većinu činiti sudije kosovski Srbi. Oni će biti nadležni za sve opštine sa većinskim srpskim stanovništvom. Odeljenje apelacionog suda, sastavljeno od administrativnog osoblja i sudija, imaće stalno sedište u severnoj Mitrovici (Okružni sud Mitrovica). Svaki panel ovog odeljenja biće sastavljen većinski od sudija kosovskih Srba. U zavisnosti od prirode predmeta sudiće nadležne sudije.

11. Predviđa se održavanje lokalnih izbora u 2013, uz podršku OEBS-a i po zakonima Kosova i međunarodnim standardima.

12. Potpisnici se obavezuju na izradu plana za implementaciju dogovorenog do 26. aprila. U sprovođenju dogovora mora se poštovati princip transparentnosti finansiranja.

13. Potpisnici se obavezuju na postizanje sporazuma o telekomunikacijama i energetici i da ih završe do 15. juna 2013.

14. Dve strane se obavezuju da neće jedna drugu blokirati, niti podsticati druge da blokiraju evropske integracije druge strane.

15. Predviđa se formiranje Odbora za primenu dogovora uz podršku Evropske unije, u kome će biti predstavnici obe strane, kojima će predstavnici EU pružati podršku.

Kopiju sporazuma, na osnovu kojeg je urađen prevod, parafirao je u Briselu premijer Srbije Ivica Dačić uz propratni tekst: "Ovime potvrđujem da je ovo tekst predloga o čijem će prihvatanju ili odbijanju obe strane podneti svoje odluke". Pored Dačića, Sporazum su parafirali premijer Kosova Hašim Tači, visoka predstavnica EU Ketrin Ešton i zamenik generalnog sekretara NATO Aleksandar Veršbou.

diplomama... Treba sačekati akcioni plan i videti da li će on predvideti nosioce implementacije", ukazuje politički analitičar Dušan Janjić. On kaže da je sporazum takav da postoji mnogo toga što treba dodatno raspraviti, ali da prvo treba videti kako uopšte doći do primene onoga što je parafirano.

Leon Malazogu iz prištinskog instituta "Demokratija za razvoj" kaže da dogovor Beograda i Prištine ne označava promenu celokupnog stava Srbije prema Kosovu, kao i da je sporazum urađen više za kratkotrajne rokove zarad EU. Prema njegovoj oceni, kada Srbija dobije datum pregovora sa EU, primena sporazuma će ići mnogo sporije, ali i dogovor o preostalim nerešenim pitanjima.

"Više tačaka je teško sprovodivo na delu, ali mislim da je najveći problem to što će Beograd i Priština različito tumačiti odredbe, pa će jedni govoriti da je nešto urađeno u skladu sa sporazumom, dok drugi to neće videti tako. U budućnosti, implementacija briselskog dogovora mogla bi možda da dovede i do pogoršanja odnosa Beograda i Prištine", navodi Malazogu.

Neko je već poredio poziciju Srbije s pričom o tamnom vilajetu: ako uzmeš kajaćeš se, ako ne uzmeš kajaćeš se takođe. Srpska vlast odlučila se da izađe iz zone zamrznutog konflikta i uz očekivanu dozu medijskog spinovanja mislim da će ubediti narod da je povukla pravi potez. Protesti u Beogradu su slabi i kratkog daha. Srbi na Kosovu već su živeli u nekoj vrsti provizorijuma, sad će morati da se prilagode drugom. ¶

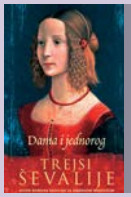
DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi” i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje do 9. maja 2013.

DAMA I JEDNOROG
Trejsi Ševalije
Priča o tajnama srednjovekovnih tapiserija

VEČNA ČAROLIJA POČETKA
Alojz Princ
Biografija Hermana Hesea

ŠEKSPIR
Bil Brajson
Ko je zaista bio Šekspir

LJUBAV JE UŠETALA
Marisa de los Santos
Bajka za odrasle o ljubavi i filmovima

NOVAC
Martin Ejmis
Roman o samoubilačkoj pohlepi

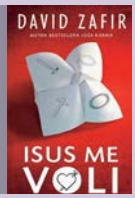
POSLEDNJE SKRETANJE ZA BRUKLIN
Hjubert Selbi
Remek-delo američke književnosti

PODUHVAT INDIJA
Erik Orsena
Roman o Kolumbu i njegovim putovanjima

ISUS ME VOLI
David Zafir
Jedan od najluđih romana ikada napisanih na nemačkom jeziku

MAJČINA RUKA
Igor Marojević
Roman o sudbini folksdojčera u Jugoslaviji

11.09 - DESET GODINA KASNIJE
Matijas Brekers, Kristijan K. Valter
Teorije zavere i 11. septembar

ČIK
Volfgang Herndorf
Lep i tužan pustolovni roman o zagonetnim predelima Nemačke

GIBRALTARSKI LJUBAVNICI
Dominik Bodis
Špijunsko-ljubavna priča o arapskom osvajanju Španije

PREOKRET
Čip i Den Hit
Šta raditi kad ništa ne ide od ruke

PRONAĐENA ATLANTIDA
Klajv Kasler
Klasik majstora avanturističkog žanra

TAMNA MATERIJA
Mišel Pejver
Horor u arktičkoj pustinji

NOVI POČETAK
Toni Parsons
Tipična parsonsovska gorkoslatka ljubavna priča

OSTRVO NA DVA MORA
priredila: Ljubica Arsić
Antologija priča o moru

ČOVEK JE VELIKI FAZAN NA OVOM SVETU
Herta Miler
Dobitnica Nobelove nagrade

HVALA ZA USPOMENE
Sesilija Ahern
Od autorke bestselera P.S. Volim te

KATALINA
Markus Orts
Pustolovna priča iz vremena kolonizacije Latinske Amerike

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. “Kod Vuka” (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. “SKC” (Kralja Milana 48, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. “Terazije” (Terazije 38, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. “Zemun” (Glavna br. 20, Beograd), .
Delfi knjižare d.o.o. “Laguna” (Makedonska 12, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. “Laguna Kragujevac” (Kralja Petra I 12, Kragujevac),
Delfi knjižare d.o.o. “Laguna Niš” (Voždova 4, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. “Super Vero” (Milutina Milankovića 86a, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. “Kalča” (TC Kalča, lamella E, local 11, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. “Kod sata” (Kneza Miloša 33, Valjevo),
Delfi knjižare d.o.o. “Laguna Čačak” (Gradsko šetalište bb, Čačak),
Delfi knjižare d.o.o. “Laguna Novi Sad” (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad),
Delfi knjižare d.o.o. “Laguna” (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. “Pančevo” (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. “Rodić” (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. “Zira” (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. “KNEZ” (Knez Mihajlova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. “Bulevar” (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. “Immo” (Gandijeva 21, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. “Subotica” (Korzo 8, Subotica),
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. “Miljakovac” (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. “Banovo Brdo” (Požeška 118a, Banovo Brdo)

Zašto me napadaju hijene

"Ako je Aleksandar Vučić koordinator službi bezbednosti, ko je odgovoran za eksploziju nasilja u našem svakodnevnom životu? Ako upravlja radom Saveta za nacionalnu bezbednost, ko je odgovoran za haos u tim službama? Za haos u policiji? U kojoj to zemlji komandant Žandarmerije polemiše sa tabloidima preko Fejsbuka? U kojoj to zemlji pitanje direktora policije postaje pitanje života i smrti, opstanka vlade, kao što je bilo ovde kod nas? U kojoj zemlji se prebijaju vodeći političari? Zašto Vučić ćuti o događajima u Segedinu?"

Nedelja za nama nesumnjivo je istorijska. U njoj su kraju privedena dva za Srbiju najvažnija politička procesa: postignut je sporazum sa Prištinom, a Evropska komisija dala je preporuku za početak pregovora sa Srbijom o njenom pristupanju Evropskoj uniji. Ali, proteklu nedelju obeležio je još jedan, verovatno jedinstven događaj: grupa huligana, pripadnika navijačke grupe Hijene, fizički je napala narodnog poslanika i lidera Liberalno demokratske partije Čedomira Jovanovića, njegovu suprugu Jelenu i dvoje prijatelja, od kojih je jedan, poznati vizuelni umetnik Srđan Ćešić, zaradio dve frakture lobanje, prelom nosa i nekoliko polomljenih zuba. Napad se, dogodio na čardi kraj Segedina, u Mađarskoj, gde su se i Jovanović sa prijateljima i navijači našli zbog vaterpolo utakmice Crvena zvezda – Seged. Prema priznanju jednog od napadača, povod za fizički napad bio je stav Čedomira Jovanovića i njegove partije o problemu Kosova. Paradoksalno, Jovanović je zbog stava o Kosovu napadnut samo dva dana pre nego što je Vlada Srbije potpisala sporazum sa Prištinom, koji je po svojoj suštini vrlo sličan rešenju kakvo je Liberalno demokratska partija podržavala ranijih godina. "Moj život je prepun paradoksa, i ta sreda je jedan od njih", kaže Čedomir Jovanović na početku razgovora za "Vreme".

"VREME": Šta se dogodilo u Segedinu?

ČEDOMIR JOVANOVIĆ: Izbegavam utakmice godinama jer ne mogu da se isključim kao većina publike i okrenem glavu od svega što je tu prisutno, a potpuno je suprotno mojim vrednostima. Otišao sam u Segedin zato što nisam u prilici da svoje prijatelje podržavam ovde u Beogradu jer ne želim da delim tribinu sa kriminalcima koji se kriju iza kluba i gotovo očajničke potrebe svih nas za malo ponosa i dostojanstva koje pronalazimo u pobedama sportista koji su uspeli uprkos Srbiji, a ne zahvaljujući njoj. Zašto je slika svake priča o Kosovu glava bez vrata sa dosijeom ambicioznijim od onog koji su u tim godinama zajedno imali Arkan i Legija? Zašto se sa srpskim patriotizmom upoznajemo

Fotografije: Aleksandar Anđić

u euforiji bezvrednih naslovnih strana koje lepimo po raspalim šleperima, propalim kancelarijama, jazbinama kraj reke ili na ćošku ulice, u kojima se jeftino i loše pije do iznemoglosti. I zašto se uvek, bez izuzetka, baš uvek sa tom slikom rastajemo poniženi i zatečeni istinom koju nismo videli, a koja nam eksplodira u lice sa musavih strana crne hronike?

Naišli smo dva sata ranije s prijateljem kako bi nas sproveo putem do banje u kojoj se igra utakmica Lige šampiona iako Garmin navigacija još nije čula za nju. Usput smo stali kraj nekog ni po čemu posebnog restorana i odjednom se našli u situaciji bez izbora, koja je ta dva pontona i par kvadrata učinila važnijim od Zvezdinog evropskog uspeha, a periferiju Segedina ravnopravnom sa istorijskim Briselom u svim vestima. Nijedna ružna reč s naše strane nije rečena, nijedan paničan ni ishitren gest. Bili smo vrlo mirni do prvog udarca, a nakon toga – onakvi kakvi jedino i možemo da budemo – odlučni da se borimo za svoj život. Potcenili su nas svi koji su napali, jer nas nikad nisu razumeli. Danas kad čujem šta pričaju po gradu, mislim da i oni sad vide razliku između mojih prijatelja, Jelene i mene i onog s čime se inače sreću. To nisu bile prve batine u mom, ali ni u životu svih koji su tog popodneva bili kraj mene. Gazili su me Miloševićevi kordoni, kao što su godinama gazili sve oko mene, čitav moj svet. Ne bih stigao do tog Segedina da sam bio kao što su oni mislili da jesam. Nikada se nisam povlačio i pravio kompromise. Niko od nas. Da bismo živeli morali smo da preživimo sve što nas je uništavalo. I zato je reakcija bila ista kao u Kolarčevoj '97, na Brankovom mostu '99, Petog oktobra, 12. marta. Ista za Badžu, DB, Legiju, JSO, zemunce, hijene, sve. Ne možemo da pristanemo na njih. Mi smo dva sveta i zato nismo mogli da prihvatimo pravila rulje koja se sama sebi dokazuje tako što linčuje one koje u tom trenutku smatra lakim plenom. Moje okruženje i danas čine ljudi koji su uz mene bili i pre 20 godina. Tih nekoliko divnih prijatelja je zapravo uz mene i zato što misle da im je obaveza da u našem zajedničkom životu troše svoj život, a štede moj. Zato je Srđan unakažen. Ne greškom, nekim pukim slučajem, nego zato što i danas veruje da moji ratovi nisu samo moji, baš naprotiv, i da je red da i njih delimo kao i sve drugo u životu. Preko mene se bacila Jelena. Pola svog života je sa mnom u tom živom blatu, u kom smo prve zajedničke dane provodili tako što smo se selili iz stana u stan, nakon dojava da nismo bezbedni ili posle nekog napada na nas, kada su bombe dizale u vazduh automobile ispod prozora stana u kom smo živeli u Avalskoj, i kada nisu eksplodirale pod nadvožnjakom koji smo prelazili kod Banovaca, i kada je Zoran ubijen i kada su prvi put, pored mene i nje, počeli da prete i našoj deci, Jelena je davala sebe, a štitila mene.

Naravno da to što se desilo nema veze sa Zvezdom. To su kriminalci, talog našeg društva, moralne nakaze, ološ koji truje našu decu dilujući im narkotike, koji reketira one koji još mogu da stvore nešto u Beogradu, preti tužiocima i sudijama, sačekuje i puca u leđa policajcima koji još služe zakonima ove zemlje. Naravno, s velikom političkom podrškom. Oduvek su bili tako nasilni jer je nasilje bilo političko sredstvo koje se koristilo ili se nije koristilo po potrebi.

Poslednjih petnaestak godina navijači su prestali da budu navijači i postali paravojna formacija koja služi za terorisanje po potrebi i uvek na kraju izmiče kontroli. Nećete naći primer u širem prostoru od ovog našeg da je navijačka grupa nasrtala na majku četvoro dece. Oni su se tukli sa mojom Jelenom koju nikad u životu nisu videli, nikad im nije ništa uradila, ni tog dana, osim ako neko ne misli da je njena odgovornost u tome što je bila spremna na sve da zaštiti čoveka kog voli i s kojim deli svoj život. Te pojave nisu nastale same od sebe. Uporišta toga su previše široka da bismo mogli da ih ignorišemo i pojednostavljujemo.

Kako tumačite tišinu unutar određenih političkih krugova? Da li je normalno da predsednik jedne parlamentarne stranke bude napadnut, a da se ne oglasi npr. predsednik Skupštine i ne osudi napad?

Ćutanje stranaka na vlasti, pre svih SNS-a, ne tumačim samo kao jasnu podršku tim navijačkim grupama već i kao njihovu nemoć. Vođa te grupe je osoba iza koje je 40 krivičnih prijava, vrlo dobro poznata policiji, hapšena zbog iznuda, nanošenje teških telesnih povreda, napada na službena lica, osuđena na osam godina pa pomilovana predsedničkom voljom pre nekoliko meseci, sa svojom privatnom vojskom koju čine deca odrasla u beznađu, deformisanog pogleda na svet koji je posledica pogrešnog sistema vrednosti u kojem su odrastali, sa roditeljima bez posla, pred koje ona izlaze s evrima zarađenim u dilovanju, ili spremnosti da se bezumno nekom puca u leđa i tako izbori pozicija i status u tom privremenom krugu u kom život ne traje predugo.

Mi sad vidimo svoje pravo lice, upoznajemo sami sebe, ne možemo da pobegnemo od onog što jesmo. To lice su gledali neki drugi, u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni, na Kosovu, i opisivali ga jezikom koji smo mi smatrali uvredljivim

i pogrešnim. Danas sami o sebi govorimo onako kako su nekad drugi govorili o nama i zato je ovo trenutak u kom moramo postaviti fundamentalna pitanja, koja ne smeju ostati po strani. Odgovore na njih pre svega treba da daju oni koji su na vlasti, a oni nemaju snagu za tako nešto. Koji je cilj Srbije? Koja je uloga vas i mene i svakog čoveka koji živi na ovom prostoru? Gde je perspektiva za naše porodice, mir do kog dolazimo tako što znamo da je pred nama uloga koja je napisana za nas? Ja ne živim onako kako sam želeo. Postao sam političar, a od politike sam bežao i prezirao je. Mislim da danas nema mnogo ljudi koji za sebe mogu da kažu da se osećaju komforno jer su u poziciji koju su tražili. Tako iščašeni mi ne možemo ništa drugo osim da grizemo sami sebe i da režimo jedni na druge. Zato nema kompromisa s Hijenama. Svako može da vam puca u leđa i da vam stavi bombu pod automobil, ali nemate prava da ikome date svoju dušu. Za mene je to u ovom trenutku presudno. Kako pronaći mir i spokoj za svakog od nas uz pravo da budemo različiti, da budete gej ili pop, japi ili neki nezainteresovani klinac s ambicijom da živi od danas do sutra.

Da li ste zadovoljni reakcijom policije?

Postoji razlika između policije i policajaca. Srbija je u slobodnom padu i to predugo traje. Davno smo izgubili pravo da se ponašamo kao većina normalnog sveta u kojem se podrazumeva da je država, a ne lična izdržljivost stena na kojoj gradite svoj život. Kao sistem, srpska policija ne može previše da se razlikuje od same Srbije. U većoj ili manjoj meri sve oko nas je deo privremene scenografije koja traje koliko i oni koji su vlast. Zato danas, u institucionalnom smislu, mi nemamo policiju, nego radne grupe koje po pravilu vikendom love veštice po Srbiji i bilduju rejting Vučiću bacajući na lomače sve što donosi slavu od Miškovića do Sartida. Istovremeno svojom politikom, jezikom i ciljevima svi oni takvi kakvi jesu daju legitimitet svakoj vrsti nasilja. Nasilje desničara tolerišu kroz suspenziju ustavnih sloboda na kojima je zasnovana ideja nacionalne, verske, rodne, seksualne, svake ravnopravnosti. Političko nasilje afirmišu kroz kriminalizovanje svakog ko nije sa njima. Istovremeno pojedinci u toj policiji i takvoj državi čine sve kako bi mi makar povremeno mogli da se osetimo kao ljudi iza kojih je država. Oni koji su i do sada radili svoj posao u policiji daju sve od sebe kako bi se konačno stavila tačka na ideju i ljude koji misle da zakoni za njih ne važe, dok istovremeno njihovi šefovi balansiraju između mene i svega što je protiv mene.

Da li mislite da u društvu postoji previsok stepen tolerancije nasilja i da postoji jedna nit koja spaja slučajeve kao što su Crna Reka, sprečavanje Parade ponosa, neredi u Đenovi, primeri nasilja nad ženama, tretman koji je u medijima imao makr u Velikoj Ivanči, sve do ovog napada na vas?

Do Velike Ivanče smo stigli kroz nametnutu moru Velike Srbije. Svi smo deo toga. I kad sa zgražavanjem posmatramo te scene, prećutkujemo ili o tome pokušavamo da govorimo – deo smo toga. Vreme koje smo živeli i preživeli nas je užasno deformisalo i možda toga drugi nisu svesni, ali ja jesam, između ostalog i kroz taj mir koji nas je pratio u situaciji u kojoj je bio ugrožen život svakom od nas, uz rešenost da opet vodimo ratove koji su najmanje lični, kroz potrebu da još jednom kažemo društvu istinu, iako društvo ne želi da nas sluša jer ne smatra tu istinu važnom.

Kad smo kod istine, LDP je od početka bio za prihvatanje Ahtisarijevog plana, zbog čega je platio cenu u vidu satanizacije i kačenja epiteta "izdajnika". Ono što je potpisano u Briselu vrlo je slično Ahtisarijevom planu. Da li je zamislivo u našem političkom životu da vam oni koji su to uradili sad priznaju da ste bili u pravu?

Meni se svakoga dana dešava da srećem ljude koji mi govore da sada razumeju ono o čemu sam govorio. Ali i danas, pošto ih saslušam, vidim da nas Srbija do kraja ne razume. Kada smo razgovarali o Ahtisariju, mi nismo stavljali tačku. Mi smo pred sobom imali viziju jedne zemlje. I kada danas Dačić ili Vučić, manje ili više trapavo interpretiraju naše stavove, oni nisu na našem tragu. Oni su i dalje na šinama Miloševićeve Srbije, jer probleme rešavaju kao i on, uskraćujući društvu pravo da dođe do odgovora na pitanje kako nam se sve to desilo. Traganje za tim odgovorom bi društvo dovelo do nepobitne konstatacije da je sve ono što nam se desilo posledica velikih političkih grešaka upravo onih koji danas, bežeći od tih grešaka, nama uskraćuju pravo da o svemu tome razgovaramo. Dačić, Vučić ili Nikolić rešavaju problem Kosova na isti način na koji je Milošević rešavao probleme po Hrvatskoj i po Bosni. Onda se samo postavlja pitanje gde je sledeće Kosovo. Sada, pošto više nema ni ustaša ni balija ni Šiptara jer smo ostali smo sami sa sobom. Treba pronaći nekog novog neprijatelja i povesti društvo u neki novi unutrašnji sukob, koji će onda biti paravan i opravdanje za čitav niz slabosti i tu tragičnu nemoć naše zemlje da se fokusira na sebe, definiše svoje ciljeve i da ih na racionalan način ostvari.

■ Nećete naći primer u širem prostoru od ovog našeg da je navijačka grupa nasrtala na majku četvoro dece. Oni su se tukli sa mojom Jelenom koju nikad u životu nisu videli, nikad im nije ništa uradila

Podela na izdajnike i patriote je nametnuta. Kad pogledate istoriju našeg društva videćete da su najviše žigosani oni koji su najviše dobra želeli ovoj zemlji. Oni su unapred podelili te karte i ne dopada im se ideja da mi opet uzmemo taj špil i promešamo sve to do neke nove podele. Kako se može podvesti pod patriotizam laganje svog naroda? Kako može biti izdajstvo spremnost da se društvu kaže istina? I da se onda sa tom istinom, takvom kakva je, loša, pronađe neki izlaz?

Pomenuli ste kontinuitet sa

»

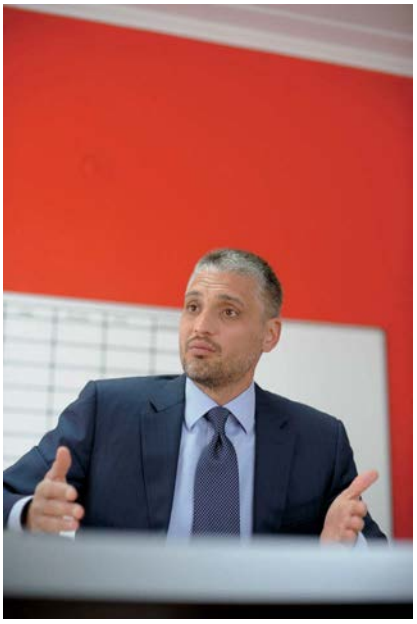
politikom koju je vodio Milošević. Da li vam se čini da je na delu pokušaj ili tendencija da se Peti oktobar svede na neku vrstu incidenta i anomalije?

Velika razlika između Srbije pre 5. oktobra i ove Srbije danas je razlika između autoriteta Miloševićevog režima i ovog današnjeg. Milošević nas je ubijao, ali bilo je nezamislivo ono što je danas opšte mesto naše politike – banalizacija do nivoa u kojem je sve relativno. Milošević nije bio neko ko vas zabavlja pevajući Miljacku. Milošević je bio čovek sa velikim autoritetom u zemlji, ličnost koju je pratila odgovornost pod kojom je na kraju propao... U tom vremenu, imao sam utisak da je on neko ko kontroliše događaje. Makar na unutrašnjem planu. Danas se ne osećam tako, baš naprotiv, čini mi se da oni koji vode zemlje ni sami ne znaju sta će sa sobom i nama. Kada je Milošević zbog Dejtona odlučio da menja svoju politiku, promenio je i odnos Srbije prema Republici Srpskoj, prema Karadžiću i Mladiću. Kada su Nikolić, Dačić i Vučić odlučili da, zbog toga što su u slepoj ulici, praktično urade sve ono što su bili dužni da urade mnogo ranije, a nisu hteli niti su to dopustili bilo kome drugom, a tu pre svega mislim na suočavanje sa tom kosovskom realnošću, oni su to sveli na kabinet Ketrin Ešton, u kojem se manje ili više slažu sa Tačijem, dok se istovremeno naši narodi gledaju iz sve dubljih rovova.

Danas lideri Srbije ne kontrolišu ni svoje najbliže okruženje, a ljudi su koji vode zemlju. Zbog toga smo izloženi paradoksalnim situacijama: Dačićevom obaranju ruke sa nekim maratoncem pred Beogradski maraton ili SMS-ovima kojima nas Vučić uverava da je u teškoj situaciji. Pa ja znam da je u teškoj situaciji, ali mu prete oni koje je on stvorio, a koji nisu stigli da se promene i ne mogu da razumeju promene koje je on razumeo ili kojima je možda sklon u ovom trenutku.

Mene ne čudi stav Dačića, Nikolića i Vučića o Petom oktobru. To što u njihovom ponašanju nema respekta prema tom datumu je najmanji problem ove zemlje. Mnogo je veći problem činjenica da su Peti oktobar obesmislili oni koji su bili njegovi akteri i protagonisti. I da je čitav niz grešaka i beskrajna politička glupost zapravo Srbiju srozala na onaj nivo na kojem je normalno da joj Dačić u lice kaže: 'Lagao sam vas pa šta', a Vučić ponudi svoju verziju srpskog modernizma, koja zapravo nevešto prikriva uspostavljanje, praktično, diktature u društvu.

Gde vidite znake diktature?

U našoj stvarnosti. Diktatura svoje uporište gradi na moćnom pojedincu i njegovoj volji, a ne na snazi institucija i poretku koji je zasnovan na zakonima. Ne postoji nijedan političar u Evropi sa tako širokom agendom kao što je to Vučićeva. I istovremeno sa tako mnogo slobode i prava da mu niko ne postavi pitanje odgovornosti i nedostatka rezultata. Ako ste vi koordinator službi bezbednosti, ko je odgovoran za eksploziju nasilja u našem svakodnevnom životu? Ako vi upravljate radom Saveta za nacionalnu bezbednost, ko je odgovoran za haos u tim službama? Za haos u policiji? U kojoj to zemlji komandant žandarmerije polemiše sa tabloidima preko Fejsbuka? U kojoj to zemlji pitanje direktora policije postaje pitanje života i smrti, opstanka vlade, kao što je bilo ovde kod nas? U kojoj zemlji se prebijaju vodeći političari, nevažno da li se sa njima slažete ili ne? Zašto Vučić ćuti o događajima u Segedinu? Zašto ćuti njegova stranka? Ja bih mogao da razumem da ćute i o svakom drugom nasilju, ali oni to ne rade. O ovom ćute zato što su zatečeni. Oni stoje iza Hijena i danas. Zbog toga su protesti koji prate sporazum u Briselu Diznijeva animacija u odnosu na ono što smo mi preživeli u Segedinu. Na kraju će najjača reakcija na sporazum sa Prištinom biti obračun u jednoj čardi na Tisi kraj Segedina.

Da li ste ikada gledali Miloševića na svim nacionalnim kanalima u istom trenutku? Gostovanja Aleksandra Vučića se prenose kao da reprezentacija igra finale svetskog prvenstva u fudbalu. Pre dve nedelje su tri televizije sa nacionalnom frekvencijom prenosile isti intervju. Televizijske šeme se menjaju. Nedelja uveče je uvek bilo vreme za domaću TV sapunicu. Bolji život po ko zna koji put. Odrasli smo uz takav program. Dnevnik u 19:30, pa nešto naše pred spavanje. To su poštovali i Milošević i Koštunica i Tadić, Zoranu nikad na pamet nije palo da mrači sa svake ozbiljnije frekvencije...

Postoje neka pravila koja izvan politike uređuju naš život. U slučaju Vučića ona se ne poštuju. To je loše za zemlju, ali i za njega, postao je paravan za svaku vrstu lične ambicioznosti bez pokrića, a ljudi sa takvom osobinom su u ešalonima iza njega. On je otišao korak dalje od Tadića koji je bio i predsednik i premijer i svaki ministar i sudija i tužilac i policajac... Vučić će, ako ne shvati da greši, biti proglašen za šestu Zvezdinu zvezdu, veću od prethodnih pet zajedno, a onda će mu ljudi reći "dali smo ti sve, daj i ti nama"...

Da li je onima koji su sada opozicija, politička supstanca oduzeta onog trenutka kada je Aleksandar Vučić rešio da postane evropejac? Do tada su glavne razlike između

ta dva politička bloka bile Evropa i Kosovo. Danas deo elita koje su bile naklonjene jednom bloku podržava drugi.

Koliko god da je ta konfuzija nešto što nas danas opterećuje i što relativizuje i

to malo vrednosti koje su opstajale u toj našoj opskurnoj svakodnevici, mislim da je to dobro. U jednoj normalnoj zemlji ne mogu postojati tako krupne razlike kao one koje su postojale u prošlosti u Srbiji. Meni nije problem to što oni danas šminkaju svoje ličnosti. Mislim da to u perspektivi otvara šansu za nas. Jer u situaciji u kojoj konačno dođemo do jasnih ciljeva pitanje će biti ko je sposobniji da nas do tih ciljeva dovede, umesto sudbinskih dilema što je bio slučaj do sada.

Što se tiče onog što vi nazivate elitama, slažem se da ti ljudi jesu deo srpske elite i da su upravo onakvi kakva je ta elita – nesposobni, neiskreni i po pravilu previše lični. Mislim da je, na primer, Nenadu Prokiću bilo lakše da kaže – ne mogu više da čamim, večnost sam proživeo čekajući da ljudi progledaju, na kraju se ja osećam kao slepac, hoću novu šansu, tražim je kod Vučića, želim da budem ambasador i radim za svoju zemlju, tražim mesto u njegovom kabinetu da bih iz centra vlasti sutra nešto pokušao. To bi bilo fer i meni OK. Svakako bolje od jeftinih i, nažalost, ponižavajućih izgovora kojima je u meni tražio nešto što ne postoji kako bi mu to bilo opravdanje za ono što hoće da uradi. Prokić je moj profesor i meni je bilo tužno dok sam ga gledao kako pokušava da se iskrade iz zgrade vlade dok ja pred 30 kamera dajem izjavu nakon konsultacija sa Ivicom Dačićem. Ova vlast samu sebe podvaljuje Srbiji predstavljajući se drugačijom nego što jeste, žulja ih sopstveni identitet, pa bi da uskoče u našu kožu, a smokvin list je super ako ga pridržavaju oni koji su do juče bili deo mog sveta. To je previše ozbiljan kompleks za svakoga ko sebe smatra ozbiljnim. Istovremeno mi se čini da je na toj drugoj strani, suprotnoj od mene, mnogo potencijala koji se ne koristi, a upotrebljiviji je od elite u transferu zbog toga što je fokusiran i govori o pojavama, a ne o pojedincima. Kada sam slušao rečenice Emira Kustu-

■ Mislim da je, na primer, Nenadu Prokiću bilo lakše da kaže – ne mogu više da čamim, večnost sam proživeo čekajući da ljudi progledaju, na kraju se ja osećam kao slepac, hoću novu šansu, tražim je kod Vučića, želim da budem ambasador i radim za svoju zemlju, tražim mesto u njegovom kabinetu da bih iz centra vlasti sutra nešto pokušao

rice kojima je opisivao Srbiju nakon te ostavke na Mokroj gori, izgledalo je kao da citira Biljanu Srbljanović ili mene. Ako govorimo o Kosovu, ne govorimo o jednoj teritoriji, već o jednoj unutrašnjoj anomaliji, o velikom deficitu pameti i nespremnosti da se prihvati pamet nekog drugog u nedostatku lične.

LDP će podržati sporazum u parlamentu?

Mi ćemo podržati taj sporazum, zato što bi onaj pred kojim bismo se sutra našli bio lošiji od onoga pred kojim smo danas. Srbija treba da ga prihvati, ali ne sme da ostane na tome. Treba da odgovorimo na pitanje ko je odgovoran za propuštene šanse, napraviti analizu kako smo grešili i to učiniti jasnim za svakog čoveka koji živi u ovoj zemlji. Nije moralo tako. Nisam osetio niti verujem da je bilo ko u Srbiji osetio olakšanje i sreću nakon vesti iz Brisela da je postignut sporazum. Mi smo generacija koju su stigli računi prethodnih. Za razliku od njih, mi smo imali priliku da učimo na njihovim greškama. I luzeri smo. Ne postoji nijedan evropski narod koji je sebi uradio to što su sebi uradili Srbi. I kada u Briselu potpisujemo taj sporazum, mi sebe kažnjavamo zbog toga što nismo spremni da pogledamo tu Srbiju i kažemo kakva je ona danas. Onda, svima koji su to ludilo preživeli, da ponudimo jednu viziju koja će uneti neophodni mir, a taj mir se ne gradi na punom novčaniku, već na osećaju da ostavljate nešto bolje svojoj deci i da je ono što je pred vama sjajnije od onoga u čemu ste danas ili u čemu ste bili juče.

Ali, sadašnja vlast je ta koja je postigla dogovor sa Prištinom, dovela taj proces do kraja. Srbija će sada najverovatnije dobiti datum pregovora sa EU. Sa te strane izgleda da joj se nema šta zameriti?

Ne zameram im ni ja što su potpisali sporazum, ali im i ne dozvoljavam da nas varaju... U pregovore sa Hašimom Tači-

jem su ušli da bi konsolidovali vlast do koje su došli slučajno ili makar zahvaljujući Borisu Tadiću. Svakako ne zato što su bili sposobni da formulišu program i za njega dobiju jasnu podršku. Naučili su lekciju, shvatili da niko ne može opstati u Srbiji bez kakvog-takvog sidra u Evropi. Da smo se mi pitali, on bi bio potpisan mnogo ranije. Nepotrebno su zatrovali život u zemlji tim svojim junačenjem, tom jadnom koreografijom pružanja istorijskog otpora ili odbijanja da se kapitulira. Dačiću sam rekao: "Ne možete dva puta kapitulirati, predsedniče vlade. Kapitulirali ste 1999. godine. Čemu opet taj jezik i te reči?" I gde je onda suština? Mi svoju šansu i korist ne treba da tražimo u tom sporazumu, jer nje nema ni za koga drugog osim za Nikolića, Dačića i Vučića. Naša korist je u činjenici da nam se otvara prilika da se pomerimo dalje »

od života u kosovskom mitu. A o tome se uopšte ne govori.

Žarko Puhovski kaže da sporazum nije kraj, već kraj početka kojim je omogućeno zemljama Zapadnog Balkana da krenu dalje u važne političke procese koji ih čekaju. Da li i vama tako izgleda?

Hajde da napravimo korak od ove naše svakodnevice i sa takve distance pogledamo ovaj prostor. Makedonija – nedovršena država, Kosovo – nedovršena država, Srbija – nedovršena država, Bosna – nedovršena država. Milioni koji su preživeli dvadesetogodišnju agoniju, taoci su tog stanja. Konflikti koji su privedeni kraju nisu okončani zato što smo mi shvatili da smo u nečemu grešili ili neko drugi, nego zato što smo potrošili sve svoje potencijale i više ne možemo.

Mislite da nema udela međunarodne zajednice u tome što konflikti nisu okončani?

Naravno da ima. Ali, mi sami sebe ne možemo da razumemo. Kako onda može to da učini neko u svetu? Međunarodna zajednica nikada nije bila prepreka za neku normalnu politiku u regionu, ali način na koji su oni neke situacije rešavali nam je definitivno otežao naš položaj. Ali to je logična pozicija u koju smo mi doveli sebe i svoju zemlju. Mi nismo imali krajem 2002. i početkom 2003. godine razumevanje sveta kada je Zoran hteo da rešava problem Kosova. Mislim da bi svima bilo bolje. Uostalom, i Tači je rekao da bi svima bilo bolje da je sagovornik kosovskih Albanaca bio Zoran Đinđić kao predsednik vlade, a ne rigidni Koštunica. I svetu bi bilo lakše da u takvim okolnostima asistira u pronalaženju održivog rešenja. To nije bilo moguće, prioriteti su bili drugačiji. Mi smo svoje prilike prokockali, a danas su ti prioriteti mnogo drugačiji nego što to mi mislimo i što smo spremni da prihvatimo. Svoj značaj smo godinama gradili pre svega kao *troublemakeri* i kao društvo koje je pretnja regionu. Danas smo mi pretnja samo sebi. I zato svet ne interesuje šta je ono što se dešava u Srbiji.

Kako vam izgleda reakcija vlasti i Nikolića na deklaraciju o Vojvodini?

Reakcija je neodmerena, histerična, dokaz da su njihove transformacije privremene i neuverljive i vidim je kao rezultat potrebe da se kompenzuje taj patriotski deficit u kom su se našli zbog Kosova. Sve ono što ne mogu da kažu Tačiju, rekli su Bojanu Pajtiću.

Što se tiče Demokratske stranke, ona nikada nije imala senzibilitet za značaj moderno organizovane države, a kroz to i razumevanje za Vojvodinu. Nama je Vojvodina oduvek bila izvor potencijala koji je preduslov ozbiljnih promena u čitavom društvu. Ostalo je previše Miloševićevog otrova u svakome od nas. Ljudi svako pominjanje vojvođanske autonomije doživljavaju kao napad na Srbiju. Vojvodina je strašno propala i više nije ni potrebno tragati za okidačem unutar nje same. Ona više ne može ovako. Ta deklaracija je pucanj u prazno, ona je bez suštine, ona jeste jedan politički pamflet, ali ona nije bez značaja, jer i takva kakva je ukazuje na stanje u kakvom se Vojvodina nalazi. Ona je razbila tu maglu i kristalizovala poziciju Vojvodine i odnos Srbije prema njoj. Što se tiče teze na kojoj se tako mnogo insistira, da je otvaranje pitanja unutrašnjeg uređenja Srbije zapravo razbijanje zemlje, u tome vidim dokaz nemoći ljudi koji danas vode Srbiju.

Bili smo 2006. godine usamljeni u kritici ustavne reforme zemlje. Danas, nisu spremni da ga poštuju i kažu da je u Ustav upisana laž. Šta onda uređuje naš život? Hijene sa jedne strane i njihova spremnost da pređu svaku granicu i sa druge strane naša sposobnost da se tome suprotstavimo i nekako preživimo? Mislim da to nije život koji zaslužuju ljudi u ovoj zemlji. Tome moramo ponuditi ozbiljnu alternativu.

Gde je ključ vašeg nesporazuma sa DS-om?

DS misli da je dovoljno najuriti nekoliko ministara iz skupštinskih klupa kako bi ponudio svoje novo lice Srbiji. To je logična posledica, proistekla iz onoga što su uradili naprednjaci. Ako Nikolić može da skine Šešeljevu potkošulju, a Vučić stavi naočare i kaže da čita Vebera, onda i demokrate mogu da kažu "šta je bilo – bilo je". Nema više Dulića, Petrovića i Cvetkovića, mi smo neki novi ljudi. Taj nesporazum treba da dobije svoj epilog i on će ga dobiti. Voleo bih da do njega dođemo kroz spremnost Demokratske stranke da razgovara i uvaži da je u ovom trenutku potrebno formiranje političke alternative. Ne rat sa Vučićem i Dačićem, nego definisanje odgovora na sva ona pitanja od kojih oni beže. Možemo doći do toga ili ići drugim putem koji je propast DS-a. Naravno da nam to ne odgovara, jer nas udaljava od poslova koje želimo da uradimo. I tu nema ničeg ličnog.

Zato danas, u institucionalnom smislu, mi nemamo policiju, nego radne grupe koje po pravilu vikendom love veštice po Srbiji i bilduju rejting Vučiću bacajući na lomače sve što donosi slavu od Miškovića do Sartida. Istovremeno svojom politikom, jezikom i ciljevima svi oni takvi kakvi jesu daju legitimitet svakoj vrsti nasilja

Ali tu je nemogućnost da sada sarađujemo, velike su razlike u reagovanju na ključne političke događaje, od podrške Rezoluciji o Kosovu, pa do reakcije na briselski sporazum. Šta znači poruka DS-a: "glasaćemo za sporazum ako kažete da ste priznali nezavisno Kosovo"? Vučić i Dačić nikada neće reći da su priznali nezavisnost Kosova, DS će ispasti luđi od njih, a mi nasukani sa 15 poslanika. Želimo da budemo efikasni političari, ne da propovedamo kao apostoli. To ne može previše dugo da čeka. Mislim da su ovo dani kada o tome treba vrlo otvoreno razgovarati i poslati DS-u i javnosti vrlo jasne poruke, na isti način na koji smo to uradili 2000. godine kada smo ušli u izbore bez Draškovića zbog toga što nije imao senzibilitet za to vreme na isti način na koji je to danas slučaj sa Đilasom. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Javni budžeti moraju prepoznavati potrebe i žena i muškaraca

Budžeti nisu rodno neutralni i ne predstavljaju tek ekonomska sredstva, već odražavaju politiku na novčanu meru i političke prioritete

Rodno odgovorno budžetiranje ne znači poseban budžet za žene nego analizu i provođenje budžetske raspodele sredstava tako da se podjednako vodi računa o potrebama muškaraca i žena. Na primer, ako u nekom malom gradu devojke ređe upisuju fakultete od momaka, postoje li programi koji će ih poticati da studiraju? Ako devojke u znatno manjoj meri učestvuju u društvenom i političkom životu grada, predviđa li budžet sredstva za projekte koji bi ih osnažili za aktivno uključivanje u njihovu lokalnu zajednicu? Ili ako govorimo o sportskim aktivnostima, potrebno je voditi računa o tome da aktivnosti ženskih sekcija i klubova, odnosno individualnih sportistkinja, ne budu zanemarene ili potisnute u drugi plan.

"Budžeti i politike imaju različit uticaj na žene i muškarce i mogu doprineti povećanju, odnosno smanjenju neravnopravnosti polova. Devojke, žene i muškarci, pa i devojčice i dečaci, imaju različite prioritete i drugačije organizuju svoj život, i to treba biti vidljivo kroz budžetska izdvajanja. Rodno odgovorne politike su odličan alat za unapređenje ravnopravnosti u svim domenima naših društava", kaže Nejra Kadić iz Instituta za razvoj mladih KULT u Sarajevu, koja koordinira inicijativom za povećanje rodne ravnopravnosti.

Institut za razvoj mladih KULT namerava da osnaži i motiviše 18 devojaka i 9 službenika/ca za mlade da zagovaraju koncept rodno odgovornog budžetiranja u zakonskim okvirima i procesima donošenja odluka i da edukuje najmanje 360 devojaka iz 9 lokalnih zajednica iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije o rodnoj ravnopravnosti i ljudskim pravima. Kada se u prvom krugu završi obuka kroz tri edukativna modula (april, maj, jun), Institut će finansijski i savetodavno podržati lokalna omladinska udruženja u sprovođenju građanskih inicijativa koje će pokrenuti učesnice programa obuke. U svakoj od 9 lokalnih sredina učesnice će imati priliku da kroz partnerstvo sa lokalnom samoupravom izvedu svoj mali projekat (ili malu lokalnu akciju) sa ciljem dalje edukacije (biće obučeno po 40 mladih ljudi u svakoj od 9 lokalnih zajednica, odnosno 360 ukupno) i naprave kampanju za usklađivanje lokalnih akcionih planova za mlade sa rodno senzitivnim budžetiranjem.

POTPISIVANJE SPORAZUMA SA GRADOM SUBOTICOM

Istraživanja pokazuju da ekonomska kriza i problemi tranzicije imaju veoma negativne posledice za devojke i žene: one se teže zapošljavaju i lakše ostaju bez posla, češće napuštaju školovanje, imaju manje prilika od muškaraca za napredovanje i dr. Mladi, posebno devojke, protiv ovih sistemskih problema ne mogu se boriti sami, već u partnerstvu sa svojim lokalnim zajednicama.

"Sporazume smo u Srbiji potpisali s gradovima Suboticom i Somborom, te Opštinom Inđija. Bilo nam je važno da dobijemo ovu podršku jer je jedan od ključnih aktera u sprovođenju rodno odgovornog budžetiranja upravo vlast. Od nje na kraju zavisi uspeh inicijative rodno budžetiranje i zbog toga smo u projektu insistirali na formalnoj saradnji", rekla je Tatjana Ljubić, koordinatorka Udruženja KULT u Subotici.

Inicijativa se, uz podršku Agencije za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena Ujedinjenih nacija (UN WOMEN) sprovodi u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji. ¶

PR TEKST

Kako je otišao Vasilije Kačavenda

Sredinom prošle godine trojica đaka Cetinjske bogoslovije požalili su se svojim duhovnicima na episkopa Kačavendu, čijoj su Eparhiji pripadali. Optužbe su bile strašne, a đaci uplašeni. Tvrdili su da ih je vladika seksualno napastvovao i da ih ucenjuje, jer ne pristaju na njegove ponude. Uprava Cetinjske bogoslovije je njihove izjave dostavila Sinodu. Tako je unutar crkvenih zidova slomljena tišina o vladiki Vasiliju Kačavendi

Kada se na Lazarevu subotu, 27. aprila, bude služila liturgija, sveštenstvo Zvorničko-tuzlanske eparhije prvi put, nakon 35 godina, neće pomenuti ime Vasilija Kačavende. Odlukom Sinoda Srpske pravoslavne crkve (SPC) "da usvoji ostavku episkopa zvorničko-tuzlanskog", kako glasi zvanično saopštenje ovog crkvenog tela, te da za administratora Eparhije do majskog Sabora postavi vladiku banjalučkog Jefrema, okončava se jedno od bolnijih poglavlja u novijoj istoriji Crkve. Poslednjih nedelja u medijima su se pojavili snimci koji prikazuju vladiku Kačavendu u svetlu, malo je reći, nedostojnom arhijereja SPC-a. Ogorčenost kako laičke javnosti tako i velikog dela sveštenstva dostigla je tačku u kojoj više nije (bilo) moguće ponašati se kao-da-se-ništa-nije-dogodilo. Godinama se o episkopu Vasiliju Kačavendi u crkvenim krugovima samo šaputalo. Važio je za jednog od "najmoćnijih" vladika SPC-a, a političke i ine veze koje (je) održava(o) doprinosile su njegovoj nedodirljivosti. Kako je "Vreme" već pisalo, nakon što je izabran patrijarh Irinej, baš slučaj Vasillija Kačavende pominjao se kao ključan koji će pokazati da li je Crkva sa novim patrijarhom na čelu u stanju da rešava nagomilane probleme u svom dvorištu.

UNUTAR CRKVE

Kako "Vreme" saznaje, sredinom prošle godine trojica đaka Cetinjske bogoslovije požalili su se svojim duhovnicima na episkopa Kačavendu, čijoj su Eparhiji pripadali. Optužbe su bile strašne, a đaci uplašeni. Tvrdili su da ih je vladika seksualno napastvovao i da ih ucenjuje, jer ne pristaju na njegove ponude. Uprava Cetinjske bogoslovije, plašeći se za svoje đake, zaštitila je identitet trojice momaka. Njihove izjave u celosti su dostavljene Sinodu, ali bez pominjanja imena. Imena su bila sakrivena u sefu, a ispod izjava koje su se našle u Sinodu stajali su potpisi rektora Cetinjske bogoslovije, duhovnika đaka i njihovog razrednog starešine. Veliku podršku pružio je i mitropolit crnogorsko-primorski Amfilohije.

Tako je prvi put unutar crkvenih zidova slomljena tišina o vladiki Vasiliju Kačavendi.

Sagovornik "Vremena" blizak Saboru ističe da je strašno bilo kada su sveštenici shvatili da vladika Kačavenda, saznavši da je nekoliko đaka iz njegove eparhije progovorilo, ne može ni da nasluti o kojim je đacima reč. Cetinjsku bogosloviju, naime, u tom trenutku pohađa 12 učenika iz Eparhije zvorničko-tuzlanske. Drugim rečima, pomenuta trojica očigledno nisu bili jedini sa takvim iskustvom.

Ceo slučaj dobija svoj nastavak u Sinodu. U raspravi o vladiki Kačavendi, kojoj su prisustvovali i pojedini episkopi koji nisu članovi tog crkvenog tela, nekoliko vladika su bili oštri i insistirali su da se mora istrajati, i da se ne smeju više gurati stvari pod tepih. Oni su tražili da se vladika Kačavenda odmah povuče odnosno razreši dužnosti. S druge strane, da se odluka odloži, prema podacima do kojih je "Vreme" došlo, insistirao je još jedan moćni episkop, vladika bački Irinej. Iako pojedini sajtovi koji zastupaju proartemijevsku struju vide baš u vladiki bačkom glavnog krivca za "progon nedužnog vladike" Kačavende, čini se da je uloga episkopa Irineja Bulovića bila suprotna. Naime, u crkvenim krugovima baš se on pominje kao jedan od glavnih, ako ne i glavni, zbog kojih se stvari nisu brže odvijale te je Kačavendi dat rok do maja.

Novembra prošle godine, pritisnut optužbama i konkretnim dokazima, tadašnji episkop zvorničko-tuzlanski prinuđen je da podnese ostavku. Zvanično objašnjenje je glasilo da se povlači zbog bolesti, ali da je zamoljen da u Bijeljini ostane do maja. Dogovor je bio da će otići, bez mnogo galame, do zasedanja Sabora. Kao što su pojedine vladike smatrale da bi se trebalo oštrije obračunati sa arhijerejem za kojeg veruju da ima podugačak "spisak grehova", tako je i vladika Kačavenda dok se pakovao, po svemu sudeći, smatrao da odlazak koji je nevoljno najavio ipak može biti odložen. Uticao je da u Eparhiji zvorničko-tuzlanskoj sveštenstvo "spontano" pokrene peticiju da zadrži svog vladiku. Na peticiji su se našli skoro svi sveštenici, neki zasigurno pritisnuti brigom za sebe, ličnom korišću ili čak istinskom odanošću vladiki, a neki iz samog straha. Teško da taj strah čudi. Jednostavno, poverenje u crkveni vrh u mnogome je poljuljano ćutanjem i održavanjem *statusa quo*. Sveštenstvo je, na osnovu ranijeg iskustva, moglo da zaključi da će njihov vladika ostati tu gde jeste, a da će oni biti kolateralna šteta. Ipak, tri eparhijska sveštenika nisu stavili svoj potpis. Kako "Vreme" saznaje, baš jedan od pomenute trojice nepotpisanih govorio je 22. aprila pred Sinodom. Već je Sinod ranije bio u prilici da pregleda materijal, snimke i dokumenta koji su, po svemu sudeći, ukazivali na krivicu njihovog sabrata. Sada se čula i živa reč, potekla od nekog ko godinama poznaje vladiku Kačavendu. Prema sagovornicima "Vremena", ono što su čuli, vladike je još jednom ostavilo zgranutim.

Odmah nakon sednice u medijima se

U CENTRU SKANDALA: Vasilije Kačavenda
FOTO: Glorija

pojavila informacija da je vladika Kačavenda razrešen dužnosti. A onda je stiglo saopštenje iz Sinoda gde se usvaja ostavka dotadašnjeg vladike zvorničko-tuzlanskog "na službu aktivnog eparhijskog arhijereja, podnetu iz zdravstvenih razloga (...) Ovim se utoliko menja odluka Svetog arhijrejskog sinoda od 6. novembra 2012. godine, kojom je ostavka episkopa g. Vasilija bila načelno prihvaćena, a on umoljen da ostane u službi eparhijskog arhijereja do redovnog zasedanja Svetoga arhijerejskog sabora u maju 2013. godine, radi završetka započetih projekata." U trenutku kada medije preplavljaju snimci neprilične sadržine, kada pljušte optužbe, a upućeni govore da su i građani Zvorničko-tuzlanske eparhije počeli da nude svoje informacije, saznanja, snimke o delima nedostojnim za vladičanski čin, ovakvo saopštenje deluje kao groteska. Po svemu sudeći, ovaj "eufemizam" o bolesti Vasilija Kačavende proistekao je iz pera potparola SPC-a, vladike bačkog. No, možda je imao na umu ono što je dan kasnije objasnio mitropolit Amfilohije: "Vladika Vasilije razrešen je iz zdravstvenih razloga, a za Crkvu su zdravstveni razlozi i moralni i duhovni, ne samo bolest."

IZVAN CRKVE

Proteklih nedelja dnevna štampa utrkivala se u objavljivanju transkripata razgovora, kratkih snimaka na kojima se Vasilije Kačavenda ljubi sa mladićem. Pre nekoliko godina jerođakon Serafim, sada Bojan Jovanović, u javnost je izašao sa mnogobrojnim optužbama na račun vladike Kačavende koje su išle čak do optužbe za ubistvo mladog bogoslova Milića Blažanovića. Takve optužbe svakako treba da se nađu na sudu, gde bi se utvrdilo koliko je u njima istine. Jer ili Bojan Jovanović treba da odgovara zbog užasnih kleveta ili Vasilije Kačavenda treba da se nađe u zatvoru. Advokat Duško Tomić vodi ovaj predmet u ime porodice Milića Blažanovića. Prema pisanju pojedinih bosanskohercegovačkih listova, Bojan Jovanović je takođe ispitivan pred pojedinim članovima Sinoda u slučaju bivšeg vladike zvorničko-tuzlanskog.

UNUTAR CRKVE – DAN POSLE

Kakva će biti konačna "sudbina" Kačavende kada je reč o njegovom kanonskom statusu, još se ne zna. Za sada, pojašnjenja radi, on je razrešen dužnosti, ali ne i raščinjen. Drugim rečima, Vasilije Kačavenda više ne upravlja Eparhijom, ali ostaje u činu episkopa. Pre nego što se laička javnost ponovo razbesni, valja napomenuti da i Sinod nije telo koje može da donose odluke o konačnom status jednog vladike, već to radi Sabor, kao najviši organ Crkve u kojem su okupljeni svi episkopi. Početak prolećnog zasedanja zakazan je za 21. maj. Za sada je podosta sigurno da vladiki Kačavendi neće biti dozvoljeno da ostane u Bijeljni, a u medijima se pojavila informacija da će se preseliti u manastir Šišatovac. Isti manastir je pominjan i u slučaju raščinjenog vladike Artemija. No, teško da će se ovo nagađanja obistiniti. Inače, vladika Kačavenda ima stan u Beogradu te će možda boraviti u njemu.

Konačno, osim oduzimanja eparhije, moguće je da vladiki Kačavendi sledi i crkveno suđenje.

Nažalost, Crkva je odlučila da reaguje po hitnom postupku onda kada je već ključalo. Ali treba naglasiti da se u SPC-u već mesecima vodila borba dela vladika i sveštenstva da se Kačavenda pozove na odgovornost. Čak, već ozlojađeni i u strepnji da se ponovo ništa neće dogoditi, sveštenstvo je počelo da stvara svoje udruženje – bratstvo Srpskih pravoslavnih sveštenika (uslov članstva je da nisu ranije bili članovi prokomunističkog Udruženja sveštenika), koje bi bilo protivteža samovolji episkopa i njihovoj neefikasnosti.

Nesumnjivo je da je Crkva predugo ćutala dok su pojedine vladike radile šta im se prohte, bez straha i obzira. Isto se tako ne može i ne treba poreći da je tišina doprinela nepoverenju u SPC-u, i snažnom i opravdanom otporu javnosti prema pojedinim crkvenim strukturama, ali i neopravdanom prema svima drugima koji se ponašaju dostojno svom pozivu.

Kada je patrijarh Irinej došao na tron SPC-a, dočekale su ga brojne teškoće, očekivanja i kritike. Problemi koje on sada, uz podršku većeg dela Sabora i sveštenstva, pokušava da reši taložili su se godinama, kako za vreme aktivnog delovanja pokojnog patrijarha Pavla, tako još više za vreme njegove bolesti. Ma koliko od spolja to rešavanje delovalo sporo, ipak se nešto pokreće. Bivši vladika Artemije je raščinjen. Bivši episkop zvorničko-tuzlanski seli se iz svojih dvora u Bijeljini posle 35 godina stolovanja Eparhijom. Ako ima istina u pojedinim optužbama protiv njega, trebalo bi da reaguje građanski sud. Jedan od sagovornika "Vremena", inače sveštenik, vrlo direktno ističe da sada: "Kada je 'pao' jedan od najmoćnijih među vladikama, Kačavenda, svima nam je laknulo. Biće lakše 'ukloniti' i 'sitnije ribe', kao što su vladika Pahomije, Filaret, Antonije iz Moskve."

Sve to pruža nadu da je Crkva, makar i polako, počela da se vraća onome što je bila i što bi trebalo da bude. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Osujećeni poverioci u stečaju

Sve više upozorenja na kršenje ekonomskih i socijalnih prava širokih slojeva radno sposobnog stanovništva u sivoj zoni tranzicije i neuspešne privatizacije, u beskrajnim radnim sporovima i stečajnim postupcima, u mikro i malim preduzećima koja grcaju – i u čekaonicama Nacionalne službe za zapošljavanje

foto: Reuters

Drugovi i drugarice, srećan van međunarodni praznik rada Prvi maj!

Vi niste više ni proleteri, ni avangarda, ni šljakatori, ni crnci, ni manosi, ni ošljari, ni fizosi, ni šančeri, vi ste sada – humani kapital.

Koji se rasipa kao nasleđena ujčevina.

Prošle 2012. godine u Srbiji je oko 170.000 ljudi ostalo bez posla, 35.000 je proglašeno tehnološkim viškom, više od 60.000 zaposlenih nije primilo platu za svoj rad.

U SIVOJ ZONI

Posebno ranjive grupe su mladi radnici, nekvalifikovani, neobrazovani, bez iskustva i stariji od 40 godina.

Niko nema tačnu predstavu o razmerama takozvanog rada na crno, rada u fušu, prekarnog, privremenog, nesigurnog, nestalnog rada u Srbiji. Sudeći prema publikaciji *Trendovi 2013.* Statističkog zavoda, broj zaposlenih u privatnoj neregistrovanoj svojini je 1,7 odsto. U "Anketi o radnoj snazi 2012." pominju se procene da je tokom 2010. i 2011. između 17 i 19 odsto radnika bilo angažovano "na crno". Po drugim procenama, u sivoj zoni radi između 300.000 i milion ljudi.

Oko 10 odsto zaposlenih radi po ugovoru na određeno vreme. Ubrajaju ih u legalno zaposlene, mada njihov socijalni i ekonomski položaj nije bitno sigurniji od radnika "na crno".

Poslodavci često govore da uopšte ne mogu da posluju ukoliko ne koriste radnike na crno, da nisu u prilici da poboljšaju njihov položaj, da su doprinosi za stalno zaposlene u Srbiji visoki itd. Vlast odbija da snizi ove doprinose na podnošljivu meru, a svu odgovornost za "sivu ekonomiju" i "utaju poreza" prebacuje na male poslodavce. Poslodavci pritiskaju vlast da zakonski olakša otpuštanje...

Podsticanje malih i srednjih preduzeća je, inače, važan deo retorike svake vlasti u Srbiji od kraja osamdesetih godina prošlog veka, ali praksa svih vlasti u ovom periodu je sasvim drugačija. Pritisnuti sa jedne strane previsokim nametima države, a sa druge strane "konkurencijom" velikih privatnih monopola, od čijeg plaćanja u potpunosti zavise, mala i srednja preduzeća u Srbiji grcaju, dok se njihov broj povećava (videti tabelu u okviru).

Unija poslodavaca Srbije je marta 2012. godine objavila podatke o pogoršanju njihovog položaja – u poslednje četiri godine broj nelikvidnih malih i srednjih preduzeća je porastao sa 30.411 na 38.088...

U Srbiji ima 41,6 malih i srednjih preduzeća na 1000 stanovnika – to je negde na sredini između Slovačke (10,1) i Portugalije (81,3). Prema publikaciji *Trendovi 2013*, ZS, mala i srednja preduzeća su 2010. stvorila više od polovine BDP sa 55,9 odsto, i obezbeđivala značajan deo zaposlenosti (videti okvir).

Kakva je to zaposlenost?

TAKOZVANI HUMANI KAPITAL: Rudari, radnici, proleteri

Pogoršanje u ostvarivanju ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava građana je prva stavka na listi u redovnom godišnjem izveštaju zaštitnika građana (ombudsmana) za 2012. godinu.

Tokom 2012. godine, najveći broj pritužbi odnosio se na nemogućnost naplate potraživanja iz radnog odnosa (neuplaćeni radni staž, neisplaćene zarade i otpremnine i doprinosi za socijalno osiguranje, oko 5000 aktivnih firmi nije plaćalo poreze i doprinose).

U Istraživanju javnog mnjenja "Odnos građana prema diskriminaciji u Srbiji", koje je novembra 2012. za poverenika za zaštitu ravnopravnosti uradio Cesid, više od 60 odsto ispitanika izjavljuje da je diskriminacija prisutna mnogo ili u priličnoj meri, a 37 odsto njih smatra da je diskriminacija najveća u zapošljavanju, a i da nije retka ni na radnom mestu.

Nijedna politička partija se nije odlučila da reprezentuje radne slojeve. Sve su se držale demagogije *catch-all*, "uhvati sve", a kad bi došle na vlast, pacifikovale bi sindikate i upošljavale svoje članove.

Iako je tokom 2012. godine unapređen pravni okvir kojim se u Srbiji otklanja rodna nejednakost između žena i muškaraca, istraživanja pokazuju da su žene u neravnopravnom položaju prilikom zapošljavanja, u ostvarivanju prava iz radnog odnosa.

Izveštaji organa javne vlasti i organizacija civilnog društva pokazuju da je veliki broj žena ostao bez posla, da se povećava broj nezaposlenih žena sa neisplaćenim zaradama, nepovezanim radnim stažom, bez mogućnosti da se ponovo zaposle. Žene u trudnoći i posle porođaja su neadekvatno zaštićene: one često bivaju otpuštene po povratku sa porodiljskog odsustva, upozorava Beogradski centar za ljudska prava, u izveštaju "Ljudska prava u Srbiji 2012", predstavljenom 15. aprila u beogradskom Medija centru.

Takvi izveštaji su u široj javnosti doskora privlačili pažnju zbog ukazivanja na diskriminaciju takozvanih manjinskih, marginalizovanih, socijalno isključenih grupa, ali oni sve češće govore o lišavanju prava širokih slojeva radno sposobnog stanovništva.

U 2012. žene su bile brojnije među nezaposlenim stanovništvom, posebno žene invalidi, starije žene, Romkinje i mlade žene, trudnice i majke, upozorava se i u redovnom godišnjem izveštaju zaštitnika »

Grupni portret radnih ljudi

Maljčiki

Plamene zore bude me iz sna
fabrička jutra, dim iz dimnjaka
pesma se ori, mladi radnici
čelična jutra, hitam fabrici

Drugovi moji, radni, veseli
bicikle voze, ponositi svi
drugovi moji, radni, veseli
pobede nove nosit ćemo mi

Sunce već greje, vetar ćarlija
jutarnja rosa, zemlja mirisna
sunce već greje
bogata žetva, radujem se ja

Visoke peći potpaljujem ja
ruda se topi, nasmejan sam ja
pesma se ori, peva fabrika
pesma se ori...

(Idoli)

Aktivno i neaktivno stanovništvo

Stanovništvo staro 15 i više godina	6.297.560
Stanovništvo mlađe od 15 godina	1.134.034
Aktivno	2.924.352.
Zaposleno	2.253.209
U poljoprivredi	478.111
Nezaposleno	790.292
Neaktivno	3.373.209
Žele i mogu da rade	288.813
Žele, ali ne mogu da rade	144.968
Ne žele da rade	2.267.985
Stari 75 i više godina	671.442

Izvor: Anketa o radnoj snazi, RSS, april 2012, Nacionalna služba za zapošljavanje Republike Srbije: Nezaposlenost i zapošljavanje u Republici Srbiji, Mesečni statistički bilten broj 126, februar 2013.

Aktivnost lica radnog uzrasta*

Stopa aktivnosti	59,4
Stopa zaposlenosti	45,4
Stopa nezaposlenosti	25,5
Stopa neaktivnosti	40,6
Rad na određeno vreme	11,3 odsto
Pomažući članovi domaćinstva	5,8 odsto
Povremeni rad	1,3 odsto
Nezaposlena lica.	25,5 odsto

(procenat stanovništva radnog uzrasta 15–64, po definiciji ILO)

Izvor: zss

Kod privatnika

Prema "Anketi o radnoj snazi" u Srbiji je periodu 2005–2011. povećan je broj zaposlenih u privatnim preduzećima sa 44,1 na 54,1 odsto i u državnim preduzećima (sa 33,5 na 43,1 odsto).

Istovremeno je rapidno smanjen broj zaposlenih u preduzećima društvene svojine (sa 17,1 na 3,1 odsto) i u ostalim oblicima svojine, kao što su zadružna ili mešovita (sa 5,4 na 3,1 odsto zaposlenih).

građana (omdudsmana) za 2012.

Osobe sa invaliditetom diskriminisane su u svim sferama društvenog i privatnog života, a veliki broj poslodavaca radije se odlučuje da plati kazne nego da ih zaposli.

Situacija nije bolja ni kada je reč o bezbednosti i zdravlju na radu. U Srbiji je donet Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, čime je izvršeno usaglašavanje sa ratifikovanim konvencijama Međunarodne organizacije rada i osnovnom Direktivom 89/391/EEZ. Vlada je donela i Strategiju bezbednosti i zdravlja na radu u Srbiji za period od 2009. do 2012. Ostaje, međutim, problem primene zakona i njegovih standarda u praksi.

Inspekcije rada su neefikasne.

STEČAJNA CRNA TAČKA

Postupak stečaja okončan, stečajni dužnik izbrisan iz registra privrednih subjekata, potraživanja nisu isplaćena...

Nad privrednim društvima se postupak stečaja po pravilu otvara tek kada ona ostanu praktično bez ikakvih sredstava i kada dugovanja zaposlenima i ostalim poveriocima dostignu ogromne razmere i kada se ne mogu isplatiti prodajom preostale imovine.

Postoji i drugi ugao gledanja na taj problem.

Kako je rečeno na okruglom stolu "Politika stečaja" u Centru za kulturnu dekontaminaciju 14. decembra, ta poslednja mera koju država preduzima protiv zaduženog preduzeća kako bi zaštitila njegove poverioce, u Srbiji je postao način da se radnici mali akcionari isključe iz vlasništva i upravljanja, čime se krše njihova zakonom garantovana prava.

Stečajeve često pokreću firme povezane sa većinskim akcionarima, kupcima državnog dela akcija, koji potom izlaze iz stečaja kao jedini vlasnici celokupne imovine preduzeća, "očišćenog" od malih akcionara, nepoželjnih radnika i kolektivnog ugovora (kao primer je pominjan zrenjaninski Šinvoz, koji je zahvaljujući aktivnosti sindikata i malih akcionara marta ove godine došao pod lupu Evropskog parlamenta).

Na tom okruglom stolu je rečeno i to da je nakon najave Mlađana Dinkića 2007. da će se privatizacija ubuduće sprovoditi "kroz stečaj", uvođenje preduzeća u stečaj

Zaposleni u Srbiji prema veličini preduzeća

Godina	Ukupno	Mikro (0–9)	Mala (10–49)	Srednja (50–249)	Velika (>250)
2005.	1.117.892	121.391	165.346	268.061	563.094
2007.	1.097.913	146.307	203.091	271.543	476.972
2009.	1.048.908	153.074	200.954	259.129	435.751
2011.	1.001.757	155.472	195.602	232.279	418.404

Izvor: Trendovi 2013, zss

Od 2005. do 2011. broj zaposlenih po preduzeću smanjio se sa 15 na 11.

Mala preduzeća u proseku imaju po 20, srednja 105, a velika 840 zaposlenih.

Učešće mikropreduzeća (0–9 radnika) u ukupnoj strukturi zaposlenih povećano je sa 10,8 odsto u 2005. godini na 15,5 odsto u 2011.

Ukupan broj lica zaposlenih u mikro, malim i srednjim preduzećima je u 2005. bio ispod broja zaposlenih u velikim preduzećima (49,6 : 50,4 odsto).

Broj zaposlenih u 78.890 mikro, 9656 malih i 2218 srednjih preduzeća je 2011. premašio broj zaposlenih u 498 velikih preduzeća (58,2 : 41,8 odsto). Po podacima Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje samozaposlenih ima 16,1 odsto, a onih koji samostalno obavljaju delatnost i zaposlenih kod njih ima 571.000.

Delatnosti: dva radnika, jedan prodavac

U 2011. godini na nivou Republike Srbije najveće učešće u ukupnom broju zaposlenih imala je prerađivačka industrija (319.143 zaposlena lica odnosno 31,9 odsto). Zatim slede: trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila (199.328 lica odnosno 19,9 odsto); saobraćaj i skladištenje (93.668 lica odnosno 9,4 odsto); građevinarstvo (79.538 lica odnosno 7,9 odsto); stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti (5 odsto); administrativne i pomoćne uslužne delatnosti (4,1 odsto); informisanje i komunikacije (3,9 odsto); poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (3,7 odsto); snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama (3,5 odsto); rudarstvo (3,1 odsto); snabdevanje električnom energijom, gasom i parom (2,8 odsto); usluge smeštaja i ishrane (2,2 odsto); umetnost, zabava i rekreacija (0,9 odsto), državna uprava i obavezno socijalno osiguranje (0,03 odsto); zdravstvena i socijalna zaštita i poslovanje nekretninama (0,3 odsto); obrazovanje (0,4 odsto); finansijske delatnosti i delatnost osiguranja i ostale uslužne delatnosti (0,5 odsto).

Čime se bave: mikro, mala, srednja i velika preduzeća

Mikropreduzeća su najčešće formirana u oblastima trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila (38 odsto), zatim u prerađivačkoj industriji (17 odsto), stručnim, naučnim, inovacionim i tehničkim delatnostima (12 odsto), građevinarstvu (7,7 odsto), saobraćaju i skladištenju 5,3 odsto itd.

Mala preduzeća: sektor trgovine na veliko i malo i popravka motornih vozila – 28,4 odsto; sektor prerađivačke industrije – 27,3 odsto, a sektor građevinarstva – 9,2 odsto. Zatim slede stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti (8,9 odsto); saobraćaj i skladištenje sa 6 odsto itd.

Preduzeća srednje veličine: sektor prerađivačke industrije (38,8 odsto), trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila 17 odsto; građevinarstvo 9,9 odsto; snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama 5,5 odsto; poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo 5,1 odsto.

Najveći deo velikih preduzeća preostao je u sektoru prerađivačke industrije (43,4 odsto), u trgovini na veliko i malo i popravci motornih vozila (13,5 odsto), građevinarstvu (9,8 odsto), saobraćaju i skladištenju (6,2 odsto), snabdevanju vodom i upravljanju otpadnim vodama (5,6 odsto) itd.

postalo najefikasniji instrument gušenja radničkog otpora, a u preduzećima u kojima je ugovor o privatizaciji raskinut represiju protiv radničkih borbi primenjivala je država.

DEPOLITIZACIJA SINDIKATA I SVEGA

U razgovoru na temu "Socijalna i ekonomska ljudska prava i privatizacija", koju je 28. septembra 2012. u Kulturnom centru Pančevo organizovao Centar za kulturnu dekontaminaciju, ukazivano je na to da su uvođenjem kolektivnog ugovora između sindikata, poslodavaca i države 1990, partijske vlasti u Srbiji praktično završile višedecenijski proces depolitizacije radnika i njihovog isključivanja iz upravljanja društvenom imovinom.

To je omogućilo najpre prvobitnu akumulaciju kapitala tokom devedesetih godina, a zatim i njegovu legalizaciju nakon 2001. Uključivanje radnika u borbu za demokratske promene devedesetih (XX v.) dovelo je do uspeha u smenjivanju ondašnjeg režima (štrajk u kolubarskim rudnicima tokom petooktobarskog prevrata), ali oni su već od 6. oktobra sistemski isključivani iz odlučivanja, dok je direktnu odgovornost za privatizaciju (koja se u svakom trećem slučaju pokazala kao neuspešna) preuzela politička i ekonomska struktura.

Sindikati u Srbiji jesu kritikovali korupciju i pozivali vlast na poštovanje zakona, ali se nisu protivili samoj neoliberalnoj privatizaciji, koja počiva na uskraćivanju vlasničkih prava radnicima i njihovom onemogućavanju da kupuju svoja preduzeća pod istim uslovima kao i drugi investitori. S druge strane, i tamo gde su došli do akcija, neiskusni u poslovima kazino kapitalizma, radnici-akcionari su ih brzo prodavali po sistemu daj šta daš. Neki su se posle kajali i parničili.

Pored sindikata taj proces je podržala, ili bar prećutala, većina nevladinih organizacija koje se zalažu za ljudska prava, kao i mediji. To je možda razlog što je Srbija kasno potpisala relevantne međunarodne sporazume o socijalnim, ekonomskim i kulturnim ljudskim pravima.

Srbija je, na primer, od SFRJ nasledila pristupanje Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima UN, ali je tek u 2009. godini svoje zakone »

Mali uvoznici

U izvozu je angažovano najviše radnika mikropreduzeća – 57,2 odsto, zatim slede radnici malih preduzeća (29,6 odsto), srednjih (10 odsto) i velikih sa 3,2 odsto.

U uvozu su radnici mikropreduzeća još mnogobrojniji (63,6 odsto), zatim dolaze mala (25,2), srednja (8,4) pa velika (2,8).

U vrednosti izvoza, velika preduzeća, međutim, učestvuju sa 47,9 odsto, srednja sa 26,8 odsto, mala sa 12,9 odsto i mikro sa 12,4 odsto.

Prema vrednosti uvoza, velika preduzeća učestvuju sa 42,1 odsto, srednja sa 21,3 odsto, mala sa 20,4 odsto i mikro sa 16,2 odsto.

Gastarbajteri

U inostranstvu radi 414.839, prosečna dužina boravka je 13 godina, a kod oko 200.000 preko deset godina.

Zemlje zapošljavanja: Nemačka 102.799 (15), Austrija 87.844 (15), Švajcarska 65.751 (12), Francuska 27.040 (18), Italija 20.428 (7), SAD 16.240 (10), Švedska 14.049 (14), Kanada 10.908 (9)...

(Izvor: Popis 2012, Zavod za statistiku Srbije)

Traže posao

Prvi put traži zaposlenje	248.877
Imali zaposlenje	487.925
Prestali da rade pre više od 8 godina	136.140
Prestali da rade u poslednjih 8 godina	351.785

Razlog prestanka rada onih koji traže posao

Otkaz, likvidacija preduzeća	221.575
Privremeni ili sezonski karakter posla	68.764
Čuvanje dece ili nemoćnih odraslih lica	1985
Lični ili porodični razlozi	17.934
Bolest ili nesposobnost	2807
Školovanje ili obuka	678
Prevremena penzija	927
Redovna penzija	2260

Koliko dugo traže posao

Još nisu počeli da traže posao	0,2
Kraće od 1 meseca	2,1
1–2 meseca	3,3
3–5 meseci	5,9
6–11 meseci	10,3
12–17 meseci	9,3
18–23 meseca	8,2
24–47 meseci	16,2
4–6 godina	17,5
7–10 godina	12,4
10 godina i duže	14,5

Izvor: Anketa o radnoj snazi, ZS, 2012.

unela u ta prava. Beogradski centar za ljudska prava u svom izveštaju o stanju ljudskih prava u Srbiji za 2011. godinu posebno ističe da Srbija nije prihvatila pravo na podnošenje kolektivnih predstavki Evropskom komitetu za socijalna prava na osnovu revidirane Evropske socijalne povelje.

Proces privatizacije, sproveden bez "mešanja" društva, doveo je do deindustrijalizacije i do drastičnog porasta nezaposlenosti i siromaštva, jer su novi vlasnici u većini slučajeva pokazali interes pre svega za manipulisanje nekretninama i zemljištem preduzeća koja su kupovali, a ne za proizvodnju.

Radnici preduzeća koja su zbog "poslovne politike" vlasnika otišla u stečaj, prekidom radnog odnosa prestajali su da budu članovi sindikata, pa su gubili i onu nedovoljnu podršku i pravnu pomoć koju su imali u sindikatima.

Prepušteni su sami sebi, da se snalaze u komplikovanim procedurama i da ratuju sa stečajnim upravnicima i sudovima.

Ovakva politika je dovela do toga da stotine hiljada radnika malih akcionara u Srbiji svoja prava ne mogu da zaštite u okviru 22.000 sindikalnih organizacija u Srbiji.

Danas svega 15 odsto ljudi u Srbiji ima poverenje u sindikate koji primenjuju agresivno "nemešanje u politiku".

Proces privatizacije je takođe depolitizovan, naročito nakon 2001, tako da se pitaju isključivo izvršna vlast i privatni eksperti, koje ona angažuje na netransparentan način.

foto: A. Anđić

NA BRISANOM PROSTORU: Industrijski radnici

Po tim gledištima, vlast je neoliberalnom pričom podsticala društvenu atomizaciju.

PROMENA KLIŠEA

Šta je danas slika radnika u javnoj predstavi? To nije više slika starijeg muškarca belih zuba i garavog izbrazdanog lica. ("Plamene zore bude me iz sna – fabrička jutra, dim iz, dimnjaka", mada je ta pesma i one 1981. u originalu bila sarkastična: "Kakane zore, bude me iz sna; kakana jutra, kakan sam i ja...")

Nije ni slika ojađenih kamarata iz Aleksinačkih rudnika iz onog talasa predratne krize 80-ih, i iz "crnog talasa" i praksisovske socijalne kritike.

Potpredsednica Privredne komore Srbije Vidosava Džagić procenila je sredinom januara 2013. da će Srbiji trebati oko 30 godina da dostigne nivo razvoja industrije iz inače krizne 1989. – uz rast BDP od najmanje sada nedostižnih 7,5 odsto godišnje. Sada smo na 60 odsto nivoa iz 1989.

Nekadašnja novoindustrijska radnička klasa je sada rasuta (11 zaposlenih po

Nezaposlena lica prema stepenu stručnog obrazovanja

	2010	2011.
Ukupno	729.520	745.187
Visoko, više i srednje stručno obrazovanje	285.859	301.327
Visokokvalifikovani i kvalifikovani	199.443	199.109
Priučeni (polukvalifikovani) i niže stručno obrazovanje	35.047	32.948
Nekvalifikovani	209.171	211.803

Nezaposlene žene

Ukupno	384.396	388.443
Visoko, više i srednje stručno obrazovanje	174.297	181.295
Visokokvalifikovane i kvalifikovane	81.212	79.954
Priučene (polukvalifikovane) i niže stručno obrazovane	18.898	17.576
Nekvalifikovane	109.989	109.618

Izvor: Statistički kalendar zss, 2013.

Svaki treći tridesetogodišnjak bez zaposlenja

(% nezaposlenosti u Srbiji, po starosnoj dobi)

15–24	51,2
25–34	29,8
35–44	17,8
45–54	18,7
55–64	15,3
15–64	23,1
65 i više godina	3,7

Izvor: Anketa o radnoj snazi, oktobar 2012) Prikaz osnovnih makroekonomskih pokazatelja u Republici Srbiji u 2012. godini, broj 1/13, Savez samostalnih sindikata Srbije, Odeljenje za ekonomska i socijalna pitanja, 21. februar 2013.

Neka se pripremi 131 školska generacija

Prema procenama Ministarstva prosvete, u septembru 2013. u Srbiji će u prvi razred krenuti 71.500 đaka prvaka, 1500 manje nego prošle godine, kada ih je bilo 73.000.

preduzeću) po malim bakalnicama, tezgama, neobičnim agencijama, auto-servisima u ponekoj radionici.

Osobe sa završenim fakultetom pretežno (65,2 odsto) rade u preduzećima u državnoj svojini, a u privatnoj dvostruko manje – 32,4 odsto.

Oni sa srednjom školom su pretežno zaposleni u privatnim preduzećima (60,7 odsto) a u državnoj svojini radi njih 36 odsto.

Prema istraživanju sociologa Slobodana Cvejića "Novi trendovi u klasno-slojnoj pokretljivosti u Srbiji 2012", kompozitni indeks imovine, prihoda i potrošnje pokazuje da se naniže kreću svi društveni slojevi osim pripadnika najvišeg sloja "biznis-kluba", a kanali socijalne promocije za pripadnike manuelnih slojeva se ubrzano zatvaraju. Sloj VKV i KV radnika u 46,2 odsto slučajeva 2012. čine potomci roditelja iz istog sloja, što je znatno povećanje u odnosu na 2003, kada je takvih bilo 36,8.

Polovina NK radnika u godini 2012. su deca NK radnika, a 1989. takvih slučajeva je bilo dva puta manje (27,3).

Neki gaje utopiju da će se oni vratiti u onih 145.000 kuća u devastiranim selima u kojima niko ne živi. Ali i taj izlaz je zatvoren – sela su desetkovana, u njima su teški uslovi za život, putevi loši, a šanse za zaradu gotovo nikakve. Oko 260.000 momaka i 100.000 devojaka sa sela, starosti od 30 do 45 godina, nisu zasnovali porodicu, upozorio je predsednik Odbora za selo Srpske akademije nauka i umetnosti Dragan Škorić, 17. i 18. aprila na naučnom skupu "Perspektive i razvoj sela".

Nova kulturna elita se s očitim prezirom odnosi prema "Slobinim i radikalskim glasačima iz devedesetih", prema radnicima "Borova" ili "Rakovice" koji su 1988. izašli na demonstracije kao radnici a vratili se kao Srbi. Osim *Rudarske opere* Milene Marković i Olega Novkovića, senzibilne dokumentarne priče o životima ljudi i njihovim sudbinama propalog rudarskog centra Bor i možda one sarkastične pesmice *Buđav lebac* grupe SARS, čini se da nije bilo zapaženijeg kulturnog proizvoda na tu temu.

Mediji gaje dežurnu liberalnu retoriku, punu reformi i restrukturiranja, a ne pokazuju neku vidljivu socijalnu osetljivost, dok jure za tržišnim tabloidnim i rijaliti formama vlastitog opstanka.

Gde su danas oni radnici? Na to pitanje mogla bi se parafrazirati ona petrogradska rečenica Prote Mateje: "Po lesam razbežalis..." Neko se tuži s bivšim preduzećem, neko je korisnik socijalnog programa, neko pokušava da nešto trguje. I prodaja gaća iz Kine je, statistički, spoljna trgovina. To je inače relativno česta delatnost mikropreduzeća (vidi okvir).

Grupni portret novog radnika možda personalizuje slika trgovačke pomoćnice koja krije od gazde da će se udati, a tati, koji čeka da mu stigne rešenje o otpremnini, posle glasnog ćutanja kaže da je gazda OK i da ima šanse da će je zaposliti za stalno. Na pošalicu: "Da stigne rešenje, pa da i ja odvedem unuče na sladoled", ona ljutito zalupi vrata...

SALDO

Na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje u februaru 2013. broj nezaposlenih se povećao za 28.458 u odnosu na prošlu 2012. i u Srbiji ih ima oko 790.000.

Stopa nezaposlenosti se 2012. popela na 25,5 odsto sa 19,2 odsto u 2010.

»

Strah od budućnosti: Dnevnik nezaposlene žene

Kada bude u septembru napunila pedeset godina, Slađana Gogev iz Beograda teškom će mukom uspeti da sakupi ljude na proslavi jer kaže da nema šta da slavi a još manje ima sa čim da slavi.

"Od kad sam pre dve godine proglašena tehnološkim viškom u firmi u kojoj sam radila, nikako ne uspevam da pronađem posao i sve veća jeza me hvata iz dana u dan", govori Slađana dok se vraća sa pregleda u Gradskoj bolnici.

Ona je sakupila dvadeset osam godina radnog staža, ali sada ne veruje da će ikako uspeti da izgura do penzije. Ne razmišlja ni o vremenskoj ni o starosnoj penziji, samo želi da ima posao i nešto čemu će se posvetiti iz dana u dan.

"Gde god sam pitala, a pitala sam svuda, čak i kod Kineza, svuda su bile problem moje godine i sada mi izgleda da nikada neću naći posao", kaže Slađana.

Ona je jedna od gotovo milion registrovanih nezaposlenih osoba u Republici Srbiji prema poslednjim objavljenim podacima Nacionalne službe za zapošljavanje iz marta 2013. godine i pripada onima koji na tržištu rada konkurišu onim što znaju da rade očekujući da će njihove sposobnosti biti potrebne nekom ko je preduzetan i ko kreira poslove. Pored ovog broja, postoji i veliki broj onih koje NSZ ne primećuje jer nisu aktivni tražioci posla, a ima i nekoliko stotina hiljada ljudi koji su zaposleni "na crno": oni zarađuju platu ali nisu u sistemu zdravstvene i socijalne zaštite ili varaju taj sistem time što su prijavljeni u NSZ a rade "na crno".

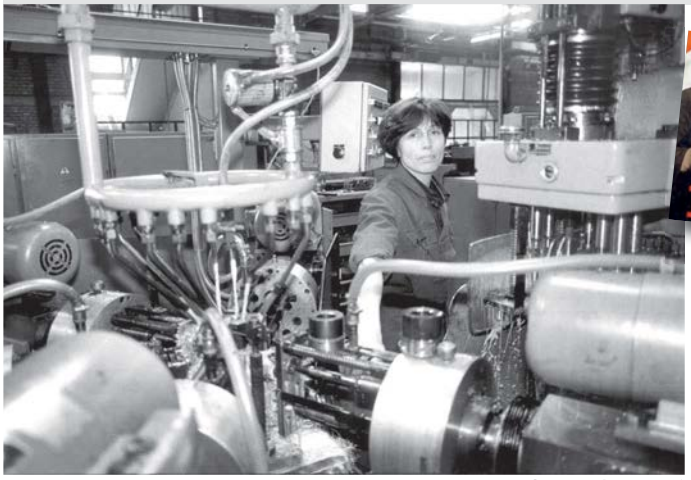
Na žalost Slađane Gogev i na žalost ove armije ljudi bez posla, takvih preduzetnika u Srbiji je iz godine u godinu sve manje jer podaci koje objavljuje Zavod za statistiku pokazuju da je broj preduzeća i novootvorenih preduzeća u stalnom padu. Pored toga, u različitim analizama se pokazuje da tržište rada ima dve glavne karakteristike: zaposleni u Srbiji imaju dužu radnu nedelju od većine kolega u EU, ali je ocenjeno da ih aktuelni Zakon o radu previše štiti i da bi u tom smislu trebalo menjati zakonski okvir koji uređuje položaj zaposlenih na tržištu rada.

Slađanina priča pokazuje nešto drugačiju sliku.

"Sa poslednjeg posla su me oterali tek tako. Radila sam i ćutala a vlasnik je bio tridesetogodišnji klinac koji je mislio da može da se na svima iživljava. Kada sam otišla, osetila sam olakšanje što više neću biti izložena torturi, ali sam ubrzo shvatila da ću teško naći novi posao", kaže Slađana i objašnjava da je počela da radi sa nepunih dvadeset godina i da je to tada bila normalna stvar.

Radila je u Industriji obuće Beograd u Zemunu u vreme kada je ta kompanija bila najveća fabrika obuće u Evropi.

"Zaposlila sam se odmah posle srednje škole i radila kao sekretarica. Sve je izgledalo odlično do 1991. godine i od tad traje

VREME STABILNOSTI: Srbija, ali pre 30 godina

foto: Draško Gagović

Nezaposleni su i nekvalifikovani i najkvalifikovaniji – svaki treći tridesetogodišnjak je bez zaposlenja, a procenat zaposlenih u godištima ispod 24 je 51 odsto (videti u okviru).

Stopa radne aktivnosti i stopa zaposlenosti su pale na najniži nivo u poslednjoj deceniji, udeo radno sposobnog stanovništva u ukupnoj populaciji Srbije manji je nego u bilo kojoj novoj članici EU.

Da su se uslovi na tržištu rada naglo pogoršali i da "stvaranje održive zaposlenosti predstavlja veliki izazov", konstatovano je u Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije za 2012.

Ovde to odavno nikoga ne brine, dok se u svetu pale crvene lampice upozorenja, jer problem, naravno, nije samo srpski.

Međunarodna organizacija rada (ILO, po našem MOR) u svom nedavno objavljenom izveštaju za 2013. pod naslovom "Austerity, a threat to prosperity?" (Štednja, pretnja prosperitetu?), upozorava da je kriza tako duboka da će jako uticati na sposobnost oporavka, da je nezaposlenost u Evropi dostigla istorijski nivo od 26,3 miliona ljudi, a da u svetu ima 197,3 miliona nezaposlenih.

Takvo stanje je primetno u 22 od 27 zemalja članica EU. Samo pet zemalja ima veću stopu zaposlenosti nego 2008. godine. To su: Austrija, Nemačka, Mađarska, Luksemburg i Malta.

Obeležena generacija mladih radnika suočava se s opasnom mešavinom visoke nezaposlenosti, neaktivnosti i nesigurnosti posla u razvijenim zemljama. "Što je nezaposlenost veća, veća je i mogućnost izbijanja nemira", poručuje se u izveštaju ILO u kome se kaže da su mogući socijalni nemiri u Grčkoj, Italiji, Portugaliji, Španiji, Sloveniji, Češkoj i na Kipru, a tu listu unekoliko proširuju novinske vesti iz okruženja – iz Slovenije, Rumunije, Bugarske... U Srbiji, kriza zasad ide bez socijalnih tenzija – nekoliko štrajkova: rudnik Zajača, građevinci...

Da se ne bi širili nemiri, Međunarodna organizacija rada predlaže evropskim zemljama promenu kursa – da se posvete ciljanim podsticajima na tržištu rada i programima za zapošljavanje mladih.

Ovde je oguglalost na ključni dugoročni problem tolika da nema produktivne ideje na vidiku. Samo se propagandno ponavlja: "Doći će ovaj, daće onaj..." ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

sunovrat koji se ne zaustavlja", opisuje ona svoj "radni staž".

U vreme kada je naša sagovornica završila srednju školu, bilo je lako doći do posla koji je omogućavao kako-tako pristojan život. Ona je mogla da računa na gomilu privilegija koje je stalni posao omogućavao i da ne razmišlja previše o tome šta će biti u budućnosti. Početkom osamdesetih izgledalo joj je da nikada neće morati da brine oko pronalaženja posla.

Posle propasti velike kompanije u kojoj je radila promenila je više poslova: radila je uglavnom ono što se danas zove "ofis menadžment", a na poslednjem poslu i "knjiženje, fakturisanje i popis magacina".

Danas je situacija drugačija: oko 40 odsto svih registrovanih nezaposlenih jesu "mladi", oni koji imaju između 16 i 30 godina. U poređenju sa evropskim prosekom od 20 i kusur odsto, ovaj pokazatelj govori da su oni koji izlaze iz škola bez suštinske perspektive, ocenjuje se u brojnim studijama kao i u Nacionalnoj strategiji zapošljavanja 2011–2020. U suštini, ne zna se kome je gore. Da li Slađani koja je na ulasku u šestu deceniju ili njenoj komšinici koja je završila fakultet i takođe ne nalazi posao, i to ne u struci nego bilo kakav posao.

"Čim sam dobila otkaz, prijavila sam se na biro, ali nikada nisam dobila nikakvu ponudu za posao", kaže Slađana Gogev. Ona redovno odlazi u filijalu Nacionalne službe za zapošljavanje, na svaka tri meseca, ponaša se onako kako bi trebalo da radi neko iz kategorije "tražilaca posla" (*job seeker*), ali nema ni trunke vere da će joj to doneti posao. Zahvalna je na činjenici da joj je bar zdravstvena knjižica overena i da uz potvrdu sa biroa može da ostvari pravo na mesečnu markicu za javni prevoz po subvencionisanoj ceni. Kaže da se prijavljivala na programe dodatne obuke, jer su je to pitali kada je otišla da se prijavi kao nezaposlena, ali da je ni na to nisu zvali.

"Mislila sam da postoje programi za unapređivanje veštine rada na računaru i želela sam da unapredim znanje engleskog, oni su me zaveli u svoju evidenciju, ali me nisu zvali ni na kakvu obuku", objašnjava ona.

Sagovornica "Vremena" kaže da skoro svakoga dana šparta po gradu i pita za posao i da joj u većini slučajeva kažu da posla nema, a tamo gde ga ima da je ona suviše stara. Gleda oglase u novinama, prati na portalu NSZ oglase, ali posao ne nalazi. Ona objašnjava da je spremna da radi bilo koji posao i da je poslala svoj CV na stotine adresa, ali da se niko nije javio sa povratnom informacijom. Živi sa roditeljima koji su penzioneri sa niskim penzijama i jedva preživljavaju. Kaže da takva situacija izaziva dodatnu nervozu u kući i samo pojačava strah pred onim što će se dogoditi.

"Ponekad mislim da sav novac koji imamo, od tih penzija, damo na komunalije i lekove. Užasno se plašim da bi mojim roditeljima nešto moglo da se desi jer mislim da ne bismo mogli da preživimo sa samo jednom penzijom", kaže Slađana.

SLOBODAN GEORGIJEV

Dve nagrade za Victoria group

Victoriaoil i direktorka kompanije Sojaprotein Branislava Pavlović laureati su Privredne komore Vojvodine za značajna privredna ostvarenja u Vojvodini za 2012. godinu. Nagrada je ove godine dodeljena kompaniji Victoriaoil, članici Victoria Group, i Branislavi Pavlović, direktorki fabrike Sojaprotein, takođe članice Victoria Group.

Kompanija Sojaprotein predstavlja jedinstven fabrički kompleks u Evropi za preradu sojinog zrna, genetski nemodifikovanog porekla. Direktorka kompanije Branislava Pavlović, nagrađena kao pojedinac za uspešno poslovanje, ovom prilikom izjavila je: *"Od kada sam deo uspešnog tima Sojaproteina i Victoria Group, iz godine u godinu beležimo rast u svakom segmentu i konstantno ulažemo u najsavremeniju tehnološku opremu, pa smo zato sa razlogom jedni od svetski priznatih prerađivača genetski nemodifikovane soje. Ovo priznanje govori u prilog činjenici da lična vizija konstantnog napretka može uspešno da se primeni u poslu jer se samo tako može ostvariti značajan rezultat."*

"Nagrada koja je kompaniji Victoriaoil dodeljena od Privredne komore Vojvodine za nas predstavlja ne samo priznanje da smo na dobrom poslovnom putu, već i da su naše napore prepoznale državne institucije. Nositi ovu prestižnu nagradu velika je čast svake kompanije i proizvođača, dok ujedno predstavlja podstrek za dalji razvoj, a pre svega želju da opravdamo poverenje javnosti, nastavimo sa daljim ulaganjima i postignemo još bolje rezultate", izjavio je prilikom primanja nagradne Rajko Čavorović, direktor kompanije Victoriaoil.

Fotografije: A. Anđić

MI IMAMO TALENAT

Kako su svirali, a kako pevali ljudi koji zarađuju na beogradskim ulicama, kako se klasifikuju po futrolama instrumenata, zašto su dominirali rok, bluz i klasika i šta će o svemu reći stručni žiri

SVAKI VELEGRAD IMA ULIČNU MUZIKU KAKVU ZASLUŽUJE, REKAO JE MARKS, A TAKO I JESTE

Nakon višegodišnje bogme poštede dobio sam zadatak da izvestim sa lica mesta kako protiče audicija za ulične svirače. Kafanski umetnici svi su pre nekoliko godina registrovani, obnavljali su navrat-nanos članstvo u estradnim udrugama, o jednom muzičkom udruženju govorilo se da je u ljubavi sa svima ma koliko one različite bile stranim ambasadama, i samo ko bude imao licencu sa pečatom i logom te ustanove ima šansu da se dokopa vize... I gostioničarima i njihovim nadničarima beše zaprećeno da će muzička policija praviti česte i nemilosrdne racije, što se za moga mandata nikad nije desilo (kao što nikad nisam video nijednu intervenciju komunalne policije, nego samo vidim koliko parking mesta zauzimaju u Maršala Tolbuhina i koliko sam im ih tih belih kola nakupovao), nema veze, kafanjerosi su popisani, umereno ogloblјeni za audicije, dozvole, članske karte, izvan katastra ostali su još umetnici koji sviraju na ulicama: dođi na audiciju, shvati gde ti je mesto na ATP listi, dobićeš pravo da nastupaš u centru grada koji je za te potrebe izdeljen u silne zone.

KOLIKO SAM SAMO PREDRASUDA NAKUPIO NASPRAM VLADAJUĆE KLASE

Ne znam kako se gradska uprava obratila svekolikom uličnom sviraštvu i pevaštvu, preko "Službenog glasnika" putem "Oglasa", uglavnom sam od ljubazne pripadnice žirija Emilije čuo da se na konkurs prijavilo oko sto pedeset duša, a da se do kraja trećeg radnog dana zaista pojavilo stotinak. Od ovih pedesetak neke je, mnim, ophrvala trema, neki su pomislili "svako čudo za tri dana", dani jesu bili lepi za audiciju koja beše javna (na Trgu Nikole Pašića), ali bili su lepi i za redovan rad. Prvi od tri dana predviđena za audiciju sam propustio, tako da će moj izveštaj biti umereno faličan, stvoren na uzorku od 67 duša.

Dok sam drugog a za mene prvog dana marširao ka Trgu, kroz glavu krcatu predrasudama prolazilo mi je kako su se uterivači poreza setili i te kategorije koja kao i mi u kafani svakodnevno pliva u neoporezovanom kešu, aaa, sigurno im i samu audiciju naplaćujete, znai svoe mesto, upoznaj sebe da bi se više voleo! Pa će onima koji budu dobro ocenjeni biti dodeljene najlepše ulice, uz obavezu da za prvo vreme plaćaju

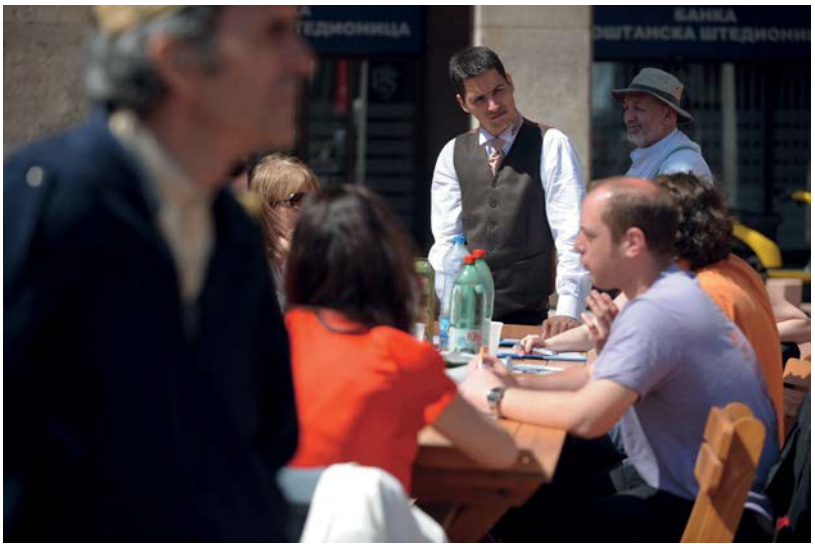
izvestan paušal, dok nauka ne uznapreduje toliko da kamere prebroje sve što kapne u otvorenu futrolu, što će biti precizniji, samim tim i čovečniji način oporezivanja...

Uh, vaša bolesna težnja da sve uredite, da od grada napravite rundelu kao ispred gradske skupštine, ima u *Sećaš li se Doli Bel* ono kad Štimac porodici čita kako se u novom dobu, kad revolucionarna vlast sve dovodi u red, razmišlja i o ispravljanju zemljine ose, e, tako i vi, stalno motrite da Srbiju neko ne predstavi gorom nego što jeste, da je štaviše ne razotkrije ni kakva zapravo jeste, nego da je predstavi lepšom i talentovanijom nego što jeste, u srcu vaše filozofije je reklama, ne znate da je u Engleskoj nedavno jedna reklama zabranjena kao nemoralna, jer su ionako lepe manekenke najamnici kapitalističkih tvrtki veštački u foto valjda šopu ulepšali (jedna beše Andie Macdowell), ah, već znam šta će biti u središtu mog teksta za dvobroj koji izlazi na lično moj najveći praznik, 1. maj! Hoćete li i prosjake da izvedete na audiciju, da ih sve evidentirate, da ih ocenite i da ih rasporedite na mesta koja im po mišljenju žirija pripadaju! Daj, nemoj da upoređuješ muzičare, žonglere, izrezivače portreta i mađioničare sa nevoljnicima koji ne vladaju nikakvom zadivljujućom veštinom, ma ne upoređujem ih ja, nego prosjaka ima mnogo više nego uličnih svirača, meni koji se krećem na teritoriji jedne gradske opštine, pa i to ne celoj, na milostinju ode između dvadeset i sedamdeset dinara dnevno, neka prosek bude i samo trideset dinara, to je devesto mesečno, sto evra godišnje... Ako hoćete uređeni, strogo kontrolisani grad evo vam i upitnik ili test za prosjake: 1. Kojim se rečima, gestovima obraćate prolaznicima? 2. Da li prosite u namerno iznošenoj radnoj odeći? 3. Pamtite li darodavce barem minut po primljenom dinaru ili vam se desi da dobrotvora koji vam je dao dvadeset dinara nakon četvrt sata pardonirate kao da vam nikad ništa nije ni dao..." Hodajući Bulevarom pitao sam se šta bi bilo pravednije: najbolje ocenjenim prosjacima dodeliti najprometnije ulice, trgove i prolaze, ili, naprotiv, baš one koji se u prosjaštvu ne ističu i koji mu ne služe na čast rasporediti tamo gde su najbolja mesta, a vrhunske prosjake, ljude sa stilom i harizmom, izmestiti u kvartove gde ima manje življa, gde stanovništvo i samo već pomalo počinje da oskudeva...

HVATAMO LI MI KORAK SA RAZVIJENIM SVETOM ILI HOĆEMO DA BUDEMO VEĆI KATOLICI OD PAPE FRANCISKA (KAKO SV. OCU TEPA NAŠ PREDSEDNIK)

I u inostranstvu ima birokratije, i tamo je neko uvek rad da u divlju muzičku gradnju unese neki red, da bespravno pevane pesme ili budu legalizovane na mestu izvedbe, ili da se presele ka rubu grada gde će ih retki prolaznici kojima isto ne cvetaju ruže sve slabije i slabije nagrađivati dok ih ne posve ne obeshrabre. Odlazeći na svoju prvu američku svirku, u ruski doduše restoran, prošao sam pored crnca koji je, sedeći na trotoaru još toplom od septembarskog sunca, gitaru svirao mnogo bolje nego što ću ja svirati sa ruskom braćom, ne znam je li imao dozvolu, može biti da je premašivao četrdeset dolara koje je meni Oleg davao po večeri, ako jeste, i zaslužio je. U samom srcu Firence smenjivali su se Švajcarci na dvema gitarama (školovana klasika), i Rumuni (violina, cimbalo, kontrabas i gitara), pretpostavljam da su imali i dozvolu i raspored, rumunski bas (šperaš) bih čuo dolazeći iz ulice Borgo Pinti, momak za dva sata ne bi promašio nijedan ton niti bi mu ijedan udarac zakasnio ili poranio, bas mu je sa tri žice, od neke plastike u različitim bojama; u njujorškom metrou, tik ispod ulice Lafayette, devojka peva i svira tako da može pravo u studio ili na koncertni podijum, možda je i bila i na jednom i na drugom mestu, možda voli da svira tu i da bude plaćena na licu mesta. Moja žena Ljubica snebivala se da joj da novac, ne bih da je uvredim, nećeš da je uvrediš, naprotiv, kažem ja kao protagonist muzikantske otvorenosti prema bakšišu, zaista, posle opšteg aplauza, prišli smo i mi njenom (kvalitetnom!) otvorenom koferu i stavili nekoliko dolara, nije se uvredila, zahvalila je široko se osmehnuv: sviramo ispod zemlje, ali imamo zube zdrave i lepe kao u reklami!

KO HOĆE DA SE NEPRISTRASNO BAVI NOVINARSTVOM NE SME NIKOG ŽIVOG DA POZNAJE

NEPRISTRASNO: Autor teksta prati audiciju iz senke

Ispostaviće se, avaj, ne samo da polovinu članova žirija poznajem, da su sve to dragi i blagorodni građani, nego ću od izvođača samih ubrzo saznati da se audicija ne plaća, oni koji budu dobili dozvolu neće barem godinu ništa plaćati državi (sa čim se ja naravno slažem), nije im teško palo da uživo izvedu deo svog programa, jedni su samouvereni, svirali su i u Dubrovniku, sviraju u Beogradu: ko zna pred kim su već svirali uživo, što bi imali tremu pred žirijem koji nepretenciozno sedi za stolom malo većim od onog koji bi se pojavio u zemljoradničkoj zadruzi kad dođe vreme da se predaje žito ili »

APRIL U BEOGRADU: Artisti (desno) **pred žirijem** (levo)

repa... Publika uživa na suncu i nagrađuje aplauzom svakog izvođača, i kad ga voditeljska najavi i kad završi tačku (svako je imao pet minuta, i većina se propisanog vremena držala tačnije nego narodni poslanici).

Bilo je i kandidata kod koji se mogla naslutiti nesigurnost, ali se ni oni nisu protivili ocenjivanju i budućem humanom preseljenju na novo, malko možda i skrajnutije mesto: "Ne moram da sviram u Knez Mihailovoj, meni je na Keju baš dobro, samo da me niko odonud ne otera..."

OFAJDILO SE I PROVELO NERADNOSPOSOBNO STANOVNIŠTVO, AKO SAM SE PRAVILNO, A OPET I STRUČNO IZRAZIO

Publiku čine mostly predškolska deca i građani koji su većinom osetili čari penzije, živalj koji je u punoj snazi ne znam gde je, u fabrikama, kancelarijama, kafićima, kladionicama? To je klasa koja ili troši ili ulaže novac, na Trgu su oni pred kojima su tek tegobe osmoljetke i oni koji su se adaptirali na živovanje od penzije, raspoloženje je karnevalsko, deca čekaju mađioničare, odrasli slušaju besplatno muziku na otvorenom.

ULIČNO SVIRAŠTVO U SRBA, POKUŠAJ KLASIFIKACIJE

Kako bih kandidate naučno mogao da razvrstam? Kao prvo, po futrolama, instrumentima i dodatnoj opremi. Sebe sam video kao tamburaša tek u povratku iz Bačke Topole (1977) gde mi je g. Janoš Čabradi napravio krasnu i dan-danas aktivnu čvrstu futrolu postavljenu plišom i sa žutim gajtanom kakav je ranije odlazio na uniforme ćesarskih vojnika: čoveče, dobro ja sviram, prošlo mi je kroz glavu dok sam gledao futrolu na onoj nestrmoj rešetkastoj ravni u vagonu Jugoslovenske železnice. Tako je i dan-danas: nekoliko harmonika doneseno je u futrolama koje zahtevaju ozbiljnu opravku, jedna je bila čak dvobojna, sa plavim poklopcem, kao haubom druge boje koju vlasnik kola nikako da ofarba. Futrola se pred publikom pojavljuje otvorena, dvobojnost se ne vidi, pa opet, ispostavilo se da su građani sa rđavim futrolama i svirali ne baš dobro, ali vratimo se klasifikaciji. Ili su mi promakle sviračice i pevačice, ili je ulično sviranje kod nas još uvek muški posao.

Nastupilo je nekoliko dueta, jedan kvartet, ali su mahom muzicirali pojedinci, ulično sviranje je individualni čin, možda sam i ranije to znao, ali se na audiciji to vidi još jasnije, dalje, izvedene su silne rok pesme, nešto bluza, klasike, bilo je i protestnih pesama koje kao da su bile vezane za fenomene iz društvenog samoupravljanja, pa šta, nema ničeg zastarelijeg od narodnih pesama o pastiricama, guščaricama, praljama koje bele gazdinsko rublje na obalama bistrog i još nezagađenog jezera te o vilama koje se iz gore presecaju kićene svatove mračnim vestima! Narodnih pesama bilo je sasvim malo, to će biti posebna tačka u ovom izveštaju. Učesnici su na audiciju došli mahom sami, to je barem moj utisak, da li vaši bližnji blagonaklono gledaju na tu vašu svirku? Možda je i odobravaju, ali drže da imate dovoljno samopouzdanja i nisu došli da aplauzom utiču na žiri?

Muzičari se mogu podeliti na one koji su u civilu, nehajni i neupadljivi, i na one koji su uložili dosta i u izgled: bilo je rokera sa kožnim jaknama, nitnama, električnim gitarama, čitava revija mode i frizura iz šezdesetih (uz potonje je istinabog bila uvek i životna saputnica, negdašnje dete cveća koje i sad voli cvetne dezene), jedan kandidat bio je u crno-beloj svečanoj kombinaciji, crni prsluk, bela košulja, crni šešir, crne lokne, usna harmonika, gitara i zvončići na čizmama...

PA KAKO SU SVIRALI, KAKO SU PEVALI?...

O tome odlučiće desetočlani žiri, ocene su od jedan do deset, što će reći da možete dobiti stotinu bodova, ali možete ostati i bez osvojenog poena; pretendenti će biti izvešteni kako su prošli, u skladu sa tim dobiće pravo da nastupaju u određenoj zoni (grad je tako pedantno isparcelisan da bih tekst mogao završiti samo nabrajanjem mesta u kojima biće dozvoljen nastup od prepodnevnih sati do deset mislim uveče), gde će se ko obresti nakon ovog gradskog inventarisanja videćemo i sami kad budemo prošetali pešačkim oazama. Većina je svirala veoma dobro, pevači su listom bili pri glasu, nekolicina je nastupila prvi put pred mikrofonom, sišli su sa bine uplašeniji nego što su se popeli, rekao sam im da su zvučali odlično, i jesu, ozvučenje je bilo vrlo dobro, ton majstor je na licu mesta podešavao šta treba od slučaja do slučaja, bilo je rokera koji su blistali, uredno odeveni mladić (koji kao da je iskoristio pauzu na berzi i izišao odonud sa gitarom) pevao je i svirao tako dobro da nam beše žao što ima samo pet minuta, jedna pak grupa koja neka ostane neidentifikovana svirala je ispod svojih mogućnosti (koje slučajno znam): malo mikrofoni, malo trema pred možda poslednjim ispitom u ovoj inkarnaciji, jer nisu baš tako ni mladi, učinili su da umetnički dojam bude nepovoljan, za njih strepim da bi ih žiri mogao premestiti u nižu ligu. Vokalni njihov solista bio je odlučan da izabranu pesmu donese sa što je moguće više meraka, ali ga je sevdah poveo trnovitim putem falša (što nisam bio primetio u njihovoj akustičnom redovnom nastupu), nakon njih nastupila je usamljena harmonika plave boje, izvođač se opredelio za šumadijski skromni dvoglas u C-duru e, oslonjen samo na bele dirke (koje su kao prsti devojke iz grada) kandidat beše odsvirao svoj malo je reći nepretenciozni program, članovi grupe su u međuvremenu zapakovali instrumente, iz publike im je ćutke prišla slušateljka njihove životne dobi, biće žena nekoga od njih, iz omanje flašice potegli su po gutljaj-dva rakije i ponudili harmonikaša koji je sišao s bine govoreći im "eto, i to obavismo", kao da je upravo isprevrtao snopove deteline koji su mu na njivi pokisli pre nego što su bili sadenuti, ovde nema doping kontrole, kažem, nema, a i da ima, pijemo tek sad!

SUMRAK NARODNOG IZVOĐAŠTVA I BLISTAVI TRENUCI MUZIKE DRUGIH, DANAS SREĆOM OPET PRIJATELJSKI PREMA NAMA NASTROJENIH NARODA

Za razliku od kafanskih i svadbarskih umetnika koji se svi međusobno poznaju, koji često zajedničke interese ojačaju i kumstvom, i o kojima odvajkada mogu da se pravi sociogrami (zna se ko koga ceni, ko koga ne podnosi, ko se kako ponaša, ko kako svira, ko zakašnjava, ko ne; postoji statistika ko je koga koliko puta zvao na tezgu i kojeg su ranga bile tezge; boduje se i to da li te neko zove u zadnji čas, kad su ga odbili i najmanje cenjeni pripadnici muzičke kafanske zajednice), ovde sam stekao utisak da niko nikog ne poznaje, nema ni prisnosti, ni surevnjivosti, svaka vaška obaška, ti imaš svoj repertoar, ja svoj, ti imaš svoje mesto, ja svoje: ova ih je audicija verovatno prvi put okupila, ama će ih za devedeset dana opet okupiti, jer su dozvole koje se u nekoj lepoj kancelariji već štampaju samo za devedeset dana – probni period.

U NERAVNOPRAVAN POLOŽAJ DOVEO SAM MAĐIONIČARE, HODAČE PO ŽICI I SLIKARE: NA ZADATAK SAM OBA PUTA DOŠAO NEISPAVAN I ČIM BI PRESTALA AUDICIJA ZA MUZIČARE POHITAO BIH KA TERAZIJAMA NA KAFU

Likovne umetnike nisam zapravo ni video, ni njihova dela, možda su bili prvog dana, ili su što rekla mladež iskulirali »

EUNET HOSTING
PRIRODAN IZBOR

PROFESIONALNE HOSTING USLUGE OD 1996. GODINE

WINDOWS I LINUX NAMENSKI SERVERI
CLOUD SERVERI • PRIVATE CLOUD
MICROSOFT SHAREPOINT, EXCHANGE I
DYNAMICS CRM HOSTING
SHARED HOSTING • DOMENI

EUNETHOSTING.COM • 011 3010 550

EUnetHosting

ZASVIRAJ I ZA POJAS ZADENI: Izvođači, mladi naraštaji i razdragana publika

ovu akciju gradskog činovništva. Da sam u sekretarijatu za kulturu verovatno bih i ja mislio kako mora da se zna i da se zavede neki red, neki ljudi na Cvetnome na primer trgu izlažu dela problematične kakvoće, a koja nisu čak ni oni lično stvorili, nego ih preprodaju (mada i ta preprodaja ide teško). Zbog takvih pikturalnih nakupaca neki talentovani slikar ne može da dođe do izražaja, ne može tu da dobije mesto, gradski oci bi tu nepravdu očinski da isprave, i to se daje braniti, ali ja teram po svome: kad god treba da biram između opstanka i umetnosti ja glasam za opstanak. Koliko mi je puta neko rekao: pa ti tvoji poznanici na pijaci nemaju nijednu voćku i nijednu njivu, oni preprodaju tuđu robu, pa neka je preprodaju, preprodaju je od ranog jutra do pet popodne, po svakojem vremenu! Isto su mi govorili za uveliko prežaljene i zaboravljene tezge na Bulevaru: to oni prodaju za nekog koga ti nikad ni ne vidiš, taj ima ko zna kakav džip i brod... Pa neka su i samo krajnji dileri, neka su poslednja karika u lancu, taj iz džipa im plaća za njihov rad i njihovo trpljenje klimatskih promena, tako i ove sa kič slikama ne bih proterivao, možda bih ih putem komunalne policije primorao da malo stisnu svoju izložbu i da par kvadrata ustupe nekome ko bi lično slikao ili pravio portrete prolaznika na licu mesta i u zatečenom njihovom stanju.

EVO PRILIKE DA NAM SANU NEŠTO LIČNO RAZJASNI

Fijasko narodne muzike na minuloj audiciji mora da ima korene koje nauka može da pronađe, rasvetli i rasplete, dok se to ne desi evo malo nenaučnog dovijanja: sviranje na ulici nije autohtona pojava, reč je o oponašanju tj. presađivanju nečeg viđenog napolju, ali je i vani i kod nas gradska pojava. Muzikaš u selu ili varošici sviraće samo tamo gde je zvanično pozvan i gde je koliko-toliko plaćen, na ulici ga nikad nećete videti jer bi ga najpre bilo stid, osim toga frekvencija prolaznika nezadovoljavajuća je, treće (ili prvo!), seoski živalj tradicionalno kuburi sa gotovinom. I sami prosjaci, ako su već u ruralnoj oblasti, takođe se ne nadaju zvečećem novcu nego parčetu slanine, perju iz nekog problematičnog jastuka i sl.

Dakle, svirka na ulici vezana je za velike gradove. U našem gradu je narodna muzika itekako voljena i štaviše precenjena, ali izgleda da izvođači narodne muzike ako su iole dobri mogu da nađu posao u nekakvoj gostioni, da sviraju na svadbi, ili u krajnjoj liniji pred crkvom, kad izlaze tek venčani mladenci. Dominacija roka, bluza i klasike na audiciji možda potiče od jednostavne činjenice da ugostiteljstvo nije još uvek zainteresovano za ovu vrstu muzike, što će reći da su pred mnogim školovanim ili talentovanim premda samoukim gitaristom sleduiushchie vozmozhnosti: uđi u bend, možda ćete svirati u nekom klubu, pa na trgu za novu godinu, pa jednog lepog dana u Kombank Areni koja ko zna kako će se zvati! Ili: sviraj sam, brusi svoju tehniku i samoupouzdanje, snimi nešto pa okači na Youtube, možda će ti se osmehnuti sreća. ¶

LJUBOMIR ŽIVKOV

Ostrvo iz duše

Ima nešto zajedničko kod svih koji su zauvek izgubili zemlju ili mesto u kome su rođeni. Nije to samo žal za detinjstvom i zlatnom mladošću, kada je svakome trava bila zelenija i sve nevinije i lepše. Više je neka obogaljenost duše, osećanje da njen nedostajući komad boli kao da još postoji, mada se zna da ga više nema ili da se nepovratno promenio

DUNAVSKA ATLANTIDA: Ada Kale

Kroz ornamente na prozorima koji oblikuju reči *Ada Kale* padaju zraci novembarskog sunca, i osvetljavaju veliku prostoriju u kojoj u svakom detalju diše Orijent – u izrezbarenim stolicama, niskim stolovima, pločicama sa arabeskama na podu, lusterima. Vazduh je pomalo težak i ustajao, oseća se da prostorija odavno nije otvarana. Emil Popesku donosi kafu i sipa je u fildžane. Širi se miris koji prepoznajem, miris kafe skuvane od zrna koja je neko sam ispekao i samleo u ručnom mlinu. Nisam ga odavno osetio, ali ostao mi je u nozdrvama pre četrdeset godina. Imao sam sedam godina, strina me je povela na pijacu u Višegrad i u posetu kod prijatelja Muslimana. Kod Turaka, kako se, tada bez zlobe, po srpskim selima sa druge strane Drine govorilo. Tada sam prvi put osetio ujed Orijenta koji mi je zauvek ostao u krvi, goneći me da ga kasnije tražim na svakoj strani sveta.

O mirisima priča i Emil Popesku: "Kada sam čuo da će izgradnjom brane potopiti ostrvo, hteo sam da sačuvam bar nešto što je sve nas odavde, iz Turnu Severina, vezivalo za to mesto. Nisam živeo na Adi, ali sam tamo odlazio često dok sam bio dete, pa kao mladić. Kao da je bilo juče, to je bila korpa cveća na Dunavu, ruže, smokve, grožđe, masline, ljudi... Imao sam tamo mnogo prijatelja, hteo sam i njima da pomognem, da kada ih isele imaju gde da rade ono isto što su tamo radili. Pravili su ratluk, džem od ruža, *onu* kafu. Poslednji put vodio sam tamo sina kada je imao četiri godine, kaže da i danas sve pamti."

Kafanu je otvorio 1968. godine i nazvao je *Ada Kale*. "Nije tada bila ovde. Ona stara je bila nekako lepša, ali su tu kuću i neke druge srušili kada su pravili

Foto: M. Turudić

TRAGOVI PROŠLOSTI: Ada u knjigama Foto: Emil Jon

fontanu u centru grada, onu veliku, metalnu, videli ste je. Posle sam prešao na ovo mesto, četiri godine sam ga uređivao, svaki detalj." Dok priča, Emil pali cigaretu i trese pepeo u veliku, zarđalu džezvu. "Više je ne koristim, a onih godina u njoj se kuvalo po deset kafa odjednom. Dolazili su različiti gosti, zbog kafe, slatkiša, i zbog svega ostalog. Dolazio je i pun autobus radnika pravo iz fabrike, ali i oni bogatiji, dva predsednika Rumunije su svraćala ovde kada su obilazili Turnu Severin. Radili su moji prijatelji sa ostrva, u turskim nošnjama, sa fesovima. Onda je posao počeo da staje, zatvorio sam konačno 2009, pre tri godine... Ne verujem da ću ponovo početi, sada su došli i novi zakoni. Da praviš kolače u kući treba ti autorizacija proizvoda, puno dozvola. Mnogi Turci su otišli, ima ih još nekoliko u gradu, stari su i bolesni, kao i ja. Mladi danas traže drugačije stvari, nes, espreso, ma kakva turska kafa."

ISTORIJA I LEGENDA

Ada Kale je konačno nestala 1970. godine. Tada su talasi reke pokrili ostrvo dugo 1750 metara, široko jedva pola kilometra, na kome se nakupilo legendi i istorije dovoljno za nekoliko svetova. Predanje kaže da su baš tu, na parčetu zemlje usred Dunava koje je imalo klimu blagu kao njihova postojbina daleko na jugu, Argonauti zastali i prvi put videli maslinu, koju su odatle poneli u antički svet.

Višak istorije bio je logična posledica položaja ostrva. Onaj ko je bio njegov gospodar vladao je donjim tokom Dunava, Ada je bila kapija za plovidbu kroz Đerdap. Priče iz davnih vremena kažu da je rimski car Trajan baš ovde prebacio preko reke svoje legije kada je krenuo u rat sa Dačanima, tako što je spojio čamce i od njih napravio most kome je središte bilo ostrvo. Tu su Mongoli prešli preko zaleđenog Dunava u svom strašnom pohodu na zapad, tu su kroz vekove prolazili Vizigoti, Huni, Sloveni, Mađari, Austrijanci, Srbi, Turci, Rumuni...

Gospodari nad ostrvom su se menjali, a najdužu borbu za kontrolu Ade Kale vodile su Turska i Austrija, potrajala je više od petsto godina. Menjalo se i ime ostrva. Dugo vremena zvalo se Sa'an, a poreklo tog naziva se gubi negde u mraku istorije. Kasnije je bilo poznato i kao Karolina, po austrijskoj tvrđavi, Nova Oršava, po gradu Oršavi na rumunskoj obali, Ada-i Kebir (Veliko ostrvo), na mešavini arapskog, persijskog i turskog. Ime Ada Kale (na turskom Ostrvo tvrđava), pod kojim je i potonulo u Dunav, dobilo je nakon izgradnje velike tvrđave.

Utvrđenja je na njemu bilo i ranije, još od Rimljana, ali su tu poslednju, najveću tvrđavu počeli da grade Austrijanci 1689. godine, da bi svoj konačan oblik dobila 1717. Feliks Kanic zabeležio je da je ostrvo imalo "kasarnu, bolnicu, crkvu i jedan tunel ispod Dunava prema srpskoj obali, koji je vodio do obalskog utvrđenja, nazvanog Fort Elizabet po austrijskoj carici".

Za ostrvo su se vodile teške bitke, više puta su ga Austrijanci i Turci otimali jedni od drugih. Prvi posao koji je svaki pobednik obavljao bilo je obeležavanje teritorije bogomoljom. Kada su Turci 1738. osvojili Adu Kale, od zgrade austrijske vojne komande napravili su džamiju. Austrijanci su Adu ponovo zauzeli u proleće 1790. i pretvorili džamiju u franjevački manastir, ali posle samo godinu dana mirovnim sporazumom je Ada Kale vraćena »

Turcima, koji su manastir rutinski preobratili u džamiju. No, uzaludan je bio trud obe strane da ostrvu daju samo jedan, sopstveni pečat.

Oko Dunava, večite granice svetova, ključala je oduvek previše gusta mešavina naroda i religija da bi iko među njima mogao da povuče jasne linije razgraničenja. Sa turskog popisa "poreskih obveznika za varoš Ade Oršava" iz 1714. godine, žubori čudna poezija imena koja su istovremeno i nacija, vera, zanimanje, osobina, bolest duše: Prvul Bugarče, Stančul Gazibara, Nedeljko Mrzak, Ferenc Fujko, Jovan Boginja, Petre Dugi, Džora Bosiok, Stojo Milko, Petre Ližibure, Jakob Gintuša, Ilija Janoš, Čorka dunđer, Sava pop, Dimitrije bostandžija, Simo terzija, Gina dunđer, Stojan slabouman, Prvul slabouman...

SMRT POD ZNAKOM MASLINE: Groblje Skela, Turnu Severin Foto: M. Turudić

ISTORIJSKE STRANPUTICE

Na ostrvu i oko njega su se plele čudne priče o naizgled nespojivim savezništvima i izdajama, prijateljstvima i ljubavima među "vekovnim neprijateljima", koji su se očigledno mnogo bolje poznavali, družili i mešali nego što bi se dalo zaključiti na osnovu suvoparnog popisa ratova i bitaka.

Iz juna 1813. godine potiču srpski zapisi koji govore da su borci Redžep-age, turskog zapovednika Ade Kale, "četiri sela oplenili i u ropstvo u Adakalu poveli". Redžep-agin najamnik bio je i izvesni hajduk Gica, koji je sa družinom pljačkao i ubijao po srpskim teritorijama. Režep i Gica bili su na neki način rod, Gicina sestra je bila u Redžepovom haremu. Gica je bio oženjen Jelenkom, pokrštenom Turkinjom, koja je prethodno bila u haremu (!) srpskog vojvode Milenka Stojkovića. Kada je Gica 1813. promenio gazdu i počeo da se bori na strani Srba protiv Turaka, Jelenku je zapazio knez Miloš. Kažu da je Jelenka bila veoma lepa, a Miloš je na lepotu ženskog roda bio izuzetno osetljiv. Jelenka je bila prevodilac kada je Miloševa žena Ljubica 1822. bila u poseti kod beogradskog vezira Abdurahmana, jer je govorila turski, srpski i vlaški. Tri godine kasnije, Jelenka se zvanično pojavljivala u javnosti kao Miloševa druga žena i rodila mu je sina Gavrila.

Pomenuti Redžep-aga u srpskoj istoriji nije zabeležen samo kao neprijatelj i zlotvor, naprotiv. Kada su na Adu Kale 1804. godine pobegla četvorica beogradskih dahija, Kučuk Alija, Mula Jusuf, Aganlija i Fočić Mehmed-aga, zbog čijeg terora je i počeo Prvi srpski ustanak, Redžep-aga je odmah o tome obavestio Karađorđa. Izgleda da su se i Redžepu dahije teško zamerile, jer je predložio Karađorđu da ih srpski i turski borci zajedno napadnu i ubiju. U detaljnom opisu događaja, koji je dao protoprezviter Mihailo Pejić, navodi se da je 50 Turaka i 27 momaka Milenka Stojkovića napalo i ubilo dahije i njihove ljude, i da je bitka trajala osam sati. Pejić piše i da je glave dahija, odrane i napunjene vunom, Milenko predao Redžep-agi, a kada su ih zajedno odneli kod vezira u Beograd, on "ogrnu Redžep agu i sedam njegovih izabranih momaka s bundom i bakšiš dade, a Srbljem ništa nije za znak hrabrosti dato".

Ada je još bila pod turskom vlašću kada je 1849. na njoj boravio Lajoš Košut. Tamo je stigao na putu za Tursku, gde ga je prognala Austrija posle propasti mađarske revolucije. Na ostrvu je dočekan sa počastima, a predanje kaže da je nosio sa sobom mađarsku krunu koja je četiri godine bila skrivena na Adi Kale, zakopana u zemlju.

Vreme turske vlasti na Balkanu polako je isticalo. Kada je 1867. mirnim putem Srbima predato šest poslednjih turskih tvrđava, srušen je Fort Elizabet na srpskoj obali Dunava, nekada neodvojivi deo adakalske tvrđave. Posle mnogo burnih vekova, Ada Kale je izgubila značaj za velike sile, pa je na Berlinskom kongresu 1878. jedva pomenuta. Upravu nad ostrvom je preuzela Austro-Ugarska, mada su ostrvljani ostali zvanično stanovnici Otomanske imperije, izuzeti od poreza, carina i vojne obaveze.

NOVO DOBA

Kao da je bilo potrebno da sa ostrva spadne teški teret ratnog plena velikih imperija da bi potpuno procvetalo. Posle završetka Prvog svetskog rata, stanovnici su odlučili da se pripoje Rumuniji.

U miru, počelo je zlatno doba Ade Kale.

Ostrvo je bilo nalik zaboravljenom delu Turske u Evropi, ali nisu ga naseljavali samo Turci. U dokumentarnom filmu reditelja Ismeta Arasana *Priče sa Ade Kale*, preživeli stanovnici ostrva rasejani po Turskoj sećaju se da je bilo ljudi koji su dolazili odasvud, neki i kao izgnanici, begunci, avanturisti, raznih vera i nacija. Pričaju da su živeli zajedno, mešali se, nije bilo neobično da Jevrejku sahrani imam, muslimana pravoslavni sveštenik. Svi su praznovali Hidrelez (Đurđevdan), bili kao jedna porodica, uzajamno se poštovali, zajednička im je bila i odeća, uglavnom tradicionalna turska. Pilo se svako veče, najčešće domaća dudova rakija, na spavanje se odlazilo otključanih vrata, ne pamti se kada je zabeležena krađa ili svađa.

Rumunski kralj Karolj II posetio je ostrvo 1931. Popio je kafu, iz šoljice iz koje je pio i njegov otac, sa smehom saslušao legendu kako je neko na Adi Kale davno prorekao da će baš te godine doći vladar koji će vratiti privilegije ostrvljanima, i potom oslobodio stanovnike carine na uvoz duvana i četiri vagona šećera, poreza na suvenire. Na ostrvu je postojala fabrika cigara, za koje kažu da su konkurisale kubanskim, pušili su ih i neki članovi britanske kraljevske porodice i sam rumunski kralj.

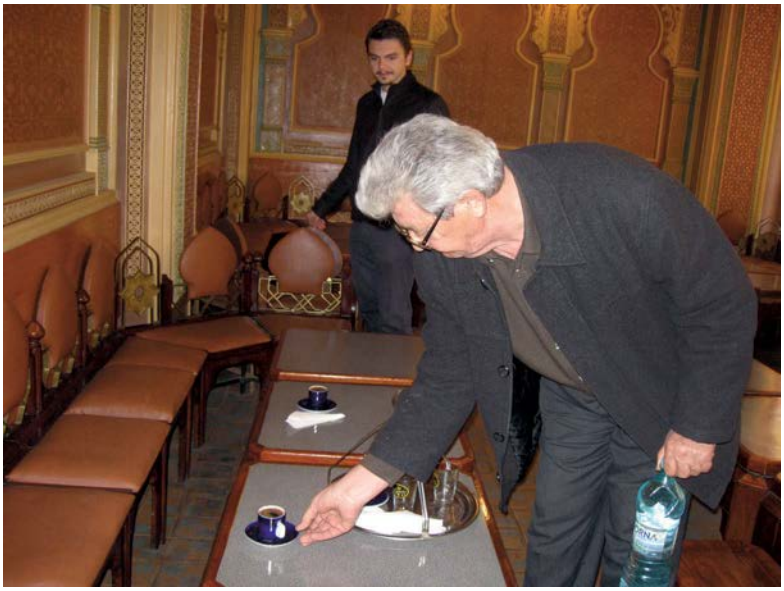
Desetine hiljada turista dolazilo je svake godine da obiđe uske, kaldrmisane uličice, uživa u ratluku sa lešnicima, džemu od smokava i ruža, alvi, nargilama. Na crno-beloj fotografiji vidi se fudbalski tim, po opremi bi se reklo da su u pitanju pedesete godine prošlog veka. Iza igrališta se nazire Dunav, sećanja kažu da je najveći problem bio što je lopta često upadala u reku, pa su za njom morali da plivaju publika ili igrači.

Na skupu u džamiji, imam Redžep hodža je 1963. godine prvi put pročitao obaveštenje da će Rumunija i Jugoslavija graditi veliku branu Đerdap, i da će ostrvo biti potopljeno. Postojao je plan da se stanovništvo, kompletna tvrđava i veći deo objekata presele na ostrvo Šimijan (nekadašnja Ada Gubavac). Šimijan leži 18 kilometara nizvodno, u blizini Turnu Severina i mesta gde je, pre skoro dva milenijuma, genijalni graditelj Apolodor iz Damaska za rimskog cara Trajana izgradio most preko Dunava.

Rumunski dokumentarni film *Poslednje proleće na Adi Kale* iz 1968. godine pokazuje kako su, kamen po kamen, delovi tvrđave obeležavani i vađeni da bi bili preneti na Šimijan. Veliki deo tvrđave jeste ponovo podignut na Šimijanu, ali ljudi nisu otišli. Možda zato što je Rumunija zaključila da bi čitav poduhvat bio preskup, možda zato što je premijer Turske Sulejman Demirel stanovnicima rekao, prilikom posete Rumuniji 1967, da su im vrata Turske otvorena, a možda i zato što im je bilo nezamislivo da voljeno ostrvo zamene nekim drugim.

Rumuniju, najviše ih je otišlo u Konstancu, Turnu Severin, Oršavu. U džamiju u Konstanci prenet je tepih iz džamije na Adi Kale, poklon sultana Abdula Hamida II, dug petnaest i širok devet metara. Porodice su se cepale, jedni su odlazili na jednu, drugi na drugu stranu. Gde god da su otišli, odneli su priče o nestalom raju i tugu za izgubljenom postojbinom.

Foto: Bojan Gerzina

PRAVA KAFA: Emil Popesku sa unukom Emilom, kafana "Ada Kale", Turnu Severin

Ljudima sa Ade Kale je bilo ponuđeno da se isele u Rumuniju, Tursku ili Jugoslaviju. Od oko 600 duša, 70 porodica je otišlo u Tursku, nekoliko je izabralo Jugoslaviju. "Jedna porodica se doselila ovde, u Kladovo, posle su i oni negde otišli", priča Brankica Joković, sedeći na srpskoj obali Dunava. "Malo toga je ovde ostalo od Ade, umrli su skoro svi koji se sećaju. Deda mi je pričao da su on i neki njegovi prijatelji često išli na ostrvo, i pre i posle Drugog rata. Išli su noću, čamcima, krišom. Bila je to granica, bilo je rumunskih stražara na četiri ulazne kapije tvrđave na ostrvu, ali poznavali su ih, pa su ih puštali. Trgovali su, sveće, ratluk, kolači sa ostrva, što naši nisu znali da prave, u zamenu za žito, kukuruz. Moralo se trgovati, ovde na granici je uvek postojala tradicija šverca."

Od stanovnika ostrva koji su izabrali

TRAGOVI I SEĆANJA

Dok napolju pod suncem melanholične jeseni promiču svatovi, Emil Popesku i njegov vršnjak Viktor Rusu pričaju o ostrvu koje im je obeležilo život. Isprva uzdržani, sa sve većim uzbuđenjem uleću jedan drugom u reč, ispravljajući greške u sećanju. "Bila je pesma o ljubavi mlade Turkinje i mornara Rumuna, Ajše i Dragomira, negde pedesetih se pevala. Imala je dva kraja, po jednom su oboje skočili u Dunav jer se porodice nisu slagale sa njihovom ljubavlju, po drugoj su ostali zajedno. Kada bi rumunski turistički brodovi prolazili pored ostrva, uvek bi na najjače puštali tu pesmu." "Kada su ih iselili u stambene zgrade, nastavili su da rade ono što znaju. Blokovi su mirisali na džem od ruža i alvu. Durgut je pravio slatkiše kod mene, onda su počeli da odlaze. Ilmas Ombasi, prijatelj, otišao je u Istanbul još '69."

"Pre potapanja i životinje su iseljene, bilo je ovaca, koza. Onda je dinamitom sve sravnjeno, valjda da ne bi štrčalo i ugrožavalo brodove. Gledali smo sa »

ORIJENT U EVROPI: Stanovnici Ade Kale Foto: M. Turudić

obale kako se ruše čempresi, kuće. Ima legenda da je minaret ostao, da se vidi kada opadne Dunav, ali nije istina, video sam kako pada. Poslednje čega se sećam, dok je voda potapala drveće hiljade ptičijih gnezda počele su da plivaju po površini. Reka ih je lagano nosila, a iznad njih su letela jata izbezumljenih ptica..."

Ostrvo iz duše, švercersko gnezdo, oaza slobode, izgubljeni raj u kome su u miru živele kulture, nacije, religije, potonulo je zauvek u vode Dunava.

Predanje kaže da su stanovnici Ade Kale imali zavet da, gde god umru, budu sahranjeni na ostrvu. Oni koji su ostali u Turnu Severinu sahranjuju se na groblju Skela. Do Skele se stiže kada se u predgrađu Turnu Severina prođu redovi oronulih zgrada iz socijalističkog perioda, sa terasama okićenim vešom i satelitskim antenama, i skrene putem uz brdo. Oko ograde koja opasuje groblje je mnogo smeća, ali sa tog mesta puca pogled na Dunav.

Na hrišćanskom, pravoslavnom groblju, jedan deo rezervisan je za sugrađane druge vere. Ograde među tim delovima nema, jedni uz druge stoje krst, polumesec i zvezda. Na nekim grobovima Turaka su slike umrlih, što nije karakteristično u islamskom svetu, ali na Adi Kale besmislene granice među svetovima jedva da su i postojale. Mnogo je spomenika sa uklesanom maslinovom granom, valjda onom granom Argonauta, ispod koje piše: Ruhuna el fatiha – Izuči fatihu duši, Ahmeta Ali Fuata, 1914–1987; Husrefa Usrefa, 1932–2006; Omera Muzafera, 1929–1991...

Grobovi sa Ade preseljeni su na Šimijan. Među njima, i grob Misčin Babe, za čiji život je teško reći da li je mit ili istina, kao i za mnogo toga što je za ostrvo vezano. Priča kaže da je Baba bio princ u dalekoj Buhari, koji je 1786. godine ostavio tron pošto mu je u snu rečeno da ode na ostrvo na svetoj reci. Mnogo kasnije, princ je stigao na Adu Kale, gde je ostao do smrti. Ostrvljani su ga pamtili po skromnosti, legenda kaže da je izvodio čudesna izlečenja i da je mogao da pretvori vodu u vino. Umro je u 95. godini, a grob mu je postao mesto hodočašća za mnoge muslimane i hrišćane.

Stanovnici Ade Kale dugo godina nisu mogli da obiđu svoje mrtve na Šimijanu. Sve do 1989. godine i rumunske revolucije, na ostrvo je mogla da ode samo vojska. Dunav je i u novom dobu bio granica među svetovima, na njemu je ležala Gvozdena zavesa koja je odvajala Rumuniju od Zapada, koji je u to vreme počinjao u Jugoslaviji. Mračne dunavske priče iz tog doba kazuju bezbrojni bezimeni grobovi na jugoslovenskoj strani reke, grobovi onih koji su pokušali da se domognu drugog sveta plivajući kroz hladne talase i nisu uspeli. Neki su se udavili, na neke je pucano pre nego što bi stigli do sredine reke i zamišljene granice. Ostala je iz tog doba i legenda o "rumunskom torpedu", boci sa komprimovanim vazduhom na koju su bile zavarene ručice koja bi, probušena na jednom kraju, odnela begunca do druge strane reke. Prvi posetioci koji su posle rumunske revolucije otišli na Šimijan zatekli su tvrđavu zaraslu u šiblje i korov, i mnoge nadgrobne spomenike oštećene mecima koje su, valjda u dokolici, ispaljivali graničari.

Ima nešto zajedničko kod svih koji su zauvek izgubili zemlju ili mesto u kome su rođeni. Nije to samo žal za detinjstvom i zlatnom mladošću, kada je svakome trava bila zelenija i sve nevinije i lepše. Više je neka obogaljenost duše, osećanje da njen nedostajući komad boli kao da još postoji, mada se zna da ga više nema ili da se nepovratno promenio. "Kao da je i onu zemlju i onaj Beograd koji sam nekad znao Dunav odneo", piše iz dalekog sveta prijatelj koji je davno otišao.

Taj bol izbija iz svake reči u *Pričama sa Ade Kale*. "Ostrvo je imalo poseban miris, na svakoj strani je bio različit. Od reke je dolazio gotovo morski miris vode, oko kuća se širio miris voća, ili marmelade koja se spremala, kada se ode u čaršiju sretao vas je miris duvana. U proleće bi čitavo ostrvo ozelenelo, a uveče, čim bi nastupio sumrak, započinjao je pravi orkestar žabljeg kreketanja... Svi imaju domovinu, svako može da poseti zavičaj, svako može da se vrati negde. Ja ne mogu da pokažem mužu i deci mesto gde sam rasla."

"Za decu je posebno bilo kao raj. Tamo smo naučili da delimo sa drugima. Praznici su bili posebni, u Turskoj nismo doživeli tu atmosferu i praznovanje. Imali smo plažu, ali nismo mogli ići mnogo dalje od obale, zbog virova i vrtloga. Ljudi su dugo živeli, jeli ono što su sami zasadili, na čistom vazduhu, nije bilo automobila, stresa. Zahvalan sam Bogu što sam proživeo detinjstvo i mladost u tom rajskom kutku sveta. Da negde ima takvog mesta, ostavio bih sve da živim tamo."

"Poljubila sam četiri ugla kuće, vrata ostavila otvorena i otišla sa suzama u očima. Kada je konačno potopljena, ljudi su dugo vremena mogli videti ptice kako nadleću Dunav tamo gde je nekada bila Ada Kale." ¶

MOMIR TURUDIĆ

Tekst je nastao u okviru onlajn projekta "Istorija u reci. Reke kao evropska mesta sećanja" nemačke Savezne centrale za političko obrazovanje
www.bpb.de/geschichte/zeitgeschichte/geschichte-im-fluss/

Београд
www.beograd.rs

BESPLATNA MATEMATIKA

Za lakšu malu maturu

Prvi put ove godine, Kancelarija za mlade grada Beograda organizuje besplatnu pripremnu nastavu za polaganje završnog ispita iz matematike za više od 1500 beogradskih osnovaca-osmaka, u periodu od 6. aprila do 16. juna. Časovi se održavaju vikendima u grupama od 30 učenika na 11 lokacija u prostorijama gradskih opština, a drži ih pedeset apsolvenata fakulteta prirodnih nauka

Matematika je svuda

“Ovi časovi su nam lakši jer su predavači mlađi i na pristupačniji način nam izlažu materiju. Danas smo gledali klip gde je prikazano da se ceo svet sastoji iz matematike”, objasnila je Maša Kostić, učenica osmog razreda OŠ “Mihailo Petrović Alas”

“Matematika je svuda oko nas. Kad malo bolje pogledamo, i svet i mi smo sačinjeni od kupa, sfera, kvadrata i matematičkih operacija”, zaključak je kojim se 13. aprila u gradskoj opštini Stari grad završio treći čas besplatne pripremne nastave iz matematike za maturante beogradskih osnovnih škola. Svečana sala Opštine okupila je sve zainteresovane osmake pred kojima je za nešto više od dva meseca jedan od prvih testova sa odrazom na budućnost.

Kancelarija za mlade grada Beograda je prvi put ove godine realizovala program besplatne pripremne nastave za polaganje završnog ispita iz matematike za beogradske osmake koja će trajati od 6. aprila do 16. juna. Do 21. marta, kada je istekao rok za prijavu na konkurs koji je KZM objavila na svom sajtu, prijavilo se više od 1500 maturanata.

Časovi će se održavati svakog vikenda u 11 beogradskih opština sa prostornim kapacitetom koje su se odazvale pozivu, a držaće ih studenti završnih godina studija prirodnih fakulteta sa iskustvom i znanjem, koji će za to dobiti novčanu naknadu.

“Najnovija istraživanja među mladima pokazuju da oni lakše stiču znanje kada su im učitelji generacijski bliži. Stoga, nastavu od 60 minuta u blizini mesta prebivališta svojim mladim sugrađanima drže najbolji master studenti i apsolventi Univerziteta u Beogradu, odabrani konkursom po kriterijumima prosečne ocene i godina studiranja, a koji imaju iskustva u obučavanju mladih za ispit i koji za same časove dobijaju honorar”, izjavila je za “Vreme” Tamara Blagojević, šef Kancelarije za mlade Beograda.

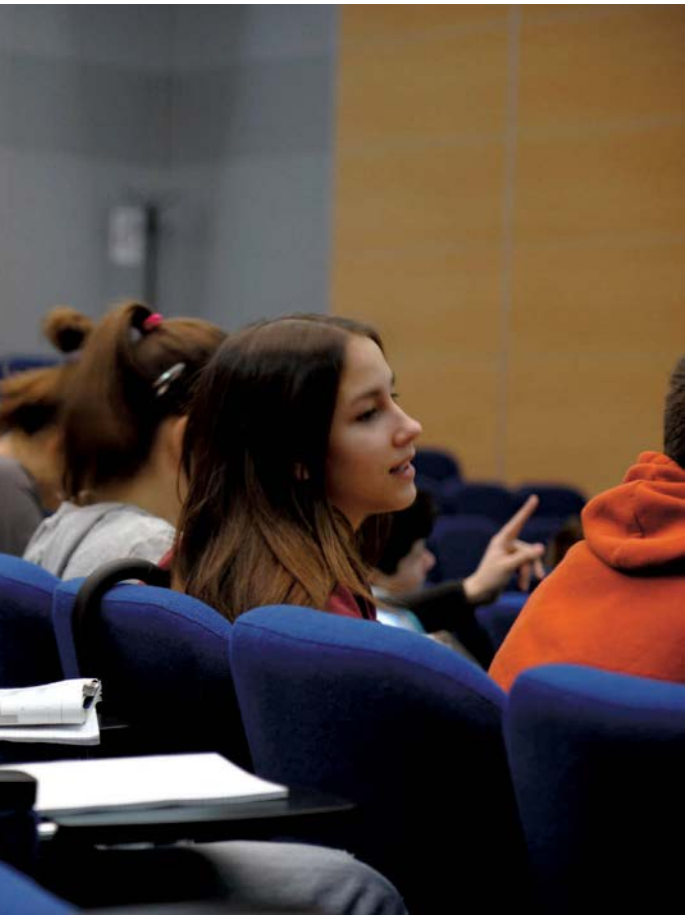

DRUGAČIJI PRISTUP MATEMATICI:

Pomoć za upis u bolje škole

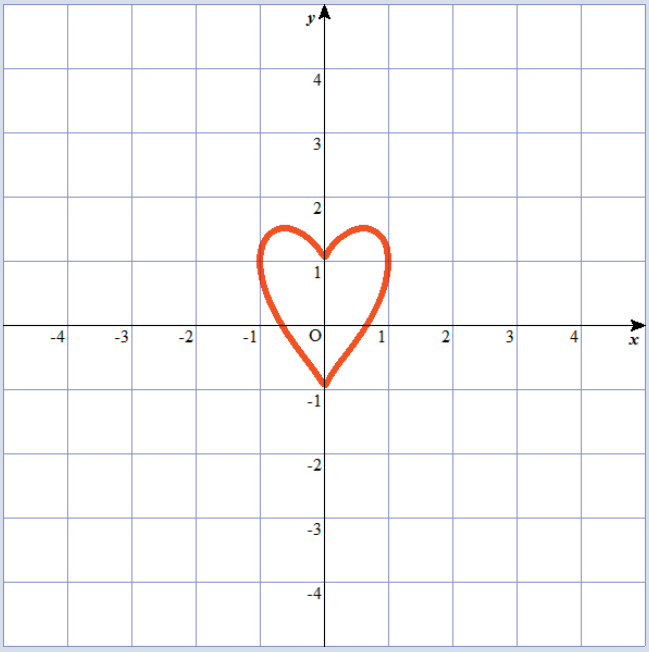
Nemanja Đorđević, idejni tvorac projekta besplatnih priprema, objašnjava kako je sve počelo: “Tokom aprila i maja 2011. godine na Mašinskom fakultetu u Beogradu Društvo za promociju i popularizaciju nauke je organizovalo volonterski prve pripreme ove vrste. Tada je desetak nastavnika pripremalo preko 250 učenika i ta ideja se ove godine dopala Kancelariji za mlade”. Od juna 2011. godine, nakon više od pet decenija, ponovo je uvedeno polaganje male mature, odnosno završnog ispita za učenike osmog razreda. “Zbog toga je završni ispit prilika da se osmaci pripreme bolje nego do sada i da na osnovu sopstvenih rezultata upišu bolje srednje škole. S obzirom na to da je ovo novoustanovljen test i da će ove godine biti poznato samo dvadeset pet procenata zadataka, i budući da su privatne pripreme za kvalifikacioni ispit postale praksa ali i veliki izdatak za porodični budžet, osnovcima na tom putu treba dodatna pomoć jer se u odnosu na rezultate ovog testiranja otvaraju vrata ka daljem obrazovanju. Takođe, pripreme će se vršiti ove godine iz oblasti matematike, jer su rezultati prijemnih ispita pokazali da je prosečan broj bodova koji postižu učenici iz ovog predmeta godinama niži od prosečnog broja bodova iz maternjeg jezika (prosečan broj poena na završnom ispitu iz srpskog jezika je u junu 2012. godine bio 13,27 a iz matematike samo 10,43). Važno je istaći i to da je prosečan broj bodova iz matematike svake godine sve niži (u junu 2011. godine prosečan broj bodova iz matematike je bio 12 od 20)”, kaže Nemanja Đorđević.

oko nαs

ZADATAK: Tri dečaka došla su na igralište sa loptama A, B, C različitih boja. Jedna lopta je smeđa, druga žuta, a treća je plava. Koje su boje lopte ako je samo jedna od tri izjave istinita:
1) A je plava lopta
2) B nije plava lopta
3) C nije smeđa lopta?

ZADATAK: $x^2 + (y - \sqrt[3]{x^2})^2 = 1$

Na pripremama se rade zadaci iz zbirke koje je dostavilo Ministarstvo, a učenici na prijemnom mogu da očekuju slične zadatke.

Da ovakav vid nastave ima bolje efekte potvrdili su i prisutni osmaci. "Ovi časovi su nam lakši jer su oni koji nas uče mlađi i na pristupačniji način nam izlažu materiju, na primer, danas smo gledali klip gde je prikazano da se ceo svet sastoji iz matematike", objasnila je Maša Kostić, učenica osmog razreda OŠ "Mihailo Petrović Alas". Za Mašu će Prva, Treća ili Četrnaesta gimnazija biti prve na listi želja za upis. Zorana Vasojević, osmakinja iste škole, dodaje da predavači imaju više vremena da im se posvete u objašnjavanju. "Raspoloženi su da nam uvek odgovore na sve što nas zanima u vezi sa matematikom." Na nagovor roditelja, koji su u novinama videli oglas KZM, došao je i Sava Milutinović koji trenutno pohađa OŠ "Drinka Pavlović". "Uz organizovanu

Svečani prvi čas

Prvom času, koji je održan 6. aprila, u zgradi Opštine Stari grad, sa grupom od trideset učenika, prisustvovali su i gradonačelnik Beograda Dragan Đilas i predsednik Skupštine grada Aleksandar Antić. Tom prilikom je predsednik Skupštine grada rekao da je u planu da se od naredne godine uvedu pripreme i za maternji jezik.

Gradonačelnik je osnovcima poželeo da se što manje nerviraju pred prijemni ispit i poručio da je matematika teška ali lepa, i da će u životu proći kroz mnogo teških situacija, kao i da je upis u željenu srednju školu svakako jedna od njih. Prvom času na Starom gradu prisustvovale su i gradska sekretarka za obrazovanje i dečju zaštitu Ljiljana Jovčić, članica Gradskog veća Milena Bićanin i Tamara Blagojević, direktorka Kancelarije za mlade grada Beograda.

“Video-snimci matematičkih operacija su poseban vid predavanja, ali i pokušaj da što više učenika zavoli matematiku”

Brankica Tubin,
apsolventkinja Matematičkog fakulteta

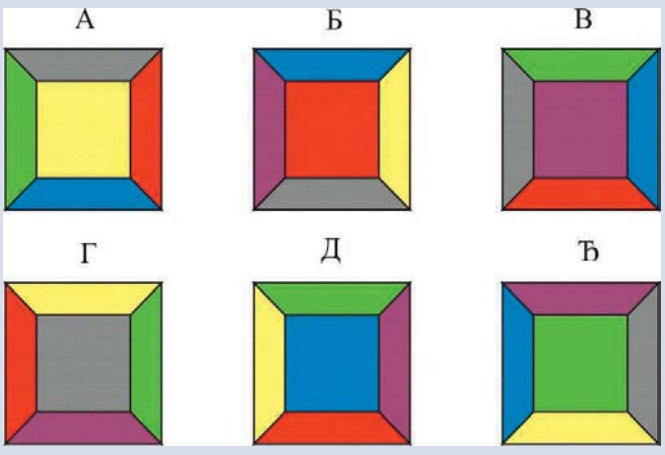
pripremnu nastavu u školi i ove časove vikendom lakše ću upisati Elektrotehničku školu 'Nikola Tesla'.”

Brankica Tubin, apsolventkinja Matematičkog fakulteta na smeru teorijska matematika i primene objasnila je metod predavanja na ovim časovima. “Nastojim da predavanja učinim što interesantnijim sa što više praktičnih primera. Na pripremama prelazimo iste zadatke kao i u osnovnim školama, ali uz određena podsećanja i smernice, počevši od osnovnog nivoa pa nadalje.” Tubinova je naglasila da njena grupa učenika ima osnovni nivo matematičkog znanja, ali da je od svojih kolega saznala da znanje u drugim grupama nije najbolje. Na kraju priprema polaznike očekuje test evaluacije, gde će proveriti koliko su naučili i postigli. Takođe, posle svake oblasti i nivoa znanja – osnovnog, srednjeg i naprednog – učenici rade mini test.

ZNANJE ZA ĐAKE – UŠTEDA ZA RODITELJE: Ove godine na prijemnom ispitu za upis u srednje škole biće poznata samo četvrtina zadataka, a privatni časovi su postali praksa. “Prijemni ispit predstavlja veliki izdatak za roditelje i porodični budžet, a rezultati postignuti poslednjih godina pokazuju da đaci imaju više poteškoća da savladaju gradivo iz matematike i da je iz godine u godinu broj osvojenih bodova iz ovog predmeta sve niži. Zato smo želeli da ponudimo besplatne časove za sve koji misle da su im potrebni”, kaže Tamara Blagojević iz KZM.

SELENA LATINOVIĆ

ZADATAK: Na narednim slikama prikazan je pogled odozgo na jednu istu kocku postavljenu u različitim položajima. Na svakoj se ne vidi samo donja strana, dok se vide gornja i bočna. Međutim, jedan prikaz je pogrešan. Koji?

U korak sa najnovijim tehnologijama

Grad i ove godine nastavlja da podržava unapređenje i proširenje poslovanja privrednih preduzeća i preduzetnika, a konkurs je otvoren do 8. maja

“Mladi stručnjaci” rado se pominju u mnogim kompanijama, ali se ljudi u usponu karijere retko zatiču na radnom mestu gde sa lakoćom obavaljaju svoj posao. Takva slika ipak nas je dočekala u kompaniji “Meter&Control”, koja se bavi razvojem, proizvodnjom i prodajom pametnih električnih brojila. Proces proizvodnje se sastoji od testiranja prototipa, nabavke materijala, prodaje ozbiljnih serija, kontrole kvaliteta i tehničke podrške za kupce. Ova firma je prošle godine konkurisala za subvencije koje je dodeljivao Gradski sekreterijat za privredu i na taj način za svoj rad obezbedila je najsavremeniju opremu, pomoću koje je ubrzala, poboljšala i unapredila proces rada.

“Mašina koja je nama bila potrebna obezbeđuje lasersko nanošenje kompletnog deklarativnog natpisa na proizvod i ova operacija se na taj način izvodi jednostavnije. Koštala je oko 35.000 evra, a od Grada smo dobili 20 odsto ovog iznosa“, objasnio je direktor kompanije “Meter&Control“ Jovan Vujasinović.

“Ova subvencija je bila inicijalna kapisla za nas. Mašina nam je bila je neophodna, ali uvek se nametne nešto preče za šta bi trebalo izdvojiti sredstva. Ovako smo deo novca dobili i to nas je pokrenulo da kupimo novu mašinu, sa kojom sada imamo pozitivna iskustva.“

Sekretarijat za privredu sprovodi konkurse za dodelu finansijskih sredstava – subvencija privrednim subjektima sa teritorije grada Beograda od 2009. godine. Grad nastavlja i ove godine da podržava unapređenje i proširenje poslovanja preduzeća i preduzetnika, a konkurs je otvoren do 8. maja. Sva mala preduzeća ili preduzetnici na ovaj način mogu da unaprede svoje poslovanje. Sredstva se dodeljuju za uvođenje novih poslovnih kapaciteta i moguće je kupiti jednu ili više mašina koje usavršavaju proces rada privrednika. Sva oprema kupljena uz pomoć Sekretarijata za privredu mora da se koristi duže od godinu dana, a njena vrednost mora biti veća od 60.000 dinara.

Sekretarijat za privredu je pre dve godine započeo dodelu finansijskih sredstava u ove svrhe.

"Moramo istaći da je konkurs za dodelu sredstava za unapređenje i proširenje poslovanja privrednih subjekata koji se odnosi na dodelu sredstava za kupovinu mašina i opreme, a po kome su sredstva dodeljena za ukupno 77 privrednih subjekata, prvi konkurs sa tom namenom koji je objavljen od strane državnih institucija i da su po ovom osnovu zapaženi značajni rezultati u smislu povećanja prihoda i zapošljavanja novih radnika", rekao je gradski sekretar za privredu Aleksandar Milošević. "Takođe, treba istaći konkurs za dodelu subvencija za uvođenje, sertifikaciju i resertifikaciju međunarodnih standarda u poslovanje privrednih subjekata po kome su sredstva dodeljena za ukupno 211 korisnika. Takođe, treba reći i to da je, na primer, Sekretarijat za privredu 2011. godine finansirao uvođenje HACCP sistema, kada je uvođenje ovog sistema postala zakonska obaveza za sve subjekte koji se bave proizvodnjom, preradom i prometom hrane. Dodelom sredstava za te namene omogućili smo opstanak 66 malih privrednih subjekata na tržištu."

Na osnovu istraživanja o poslovanju privrednih subjekata kojima su dodeljene subvencije na konkursima Sekretarijata za privredu, povećanje prihoda u poslovanju privrednih subjekata je oko 19 odsto, a povećanje zaposlenosti oko tri odsto.

Prethodne godine je za subvencionisanje privrednih subjekata utrošeno oko 34 miliona dinara, a za ovu godinu planirana sredstva iz budžeta Grada za podsticaj privredi kroz različite konkurse iznose oko 41 million dinara.

Vladana Kokotović, suvlasnica preduzeća "Hemika", takođe je imala priliku da iskoristi prednosti subvencionisanja privrednika. "Imamo osam zaposlenih radnika, a kompanija se bavi uvozom, izvozom i prodajom na domaćem tržištu sirovina za gurmansku industriju i rodnih industrija, kao i proizvodnjom kaučukovih ili standardnih smeša po zahtevu kupaca. Od Grada smo dobili subvenciju za uvođenje ISO standarda. Dobili smo 250.000 dinara i ovakva vrsta pomoći nam je veoma pomogla da unapredimo poslovanje", rekla je Vladana Kokotović.

"Ukoliko želite da postanete konkurent na današnjem tržištu, morate da idete u korak sa najnovijim tehnologijama. Nama je ova subvencija omogućila ne samo da lakše obavljamo posao, već i da postanemo ozbiljna konkurencija na tržištu. Vrlo smo zahvalni Gradu na ovoj pomoći, a mislim da je odlično što su sredstva namenjena za proizvodnju i uvođenje nove opreme, jer je to u Srbiji godinama stajalo u zapećku", rekao je Vujasinović.

Kriterijumi ovog konkursa podrazumevaju da preduzetnik ima svoju proizvodnju i da se sredstva iskoriste za nabavku proizvodne opreme. "Ljudi koji su bili zaduženi za izbor kompanije kojoj će dodeliti sredstva, bili su u našoj firmi i uverili se da mi zaista imamo kompletan proizvodni proces u kome bi nam subvencija za novu mašinu mnogo olakšala posao. Kada smo nabivili mašinu, ponovo smo imali priliku da ih ugostimo i sami su se uverili da je ostvarila naše potrebe i planove", reako je Vujasinović. Svim preduzetnicima je preporučio da iskoriste šansu za unapređenje poslovanja, kako bi privreda u Srbiji i na makropanu počela da se razvija u potpunosti.

SANJA ZRNIĆ

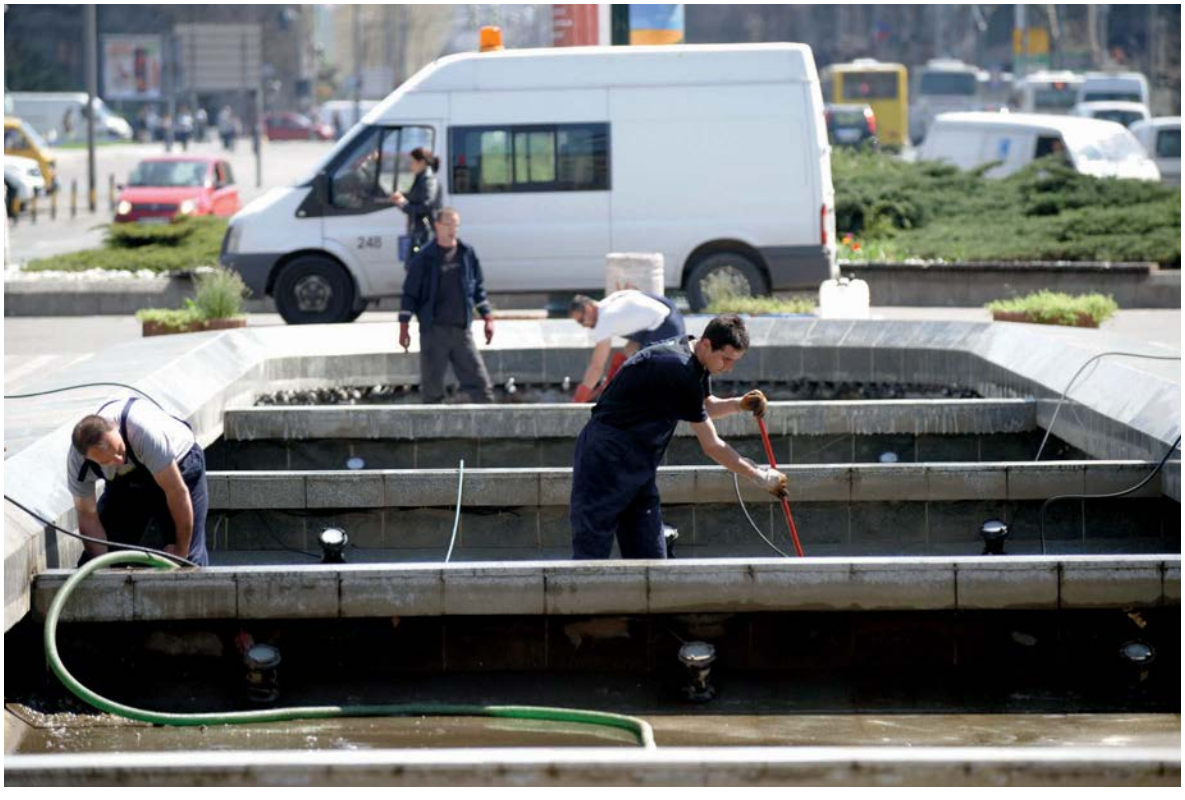
"Mašina za lasersko nanošenje kompletnog deklarativnog natpisa na proizvod koštala je oko 35.000 evra, a od Grada smo dobili 20 odsto ovog iznosa."
– JOVAN VUJASINOVIĆ, direktor kompanije "Meter&Control"

PODRŽAVAMO INICIJATIVU GRAĐANA: Dejan Živković, pomoćnik gradonačelnika

Još lepši komšiluk

“Cilj akcije ’Moj komšiluk’ je podizanje svesti da sve što postoji u gradu jeste naše zajedničko i da zajedno treba da popravljamo i održavamo grad. Građani nam najviše znače u smislu da nam svojom inicijativom ukažu gde šta treba popraviti i srediti”, kaže Dejan Živković, pomoćnik gradonačelnika i koordinator akcije

Karađorđev park, kod Hrama Svetog Save, jedan je od najposećenijih parkova i oaza mnogih Beograđana i turista. Početkom proleća, ovaj park je uvek pun ljudi, od najmlađih građana koji po parku trče i igraju se, do penzionera koji slobodno vreme provode na klupama, čitajući novine ili šetajući. U "gornjem" i "donjem" delu parka tokom dana i u zavisnosti od godišnjeg doba smenjuju se džogeri, biciklisti, svadbari, prodavci meda, knjiga...

"Ovo mi je jedno od omiljenih mesta u Beogradu. Moj fakultet je vrlo blizu, pa svaku pauzu između predavanja ili za učenje pred ispit, kada je lepo vreme, koristim da sedim u parku. Živim u ulici Vojvode Stepe, a pošto nije pogodna za ovakva mesta, vreme provodim ovde. Nadam se da će se u nekom trenutku u budućnosti ovakva oaza sa klupama i drvećem naći i u mojoj ulici, a do tada uživam u Karađorđevom parku", govori Aleksandra Milutinović, studentkinja medicine. Aleksandra kaže da do sada nije čula za akciju "Moj komšiluk", ali je obećala da će doprineti sređivanju i svoje ulice.

Na ovaj način ispunjava se i sam cilj ove akcije, a on podrazumeva "podizanje svesti o tome da sve što postoji u gradu jeste naše zajedničko i da zajedno treba da popravljamo i održavamo grad", kako je to rekao Dejan Živković, pomoćnik gradonačelnika i koordinator projekta "Moj komšiluk". "Građani nam najviše znače u smislu da nam svojom inicijativom ukažu gde šta treba popraviti i srediti, jer, kada se to uradi i kada nam javni prostor bude lepši, i mi sami ćemo se osećati mnogo zdravije i lepše", zaključuje Živković.

Akcija "Moj komšiluk", koja je započeta prošle godine i koja poziva sve građane Beograda da se aktivno uključe u proces ulepšavanja grada, nastavlja se i ove godine. Putem Beo-kom servisa, građani glavnog grada imaju mogućnost da prijave svoje ideje za koje smatraju da bi mogle da doprinesu lepšim beogradskim parkovima, ulicama i šetalištima.

"Trenutno imamo desetak prijava koje se odnose na različite delove grada, od Voždovca, preko Novog Beograda do Zemuna. Takođe, odnose se na vrlo različite stvari. Nisu uvek samo parkovi u pitanju, naša služba dobija razne predloge i za proširenje parking mesta, za postavljanje ležećih policajaca oko škola, sređivanje dečijih terena... Dakle, sve ono što se prvo ukaže kao problem kada se izađe iz zgrade", navodi Dejan Živković, pomoćnik gradonačelnika i koordinator akcije "Moj komšiluk".

Živković objašnjava da se većina pristiglih prijava sprovede u delo, jer je uglavnom reč o tekućim održavanjima, poput farbanja ili postavljanja klupa. Ukoliko pak zahtev iziskuje veći projekat i veća investiciona ulaganja, kao što je renoviranje celog parka, u tom slučaju predlog sačeka definisanje plana i budžeta za 2014. godinu. Zahtevi koji stižu prosleđuju se nadležnim službama, a najčešće služba sa najvise primljenih poziva u okviru ove akcije jeste "Zelenilo". Gordana Miljojković iz Javnog komunalnog preduzeća "Zelenilo Beograd" podseća da je njihova redovna prolećna akcija upravo intenzivno održavanje i ulepšavanje zelenih površina. Kao i svake godine, ova služba sprovodi prolećno grabuljanje travnjaka, utovar i odvoz sakupljenog lišća i otpadaka koji ostaju posle snega, kao i đubrenje i orezivanje ruža, izdizanje krošnji stabala, pranje staza i košenje trave.

"U Leškoj ulici na Banovom brdu u toku je sanacija dečjeg igrališta, staza i zelene površine, takođe i kod Cvetkove pijace. U toku je i kompletna sanacija dečjeg igrališta u Bulevaru Mihajla Pupina i sanacija zelene površine oko Spomen-česme u Kakanjskoj ulici", nabraja Gordana Miljojković. Ona ističe da je važno da se i građani i službe trude da više pažnje posvete održavanju i obnovi površina koje se nalaze u stambenim naseljima Beograda i van centralnih delova grada. Kako najavljuju u "Zelenilu", u drugoj polovini godine biće urađene dve velike rekonstrukcije: parka ispred Doma Narodne skupštine i prva faza obnove parkova sa desne strane Ustaničke ulice.

SANJA PAVLOVIĆ

Uređenje skverova na Starom gradu

Opština Stari grad organizovala je prijem za pobednike konkursa za najbolja urbanističko-arhitektonska rešenja tri javna gradska prostora na ovoj opštini. Po projektima talentovanih arhitekata biće oplemenjen prostor u glavnom gradu koji će svi naši sugrađani moći da koriste. Skver kod kafane "Stara Hercegovina" imaće koncept prirodne oaze u centru grada, dok je plato kod OŠ "Mihailo Petrović Alas" projektovan u vidu gradskih stepenica. Zid kod Skvera Mire Trailović, u blizini "Bitef art kafea", biće prekriven puzavicama, a na skveru će biti postavljena i bina za nastupe, što će dodatno osvežiti ovaj prostor. Uređenje beogradskih skverova počeće na leto tekuće godine, a plan je da se preuredi minimum jedna lokacija do kraja 2013. Nagradni fond za konkurs koji je opština Stari grad organizovala zajedno sa Društvom arhitekata Srbije za svaku od lokacija iznosio je 240.000 dinara.

Prolećno uređenje Vračara

Tradicionalna akcija prolećnog uređenja Vračara počeće u subotu 27. aprila, a do tada će se primati prijave građana u vezi s tim šta treba očistiti i urediti na javnim površinama na Vračaru. Građani mogu da na telefon kol-centra opštine Vračar 3602-380 ili na adresu kolcentar@vracar.rs prijave kada i gde će izneti stare stvari koje su za otpad, da prijave lokacije zapuštenih malih zelenih površina koje treba urediti. Treba prijaviti i lokacije starih, havarisanih, neregistrovanih automobila, zapušenih slivnika, svaki komunalni nered koji će udruženim radom komunalnih preduzeća i inspekcijskih službi biti uklonjen.

Hemijska zaštita platana

Stabla platana u Bulevaru kralja Aleksandra preventivno su hemijski tretirana i prihranjena, saopštili su iz "Zelenila". Preventivno hemijsko tretiranje vrši se protiv gljiva koje mogu izazvati bolesti lista platana. Sredstva kojima se tretiraju stabla platana koriste se u koncentracijama koje nisu štetne po zdravlje ljudi i životinja.

Popravimo zajedno

Akcija "Moj komšiluk – Popravimo zajedno" nastala je na inicijativu Beograđana, a u akciju su uključeni i Grad Beograd i JKP "Zelenilo". Akcija je pokrenuta 20. jula prošle godine i obuhvatala je više od 50 lokacija u opštinama Palilula, Zvezdara, Savski venac, Zemun, Novi Beograd, Rakovica, Čukarica, Voždovac, Stari grad i Vračar. Grad Beograd i "Zelenilo", na inicijativu građana, obezbeđuju potreban materijal, rukavice, četke, farbe i ostala sredstva potrebna da se obavi posao farbanja klackalica, ljuljaški i drugih rekvizita.

GRAD NASTAVLJA OBNOVU KBC "ZEMUN"

Grad nastavlja da ulaže znatna sredstva u Kliničko-bolnički centar "Zemun" i unapređuje kvalitet zdravstvene zaštite u ovoj ustanovi, pa će tokom ove i iduće godine biti izvedene rekonstrukcija, sanacija i adaptacija dela Nove bolnice. Rekonstrukcija će obuhvatiti i dotrajale liftove, a radovi će biti izvedeni i u objektu računovodstva.

Tako će u operacionom bloku na drugom spratu biti zamenjene instalacije vodovoda i kanalizacije, medicinskih gasova i klimatizacije, kao i elektroenergetske i telekomunikacione instalacije. Na mestu sadašnje bolničke laboratorije biće formirano odeljenje ortopedije, kako bi se stvorila jedinstvena prostorna funkcionalna celina.

Nova laboratorija nalaziće se tamo gde je ranije bilo odeljenje ginekologije, a kapacitet će biti povećan na odeljenju hemodijalize, gde će takođe biti rekonstruisane instalacije. Služba transfuzije, koja zbog nedostatka prostora radi na više lokacija u objektu, adaptacijom će biti povezana u jednu celinu, u kojoj će biti smeštena i stara trafostanica.

Suteren u delu Nove bolnice biće preuređen za potrebe smeštaja tehničke službe, održavanja nastave studentima, smeštaja ostave za fiziološke rastvore i čist veš. U delu objekta biće rekonstruisana i hidrantska mreža, a u Novoj bolnici biće rekonstruisani dotrajali liftovi.

Prizemlje, prvi i drugi sprat Stare bolnice KBC "Zemun" rekonstruisani su 2010. godine, dok su 2011. u istoj zdravstvenoj ustanovi izvedeni radovi na trafostanici, operacionom bloku, kablovskom razvodu i dizel-agregatu. U januaru 2012. završena je kompletna rekonstrukcija pet operacionih sala, koje su opremljene savremenim uređajima.

UVEĆANJE KNJIŽNOG FONDA I USLUGA BIBLIOTEKE GRADA BEOGRADA

Knjižni fond Biblioteke grada Beograda, koji broji oko 1.700.000 bibliotečkih jedinica, i ove godine biće znatno uvećan sredstvima Grada.

"Nabavićemo aktuelne knjige, časopise i bibliotečki materijal, dok će manji deo sredstava biti utrošen za članstvo u međunarodnim organizacijama", navela je Jasmina Ninkov, direktorka Biblioteke. Ona je precizirala da je reč o Svetskoj federaciji bioblitekara i Svetskoj mreži biblioteka čije usluge Biblioteka grada Beograda koristi već tri godine.

"Ova usluga omogućava našim korisnicima, kojih ima više od 160.000, da upute pitanje našem bibliotekaru, koji ako nema odgovor može da ga prosledi na adrese 21.000 bilioteka u svetu koje su članice te organizacje". Pored redovne nabavke novih knjiga, Jasmina Ninkov je najavila skoro otvaranje Medijateke, novog prostora u sklopu Biblioteke grada Beograda, uz podsećanje da biblioteka ima više od 80 ogranaka na teritoriji prestonice.

"Reč je o divnom prostoru u Zmaj Jovanoj 1, koji ima više od 300 kvadratnih metara. Renoviran je po najvišim standardima, sa odličnom protivpožarnom zaštitom. Prostor Medijateke će biti multifunkcionalan, tako da će se u jednom delu nalaziti klasična biblioteka, dok će u drugom delu biti smeštena elektronska čitaonica, sa najsavremenijom opremom, koju je obezbedio 'Gete institut'. Takođe, nameštaj će u tom delu biti mobilan kako bi se omogućilo održavanje edukativnih predavanja i radionica, ali i izložbi i koncerata namanjenih svim generacijama", navela je Ninkov i podsetila da je ta ustanova tokom prošle godine imala više od dva miliona posetilaca.

PETLJA "RADNIČKA" KRAJEM APRILA

Gradonačelnik Beograda Dragan Đilas i predsednik Skupštine grada Aleksandar Antić obišli su radove na petlji "Radnička". Konstrukcije svih osam silazno-uzlaznih rampi uz kružni tok su završene, pa će saobraćaj u prvoj fazi preko kružnog toka krenuti krajem aprila.

"Završetak izgradnje petlje 'Radnička' drastično će promeniti saobraćaj u ovom delu Beograda i navike vozača, od kojih jedan deo i dalje ne ide preko Careve ćuprije, nego do 'Gazele' i tako prelazi na Novi Beograd. Beograđani će u sledećih nekoliko meseci imati dodatne probleme na ovom delu zato što će deo saobraćaja iz grada ka Adi Ciganliji ići preko novog nadvožnjaka, a deo preko nove kružne petlje. Tokom leta će biti još promena koje će omogućiti nesmetan saobraćaj i prolazak u oba smera, kao i izgradnju novog nadvožnjaka sa tri trake. Imaćemo tri trake od Ade Ciganlije ka gradu i tri trake od Sajma prema Adi Ciganliji", rekao je Đilas i najavio da će u isto vreme biti gotov i deo petlje u Ulici Jurija Gagarina sve do Otvorenog tržnog centra, što će takođe povećati ulazne kapacitete mosta sa novobeogradske strane.

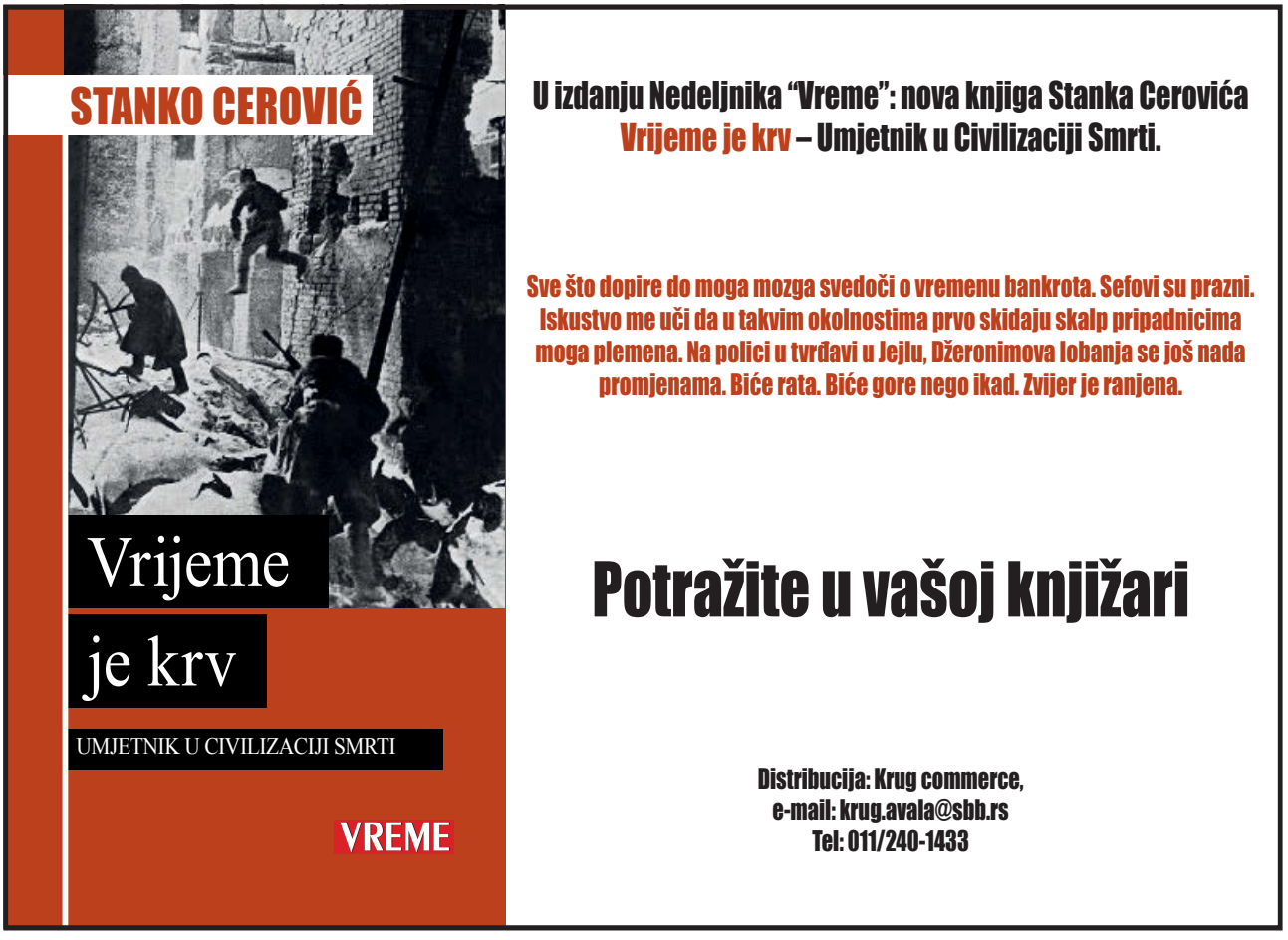
NOVO SANITETSKO VOZILO ZA DZ U BARAJEVU

Dom zdravlja "Dr Milorad Vlajković", koji obezbeđuje zdravstvenu zaštitu za oko 28.000 stanovnika Barajeva, uskoro će dobiti novo sanitetsko vozilo. Pored ostalih, ovaj dom zdravlja ima Službu hitne medicinske pomoći i Službu za hemodijalizu, koja pacijentima obezbeđuje prevoz na dijalizu.

Sanitetsko vozilo nabavlja se sa kompletnom unutrašnjom medicinskom opremom, koja obuhvata aparat za kiseonik sa bocom od 10 litara, rasklopiva sanitetska nosila, kardiološku stolicu i drugu neophodnu opremu. Grad Beograd je u prethodnim godinama u potpunosti rekonstruisao i adaptirao sve tri zdravstvene stanice Doma zdravlja "Dr Milorad Vlajković".

Dodatak priredila: BILJANA VASIĆ; Fotografije: ALEKSANDAR ANĐIĆ, BEOINFO

TURNEJA 2013
SLOBODNA ZONA
FILMSKI FESTIVAL
APRIL, MAJ, JUN
u 35 gradova Srbije
www.freezonebelgrade.org
finansijska podrška:
produkcija:
FOND 032
organizacija:
prijatelj turneje:
VIZARTIS
medijski pokrovitelj:
medijski sponzori:
VREME
masel
TRABLMEJKER.COM
E-NOVINE
CINE
izlazak
LICEUJICE
DOMINO

STANKO CEROVIĆ
Vrijeme
je krv
UMJETNIK U CIVILIZACIJI SMRTI
VREME
U izdanju Nedeljnika "Vreme": nova knjiga Stanka Cerovića
Vrijeme je krv – Umjetnik u Civilizaciji Smrti.
Sve što dopire do moga mozga svedoči o vremenu bankrota. Sefovi su prazni. Iskustvo me uči da u takvim okolnostima prvo skidaju skalp pripadnicima moga plemena. Na polici u tvrđavi u Jejlu, Džeronimova lobanja se još nada promjenama. Biće rata. Biće gore nego ikad. Zvijer je ranjena.
Potražite u vašoj knjižari
Distribucija: Krug commerce,
e-mail: krug.avala@sbb.rs
Tel: 011/240-1433

IZJAVA NEDELJE

"Nadam se da svoje vojničke veštine nećete morati da primenjujete u stvarnom životu, i da ćete i dalje da se igrate na naučno zasnovanim metodama."

foto: A. Anđić

TOMISLAV NIKOLIĆ, predsednik Srbije, na prijemu povodom Dana Vojske ("Alo")

Ivica Dačić,

premijer Srbije, o dramatičnim pregovorima u Briselu: "U svih 10 razgovora imao sam veliki osećaj ogorčenosti, nepravde, težine situacije. Postojao je jedan put od mesta gde sedi srpska delegacija do kancelarije Ketrin Ešton koji sam prešao zajedno sa drugima više stotina puta za pola godine razgovora. Kao da idete na streljanje." (RTS)

foto: Vesna Anđić

Mirka Vasiljević,

glumica, supruga fudbalera Vujadina Savića, govori o povredi svog muža: "Ovo je prvi put da je Vujadin u svojoj profesionalnoj karijeri morao da ide na operaciju. To je još jedno novo iskustvo za njega i nadam se da će biti potpuno spreman kada počne nova sezona. Radiće individualne treninge kako bi se što pre vratio u formu jer je fudbalerima problem i kada samo nekoliko dana ne treniraju. Ova situacija uticala je na nas najviše u vidu lošeg raspoloženja koje se manifestuje i u našem ponašanju, ali zaista se trudimo da budemo pozitivni. Gledamo na to što vedrije i čini nam se da ćemo se zajedno lakše izvući iz te priče." ("Alo")

foto: A. Anđić

Borislav Stefanović,

"predstavnik mlađe generacije srpskih političara, u Vašingtonu je bio zamenik ambasadora SCG, šef kabineta ministra spoljnih poslova Vuka Jeremića, politički direktor u Ministarstvu spoljnih poslova, šef pregovaračkog tima za razgovore sa Prištinom. Sada je šef poslaničke grupe DS-a u parlamentu, a pre svega ovoga, gitarista pank-rok benda Generacija bez budućnosti". Govori o emocijama i politici, a na pitanje koja političarka bi bila kadra da osnuje svoju stranku, kaže: "Možda Jorgovanka Tabaković. Mislim da ona ima tu snagu, mada vidim i da je emotivna, pesnička duša. Nije to loše, emotivnost je nešto što pokazuje ranjivu stranu ličnosti, koja je dobra u ljudskom smislu."

Ko su lepotice, bez mane: "Grejs Keli, Odri Hepbern, Monika Beluči, Šeron Stoun."

S kojom je Borko želeo da se zbliži: "Sa Modesti Blejz, strip-junakinjom. Kad sam bio klinac, sanjao sam da je moja devojka. Sviđaju mi se žene jakog karaktera i intelekta, prefinjenih a snažnih crta, ženstvene a energične."

Šta žene ne razumeju u muškom ponašanju: "Koliko su, u suštini, jednostavni i gotovo banalni, i koliko su bića laka za 'održavanje'. Onog momenta kad žena shvati da on u ljubavnom odnosu nema nikakav 'veliki plan', tog momenta će ovladati svetom muškaraca."

Kom tipu Borko pripada ljubavniku: intelektualcu, ljubavniku romantičaru, ljubavniku buntovniku? "Mislim da sam buntovnik, a biti ljubavnik valjda se podrazumeva za muškarca."

Da li je moguće da se cinizam, iz surovog posla kao što je politika, ne prelije u romantične odnose: "Jedino u viteški odnos, i verujem, i mislim da je moguće, zaista, da se profesija kojom se bavimo ne preslikava na naš privatni život."

Da li se slaže sa konstatacijom nekih novinarki da liči na Kevina Kostnera: "Nisam se rukovao sa Kostnerom, a bilo bi mi drago da smo se upoznali, i voleo bih da Srbija postane poznata i po oskarovcima koji ovde snimaju. A ako zaista postoje novinarke koje nalaze sličnost između Kostnera i mene, u šta sumnjam, u velikoj su zabludi. Voleo bih da imam sličnosti sa Danijelom Dej Luisom i Gerijem Oldmanom." ("Večernje novosti")

foto: Vesna Anđić

Vesna de Vinča (3),

"neuništiva dama jugoslovenskog novinarstva" i vlasnica kompanije "Miss Yu", nekada Vesna Jugović, novinarka TV Beograd, posle učešće u VB, priseća se početka rata u Hrvatskoj u kome je imala zapaženu ulogu: "Bolest štitne žlezde zaradila sam kao televizijski izveštač. Bila sam prva žena koja je izveštavala sa ratišta u bivšoj Jugoslaviji. Snimala sam prvu liniju fronta, ranjene i ubijene ljude... Bilo je strašno... Svake večeri nosila sam iz Knina materijal za Bihać na montažu i onda se noću vraćala nazad. Mnogo sam rizikovala. Odgovarala sam za živote ostatka TV ekipe i to je bilo nepodnošljivo. Neposredno pred odlazak na ratište krstila sam se u mestu Dalj."

Kako je "odustala" od patriotskog izveštavanja: "Prekinula sam sa izveštavanjem posle jednog snimanja iz helikoptera iznad Konavla. Kada smo se spustili, šarmantni pilot mi je osmehom mahnuo, a posle nas su u isti helikopter ušla dva generala. Nekoliko minuta kasnije helikopter je oboren i svi sem jednog generala su stradali. Ubrzo posle toga u ogledalu sam videla ogromnu nateklinu na vratu. Dobila sam bolest tiroide. Razlog je bio stres zbog užasa koji sam doživela. Rekla sam sebi: 'Dosta je bilo žrtvovanja!'"

Kako se Vesna Jugović osećala dok je bila ratna reporterka: "Osećala sam se kao da su godine prošle, a izveštavala sam oko pet nedelja."

Da li je "ratno iskustvo" vredelo: "Ko god preživi rat, taj se mnogo više smeje, uživa u životu i automatski zaključuje šta je važno, a šta nije! Zato je učešće u 'Velikom bratu', za mene bilo raj." ("Story")

Goran Stamenković,

direktor produkcijske kuće "Emoušn", posle incidenta u kome su učesnice "Velikog brata" tokom "zadatka" povredile, a možda i ubile nekoliko belih miševa, pokušava da se opravda: "O nezgodi su obavešteni i ukućani, a mi kao produkcija sa žaljenjem priznajemo da nam je krivo što se ispostavilo da nismo dorasli ovakvom zadatku. S tim u vezi, više se neće ponoviti da produkcija 'Emotion' koristi životinje u takve ili slične svrhe. Ovaj neuspeh nas je pogodio pošto je poznato da je kuća 'Velikog brata', tj. 'Emotion' produkcija utočište za 12 mačaka i tri psa koji su udomljeni i tako sklonjeni sa ulice i sigurnog istrebljenja. Nadam se da u Srbiji postoji organizacija koja se bavi pravima miševa i glodara da bih mogao da bar probam delić greške da ispravim donacijom i promovisanjem prava životinja." ("Alo")

Jovan M. Krstić,

psiholog i stalni sudski veštak – grafolog, opisao premijere Srbije i Kosova na osnovu njihovog rukopisa koji je analizirao, tako da je Ivica Dačić, sprski premijer, opisan kao: "Odlučan, inteligentan, ima visoko mišljenje o sebi, mada nema mnogo ideja. Dačićev rukopis je nepovezan, a i slova su više štampana nego pisana, što ukazuje na nedostatak potrebe za društvenim kontaktom – više je okrenut sebi nego drugim ljudima. Uzlazni redovi ukazuju na optimizam, veru u sebe i poštovanje vlastite ličnosti. Analizirajući potpis premijera Dačića – I. D. – vidi se da tačka posle slova ukazuje na jasan i metodičan duh. Stoji iza onog što zacrta, uporan je. Čovek može da se osloni na njega, drži datu reč."

foto: A. Anđić

Po istoj analizi, o kosovskom premijeru Hašimu Tačiju: "Tači je veoma inteligentan, ali i originalan. Slovo 'b' piše arkadnim vezama – to je luk koji ide odozgo – i s takvim ljudima nikad ne znaš na čemu si. Njegova duhovnost nije na tako visokom nivou koliko potreba za nagonskim zadovoljenjem. Ali i ti nagoni su vrlo oskudni. Materijalan nivo mu je veoma važan, dok mu je duhovni život vrlo siromašan. Tači je veoma proračunat, zajedljiv, gleda svoje interese. Inteligentan je i pun ideja. Obojica su uzdržani u ispoljavanju osećanja." ("Kurir")

foto: Reuters

Nova knjiga Emira Kusturice

Crna slova,

Sto jada (Novosti, Beograd, 2013) je naslov nove knjige Emira Kusturice. Nakon velikog uspeha autobiografije _Smrt je neprovjerena glasina_, slavni režiser je napisao knjigu priča. Četiri priče (od ukupno šest) kao da čine konture labavog romana koji izvire sa margina Kusturičinog životopisa, ali dve, možda najbolje, deo su nekog drukčijeg i neobičnijeg književnog sveta

S drugom se knjigom, kažu, dokazuje jesi li ili nisi pisac. Jedna knjiga može i da ti se omakne, kao što se, za života, rekao bi Edvard Ficdžerald, svakom može omaknuti da napiše deset ili dvanaest pjesama, samo ako su zvijezde u pravoj konstelaciji. Takve te pjesme, međutim, ne čine pjesnikom, kao što te ni jedna (jedina) knjiga ne čini piscem. Za to je potrebno nešto više. Otud dolazi ta mistifikacija "druge knjige", rasprostranjena i među akademskim proučavaocima književnosti i među novinskim kritičarima i među kafanskim znalcima. Prva (dobra) knjiga može, znači, da ti se omakne, ali sve ti je džaba ako sa drugom – omaneš. Pred nama je, dakle, druga knjiga jednog pisca, ali je posljednja stvar koju možemo očekivati to da se o njoj sudi na način na koji se sudi o drugoj po redu knjizi nekog drugog pisca. Razlog za to je jednostavan. Autor knjige *Sto jada*, šestodijelne zbirke pripovijetki koja se ovih dana pojavila pred čitaocima u izdanju beogradskih Novosti, je Emir Kusturica.

Foto: Goranka Matić

DVA PISMA IZ 1994. GODINE

U uvodu intervjuu koji je Kusturica dao "Vremenu" 2004. godine, Stojan Cerović je zapisao: "Bilo je nepravedno i nerazumno očekivati od njega tačne i pouzdane procene istorijskog košmara kroz koji smo prošli i koji je i on lično odbolovao. Čovek se lomio zajedno sa zemljom kojoj je pripadao, a pritom nikad nije bio ni blizu mestâ na kojima se o nečemu odlučivalo. Utoliko je čudniji gnev nekih ljudi u Sarajevu pa i u Beogradu, koji Kusturicu drže negde pri vrhu liste krivaca za

beli papir

sva zla iz devedesetih." Od objavljivanja citiranih rečenica prošla je skoro puna decenija, a broj "nekih gnjevnih ljudi" u Sarajevu i Beogradu koji Kusturicu drže negdje pri vrhu liste krivaca za sva zla iz devedesetih nije se smanjio, nego, reklo bi se, i povećao. Posljednja ilustracija toga jest demonstrativno povlačenje sarajevske pozorišne režiserke Selme Spahić iz konkurencije ovogodišnjeg Sterijnog pozorja, a sve zbog činjenice da će festival otvoriti – Emir Kusturica. U obrazloženju stoji da se Kusturičinom participacijom u činu otvaranje festivala pristaje na nacionalističku retoriku te joj se daje legitimitet. Ovo se valjda smatra samorazumljivim, pa Spahićeva ne navodi nijedan dokaz za svoju tvrdnju o Kusturici kao prominentnom protagonisti "nacionalističke retorike". Ovakav njen čin aklamacijom je pozdravila sarajevska umjetničko-intelektulna čaršija, uz nipošto zanemarljivo aplaudiranje svojih beogradskih *drugara*. Niko, međutim, javno nije postavio pitanje zbog čega se participacija Emira Kusturice u kulturnom životu smatra legitimacijom nacionalističke retorike, dok, samo primjera radi, ni Selmi Spahić ni bilo kome od njenih mentora i fanova ne smetaju festivalsko-teatarska združivanja sa, recimo, Zilhadom Ključaninom. Možda i ne znate ko je Zilhad Ključanin? Radi se o jednom od najizvođenijih bh. dramskih pisaca u poslijeratnom periodu, dramatičaru čije su drame postavljane na gotovo svim scenama na kojima je Spahićeva gradila karijeru i simbolički kapital, autoru čiji tekstovi su bivali predlošci za predstave koje su se po festivalima najnormalnije takmičile sa onim koje je režirala Selma Spahić, a da njen istančani moralni živac nije ni zaigrao. Usput, Zilhad Ključanin je 23. februara 1994. godine pisao: "U Ugljeviku ima 500 srpske siročadi. Mašallah! (...) Srbin se približava čovjeku samo onda kada je mrtav. Ili zatvoren." 24. marta iste godine, tačno mjesec dana nakon što se Ključanin radovao i zahvaljivao Bogu zbog 500 srpske siročadi u Ugljeviku, nakon što je precizno dijagnostički utvrdio da se Srbin (svaki Srbin) približava čovjeku (dakle, još ne biva ljudsko biće, nego nešto manje ili više blisko tome) samo kad je mrtav ili zatvoren, Emir Kusturica je objavio tekst *Rasimu, mučeniku*, o Rasimu iz Lopara, rudaru kojeg su, ovo su Kusturičine riječi, "četnici izdvojili iz grupe rudara, svezali i potkovali". (Usput, navedene tekstove dijeli tek mjesec dana, a Ugljevik i Lopare samo nekoliko kilometara.) Kusturica svoj tekst završava ovako: "Trebalo mi je da vidim mučenika Rasima iz logora i da emocionalno pregorim i zaboravim sve politike i istorije svijeta... trebalo mi je da vidim »

PRE RATA: Emir Kusturica

Sto jada

Dragana Teofilovića su zvali Zeko ne samo zbog toga što je volio da jede mrkvu. Imao je velike oči koje su vidjele ono što je malo ko u Travniku primjećivao. Kad se 8. marta 1976. naslonio na banderu, nije ni sanjao kakav obrt slijedi u njegovom životu. Gledao je u neonsku svjetlost koja se palila u Ulici 29. novembra, a mučilo ga je pitanje zašto 9. marta, već pet godina zaredom, otac Slavo zaboravlja na njegov rođendan? Taj Slavo Teofilović, kapetan prve klase, bio je poznat u Travniku po tome što mu je prijatelj poklonio trideset kvadrata pločica i deset kila ljepila, a on mu se nije odužio pošto nije znao kako!

Dok su vršnjaci iz ulice šutali loptu, a oficiri se spremali za osmomartovski bal u Domu JNA, Zeko je pogled sa ulične rasvjete prebacio na raskrsnicu i nadvožnjak preko kojeg je prelazila pruga.

– Kad bih nekako mogao da iz kalendara izvadim 9. mart, život bi mi bio lakši – mislio je dječak.

Nije mu to bila jedina patnja. Teško je podnosio kad bi ugledao kako iz automobila lete prazne kese "grisina", zgužvane kutije cigareta i ostalo smeće. Sada je gledao "fiću" koji se brzinom preko šezdeset na sat približavao i znao je da ga čeka neprijatno iznenađenje. Ili će mu reći: "Šta buljiš, pederu?", ili će ga gađati smećem. Uz zvuk sirene nečija ruka izbacila je kroz leptir prozor praznu kesu na kojoj je pisalo: "bronhi odžačar grla"!

– Kretenu! Zašto prljaš moj grad?! – trčao je za "fićom" i pretećи mahao kesom, a onda je usput pokupio smeće i bacio ga u kontejner. Umirujuće je na njega djelovala pomisao da su nekada stvari na tom raskršću stajale mnogo gore.

Sve do 1975. prugom preko nadvožnjaka prolazio je Ćiro i uz pisak lokomotive ispuštao čađavu paru. Po vjetrovitom vremenu sav komšijski veš bi za tili čas pocrnio. Zeko nije dozvoljavao da se na balkonu Teofilovića desi tako nešto. Bilo je dana kada bi Ćiro začađio parom čitavu ulicu, a iz automobila ljudske ruke u isto vrijeme izbacivale su smeće!

– Da li očistiti ulicu ili trčati na balkon, sakriti čaršave i jastučnice u sobu da ih čađ ne upropasti? – Zeko je u najtežim trenucima donosio prave odluke.

Batalio bi smeće i otrčao na balkon. Tamo bi pokupio čaršave, posteljinu, očeve košulje i tako bi veš bio spasen od čađi. Majci bi uštedio bespotrebno nerviranje, a otpad sa raskrsnice počistio bi kasnije.

Nekad bi ga iznenadio vjetar i oduvao smeće u rijeku Lašvu! To ga je dovodilo do vrata ludila. Nije mogao da podnese kada u proljeće, na stablima kraj Lašve, ugleda najlonske kese raznih boja. Sve su ličile na zidove u kasarni "Petar Mećava", gdje je službovao otac. Trčao je i štapom udarao po krošnjama. Kad bi shvatio da ih ne može skinuti i da se od njegovih pokušaja kese raspadaju i još više zapliću u grančice, ostrašćeno bi lupao po krošnjama drveća i na kraju lomio grane.

– Da me neko gleda – mislio je – sigurno bi povjerovao da sam lud!

Njegov život je bio težak, ali je postojala jedna olakšavajuća okolnost. Imao je kome da se jada.

U odbačenoj kadi u podrumu četvorospratnice, ispod stana u kojem su živjeli Teofilovići, brčkao se šaran nabavljen za slavu koju je kapetan krišom slavio u decembru. Na betonskom zidu iznad kade stajalo je ukucano parče drveta na kojem je pisalo kredom: Sto jada.

Zekin stariji brat, Goran Teofilović, jedva je čekao trenutak kad će moći da se kune ocem mrtvim! Zbog toga što je to bio hit u Ulici 29. novembra. Za to je, naravno, trebalo da kapetan Slavo umre. U razgovorima s mlađim bratom Goran nije skrivao netrpeljivost prema ocu:

– Jedva čekam da stari rikne!

Zeko nije pristajao na surovost svoga brata:

– On na sve misli, već u martu kupi ribu koja će mu trebati u decembru. Kakva ideja, ha?!

– Nema tu ideja, dobio džaba!

– Kako džaba?

– Fino, korumpiro ga otac jednog vojnika da mu sina pusti kući u Novi Sad na vikend! Bracika, ti ništa ne shvataš?!

– Kako ne shvatam?

– On bi dao guze samo da nešto dobije džabaluka!

Zeko je pažljivo sišao u podrum. Kad se uvjerio da u blizini nema živog stvora, pozatvarao je podrumske prozorčiće, a onda navukao masku za ronjenje. Prije nego što je zaronio u kadu, stavio je disaljku u usta. Prvo je potopio glavu u vodu, a onda i tijelo. Samo su mu stopala virila zakačena za rub kade kada je Milijana Gačić, pionirski prvak SR Bosne i Hercegovine u šahu, zakoračila u podrum. Navikla je na ovaj prizor. Njene

blage oči koje pitaju – zašto Emire – i da shvatim da nema te istorije i predistorije koja može da opravda potkivanje živog čovjeka. To svi znaju, ali Rasimovo lice kazuje bol svih stradanja u Bosni... I dok tumaram svijetom bosanske muslimane ubijaju ne kao sezonske berače pamuka, nego samo zato što su muslimani. Znam da stradaju i drugi, ali sigurno muslimani najviše. Tumaram tako svijetom, nosim svoj posljednji film sa sobom i golemi čemer u duši. Pomiren sa smrću govorim i pišem od srca..."

JA, STRAŠNA REČ

Postoje ljudi kroz čije se živote istorijske epohe simbolički prelamaju, manje njihovom zaslugom ili krivicom, a više zarad nekih racionalno teško objašnjivih okolnosti. Emir Kusturica je jedan od takvih ljudi. U valjda najgore ratno vrijeme, pred kraj druge ratne zime, kad su, ali bukvalno, ratovali svi protiv svih, Kusturica je pisao da nema te istorije koja može da opravda potkivanje živog čovjeka. Inspiratori *potkivača* danas vladaju uz odobravanje međunarodne zajednice i međunarodnoj zajednici uvijek podobnih intelektualaca, dok se Kusturicu proglašava simbolom "nacionalističke retorike"

crno-sive zjenice na velikim beonjačama ispod ravne crne kose, uredno ošišane po modelu princ Valijant, gledale su isti prizor već petnaest dana. Jedino što nije saznala o čemu to mali čovjek i riba pričaju. Svašta je pretpostavljala. Kako i neće, kada na komadu drveta piše: Sto jada. Nije to bila samo radoznalost pametne djevojčice. Ona je danima gledala Zeku, bila zaljubljena, ali i oprezna. Često je travničkim ulicama i sokacima pratila u stopu Dragana Teofilovića! Kao da je bila začarana njegovom pojavom. Koliko je gorila od želje da ga pogleda u oči, toliko se i plašila prvog susreta. Čak je i smršala od ljubavi. Za to vrijeme, Zeko se po uobičajenoj praksi povjeravao velikoj ribi. Samo povremeno šaran je otvarao usta, tek da mu da do znanja kako mu je sve jasno. Zeko je vjerovao ocu Slavi koji je pročitao u ruskoj knjizi "Čevengur" da riba ne ćuti zbog toga što je glupa.

– Kod ljudi je to drukčije! Posebno su glupe žene koje ćute – govorio je njegov otac. – Riba nema razloga da brblja! Ona ne progovara jer sve zna, a ne zato što nema šta da kaže i što je glupa, kao što drugi misle.

– U mojoj porodici je teška situacija. Brat Goran jedva čeka da otac umre, a majka se na nož posvađala s njim. Rekla mu je kako čeka samo da djeca odrastu, pa da bježi od njega bestraga pošto on misli jedino na svoju guzicu. Ja to vidim drukčije. Moj otac je dobar čovjek. Čudno je to, moj šarane, sve napolju izgleda ko bog, a iznutra jadac, kao vojnički krevet, sve je zategnuto pod konac, a unutra dušek se raspada, moljci i miševi sve izjeli. Tako se i u mojoj duši sve raspada, kao kad miš uđe u sir!

Milijana se na vrijeme povlačila. Obično bi na kraju razgovora šaran izvodio skokove po vodi, a Zeko je vjerovao da je to od radosti što nije bio sam.

– Mart nosi škart – govorili su stariji kada bi se otapali prvi snjegovi. Bez obzira na to da li je bilo tačno da surovi prelaz iz zime u proljeće mnogi Bosanci i Hercegovci nisu preživjeli, Zeko nije volio mart. Shvatio je da se na njegov rođendan zaboravlja zbog osmomartovskog slavlja, ali je za ručkom započinjao priču koja je prividno tekla u drugom pravcu.

– Što se ne slavi dan muškaraca? – pitao je majku.

– Zato što je ovdje muškarcima svaki dan praznik!

– Pa što je moralo baš 8. marta, što nije neki drugi dan?

– Da bi Slavo zaboravio na tvoj rođendan! – cerio se Goran.

I ove godine porodica Teofilović je izašla u svečanu osmomartovsku šetnju. Majka Aida i Goran su ćutali. Vjerovali su da je tako bolje pošto je Slavo na svaku izgovorenu riječ imao najmanje sto teorija koje poništavaju sve što se pred njim izgovori! Zeko je iznenada strčao niz brijeg i zakoračio u Lašvu. Zaustavio se nasred rijeke, a voda je jedva prelazila preko njegovih članaka. Htio je da privuče pažnju svoga oca.

– Zašto se građani ne dogovore i ne očiste Lašvu, to je naša jedina rijeka?

– Izlazi iz vode, fasovaćeš upalu pluća! Moraš li ti biti svakom loncu poklopac?! – plašila se majka Aida da joj sin postaje starmali.

– Dijete zdravo razmišlja!

Nasred rijeke ugledao je veći kamen. Nije se obazirao na majčine riječi, gledao je kako vjetrić mijenja površinu rijeke i vidio sitno kamenje koje se naziralo kraj njegovih stopala.

– Mora da ispod ovih kamenčića stoje velike stijene koje ništa ne može da pomjeri! – pomislio je. – Sve je kao sa našom familijom, mi se sve nadamo da će biti bolje, a tu nešto teško stoji na dnu što nam ne da da mrdnemo!

Poslije Aidine druge naredbe izašao je iz Lašve. Majka mu je skinula cipele i rukama trljala prste, pa poslije svojim toplim dahom pokušavala da mu zagrije tabane, dok je Zeko očekivao da će ga za nagradu otac pomilovati.

– Što, bolan, Slavo, ne zagrliš svoje dijete? Neće ti ruka otpasti!

– Nije zdravo!

– Šta nije zdravo, poljubiti svoje dijete?

– Svijetom haraju nevidljivi virusi, a ne Rusi i Amerikanci kako se čini! Svijet će zbog toga propasti!

– Velika šteta ako ovakav svijet propadne! Zagrli, bolan, dijete!

Komandant kasarne "Petar Mećava", pukovnik Lazo Drobnjak, teško je podnosio što njegova žena nije mogla da rodi dijete. Obuzeti tim osjećanjem, on i njegova Svetlana krenuli su u Dom JNA. Kada je vidio da je susret sa kapetanom Teofilovićem neizbježan, progutao je knedlu. Nije ga cijenio kao profesionalca, a još manje kao čovjeka. Znao je da Slavo u svom stanu drži civilna odijela kragujevačkih vojnika. Tako su vojnici »

i izlaže ga se ostrakizmu. Znakovita je u tom smislu medijska recepcija njegove autobiografije *Smrt je neprovjerena glasina*. Kusturičini ogorčeni neprijatelji uglavnom su je kudili, a da je nisu ni pročitali. Kritičarske pohvale su pak najčešće bivale površne i rutinske. Knjigu su, međutim, prigrlili čitaoci, pa se prodala u preko stotinu hiljada primjeraka, a zainteresovala je i strane izdavače, i to mnogo više nego svi ti silni romani ambicioznih ovdašnjih literarnih činovnika betonski tvrdo uvjerenih u svoju genijalnost koju veliki svijet samo što nije prepoznao. Cinik bi vjerovatno rekao da i interes publike i interes stranih izdavača manje imaju veze sa kvalitetom Kusturičinog pisanja, a više sa žanrom autobiografije. Biografije i autobiografije slavnih ljudi, pa još i – kako se to kaže – *kontroverznih*, hitovi su uvijek i svuda. Bio bi to, međutim, pogrešan ugao gledanja. *Smrt je neprovjerena glasina* jest valjda i najmanje moguće *estradna* verzija (auto)biografije Emira Kusturice. ("Čitalac koji bude očekivao pamflet ili dnevnopolitički traktat neće u ovoj knjizi naći ono za čime traga ili će, da si opravda očekivanja, iščitavati ono što želi iz njenih posve marginalnih dijelova. Svojom knjigom Kusturica »

mogli da se preko vikenda presvuku, te da po igrankama piju i love sojke. Nekada su bježali u Kragujevac, najviše kada je Slavo bio dežurni kasarne. Na taj način on je izražavao lokalpatriotizam i vezanost za zavičaj, ali je srozavao ugled kasarne, a posebno komandanta. U stvari, pukovnik Drobnjak bi manjak profesionalne odgovornosti oprostio svom kapetanu. On nije podnosio Slavu kao čovjeka. Na Goliji, dok je trajala vojna vježba, pukovnik je vrtio čašu vina u ruci i gledajući fleku na stolnjaku pitao kapetana prve klase:

– Čovjek je postao od majmuna, je li? Šta ti, Slavo, misliš u šta će se čovjek pretvoriti?

– To su pitanja za pametne glave, a ne za nas prašinare!

– Ja mislim da se u daljem razvoju čovjek neizbježno pretvara u konja!

– Kako znate, druže pukovniče?

– Pa, gledam u tebe, Slavo, i sve mi je jasno!

– U mene gledate?!

– Ti si, Slavo, pravi konj, lipicaner... ha-ha, paradni konj... brss, brrrrs! – pukovnik je počeo da rže kao konj. Smijao se toliko glasno i kašljao, da je u jednom trenutku počeo da se guši. Strpali su ga u "kampanjolu" i odvezli u sanitet gdje je dobio kiseonik i normalizovao disanje.

Otac nije ostajao dužan ovom Drobnjaku. Pričao je o njemu sve najgore, posebno svom kumu koji je radio za KOS. Kad god bi u krugu kasarne ugledao kapetana Slavu, Drobnjak je rzao glasnije ili tiše, zavisno od raspoloženja.

Dok su se širokim stepeništem penjali u veliku salu Doma JNA, Drobnjak je uveseljavao Teofiloviće. Rzao je kao konj. Otac je kiseli osmijeh širio od uha do uha i vjerovao da Aida i djeca nisu znali o čemu se radi.

Šahovski turnir, simultanka koju je igrao velemajstor Gligorić sa vojnim licima i civilima Travnika, izazivao je poštovanje i tišinu u Domu armije. Čuli su se samo ljudski koraci po škripavom podu i lupkanje figura po šahovskim tablama! Među šahistima poredanim u dugi niz bila je i Milijana Gačić. Uhvatila je Zekin pogled dok je Gligorić vukao potez. Ona je spustila pogled na tablu, odigrala brzo šta je trebalo, pa su joj oči poletjele ponovo prema Zeki.

Velemajstor je primijetio da djevojčica igra šah nasumice i da gleda u dječaka. On je prstima lebdio nad figurama, brzo povukao svoj potez i otišao dalje. Zeko se zbunio od pogleda djevojčice i potrčao na drugu stranu prema podijumu na kojem su se okupljali članovi školskog hora. Milijana je znala da je ovo idealna prilika za upoznavanje. Napustila je tablu, pretrčala preko sale i zaustavila Zeku u trenutku kad je zakoračio na podijum.

– Ja tebe znam!

– To ti i nije neka pljačka!

– Ali znam te već dugo!

– Šta me briga.

– Ti se meni sviđaš.

– Šta to pričaš?! Vidiš li da nas svi gledaju?!

Zeko je nestao u horu. Milijana se vratila do svoje table gdje je sa smiješkom čekao Gligorić i čudio se. Velemajstor je gledao u tablu i nije mogao da povjeruje u raspored figura na šahovskom polju – meč je bio neriješen! Pat-pozicija! Kada mu je to postalo sto posto jasno, nasmijao se i aplaudirao djevojčici. Svi prisutni pozdravili su aplauzom podvig Milijane Gačić. Samo se Zeko skrivao u posljednjem redu hora i jedva čekao da započne svečana akademija i da u horu zapjeva himnu "Hej, Slaveni". (...)

zapravo mapira vlastitu intimnu geografiju." – vidi "Vreme" broj 1035)

Oni koji prate lokalnu medijsku industriju i koji imaju dobro pamćenje sjetiće se da je nekoliko mjeseci ili godina uoči izlaska svoje prve knjige Kusturica najavljivao da će se ona zvati *Jao meni* što se može čitati i kao *Ja o meni*. Pomenuta caka koja bi suptilno ukazivala na žanr knjige na kraju nije iskorištena, ali *jadi* su, evo, ipak ušli u Kusturičinu (bio) biobliografiju. Pošto knjigu otvara moto preuzet od Ive Andrića, nije teško prisjetiti se Andrićevog zazora od (auto)biografskog, od *strašne reči "ja"*. Iako ovaj put ispisuje zbirku priča, paradigmatski *fiction* žanr, da se razumijemo, Kusturica ne odustaje potpuno od *strašne reči "ja"* koju bismo mogli identifikovati s njegovom vanknjiževnom osobom. Četiri od šest priča iz ove knjige (*To ti je tako, pa ti vidi*, *Olimpijski šampion*, *Pupak su vrata ljudske duše* te *Stranac u braku*) pisane su u prvom licu jedine, a pripovjeda ih isti narator: mladi Sarajlija Aleksa Kalem, sin Brace i Azre, koji u Beogradu ima tetku što živi na Terazijama, blizu restorana Dušanov grad. Na prvi pogled bi se reklo da Kusturica poslije autobiografije ispisuje autobiografski intoniran roman, ponešto izlomljene strukture. Njemu je, međutim, očito stalo do toga da ne piše roman, nego zbirku priča. Otud i potreba da se razbije *kontinuitet* sage o Kalemovim; pomenute priče u knjizi nisu, naime, spojene u jedinstven *blok*, jedinstvo im razbija priča *U zmijskom zagrljaju*. (Četiri priče o Kalemovim po redoslijedu u knjizi su druga, treća, četvrta i šesta, peta se, rekli smo, zove *U zmijskom zagrljaju*, a knjigu otvara naslovna priča – *Sto jada*.)

POSVETE ĆOPIĆU I KAPORU

Aleksa Kalem je, književnokritičarskim žargonom rečeno, alter ego Emira Kusturice; on kao književni lik, kazano istim stereotipiziranim žargonom, i jest i nije Emir Kusturica. To je u književnosti čest i mnogo puta viđen postupak, postupak kojem su posebno skloni mladi pisci u svojim prvim knjigama. Kusturici je ovo prva *fiction* knjiga, pa to, u tom smislu, nije neobično. Ono što je neobično jest da ovoj njegovoj knjizi većina čitalaca prilazi sa predznanjem o Kusturičinom životu – što preko njegove autobiografije, što iz medijski posredovanih tračeva – pa će gotovo nužno naratora pretjerano poistovjećivati sa autorom. Kusturica je svjestan toga te se u nekim dionicama knjige s takvim čitaocem namjerno poigrava. U pričama o Aleksi Kalemu čitalac, dakle, nailazi na već poznate lajtmotive iz opusa – što filmskog, što

književnog, što životnog – Emira Kusturice. To su, ponajprije, *porodične veze*, naročito odnosi između oca i majke, ali i odnos sina prema svakom od njih, i posebno i zajedno, ne zanemarujući ni različite *rodbinske tangente*. Sve četiri priče o Aleksi Kalemu dešavaju se sedamdesetih godina, u vrijeme njegovih tinejdžerskih godina te se iz njih naslućuje i nedovršen roman o odrastanju. Nije to bilo neko zaštićeno odrastanje, *pod staklenim zvonom*. Aleksa Kalem odrasta na ulici, među jalijom. U tom kontekstu, jedan od motiva knjige, otkriće ljubavi prema čitanju i književnosti, biva obojen posebnim svjetlom. Za Aleksu Kalema, kao i za silne dječake po jugoslovenskim *malim mistima*, čitanje nije bijeg od života, nego koncentrisani život. Po tim istim *malim mistima*, međutim, dječaci koji čitaju istovremeno se socijalizuju na ulici, a tamo vladaju oni za koje je čitanje mekušna i besmislena rabota. Nezaboravna je scena s početka priče *Pupak su vrata ljudske duše* s Miralemom, sarajevskim mangupom, koga mati tjera da čita Balzaka, da se obrazuje, da ne bi, poput oca mu, *umro k'o hamal*. Majka ga vezala šnjurom od pegle za stolicu, stavila knjigu pred njega, uz prijetnju: nema slobode dok knjigu ne pročita. Ovaj pošalje mlađeg brata kod mesara Rasima sa zadatkom da mu kupi sto pedeset tanko izrezanih komada stelje. Brat je bio zadužen da stavi po jedan komadić na svaku drugu stranu knjige. Taj isti brat to poslije ovako prepričava: "Stara sjela uveče preko puta njega na kauč, napravila veliku džezvu kafe i stala da pilji u njega. On gledo u onu stelju taman ko da čita i kada je htio da je pojede, fino bi se približio knjizi, ko da će da preklopi stranicu, a u stvari pojede jednu stelju. Pojeo sto pedeset komada stelje na trista strana Balzaka, a stara mislila da je pročito knjigu!" (Iz slične *brazde* je i sljedeći dijalog iz priče *Stranac u braku*. Kaže Crni: Da sam književnik prvo bih napisao sabrana djela! Pita ga Aleksa: A što? Ovaj odgovara: Kako što? Onda bih sa regala gledao kako domaćin kara domaćicu!) Kad se u takvim uslovima, među takvim ljudima, zavoli čitanje, to je drukčije nego kad se zavoli u literarnim sekcijama osnovnih škola. (Na jednom mjestu pominje se uzrečica s Gorice "Čita knjige, a mangup!" kao valjda jedina forma *tolerisanja* čitanja.) Uz sve ostalo, priče *Pupak su vrata ljudske duše* te *Stranac u braku* specifične su *posvete* Branku Ćopiću i Momi Kaporu kao dragim piscima i kao protagonistima Kusturičine izabrane tradicije. Pominju se tu i Karl Maj te Mato Lovrak odnosno Selindžer, kao početne i završne tačke privilegovane tinejdžerske lektire.

POSLE RATA: Emir Kusturica

Foto: Reuters

29. NOVEMBAR

Ima u ovim pričama i sarajevske intimne geografije, i sličica buđenja Erosa, suptilnih i živih, odsjaja ženskih koljena (*bljesnu noga ko nova mistrija*, rekli bi danas na Gorici) i kolokvijalne geopolitike u formi u kojoj utiče na svakodnevni život tzv. *malih ljudi* i nesvakidašnjih (odnosno *nepotrošenih*) sjećanja na život sedamdesetih u socijalističkoj Jugoslaviji. Lako se dade zamisliti kako se na sagu o porodici Kalem sedamdesetih *nakalemljuje* i nastavak o njihovom životu u narednoj deceniji. To, međutim, ne znači da se imaginacija Emira Kusturice ograničava na direktne varijacije na vlastito proživljeno iskustvo. Dokazuju to dvije preostale priče u knjizi: *U zmijskom zagrljaju* te *Sto jada*. Priča *U zmijskom zagrljaju* je pomalo markesovska, ali nipošto na način epigonski. Kao da ju je napisao čovjek koji je izgubio pamćenje, a kome je prethodno najdraža knjiga bila *Sto godina samoće*. Njen *magijski realizam* više je u atmosferi nego u tendenciji. Priča se dešava u Hercegovini, ali je to više neki arhetipski *jug* nego konkretna Hercegovina. Fokner je izmislio Joknapatafu da izbjegne smještanje radnje u stvarni okrug Lafajet, a Kusturičin postupak ovdje nije toliko drukčiji; on kaže Hercegovina, da ne kaže negdje na jugu, negdje na Balkanu. Priča je arhetipska i dok je čitate stalno vam se čini da ste je nekad čuli, da vam je odnekud poznata, ali ne znate otkud. I nema to veze s činjenicom da su se neki od motiva iz ove priče pojavljivali u medijima u kontekstu Kusturičinog planiranog filma *Ljubav i rat*. Dublja je ta poznatost. A naslovna priča *Sto jada* opet nas vodi u sedamdesete godine dvadesetog vijeka, no ne vodi nas u Sarajevo, nego u Travnik. Njezin glavni protagonist je dječak po imenu »

ULICA 29. NOVEMBRA: Travnik

Foto: Ajla Terzić

Dragan Teofilović, koga svi zovu Zeko ("ne samo zbog toga što je volio da jede mrkvu"). Živi u travničkoj Ulici 29. novembra, a otac mu je kapetan prve klase u lokalnoj kasarni "Petar Mećava". Kapetan Slavo Teofilović već godinama zaboravlja sinov rođendan. To s rođendanom je, međutim, hičkokovski rečeno, tek *mekgafin*. Priča *Sto jada* je zapravo priča o velikoj (cjelo)životnoj ljubavi začetoj u djetinjstvu. Dragan Teofilović zvani Zeko i Milijana Gačić, pionirska prvakinja SR BiH u šahu, u tom smislu nisu previše drukčiji od Tenga Kavane i Masami Aoname iz Murakamijevog romana *1Q84*. Meni je to, potpuno subjektivno govoreći, najmilija priča u knjizi. Književni Travnik, odavno mnogo veći od stvarnog, u njoj dobiva još jednu posvetu. Svaki Travničanin ima neku, često i sentimentalnu, uspomenu na Ulicu 29. novembra. Na neki čudan način, u dinamici grada, ona funkciniše slično kao beogradski Bulevar 29. novembra: istovremeno je, naime, i gradska ulica u strogom centru i frekventna međugradska cesta. (U kontekstu Beograda i Travnika, a i simbolike 29. novembra, ne mogu da odolim da ne pomenem da su ova dva grada oslobođena skoro u isto vrijeme: Beograd 20. oktobra 1944. godine, a Travnik dva dana kasnije.) Obe ove ulice se, međutim, službeno više ne zovu po 29. novembru. U Beogradu je to danas Bulevar Despota Stefana, dok je u Travniku to Ulica Šehida. (Termin *šehid* označava one koji su poginuli na Allahovom putu.) Simbolika ova dva preimenovanja govori nam puno o lomovima jedne zemlje i svih onih koji su joj pripadali, o stvaranju društava u kojima se može biti ili samo za despota Stefana ili samo za šehide. Najgore se tu lome oni koji i u jednom i u drugom vide nešto *svoje*, oni koji su, gdje god da su živjeli, zapravo simbolički živjeli u nekoj imaginarnoj ulici 29. novembra. To su oni čija slika svijeta nije crno-bijela jer sadrži i polutonove, oni koji odbijaju plesati na muziku klavira čije su tipke ili samo crne ili samo bijele, oni kojima je nakon gubitka domovine ostalo tek nekoliko akorda, nekoliko pejzaža i slika, snovita sjećanja na zaboravljeni ili izgubljeni zavičaj te jezik, arabeskni ples crnih slova po bijelom papiru. U pozadini buke i bijesa medijskih manipulacija i društva spektakla, takvima se obraća umjetnost Emira Kusturice. ¶

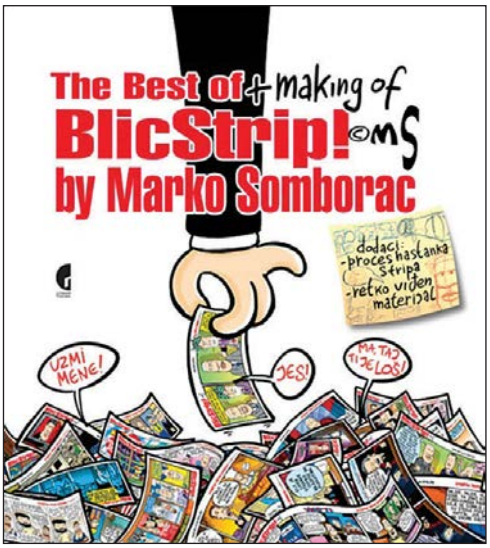
MUHAREM BAZDULJ

Monografija Marka Somborca

Ljudi s četiri prsta

Teška je i glomazna ova monografija, ali vredi svaku paru: ona je serija nesmiljenih portreta likova koji nam određuju, a u većini i zagađuju živote

Dok prelistavam luksuznu – i nekoliko kilograma tešku! – monografiju novinskih stripova Marka Somborca (koji uopšte nije Somborac nego Smederevac, mada nije ni peć...) *The Best of + making of Blic Strip* (Službeni glasnik, Beograd 2012) te iznova iščitavam njegove stripove i podsećam se kalambura koji su uglavnom zadržali oštricu i mimo "dnevnog" konteksta njihovog izvornog novinskog pojavljivanja, padne mi na pamet i ovo: šta li bi Desimir Tošić mislio o aktuelnom dobitniku nagrade "Desimir Tošić"? Nemam pojma kakav je bio Tošićev stav o ovoj vrsti humora, kao i o novinskom stripu generalno, ali znam nešto drugo: Tošić je više decenija, i to onih intelektualno najplodnijih, proveo u Britaniji i Francuskoj, u "starim" demokratijama sa glasovitom slobodnom (levo)liberalnom štampom, a takva je posve neodvojiva od raskošne tradicije "političkog" humora, što uključuje i žanrove karikature i novinskog stripa. O TV serijalima kakav je *Spitting Image* da i ne govorimo... Otuda mi se nekako čini da Tošiću ne bi mogla biti mrska pomisao da "nagradi" nekoga čiji je posao da na dnevnoj bazi od naših političara pravi manje ili više groteskne četvoroprste stripovske karaktere, koristeći pri tome ono najubojitije sredstvo satire: da naročitim isticanjem njihovih mana ili bizarnih (smešnih, groznih, opasnih, štetnih...) opsesija stvori njihov "realističan" portret! Ne zato što bi takav satiričan tretman bio "sve" što se o njima ima i može reći – daleko od toga – nego zato što je žanru kojim se Somborac bavi upravo takav pristup najprimereniji, ako se posao želi raditi dobro i uistinu nezavisno.

Iz ugla prosečnog novinskog konzumenta – gde rado ubrajam i sebe – Marko se Somborac krajem 2005. pojavio takoreći "niotkuda"; njegov dnevni serijal stripčića na "aktuelne političke teme" imao je sve preduslove da neslavno propadne, makar iz prostog razloga što su pre njega propali i svi drugi koji su pokušavali nešto slično. Zapravo, u svih ovih dvadeset i kusur godina otkad živimo u odviše zanimljivim vremenima, jedino je (ovde govorim o medijskom pejzažu Srbije) Predrag Koraksić Corax uspeo da stvori delo od trajne vrednosti u žanru satiričnog "novinskog crtanja", svi drugi bi se na trenutak-dva pojavili, možda čak i bljesnuli ali bogme i ubrzo sagoreli, da li zato što naprosto nisu imali kondicije i što bi im kvalitetne ideje brzo presušile, ili iz nekog drugog razloga, na koncu nije ni važno.

Čim je postalo manje-više jasno da Somborčev serijal nije tek još jedno čudo za tri dana, krenula su i poređenja s

JUNAK NAŠEG DOBA: Crtajte ga

Coraxom, istovremeno sasvim besmislena i sasvim neizbežna. Neizbežna su bila zato što ga se zaista nije ni moglo poredi-ti s bilo kim drugim, a besmislena jer je u tom "odmeravanju" štošta bilo pogrešno postavljeno. Najpre, Corax se bavi karikaturom, i to praktično bez teksta, Somborac je stripadžija, pri tome vrlo "raspričan". Ni žanrovski ni "poetički", ove autore ne povezuje takoreći ništa. Uz to, postoji i bitna recepcijsko-"ideološka" razdelnica između ove dvojice autora. Koraksić je zapravo bio (i sada je) prevashodno autor koji se oglašava u medijima bliskim onome što smo dugo nazivali "druga Srbija" (Vreme, Naša Borba, Danas, Peščanik etc.) i njegov je humor ponajčešće em intelektualno sofistikovaniji em "ideološki" pročišćeniji, nastao na matrici antiratno-antinacionalističkog otpora iz ranih devedesetih. Somborac (rođen 1976.) u "priču" uleće mnogo kasnije, tek sredinom prve decenije novog veka, kada su skoro svi veliki lomovi iza nas, u jedno vreme napokon *demokratsko* ali i bitno "ciničnije" od onih zlih, ali jednostavnijih vremena iz devedesetih, "kad se makar znalo ko je na kojoj strani". Uz to, njegov matični medij od početka je *Blic*, i to nije nimalo zanemarljiv faktor njegovog uspeha, jer je to bio naprosto dobar, prirodan spoj: *Blic* je klasični "građanski", umereno liberalni "mejnstrim", dnevni list "za široke mase", ali opet ne u onom desno-populističkom ključu u kojem su to *Novosti*. Probajte, uostalom, da zamislite Somborca svih ovih godina u *Novostima*? Ne, ne bi išlo, iz "svetonazornih" razloga, kao što ne bi verovatno išlo ni u *Politici*, mada tu više iz razloga žanrovsko-senzibilitetskih. *Blic* je, dakle, pretežnim profilom sadržaja i publike dovoljno sofistifikovan da ne bude klasični tabloid i da ga pristojan čovek ne sakriva u torbu od stida što ga uopšte čita, a opet je *umereno žut* (cinik bi ovde dodao: "u oba smisla!"), i nije "elitistički" gadljiv, pa je sve u svemu pravo glasilo one Srbije koja spontano predstavlja "stranku umerenog napretka u granicama zakona", što bi rekao Hašek.

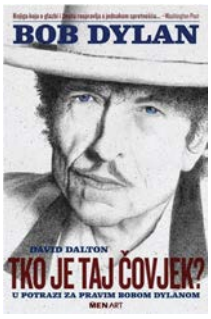
Somborac je, dakle, tu unapred gubitničku poziciju kanda naprosto izignorisao, ne zamarajući se mnogo besplodnim poređenjima s Coraxom ili bilo kim drugim, i to se pokazalo dobitnom strategijom. Ono što dobijamo kao rezultat jeste već preko sedam godina trajući serijal u kojem je Marko S. zaista uspeo da stvori "svoju" političku (pa i medijsku, kulturološku, mentalitetsku...) Srbiju koja, gle, tako nepodnošljivo dobro korespondira s našom, tj. koju jako lako prepoznajemo: njegovi junaci, ti "ljudi s četiri prsta", to jesu *junaci našeg doba*, šta god mi mislili o tome. U tom svetu stanuju, uz brojne druge, Nikolić Tomislav koji se u prvoj fazi nikada ne smeje i u svima vidi ustaše a u drugoj postaje groteskno presaldumljeni i isto tako neubedljivi "evrofil", autistični Koštunica koji ne vidi svet izvan svojih dosadnih fiškalskih paragrafa (ajde de, i mačaka), Boris Maneken Tadić koji se samo licka i misli o rejtingu, Dačić koji će biti sve što zatreba dok mu se ne dira u Koferče, Čeda J. koji nikako da suvislo objasni šta radi i od čega živi, Mišković i Beko okupani u svili i zlatu, Jeremić kao kombinacija štreberskog dete-debila i Sunđer Boba sa sociopatskim sklonostima, Karadžić i Mladić u svojoj morbidnoj banalnosti pre & nakon hapšenja, pinkovani androidi i *reality* mutanti, licemerni popovi koji unjkavo propovedaju Vrline a više vole puste pare i detinje guzice, fudbalski navijači i ostali desničarski bau-bau smarači koji su duboko u duši razmaženi šmokljani i latentni gejevi... *Srbija, bre*!

Jakako, nećemo se svi složiti sa svim tim Somborčevim "dijagnozama", ali sve su to likovi koji nam određuju, a u većini i zagađuju živote. I Somborac ih provlači kroz svoju crtačko-tekstualnu mašinu ponajčešće uspevajući da ih iščisti od suvišnih tj. lažnih delova i tako ih svede na njih same... Delujući iz pozicije nekovrsne "umereno emancipovane srednje struje", Somborac nekada i podlegne ponekom *toksičnom stereotipu* čije ukorenjenosti kao da nije svestan, tj. ne problematizuje je (recimo, uporno portretiranje famoznog Ahtisarija kao tipa koji nema druga posla nego da "mrzi" Srbe) i to ume da iznervira kad ga čitate na dnevnoj bazi, no u kontekstu ove monografije čak se i to bar donekle izravnava, jer je celina naprosto odviše dobra da bi je problematičniji delovi ozbiljnije kompromitovali.

Teška je i glomazna, kažem, ova monografija: teško da ćete je na leto nositi na plažu – osim kao suncobran ili hladno oružje – ali inače vredi svaku paru: ako ništa drugo, nekako se bolje osećamo što smo uopšte još živi pored svih tih likova koji nas drže u šaci... Biće da zato ni Desimir Tošić ne bi imao ništa protiv: i on je Srbiji uporno pružao ogledalo, a ona ga mahom odbijala. Ova knjiga je jedno od takvih mogućih ogledala, a pri tome je zabavno i pametno na ubojito precizan a opet i volšebno nezlobiv način. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Hvatanje neuhvatljivog

Bob Dilan je zapravo nekoliko stotina različitih ličnosti koje on sam marljivo proizvodi već pedeset godina; biće ih još više, koliko vidimo

Naslov i podnaslov ove histerično zanimljive knjige – David Dalton: *Tko je taj čovjek? U potrazi za pravim Bobom Dylanom* (MenArt, Zagreb, 2013) – u protivrečnosti su: poruka celog teksta glasi da "pravi Bob Dylan" ne postoji. Robert Allan Zimmerman (1941, Hibbins, Minessota, od oca Abea i majke Beatty) je nekoliko stotina različitih ličnosti koje on sam marljivo proizvodi već pedeset godina; biće ih još više, koliko vidimo.

Zaista, ko je to: onaj kovrčavi klinac sa tankim vratom, očito šibicar i varalica sa tri karte koji s visine sablažnjava "probranu hipstersku kremu" ranih šezdesetih? Onaj muzičar koga su nekoliko puta otpisali i sahranili žreci rok-kritike i medijski baroni komercijalne pop-muzike? Onaj koji se usudio da se uključi u struju, na užas svojih fanova i da ih razočara jer je digao ruke od "protestnih pesama"? Uzgred: David Dalton podseća da je Dylan svoj prvi milion zaradio upravo na protestnim pesmama; onda je samo otišao dalje, kao što ide dalje do dana današnjeg, a kritičari i rok-filozofi iz "probrane hipsterske kreme" neka jedu govna. Uostalom: čim se pojavila "probrana hipsterska krema", *hip* je davno nestao: pojeo ga je *square*. Je li on faca parobrodskog kockara sa Mississipija, kicoša sa "mercedes" brčićima, *derringerom* u čizmi i opasnim šeširom, sa plakata za koncert u Kini 2011?

Ovde je nužna jedna korisna digresija. Bob Dylan je oličenje te pojave koja će se kasnije nazvati raznim imenima i koja će iz slenga crnačkih muzičara pedesetih i šezdesetih godina prošlog veka postati prirodni deo govornog jezika Amerike. O filozofiji koja ispod toga leži Robert M. Pirsig napisao je sjajnu i filozofski veoma relevantnu knjigu *Zen i veština održavanja motocikla* (zena tu ima više nego što bi se na prvi pogled reklo, a motocikala manje). Pirsig se bavi veštačkom opozicijom klasično-romantično koja je eksplodirala upravo tada, šezdesetih. *Hip* je umetničko, subjektivno, estetsko, suprotstavljeno naučnom, klasičnom, racionalnom *square*. Hipster (to se prvo zvalo *beatnik*) "kuži" (*groove, dig*); ako ne kuži – žao nam je. I tako dalje, čitajte Pirsiga, preveden je.

XX VEK: Bob Dilan u filmu *Pat Garet i Bili Kid*

PRVI DILAN

U trenutku kad se taj tankovrati klinac i munđos pojavljuje sve je već pripremljeno: James Dean poginuo je u porscheu (vozio je tek šezdesetak na sat kad ga je velikim i teškim autom udarila neka budala, koliko da znate); Marlon Brando (još jedno sveto čudovište) odglumio je već Stanleya Kowalskog u *Tramvaju zvanom želja*; Jack Kerouac napisao je već "*On the Road*" i stigao da umre; Alen Ginsberg i drugovi već su tu, veoma glasni; Martin Luther King i ostatak normalne Amerike već se koškaju sa južnjačkim policajcima oko prava crnaca. Amerika se polako krčka u "klimatiziranom košmaru" baby boomerske generacije, a baby boomeri su u pubertetu. Fali još samo Viet Nam, ali i to će stići, bez brige.

Ko je taj prvi Bob Dylan? U svojim nebrojenim autobiografskim apokrifima on je: nahoče (što je tatu Abea uvek

nerviralo); Ogalala Sioux; sin egipatskog kralja; dete iz lunaparka koje je hodalo po žici i u međuvremenu brinulo o bradatoj ženi; itd. "U kontekstu kasnije Dylanove mitologije", kaže David Dalton, "bilo što od ovoga doimalo bi se uvjerljivijim od činjenica. Ali možda uopće nije govorio o Robertu Zimmermanu; možda je mislio na djetinjstvo Boba Dylana (koji će se kao kreacija pojaviti tek početkom šezdesetih)." Tako je do kraja i savremenici još

XXI VEK: S "mercedes" brčićima, derindžerom u čizmi i opasnim šeširom

gunđaju da "on izmišlja čak i kada piše memoare". Ne izmišlja: on se menja ceo i stalno.

"Dylan se pojavio točno u trenutku kada je kontrakultura probijala ljusku jajeta", kaže Dalton. U to isto jaje folk muzike iz koje je krenuo naravno da nije mogao da se vrati, kao ni u jedno drugo: hipstersko, country, hasidsko, hrišćansko, meksičko i šta ja znam, još se kao zmijče leže iz "mitske zmijske kože koju je velika zmija Amerika zbacila sa sebe, a on se njome ogrnuo".

On je, nastavlja Dalton, "otimač autorskih prava... klasičan američki arhetip, šarlatan koji iznosi istinu prikrivajući je i čija sama prisutnost nameće pitanje postoji li uopće nešto poput nepromjenjive osobnosti... Njegov je poduhvat kanibalizirati pozamašno odlagalište američke povijesti – njezine balade, napjeve i bajkovite dječje pjesmice – te sažeti u pjesmu cijelo to mnoštvo likova i njihovih priča. Maznuti, zdipiti, popaliti, zapravo naočigled ukrasti pjesme, knjige i prizore – sve je to dio njegove svračje prirode".

Ideal bitničke generacije bila je ta intelektualna zajednica autsajdera, slobodnih ljudi koji se uzajamno kuže i nema problema; znam, zakačilo me je šezdesetih. "Ali", kaže Dalton, "taj će ideal 1960-tih razrušiti omasovljena boemština jer, ponajprije, zajednica nije mogla ostati tajna još dugo, a i nije to bila mala elitna skupina insajdera. Za dvije, tri godine sve će to nestati. A Bob će biti jedan od glavnih razloga propasti". Uf! Pale su velike reči.

POVRATAK U BUDUĆNOST

Ispada, posle analize, da je Bob Dylan shvatio (po svom običaju) pre ostalih da je jedno doba prošlo, da *Times they are a-changing*, kako da vam kažem. "Nitko ne digne nos brže od mladeži koja misli da je iznevjerena", upozorava Dalton. Šta je trebalo? Da se Dylan uštavi i okameni kao Ivica Percl i ona nepregledna gomila imitatora od kojih svaki i jedan zvuči tačno kao Zimmerman iz 1964? Ne: on je otišao, kao što će odlaziti do dana današnjeg. Dalton veli da se većina muzičara vraća samo jednom; Zimmerman se, kaže, vratio bar pet puta i još nije gotovo. Padao je i dizao se; sahranjivan je više puta ("ali kovčeg je bio prazan"; *Isis*); "on je sklizak poput jegulje, talmudski tornado, sintaktička zmija". Sam Shepard, dramaturg, kaže: "Nikad nisam vidio takvo što. On samo nestane." "To je kameleonska narav američkog junaka – varalice, mahera. Njegovo rješenje pitanja identiteta je poput trika sa trima kartama", dodaje Dalton.

Onda dolazimo na noviju prošlost. Papa Wojtyla – za koga se Dylan uplašio da će postati dilanolog – zaspao je na njegovom koncertu, uz *Blowin' in the Wind* (ima slika). Rok-kritičarska crkva i njeni egzegeti krv su propljuvali pokušavajući da ga smeste i objasne; nije išlo. Bili su upozoreni još na albumu *Street Legal*: *Let's disconnect these cables, let's overturn these tables*... a to je bilo mnogo davno, pa šta su shvatili?

Ova biografija – pisana inače brzim i neposrednim stilom američkog "novog žurnalizma", kako ga je još Tom Wolfe objasnio – pri kraju je opreznija. Amerika, naime, ne voli zvezde koje žive duže nego što pristojnost nalaže, kaže Dalton; a tek ako se stalno kurobecaju i koprcaju! Dylan je sam donekle podbrckivao takav stav, pokvarenjak. David Dalton se tu malo koleba: "Našao se u slijepoj ulici... Bio je to kraj. Neće biti nikakve budućnosti u koju se Dylan može ušuljati – mogao je samo otići u prošlost"; "Stalno je htio biti suvremen, što je često graničilo sa očajem. Izgledao je smiješno i groteskno, poput neke stare prostitutke sa Sedme avenije"...

I tako dalje i tome slično, mada oprezno, ali sa kobnim slutnjama. David Dalton poentira pred kraj knjige, dovršene i štampane 2012:

"U prvom desetljeću 21. stoljeća Dylan je ušao u svoj zagrobni život."

Onda je krajem 2012. izašao album *Tempest*. ¶

MILOŠ VASIĆ

Festival Todo Mundo

Nima Splita do Stambola

Na drugom Todo Mundo festivalu beogradska publika je imala priliku da sluša hrvatske klape, romske trubače, srpske harmonikaše, balkanske ženske horove, istanbulske rembetikaše i turski psihodelični rok u njihovim neočekivanijim izdanjima

Prošle godine bez velike pompe počevši kao dvodnevni, Todo Mundo je u neobičnom partnerstvu komercijalne koncertne agencije Long Play i žilavog alternativnog festivala Ring Ring obogatio koncertnu ponudu usredsredivši se – za World Music logično – prvo na Afriku (*Vreme* 1108). Sada je sticajem okolnosti okosnica postavljena od bliskog Zapada do (s državnom podrškom odande) Bliskog istoka, kao da nas podseća da se između približavajućeg 'zida EU' i uporno jačajuće Turske sve jasnije uobličava zona ekonomskog, pa i kulturnog i svakog drugog uticaja ozbiljno reformisane zemlje u koju se 'povukla' Otomanska imperija.

KLAPA PEVA KORNELIJA

Kakogod, prvo čike koje nisu tetovirane i brkate i u vodoravno prugastim ('mornarskim') majicama: umesto ljušture nekadašnjih 'Jadranskih susreta' u zaleđe (Srbiju bez mora) zašla je jedna od najmodernijih i najboljih, najpopularnijih i najviše nagrađivanih klapa, koja inovacijama predvodi renesansu te 'scene'. Osnovani '86. u Kambelovcu – jednom od sedam kaštela kraj Splita – koji je u srednjem veku i nastao oko utvrde plemićke porodice Kambi (Cambi), ovi klapci nikad nisu zanemarili svoju bogatu tradiciju, mada su već '90-ih zagazili u obrade pop-repertoara, o čemu svedoči njihov odličan treći CD *Vrime od nedije* (2001, Dallas Records), sastavljen od obrađenih numera Zlatana Stipišića-Đibonija (Gibonni), čiji je otac važan etnomuzikolog-sakupljač klapske baštine. Od 2007. klapa Cambi prerasla je i napustila matični KUD Cambi, a vrhunac sa sopstvenim/autorskim pesmama postigla je 2011. pobedom na vekovnom zabavnomuzičkom festivalu 'Split', s *Ultima partenca*. Album *Zar više nema nas* (2011, Croatia Records) nosi *Sve će to mila moja...* Dugmeta, *Rijeku snova* Belana, *Ostala si uvijek ista* Miše Kovača, i Čolićev hit *Ti si mi u krvi*, odranije poznat putem YouTube-snimka s njihovog gostovanja na Zdravkovom koncertu u Splitu 2010.

Upravo je taj snimak podstakao K. Kovača da im ponudi saradnju, a nije čudo da su iz mora njegovih kompozicija za obrade izabrali uglavnom Čolin repertoar. I tako nastade *Piva klapa Kornelija* (2012, Croatia Records), koju kod nas licencno objavljuje Kovačeva nova diskografska kuća KK Music Production.

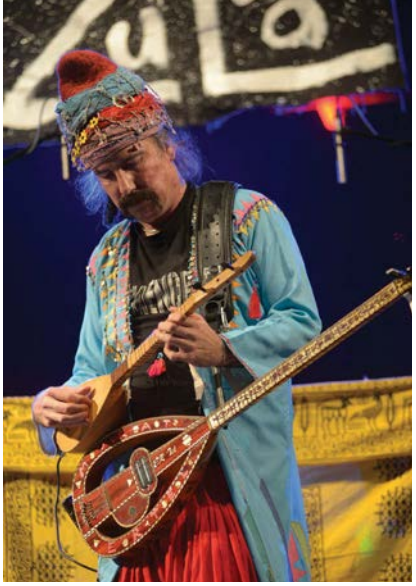
Neminovne promene članstva ne utiču bitno na kvalitet klape Cambi, pa tako i u napola popunjenom Domu sindikata (ulaznice 800-1500 d.). Usaglašeni kao braća Teofilović, nije ih bilo baš 101 nego kao braće Jugovića, i deseti pijanista povremeno. Prirodnim tokom, od izvornih ka novijim, briljirali su u luku od *Zelene grane s tugom žuta voća* do *3 sulara*, pa prošli od prekratnice *Cesarice* do još Đibonijevih (poređenja radi s Viva Vox, ili davno zaboravljenom Pop polifonijom), da bi *...snjegovi i šaš...* dosadno promakli uz ruzmarin. S njihovog desetog albuma najbolje je jeknula *Ove noći jedna žena* tad sveže prodatog hipika Zlatka Pejakovića: od najtanjeg mreškanja vokala dinamika je skočila ka' more o mramorje, uskovitlavši sinkope i kontrapunktove, pa – izborom reči koje naglašavaju i pomeraju – i smisao. U poređenju s tim, *Ti si mi u krvi* podseća i da je Zdravko stvarno svakakvih besmislica otpevao (*Cigani čergari & haremski čuvari*).

U standardnoj postavi 3 x 3 basa/baritona/tenora, Cambi na pramcu imaju operski manir prvog tenora Vladimira Garića, a za kormilom šarmantnu konferansu prvog baritona Tonija Kesića. Sa vrha talasa nisu silazili ni Dešićevom *Povij me* i smrtnom *Ultima partenca*, da bi veče krunisali sada već četiri decenije starom hit-baladom *More* splitske grupe More (Meri Cetinić itd.). Posle dvočasovnog programa publika bi stojeći tražila biseve i da nisu opušteno, uz gitaru i mandolinu, bacili sidro u svima znane tradicionale. Neki su tad saznali da klape čine obični, radni ljudi, uglavnom (niže) srednje klase, i da je to zametak demokratije – prava klapa ima predsednika!

AMAN, AMAN

Klapske pesme po sadržaju zajedničkog imaju i s rembetikom koji smatramo grčkim, ali ga donekle svojataju i Turci (slučaj baklave?). A tu je uporište sastava Café Aman Istanbul, koji taj 'starogradski' kafanski izraz – lučki, nimalo čudno prošaran i političkim buntom – oživljava u mešavini otomanske klasične (fasil) muzike XIX veka, izvornih pesama Vizantije,

SA SVIH STRANA: Klapa Kambi, Kafe Aman Istanbul, grupa Bojane Nikolić, Marko Marković i Jovan Pavlović, Baba Zula Fotografije: Ivan Sepić

svetovnih i duhovnih komada, i na grčkom i na turskom, nastojeći i da rekonstruiše originalni ambijent (današnjim rečnikom: lanca) lokala 'Cafe Aman'. Postavom bliže srpskim čalgijama, a zahvatom kubanskom Buena Vista Social Clubu, mirno barataju velegradskim 'loncem' doseljenika i uticaja.

Turci i Srbi su na ovom Todo Mundo nastupali u velikoj sali Doma omladine (ulaznice po 1.000d.), pri čemu su naši predstavnici večeri otvarali i sve brojniju publiku zagrevali premijernim programima: mladi trubač Marko (Bobana) Marković (r. '88.) sa cenjenim, u Norveškoj naseljenim harmonikašem Jovanom Pavlovićem ('75.), u namenski pisanim kompozicijama slobodno ukršta uticaje i improvizacije, a etnomuzikološkinja Bojana Nikolić naučno, arhivarski, učiteljski bori se za očuvanje izvornog (prvenstveno) ženskog pevanja s ovog dela Balkana, sa svojim srpskim glasovima efektno i jednostavno predstavljajući tu riznicu.

Na samom kraju, spektakularni trio Baba Zula, nakaradno privlačni savremeni spoj elektronskih pomagala, analogne rokerske svirke i tradicionalnih orijent-instrumenata (vidi prošli broj *Vremena*). Ne samo zbog brčina i oblačenja, deluju kao sledeća faza Leta 3, a ni mutiranje narodne muzike nije razlika. 'Gitarski' (žičani) heroj Murat Ertel na čelu tog zabavnog svaštarenja oduševio je prisutne: rokenrol je prisutniji u manjku ustezanja, slobodi eksperimentisanja i živopisnosti izvođenja, nego doslovno kao Rock The Casbah. Divan otoman, saher-tulumbe! ¶

DRAGAN KREMER

Tri slobode

“Naše društvo je društvo nostalgije. Tako se i na rokenrol gleda kao na deo zlatne prošlosti, nečega što je bilo, a ne nečega što je sad. Međutim, to je još jedna iluzija, jer novih bendova ima zaista mnogo, postoji široka i mnogobrojna scena koja se međusobno podržava”

Fotografije: M. Milenković

Boris je mršav momak, do ivice posle koje to počinje da liči na svojevrsnu izgladnelost, što verovatno i jeste slučaj, ali izgladnelost za moralom u svakodnevnom životu. Praktično svaki put kad sam ih gledao, njemu je pukla žica na gitari. Ta vrsta nervoze koja nikad ne može da se umiri, tipična je za svakog ko svira u dobrom rokenrol bendu. Njihov prvi album *Sve što vidim je prvi put* (Odličan hrčak, 2008), privukao je mnogo pažnje kao jedan od boljih debija u istoriji ovdašnjeg rokenrola, a pre nekoliko meseci su objavili novi CD, *Dobrodošli na okean* (Moonlee records, što je one-man izdavačka operacija bazirana u Sloveniji). Povodom novog, još glasnijeg albuma, pokušavamo da nađemo odgovor kako je došlo do toga da danas svirati u rokenrol bendu znači truditi se da se ostane normalan i odgovoran prema zajednici, nasuprot kontekstu u kome se samo ekstremne stvari dešavaju i u kome kao da uspevaju samo ekstremni ljudi.

“VREME”: Imena su važna. Kako je došlo do imena Repetitor?

BORIS VLASTELICA: Dopalo mi se čim sam ga se setio. To je bilo 2006, u WC-u kluba Akademija (smeh). Zvučalo mi je neopterećujuće, što mi je bio glavni cilj kad je u pitanju ime grupe. Opterećujuće ime je, recimo, Električni orgazam, koje je valjda uvek bilo loše, i 1980. i sada, stvarno mislim da bi svima bilo lakše da su se drugačije nazvali. Inače, pre Repetitora, mi smo se zvali Spleeners, po Šarlu Bodleru, odnosno po splinu Pariza i dosadi kao najvećem protivniku čoveka.

Gde ste prvo svirali?

Kao Repetitor u Blue Moonu, malom klubu u centru grada. Ali imali smo pre toga pod starim imenom koncert u bašti SKC-a, koji smo pametno zakazali sa jednom metal grupom, jednom hc grupom i mi smo bili predstavljeni kao pank grupa, pa su došle tri različite publike i sve je bilo puno. Već smo svirali samo svoje stvari, to mi se dopalo i rekao sam sebi “ovo želim da radim u životu”.

Gde si odrastao?

Na Vračaru, ali na Čuburi, čak donjoj Čuburi. Tu je jak identitet uvek bio. Autobus 24 nam je bio glavna zabava, posebno zimi. Taj autobus ide na Dorćol i prolazi krajevima u kojima bleje svi ljudi koje znamo – prvo ide onim gradskim uličicama paralelnim, pa onda na Trgu stane, tu su se kod Konja skupljali metalci i pankeri, pogledaš malo koga ima, ako ti se svidi ekipa, siđeš, ako ne – ideš dalje, dole do Dunava, kod bazena 25 maj. Siđeš na dvadeset minuta, koliko treba majstoru da odmori, malo i ti ovo-ono, prođe vreme i to je najjeftiniji provod. Mada ima i drugi najjeftiniji, na stadionu FK Crvena zvezda. Jedno dve godine sam stalno išao na Sever, na svaku domaću utakmicu, kao i na neka gostovanja. I onda su jedne godine samo krenuli noževi. Nisam video sam događaj, ali sam video krv posle, i to mi nije trebalo.

Shvatio sam da dolazi vreme nekih drugih tema. Kad sam krenuo tamo posle 5. oktobra, Sever je bio opštenarodan, tu je dolazio i Kurta i Murta, sa kakvim god šalom da je došao, bio je dobrodošao. Ima i fotografija iz tog perioda, Sever potpuno šaren, čiji god hoćeš dres možeš da vidiš, osim Partizanovog – kakva uniformisanost i hijerarhijska organizacija... I niko nije bio nacionalista. To je sve došlo sredinom dvehiljaditih, to praktikovanje srpstva umesto navijanja za Zvezdu – tad sam počeo da se bavim muzikom, jer sam prestao da idem na tekme i falio mi je taj ventil... I sad volim da odem na Istok sa ortacima i da dobacujemo sudiji uz semenke, da blejim na suncu, na ogromnom polupraznom stadionu.

Tako je muzika bila spasonosna formula?

Da, bavljenje muzikom je zamenilo tu energiju koju sam trošio na stadionu. Ubrzo smo osnovali bend, snimili pesmu *Ja* za kompilaciju *Jutro će promeniti sve* i ubrzo su počeli da nas puštaju na radiju. Mi smo, inače, imali mnogo nesporazuma oko toga kako želimo da budemo predstavljeni – jednom prilikom smo odbili da budemo na naslovnoj strani magazina "Huper", jer je to bilo pre nego što nam je uopšte objavljen prvi album, i nismo hteli da nas ljudi prepoznaju po nečemu što nije naša muzika. Ne želim da znaju za nas, i da stvore mišljenje, a da nas uopšte nisu čuli. Mi smo baš bend za kog sam siguran da ih neće ostaviti ravnodušne na koncertu, svako ko dođe, otići će zadovoljan.

Koliko su mediji pomogli najnovijoj generaciji rok bendova o kojoj sad pričamo, od vas i Petrola, koji stojite na početku, pa do Straight Mickey and the Boyz ili Stray Dogg na kraju?

Ne previše. Kao i mnogi, i ja sam mislio da će B92 biti nekomercionalna stanica baš za tako nešto, ali oni su očigledno rešili da se komercijalizuju, i od njih – kao privatne kuće – ne možeš mnogo da očekuješ, oni na kraju dana gledaju da zarade za plate, a to neće uraditi tako što će jako podržavati domaću rok scenu. Studio B je donekle podržavao, ali od njih sam zapravo i više očekivao, jer su gradska kuća, na budžetu, koji se pravi od naših poreza, pa je logično da budu uslužniji. Jedino ko je dosledno i stalno pomagao bio je sajt Popboks – oni su bili tu od prvih naših koncerata, slikali i pisali o svemu, na kraju pomogli da se objavi album.

Internet jeste smanjio uticaj klasičnih medija, ali ne onoliko koliko bi neki voleli da misle. I dalje je najvažnije biti na televiziji – i mada je moj utisak da nas dovoljno svuda ima, mi ne postojimo na televiziji, osim ponekad u "Gruvanju" na RTV Vojvodini. Kad smo svirali u Gračanici, pitali su nas zašto nas nigde nema... jer nas nema na Jelen top 10 na RTS-u. Ali mi nismo poželjni tamo.

Da li se osećaš suviše dostupnim suviše velikom broju ljudi? Postoji li prevelika opasnost od kontrole u ovakvom svetu?

Meni ne smeta toliko to što sam dostupan, volim da se družim i ne plašim se tuđeg mišljenja. Ali kontrola mi uopšte ne prija, taj osećaj raste i raste iz minuta u minut. Sad i ova obična policija, "prašinari" na ulici, može da kontroliše tvoje SMS poruke bez naloga, dobili su mašine i sad se igraju sa komšijama i bivšim ženama. Ili ova ideja oko pojačanog video-nadzora širom Beograda – uvek će se naći neko opravdanje u incidentima, ali ako se setimo kako je taj grad nekad bio miran bez ikakvog video-nadzora, postaje očigledno da ta veza između potencijalnog mira na ulicama i pojačanog video-nadzora možda i nije tako jasna. Konačno, London je prvi premrežen kamerama, pa je pre dve godine goreo, kakav miran grad...

E sad, kad smo već kod toga, postoji pitanje koje se samo nameće – da li je sadašnja generacija bendova još sposobna da izrazi nešto što bi bilo univerzalno važno kao društvena poruka? Da li sadašnju generaciju rok bendova uopšte zanima da komentariše nešto što se dešava oko njih, tako da to može da se citira?

Nekoliko stvari je sporno u poređenju sa, recimo, osamdesetim godinama. Ako pogledaš sastave kao što su Šarlo Akrobata, Idoli, Električni orgazam, ili Disciplina kičme na početku – koliko znam, na njihovim prvim koncertima nije bilo mnogo više ljudi nego što ih mi imamo. Nju vejv grupe su bile jedna generacija, kao i mi, pre nego homogena scena, bili su skroz raznorodni, kao i mi, tako da vredi praviti poređenje samo sa njima, a ne sa, na primer, Ribljom čorbom. Dalje, u to vreme si morao da ideš preko izdavačke kuće, i samo je ona mogla da ti izda ploču, bilo je usko grlo, pa je manje bilo izdanja – danas je sasvim obrnuto, možeš da izdaš svoju muziku kako god hoćeš i kod koga god hoćeš. Samim tim, svako može da izda šta god mu padne na pamet, pa dolazi do inflacije umetnosti, ne samo muzike. Konačno, sad je sve mnogo brže, pre svega kad je medijska prisutnost u pitanju – danas kad dobiješ svojih pet minuta slave, to je stvarno pet minuta, ni sekund više. Možda neko može da zadobije mesec dana pažnje medija, Lady Gaga može i celu godinu, ali onda i njena slava počinje da bledi. Sve prolazi mnogo mnogo brže nego ikad ranije – danas je nezamislivo da pola decenije prođe u znaku jednog benda, počnimo samo od toga. Internet je dao svima mogućnost da se izraze.

Što se tiče angažovanosti, volim angažovanost, ali ne volim neproživljene klišee. Samo kroz lično iskustvo, tako nastaju naše pesme – uvek krećem od nekog svog besa, koji se kuva neko vreme, pa onda shvatim da tu postoji neka šira tema, ili ne postoji, pa odustanem. Pesme su pre svega o nekom neprihvatanju – mada mi nemamo ljubavne pesme, ne mislim da smo mi bend koji ne gaji tu emociju.

U svakom slučaju, kod vas uvek postoji stav, zasnovan na individualističkom, ličnom iskustvu, što je rokenrol tradicija uvek bila.

Tačno, samo što sam ja više za kolektivistički pristup. Treba nam društvo saradnje, a ne društvo konkurencije.

Dobro, ali takvog kolektivizma ne bi bilo bez individualne slobode. I taj kolektivizam ne sme da se otrgne kontroli, odnosno da se odvoji od dobrovoljnosti udruživanja.

Jasno – ja se zalažem za socijalizam iz koga bih ja prvi bio proteran, haha. Previše sebi dajem slobode.

Samo što živimo u vremenu kapitalizma i ničeg osim kapitalizma.

U tome i jeste problem. Moja generacija se i ne seća vremena pre kapitalizma, niti u glavama ima neku alternativu. Kod nje je najvažnije što je navodno provalila to da ničeg nema besplatnog u »

životu, da od države ne očekuješ ništa, i mada joj plaćaš porez, svejedno država nema nikakvu odgovornost za običnog čoveka, i konačno da je svaki čovek sam za sebe, da tu nema solidarnosti, čovek je čoveku vuk i tako dalje. To su vladajuća shvatanja, i to ne samo u mojoj generaciji.

Hedonizam potrošačkog tipa je postao ideologija za sebe. Bilo je toga i ranije, jedan besciljni hedonizam koji je govorio u vreme jednopartijske države kako ne vredi ništa ni pokušavati, jer je zabranjeno raditi baš tačno ono što želiš, pa zato hajde samo da se provodimo. Ali to nije bilo istina, jer je uvek bilo bar nekog malog prostora za kreaciju.

Koliko je lakše bilo suprotstavljati se samo jednoj partiji... Danas je to čitava klasa, brojnija i bogatija. Mislim, to jeste klasa, u kojoj su ujedinjeni vlasnici partija sa tajkunima. Ne znam, ja bih bio mnogo mirniji da znam da je Srbija jedna spaljena i užegla zemlja u kojoj nema nikakve perspektive, ali nije tako – već ogroman potencijal propada i trune iz nekih kratkovidih sebičnih razloga. Talentovan pojedinac je ovde mnogo ugroženiji od netalentovanog, i ima manje šansi u životu, umesto da je obrnuto.

Koliko je vama uopšte važno da išta kažete o toj "srpskoj situaciji"? S obzirom na to da su svi novi srpski bendovi povezani sa svetom na istorijski nov način, tako da žive u direktnoj i svakodnevnoj komunikaciji sa sličnom scenom širom sveta – koliko vas još zanima da komentarišete šta se uopšte kod nas dešava, ako možete da imate turneju po Holandiji, kao vi pre par meseci, ili dalje po Evropi, kao neki drugi naši bendovi, za koje šira javnost možda nije ni čula (Threesome, Temple of the Smoke)?

To je fantastično, posebno ako sviraš žanrovsku muziku, onda može tako da prođe – surf ili stoner, to su mreže za sebe širom Evrope, koje imaju svoje festivale i klubove. Mi smo ipak autorski alternativni rokenrol, na naše koncerte na Zapadu dolaze fanatici rokenrola kao takvog, bez obzira što pevamo na srpskom. Ipak, otići tamo na duže bila bi velika životna odluka. Što se tiče nas, zanima me samo šta je naš sledeći cilj – a to je da nemamo pauzu od četiri godine između dva albuma i da možda angažujemo obezbeđenje, jer su nam koncerti postali preintenzivni, svaki put neki incident.

Pretpostavljam da je to što pevate samo na srpskom neka vrsta odgovora na moje pitanje. Šta misliš o izrazu "gitarski bendovi" kojim se sad često označavaju rokenrol bendovi? Šta uopšte pratiš od svetske scene?

Generalno, to sa žanrovskim podelama je postalo tako suludo, da nemam ništa protiv bilo kog izraza preko koga se razumemo. Verovatno je već vreme da se umesto da se delimo sa sve novijim izrazima, malo grupišemo i ukrupnimo kroz neki novi izraz... Što se muzike iz sveta tiče, od kada nastupamo, vrlo je selektivno pratim. Trenutno volim sastav Black Lips, koji stalno zvuči kao da se raspada, a uopšte nije tako, i pratim sve što radi Ian Svenonius, čovek koji je posle Nation Of Ulysses imao još nekoliko bendova, od kojih su po meni najbolji Make Up i Weird War, ali je za njega jednako važno reći da je autor fenomenalne knjige po imenu The *Psychic Soviet* koju svuda nosim sa sobom i meni je potpuni hit od kad mi je Ana-Marija poklonila (vadi knjigu iz torbe – prim. aut). Pravi komunista, čovek iz Vašingtona, evo vidi poglavlje: "Kako odgovorno upotrebljavati rokenrol danas". Teza je da je rokenrol pušten da se razvija tako kako se razvijao, jer je savršeno odgovarao uzletu američke ekonomije pedesetih godina, slaveći individualizam i hedonizam, samim tim i veću potrošnju. Hip-hop je samo to ubrzao za novo doba. Slažem se sa tim stavovima.

Sve više je bendova koji su "tribute to" bendovi mada se predstavljaju kao originalni...

Da, rok je danas na prekretnici na neki način. Mora opet da nađe način da govori u nečije ime, a ne u ime nekog establišmenta, pa zato mislim da je najzdravije kad neko govori samo u svoje lično ime kroz njega.

Naše društvo je društvo nostalgije. Tako se i na rokenrol gleda kao na deo zlatne prošlosti, nečega što je bilo, a ne nečega što je sad. Međutim, to je još jedna iluzija, jer novih bendova ima zaista mnogo, postoji široka i mnogobrojna scena koja se međusobno podržava. Bar u Beogradu se ti novi bendovi drže skupa, i pomažu se čak i kad se ne vole. Sa zgradom BIGZ-a je to postalo standard – ona je skoncentrisala celu jednu scenu na jedno mesto, pa je i nama postalo moguće da čujemo šta drugi rade i da nas to povuče da i sami radimo bolje. Čak se i čuje da bendovi bolje sviraju otkad postoji zgrada BIGZ kao mesto za probe, poslednjih četiri do pet godina. Kad je već tako, da originalan savremeni rokenrol više u Srbiji nije prihvaćen na javnoj sceni, onda on treba da ode u ilegalu i ostane u andergraundu. Jedino tako bi se vratila ta društvena težina rokenrolu o kojoj pričamo. Veliko je pitanje koliko su te šarene emisije koje sad postoje zaista reklama, nekako mi nešto ozbiljno nije u redu sa tom slikom velikog brenda na TV ekranu i malog benda ispod njega.

Šta je sledeći korak za Repetitor?

To nikad ne znamo, i nećemo da znamo, mi smo skup nas troje, i niko nikog ne može previše da ograniči. Svako ostavlja ostalima svu moguću slobodu – tako smo mi tri slobode ujedinjene u jednu veliku slobodu, ni manje ni više od toga. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Pasulj ispred hotela "Evropa"

Jedan od najvećih rok pesnika Amerike pre više od 20 godina napravio je pesmu *57 Channels (And Nothing On)* koja je na radio-stanici na kojoj sam tada radio automatski uletela na top-listu. Logično, reč je o Brusu Springstinu, albumu *Human Touch* (1992) i o Radiju B92. Naša televizija je bila jednako stupidna, ali za razliku od tadašnje američke, bila je krvavo nekrofilna i otvoreno i primitivno politički manipulatorska. Priznajem da sam, kao TV manijak, bio pomalo nepoverljiv u verodostojnost iskaza, jer zaboga – oni tamo imaju 57 TV kanala. Siti i besni Amerikanci! Istini za volju, ako preslušate pesmu, shvatićete da muškarci uglavnom sa devojkama zajedno gledaju televiziju ako žele da pokažu romantičnu stranu, po pravilu na početku veze. Takođe, morate biti u toku sa trendovima, ne smete dozvoliti da vas vreme pregazi, svi govore o nekom TV programu, a vi ste van konverzacije. Ima to veze i sa strahom od smrti, ili andropauzom, šta bilo...

Elem, naši političari i TV moguli slični su u ljubavi prema istorijskim datumima. Naš put ka EU će se možda trasirati baš na Vidovdan, gle čuda, još jedna asocijacija na našu slavnu istoriju iz Kosovskog i Haškog ciklusa. TV Pink je, međutim, odabrao 1. maj kao datum lansiranja novih 60 (slovima šezdeset) ružičastih kablovskih kanala! Nekada je Springstin na B92 bio logičan odgovor zdravog razuma na Slobu (The Bossa na RTS-u i turbo-folk na Pinku).

Danas, zahvaljujući savremenim tehnologijama, digitalnih kanala možete imati koliko god želite, nema RRA da vam ukida "Preljubnike" i pomera "Trenutak istine" na sitne noćne sate. Prostor digitalne slobode dao je Mitroviću mogućnost da naše TV ekrane polije kantom ružičaste farbe. U novinama se pojavio ovaj spektakularni oglas sa 60 sličica sa imenima TV kanala. Pratio sam na sajtovima TV zaluđenika diskusiju o identitetu novih TV kanala i otkrio da niko nije potpuno siguran koji su. Za sada okvirni spisak izgleda (uz pomoć lupe) ovako:

PINK, PINK 2, PINK 3, PINK BiH, PINK M, PINKPlus, PINK Extra, PINK Premium, PINK Action, PINK Action 2, PINK Action 3, PINK Movies, PINK Movies 2, PINK Movies 3, PINK Film, PINK Family, PINK Music, PINK Music 2, PINK Music 3, PINK Folk, PINK Folk 2, PINK Live, PINK N ROLL, Soap PINK, PINK World, PINK Zabava, PINK Nostalgia, PINK Fashion, PINK Reality, PINK Grand 1, PINK Grand 2, Lov & Ribolov, PINK DJ, PINK Kuvar, Comedy, Pink Erotika 1, Pink Erotika 2, Pink Erotika 3, Pink Erotika 4, PINK History, PINK Putnik, Shop PINK, PINK Kids, Legends, Street TV, Cooking, How to?, Travel TV, Jake TV, Sports TV, Football TV, Dance TV, POP Folk, Boolywood TV (ili Hollywood??).

Neki kanali evidentno nedostaju, ali tu nije pomogla ni lupa.

Dakle, ceo vaš dan, ceo vaš univerzum od 1. maja može biti ružičast. Zamislite, recimo, razliku između 2. i 3. Pink erotskog kanala! Zamislite da 24h možete da gledate sve prethodne "Farme" i "Trenutke istine", necenzurisane verzije golotinje i tuče bez piiip signala. Zamislite paralelne univerzume u kojima imate simultano 3 Grandove Nove godine i narodna veselja. Ovo nije televizija, ovo je Autostoperski vodič kroz ružičastu galaksiju. Besplatno.

Biće vam potrebno 60 kanala na televizoru posle kojih dolazi bedni i sumorni ostatak TV ponude, osim možda "Velikog brata" na B92. Ako je devedesetih Pink bio sedativ protiv bunta građana, danas je on klinika za omamljivanje u kombinaciji sa lepim vestima sa ostatka TV programa. Tu je naravno i vojska, koja će tu i tamo prirediti spektakularan defile da naciji pokaže kako i dalje imamo petlju! Glas spikera sa razglasa je nakon parade "Rasina 2013" u Kruševcu pozvao na zakusku – gle čuda i ironije – džabe vojnički pasulj sa kazana ispred hotela "Evropa"! Voljno! ¶

DRAGAN ILIĆ

JDP REPERTOAR
MAJ 2013.

Ivo Andrić
GOSPOĐICA
Režija: Gorčin Stojanović
7, 13, 21. i 29. maj

Scena „Ljuba Tadić"

07. Utorak u 20.00	GOSPOĐICA
08. Sreda u 20.00	SKAKAVCI
09. Četvrtak u 20.00	TAKO JE MORALO BITI
13. Ponedeljak u 20.00	GOSPOĐICA
15. Sreda u 20.00	CABARET BRECHT-ZADRŽIVI USPON ARTURA UIJA Ulysses Brioni, Hrvatska
16. Četvrtak u 20.00	CABARET BRECHT-ZADRŽIVI USPON ARTURA UIJA Ulysses Brioni, Hrvatska
19. Nedelja u 20.00	OTELO
20. Ponedeljak u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
21. Utorak u 20.00	GOSPOĐICA
22. Sreda u 20.00	VIŠNJIK
23. Četvrtak u 20.00	ROĐENI U YU *
24. Petak u 20.00	SUMNJIVO LICE
27. Ponedeljak u 20.00	DON KRSTO
28. Utorak u 20.00	OTELO
29. Sreda u 20.00	GOSPOĐICA
30. Četvrtak u 20.00	OTELO
31. Petak u 20.00	VIRUS - Teatar mladih Jerevan, Jermenija

* predstava je titlovana na engleski jezik / English subtitles

Teatar „Bojan Stupica"

10. Petak u 20.30	HISTERIJA
11. Subota u 20.30	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
12. Nedelja u 20.30	HISTERIJA
15. Sreda u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
17. Petak u 20.30	POKOJNIK (produkcija FDU)
18. Subota u 20.30	SHOPPING & FUCKING
20. Ponedeljak u 20.30	ZAPISI IZ PODZEMLJA
24. Petak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
25. Subota u 20.30	BUBA U UHU
27. Ponedeljak u 20.30	ŠVABICA
31. Petak u 20.30	BUBA U UHU

Studio JDP

14. Utorak u 20.30	HINKEMAN: ŠTA MORA NEKA BUDE (koprodukcija JDP i FDU)
18. Subota u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
25. Subota u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
27. Ponedeljak u 20.30	HINKEMAN : ŠTA MORA NEKA BUDE (koprodukcija JDP i FDU)

Gostovanja

11.	OTELO - 20. Međunarodni festival malih scena Rijeka, Hrvatska
17.	SUMNJIVO LICE - SNP, Novi Sad
26.	OTELO - 58. Sterijino pozorje, Novi Sad

Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50
www.jdp.rs
Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 19h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447

Raiffeisen BANK

Kragujevac

Grad optimizma

“Pre mnogo godina prvi smo uveli neke odluke koje su tek sada aktuelne i postepeno su se stvari kretale uzlaznom linijom. Uz pomoć hrabrosti, božje volje i sreće ostvarili smo sve što smo zamislili”, rekao je Veroljub Stevanović

Grad koji je u poslednjih desetak godina postao novo mesto za ulaganje na mapi regiona ali i Evrope, danas izgleda kao da nikada nije bio na ivici egzistencije. Preporođen, ukrašen mladim nasmejanim ljudima, postao je grad čiji se razvoj i rast pominju za primer. Gradonačelnik Kragujevca Veroljub Stevanović za “Vreme” govori o teškim vremenima, ali i načinu na koji je ovaj grad ponovo postao mesto u koje se rado dolazi.

“VREME”: Koji faktori su uticali na drastičan pomak Kragujevca sa 137. mesta na zvaničnoj rang-listi srpskih gradova po razvijenosti na treće mesto?

VEROLJUB STEVANOVIĆ: Iz ove perspektive postoji dobro objašnjenje za to. Kada sam počeo da se bavim ovim poslom, ovaj grad je bio dolina gladi. Tada smo odlučili da omogućimo prodaju zemlje za 10.000 evra po hektaru. Zauzvrat, investitor je morao da zaposli određeni broj radnika, zavisno od ugovorne obaveze. Pre mnogo godina smo prvi uveli još neke odluke koje su tek sada aktuelne, kao što je mogućnost udruživanja privatnog i javnog sektora i postepeno su se stvari kretale uzlaznom linijom. Uz pomoć hrabrosti, božje volje i sreće ostvarili smo sve što smo zamislili.

Kako je izgledao početak ulaganja i čime je to Kragujevac privukao ulagače?

Prvi investitori bili su privrednici iz Slovenije. “Plaza” i “Fijat” su važni, ali stanje je počelo da se menja i pre njih. Kada je nastupio “Fijat”, morali smo zajedno sa državom da ostvarimo određene ugovorne obaveze i to nas je pokrenulo sa mrtve tačke. Kragujevac se uvek malo drugačije odnosio prema ulagačima. Imali smo spremne projekte i hrabro smo ulazili u

Gradonačelnik Kragujevca Veroljub Stevanović

pregovore. Nakon nekoliko godina dobili smo titulu “grada budućnosti”, zatim je naš grad proglašen najboljim za ulaganje u ovom kraju, a onda smo postali prepoznatljivi na kartama regiona i Evrope za investitore. Još uvek situacija nije odlična, ali je slika grada mnogo bolja. Mladi ljudi pronalaze posao i za njih postoji perspektiva.

U koje oblasti Kragujevac trenutno najviše ulaže i koje su investicije prioriteti?

Sada su najvažniji zdravstvo, sport i prosveta. U februaru smo otvorili najsavremeniju ambulantu u Kragujevcu, za koju smo izdvojili 140 miliona. Uložili smo mnogo u fiskulturne sale, otvorili smo najbolje opremljenu kuglanu u jednoj od njih, a osnovano je i jedno od najboljih strelišta na Balkanu. Pravo pitanje je: Kako ulazite u investicije? Opredelili smo se da bez obzira na sankcije ne sprečavamo njihov razvoj. Mnogo nam je pomogla podrška Vlade i zato smo napravili važan iskorak. To je put po ivici noža, ali trud i rizik se isplate. Sporan je ostao samo autoput Kragujevac–Lapovo, koji mora biti završen ove godine, i severna saobraćajnica, duga oko 20 kilometara. Ove godine će ta obilaznica biti projektovana, a sledeće će početi radovi. Još jedna važna investicija je novi objekat Hitne pomoći.

Da li u planu postoje ulaganja u sređivanje grada i u neke gradske sadržaje?

Radimo na kompletnom uređenju velike ulice, na ulazu u Kragujevac iz pravca Topole koji jedini do sad nije uređen. Sređujemo i nekoliko prigradskih saobraćajnica. Završili smo zatvoreni bazen i u tom kompleksu uložićemo još oko 60 miliona evra, jer želimo da uredimo plažu otvorenog bazena, koji takođe planiramo i da natkrijemo, kako bismo u sezoni imali po dva otvorena i dva zatvorena bazena.

Posebno smo ponosni na stadion “Čika Dača”, koji je uređen poput najlepših stadiona u Velikoj Britaniji. Da bismo unapredili razvijanje sporta, planiramo i izgradnju arene, uz pomoć države. Očekujemo početak radova sledeće godine, a kapacitet ove hale će biti oko 10.000 ljudi. U Kragujevcu postoji stara dvorana, ali u njoj ne mogu da se organizuju velika takmičenja, tako da je ovo nešto što je gradu potrebno.

Na ulasku u grad goste Kragujevca dočekuje veliki znak “Fijata”. Koliko je ovaj investitor značajan za Kragujevčane i da li su poslodavci mogli da se oslone na kvalifikovanu radnu snagu?

Voleo bih da ljudi imaju na umu kako je izgledao nastanak fabrike automobila u Kragujevcu. Ona je propala, zatim je bombardovana, a onda je došao “Fijat” i udahnuo joj život. Sada je u jeku proizvodnje, puna je ljudi koji su orni za rad. Kragujevac ima najbolju radnu snagu u

Fabrika Fiat automobili Srbija

Srbiji. Tradicija je takva da su svi imali iskustva sa fabričkim poslom. Školovanje je u Kragujevcu bilo specifično i to se sada oseti. Obuka i izbor ljudi za "Fijat" su takođe jedinstveni, jer se zahtevaju stručni kadrovi.

Kakvi su planovi Kragujevca za naredni period i da li očekujete neke investicije, koje biste mogli da najavite?

Interesovanje investitora je sve veće i mi očekujemo nove ulagače. Kragujevac je jedini grad koji ima agrarni budžet poslednjih osam godina. Dva miliona evra godišnje uložimo u obnavljanje stočnog fonda, obnavljanje mehanizacije, sadnice, vodosnabdevanje. Do sada smo izgradili oko 80 arteskih bunara i ove godine ostvarićemo cilj, da svaka kuća bude snabdevena vodom. Sledeće godine želimo da obnovimo domove kulture. Imamo u planu još jednu investiciju koja će potpuno da izmeni sliku grada. To je velika podzemna garaža u centru. Tu će biti trg, ispod koga će na dva nivoa biti preko 400 parking mesta. Kragujevac je i sajamski grad, što je zainteresovalo i Italijane da ulažu u hotele.

Koliko radnih zona u Kragujevcu je na raspolaganju investitorima i na koje olakšice mogu da se oslone?

Država je obezbedila radnu zonu "Fijatu", a mi smo ih osnovali nekoliko za male firme, koje su sada već popunile kapacitete. Već postoji potreba za novim zonama kao što su "Denino brdo", "Metino brdo, "Grošnica" i "Cvetojevac".

Država je ponudila određene olakšice investitorima, ali ono što mi dajemo jeste vrlo povoljna cena uređenog zemljišta. Ako je u pitanju trgovina ili usluga, dogovaramo cene putem tendera i tu se radi o tržišnoj vrednosti. Kada je reč o administraciji namenjenoj investitorima, to je još jedna olakšica jer je sve prilagođeno investitoru. Najbolji primer je "Plaza", koja je ogromna firma, a sa njima je sva papirologija obavljena u danu.

Da li postoji strategija privlačenja investitora i kako se Kragujevac promoviše kao grad sa povoljnim uslovima za buduće ulagače?

U Kragujevcu se stalno održavaju seminari i predavanja o investicijama. Dosta govorimo o tome i sa ambasadama koje su prisutne u Kragujevcu. Imamo predstavnika i u Briselu, jer sarađujemo sa Južnomoravskom regijom, koja je pravi saradnik u momentu direktnih ulaganja. Teško je napraviti projekat ako ne komunicirate na pravi način i neophodno je da imate od koga da učite.

Kako izdvajate sredstva za određena ulaganja, koji su trenutni planovi za koje će se izdvojiti novac iz gradskog budžeta?

Mi atipično planiramo budžet. Ne pravimo stroge planove već postavljamo sebi više ciljeva. Ambiciozni smo, ali u ovom delu godine smo i vrlo oprezni, tako da završavamo već započete projekte. Ipak, investicije ni u jednom trenutku ne trpe. Kragujevac će imati još jednu veoma važnu investiciju, a to je banka matičnih ćelija. Grad sada obezbeđuje stanove za naučne radnike, želimo da stvorimo sve uslove da to zaživi. Takođe, gradićemo legat Nikole Koke Jankovića, poznatog Kragujevčanina, akademika i vajara, gde želimo da okupimo celu srpsku akademiju nauka. Trenutno preuređujemo nekadašnji bioskop "Pionir" u koncertnu dvoranu. Mislim da smo dobro planirali kada je reč o investicijama. Nivo investiranja je sve veći, iako su vremena preteška. Od svega nam je najbitnije što će Kragujevčani imati posao.

Šta održava optimizam u Kragujevcu i po čemu se najviše vide napredak i poboljšanje kvaliteta života Kragujevčana?

Kada ulazite u naš grad, prvo nailazite na simbol naše vere, koji vam govori da ulazite u grad hrišćana, u kome vidite mlade optimistične ljude. Napredak se najviše ogleda u tome što je Kragujevac grad u koji je ponovo počelo da se dolazi. Ovo je grad u kome ne možete da nađete slobodno mesto u hotelu, grad u kome su cene nekretnina ali i cene stanarina daleko veće. "Fijat" je najavio da će u narednih godinu dana uposliti još 1400 ljudi. Spremno očekujemo nove investitore i mislim da će na kraju godine građani biti zadovoljni onim što smo uradili. ¶ »

Subotica

Fokusirani na investicije

"Svaka ozbiljna i odgovorna politika potvrđuje se ne samo retorikom o demokratiji, ljudskim slobodama i pravima, nacionalnom ravnopravnošću, već iznad svega stvaranjem mogućnosti za zaposlenje i da se pristojno živi od svog rada", ističe Modest Dulić

Iako je najseverniji grad u Srbiji, kada se stigne u Suboticu u duši zavladaju toplina i spokoj. Duga tradicija, multikulturalnost i sloga odlikuju mesto u Vojvodini koje u poslednjih nekoliko godina postaje sve privlačnije za život. Uprkos problemima iz prošlosti koji Subotičane koče u mnogim planovima, ovaj grad su i investitori doživeli kao pogodno tlo, sa ozbiljnom perspektivom. Gradonačelnik Subotice Modest Dulić objašnjava kako se Subotica nosi sa tekućim problemima, ali i kako je zaslužila titulu "lidera" u privlačenju investicija.

"VREME": Prošle godine na konkursu "Evropski gradovi i regioni budućnosti", Vojvodina se našla na četvrtom mestu kao najpoželjnija evropska regija za strana direktna ulaganja. Takođe je poznato da je osvojila deseto mesto u kategoriji promocije strategije gradova u privlačenju stranih direktnih investicija. Kako ste uspeli da postanete jedan od lidera u ovoj oblasti?

MODEST DULIĆ: Kao preduslov privlačenja investitora, trebalo bi uzeti aktivnosti započete tokom 2010. godine na pribavljanju zemljišta namenjenog za takozvane *greenfield* investicije, odnosno one koje podrazumevaju izgradnju potpuno novih proizvodno-poslovnih kapaciteta.

Grad je u februaru 2010. godine sa Republičkom direkcijom za imovinu zaključio Ugovor o kupovini vojne imovine površine oko 144 hektara i nakon toga postao prvi grad u državi koji je uspešno izvršio pribavljanje vojne imovine u svoje vlasništvo. Kupovina vojne imovine realizovana je iz sredstava kredita u vrednosti od oko 180 miliona dinara. U toku 2010. godine izrađeni su svi glavni projekti za infrastrukturno opremanje zemljišta koje naleže na magistralni put, namenjenog za komercijalne delatnosti.

"Upiranje pogleda u traženje pouzdanih investitora i poslodavaca postaje svakodnevna preokupacija lokalne samouprave"

—Modest Dulić, gradonačelnik Subotice

Uporedo, kako bi se stekla lokacija koja bi obezbedila poslovanje investitora u režimu slobodne zone, Grad je sredinom 2010. godine, odlukom Vlade Republike Srbije, dobio zemljište od Ministarstva poljoprivrede na korišćenje bez naknade. Grad je onda oformio današnju privrednu zonu "Mali Bajmok". Dosadašnja ulaganja u infrastrukturno opremanje ove Privredne zone iz sredstava budžeta Grada iznosila su oko 100 miliona dinara.

Smatramo da veliku prednost u odnosu na "konkurenciju" predstavlja i postojanje Javnog preduzeća "Privredno tehnološki parkovi Subotica" kao jedinog u Srbiji čiju delatnost čine aktivnosti privlačenja investicija. Ovo preduzeće je 2010. godine osnovano sa zadatkom da omogući sve neophodne preduslove kako bi zemljište u vlasništvu Grada bilo ponuđeno domaćim i stranim investitorima sa obezbeđenjem planske dokumentacije, glavnih projekata i radova infrastrukturnog opremanja lokacija. Ono što

“Smatramo da veliku prednost u odnosu na “konkurenciju” predstavlja i postojanje Javnog preduzeća “Privredno tehnološki parkovi Subotica” kao jedinog u Srbiji čiju delatnost čine aktivnosti privlačenja investicija”

ovo preduzeće čini jedinstvenim jeste da u saradnji sa javnim i javno-komunalnim službama Grada pruža kompletnu logističku podršku investitorima po principu “sve na jednom mestu” i to od momenta interesovanja pa do samog kraja implementacije investicije.

Šta je obeležilo proteklu godinu u Subotici kada je reč o investicijama i razvoju grada?

Naš najveći rezultat u prethodnih osam meseci verovatno predstavlja početak rada fabrike nemačke kompanije “Continental AG” za proizvodnju sistema za hlađenje motora gde će posao naći 250 građana Subotice. Ukupna vrednost investicije iznosi preko 10 miliona evra, a početak proizvodnje planiran je krajem ove godine. Investitor je sredinom januara 2012. godine započeo izgradnju proizvodnog objekta, na lokaciji industrijske zone “Mali Bajmok, u okviru režima slobodne zone. U slučaju pozitivnih kretanja na tržištu, ova kompanija bi od 2015. godine na istoj parceli započela izgradnju novog proizvodnog objekta i zaposlila oko 400 radnika. Ovaj rezultat još jednom potvrđuje da smo od Subotice stvorili grad sa najpovoljnijom klimom za investicije najpoznatijih svetskih kompanija i sa najvećim brojem ugovorenih radnih mesta. Privlačenje domaćih i stranih investicija, a time i otvaranje novih radnih mesta, biće okosnica našeg rada i u narednom periodu.

Kao potvrda takve prakse svedoči i najavljena investicija privrednog društva “Tyrolian Real Estate” koje je u avgustu izlicitiralo 1,28 miliona evra za parcelu od 4 hektara na lokaciji komercijalne zone “Petar Drapšin”. Očekujemo da u prvoj polovini 2013. godine na toj lokaciji otpočne izgradnja tržnog centra u kojem će biti otvoreno 300 novih radnih mesta.

Takođe je najavljena i investicija novoosnovanog preduzeća “Perseo” sa sedištem u Subotici iza kojeg stoji renomirani italijanski investitor koji se bavi proizvodnjom obuće. Ovo preduzeće je izlicitiralo parcelu površine oko 24.300 kvadrata za preko 240.000 evra u cilju izgradnje proizvodnog objekta. Tu je i licitiranje parcele od skoro 58.500 evra na kojoj će preduzeće “G.C. 013”, koristeći italijanski kapital, izgraditi objekat za izradu kožne odeće.

Da li su zainteresovanim ulagačima ponuđene određene olakšice i šta se pod njima podrazumeva?

Kompanije “Norma Group”, “Continental Contitech”, “Calzedonia” i “Swarovski” su stekle pravo uknjiženja zemljišta u vlasništvo bez naknade. Na osnovu dosadašnjih izjava predstavnika investitora, pored povoljnog geografskog i logističkog položaja privredne zone “Mali Bajmok”, kao i mogućnosti poslovanja u okviru režima slobodne zone, ključni faktori njihove odluke za investiranje u Suboticu bili su efikasna, pojednostavljena i koordinisana administrativna procedura ishodovanja dozvola, raspoloživost kvalitetne i edukovane radne snage, politička stabilnost, industrijska tradicija grada...

Koje planove imate kada je reč o sređivanju centra grada?

Naš centar grada zaslužuje posebnu pažnju s obzirom na svoj kulturno-arhitektonski značaj. Budući da smo poslednju deceniju svedoci pogrešnih odluka koje su dovele do devastiranja centra grada i gubljenja identiteta, prioritet su projekti koji će Subotičanima vratiti centar kakav zaslužuju. Jedan od projekata koji sada već pripada prošlosti bio je i rušenje tzv. betonskog skeleta kraj Otvorenog univerziteta, koji smo nakon višegodišnje formalno-pravne procedure utvrđivanja imovinsko-pravnih odnosa, konačno uspeli da uklonimo, verujem, na sreću svih Subotičana. Obezbeđena su i sredstva za nastavak sanacije subotičke sinagoge. Ove godine je u planu i početak sanacije Zelene fontane u samom centru, kao i rad na izradi projekta novog popločanja gradskog šetališta. Međutim, ključni problem je nezavršeni objekat Narodnog pozorišta, pa su naše aktivnosti na realizaciji ovog projekta, razumljivo, na vrhu prioriteta.

Da li mislite da Subotičani osećaju napredak i kako to utiče na kvalitet njihovog života?

Svaka ozbiljna i odgovorna politika potvrđuje se ne samo retorikom o demokratiji, ljudskim slobodama i pravima, nacionalnoj ravnopravnosti, već iznad svega stvaranjem mogućnosti za zaposlenje i da se pristojno živi od svog rada.

Upiranje pogleda u traženje pouzdanih investitora i poslodavaca postaje svakodnevna preokupacija lokalne samouprave. Očito je da su rezultati transformacije vlasništva vrlo skromni i da nam se dnevno isporučuju problemi otpuštanja, neisplaćenih zarada, finansijskih prezaduživanja i bankrota. Svesni smo da građani žive veoma teško. Iako Subotica u sinergiji sa sindikatima prednjači u primerima poništavanja neuspešno privatizovanih preduzeća i sprečavanja njihovog kraha, problemi koji joj se isporučuju, često su nesavladivi.

Jedini način da građanima bude bolje jeste da pokušamo da kreiramo uslove za otvaranje novih radnih mesta, što svim snagama i činimo, a potvrda toga su brojne investicije u našem gradu. ¶ »

Zrenjanin

Pouzdan partner

"Zrenjanin od svih gradova u Vojvodini najviše liči na srednju Evropu. Zbog reke koja prolazi kroz grad, arhitekture... Po svom položaju bi trebao da predstavlja srce Banata kao što je to i bio pre dvadeset godina. Probaćemo da ga vratimo na staro i da ga pokrenemo što pre", rekao je mr Ivan Bošnjak

Najveći grad srpskog dela Banata i njegov politički, privredni, kulturni i sportski centar, Zrenjanin je grad sa oko 140.000 stanovnika i više od 20 nacija. Bogat tradicijom dugom gotovo sedam vekova, kao naselje pod imenom Bečkerek prvi put u istorijskim spisima pominje se 1326. godine. Ovaj grad imao je uspone i padove, a gradonačelnik Zrenjanina, mr Ivan Bošnjak, govorio je za "Vreme" o investicijama pomoću kojih bi ovaj grad uskoro mogao ponovo da zasija starim sjajem.

"VREME": Koji su prioriteti Zrenjanina kada je reč o privlačenju investitora?

IVAN BOŠNJAK: Kao lokalna samouprava, sebi smo zadali pet prioriteta. Prvi je zapošljavanje ljudi. Želimo ne samo da dovedemo nove investitore već i da poboljšamo uslove za one koji su već ovde, bilo da se radi o domaćim ili stranim investicijama. Drugi prioritet je povećanje efikasnosti rada lokalne samouprave u pravcu bolje komunikacije sa ulagačima, kako bi sve što im je potrebno dobili u što kraćem roku. Treće je pokretanje malih gazdinstava, privrednika i svih koji mogu da pokrenu svoj posao od kuće. To se odnosi na trećinu stanovništva koje živi u selima, pa zbog toga želimo da izjednačimo komunalne uslove života u selima i gradu, da bi se, pogotovo mladim ljudima, omogućilo da žive normalno. To je četvrto na listi prioriteta, dakle da stanovništvo van grada bude dobro povezano i da ima sve gradske usluge na raspolaganju. Peti prioritet nam je nadogradnja obrazovanja. Društvenog, kulturnog, socijalnog i sportskog života u našem gradu i naravno, u širem kontekstu, zaštite životne sredine.

Da li postoje razvijene strategije privlačenja investitora?

Imali smo strategiju razvoja koja je planirana do kraja ove godine. Sada radimo na izradi strategije koja će obuhvatiti period od sledeće do 2020. godine. Prvo smo morali da rešimo problem raspolaganja zemljištem u našoj industrijskoj zoni. U Zrenjaninu postoji i Poslovni inkubator i Zona unapređenog poslovanja, pomoću kojih smo rešavali ovaj problem. Tako je doneta odluka da će Grad obeštetiti vlasnike zemljišta koje im pripada po Zakonu o restituciji.

Koja je svrha Biznis inkubatora koji postoji u Zrenjaninu?

Biznis inkubator je prostor u kome se po određenim uslovima dobija mogućnost da pokrenete *start up* preduzeće, odnosno svaki investitor može da dobije svoj kancelarijski prostor koji je u vlasništvu Grada Zrenjanina. Upravo desetak stranih investitora je tako počelo u Zrenjaninu, sa jednom kancelarijom i jednim čovekom, a sada recimo "Drekslmajer" zapošljava 2400 ljudi. "Modital" je isto tako počeo i nadamo se da će svi zainteresovani prepoznati ovu mogućnost za razvijanje svojih poslova.

Da li postoje još neke olakšice za investitore?

Potencijalnim investitorima nudimo jeftino zemljište, uređenu komunalnu infrastrukturu i efikasnu lokalnu samoupravu. Imamo mnogo iskustva sa investitorima. Zahvaljujući radu Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj i zaposlenima koji su zaduženi konkretno za ubrzavanje potrebnih procedura, sve je pojednostavljeno. U Zrenjaninu odnedavno postoji i Kancelarija za brze odgovore, gde se lokacijska i građevinska dozvola dobijaju za samo 15 dana. Ostalo je još da poradimo na saglasnostima koje moraju da se dobiju od državnih preduzeća, kako bi procesi tekli bez zastajkivanja.

Gradonačelnik Zrenjanina Ivan Bošnjak

Koji investitori su najznačajniji u Zrenjaninu i koliko dugo su prisutni?

Po obimu proizvodnje svakako je najznačajniji "Dijamant", bivša industrija ulja. Ova fabrika je sada u vlasništvu hrvatskog "Agrokora". Drugi je "NIS", koji na teritoriji Zrenjanina i uopšte na području Banata ima svoju proizvodnju i dugu tradiciju jer i potiče odavde. Od "NIS-a" smo dobili zahtev da u Zrenjaninu oformimo dva naftaška odeljenja. Dali smo im na raspolaganje našu Tehničku školu, u kojoj je pre 15 godina postojalo naftaško odeljenje. Tehnologija se u međuvremenu promenila, pa je ukinuto, ali sada postoji potreba za tim. Zato želimo da naše mlade ljude, osposobimo da nakon školovanja rade za ovu kompaniju

Proizvodni pogon fabrike kablova za auto-industriju "Drekslmajer"

širom sveta. Takođe postoji mogućnost da, u dogovoru sa rektoratom u Novom Sadu, Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin" otvori i visokoškolsko odeljenje naftaša.

Naravno, tu je i već pomenuti nemački investitor "Drekslmajer" koji je prošle jeseni završio svoju drugu halu u saradnji sa kompanijom "Fijat automobili Srbija" (FAS), oni proizvode kablove za auto-industriju. U jednoj smeni zapošljavaju 800 ljudi, a ima tri smene, tako da je to dobar primer investicije koja je otvorila 2400 radnih mesta. Veoma su korektni prema zaposlenima, organizovali su prevoz za radnike, imaju oko 100 zaposlenih trudnica, a planiraju gradnju još jedne hale gde će se zaposliti još 800 ljudi.

Imamo ukupno 22 investitora. Pojedini posluju u režimu Slobodne zone. To znači da je sve što uvoze oslobođeno carine i to je značajan podsticaj za investitore. Predviđeno je da se Slobodna zona proširi kada bude bilo potrebe za tim.

Da li postoje najave novih investicija?

Postoje. Interesovanje je veliko. Imamo devet investicija u planu, ali još uvek traju pregovori. Francuski "Mekaplast" koji pravi plastične obloge za FAS će proširiti svoj kapacitet, slovenačka "Kolpa" će u zavisnosti od ruskog tržišta, proširiti svoju proizvodnju. Pančevački "Almeks" je kupio staru skrobaru i očekuje se početak njihovog rada u Zrenjaninu. "Viktorija grupa" je svoju skrobaru locirala u našoj bivšoj šećerani i to je sada "Viktorija Starč". U "Almesku" će oko 150 ljudi imati posao. Tu je i "Beohemija", koja proizvodi deterdžent. Jedno brodogradilište se otvorilo, a nadamo se da će i problem sa Jugoremedijom uskoro dobiti svoje rešenje. Takođe, postoji jedan vrlo ozbiljan investitor koji bi trebalo u narednih godinu dana da se opredeli za ulaganje negde u Srbiji, pa se nadamo da će Zrenjanin biti njihov izbor.

Na opštem planu, tri glavne stvari bi trebalo da se urade u naredne četiri godine. Završetak obilaznice oko Zrenjanina je jedna od njih. Zatim postrojenje za preradu i prečišćavanje vode za piće i regionalna deponija.

Zrenjanin je dobio brojna priznanja kao grad pogodan za investicije. Na koji način komunicirate sa investitorima i koje oblasti još planirate da razvijate?

Po izboru časopisa "Fajnenšel tajms" uvršteni smo na 48. mesto na svetu među 10.000 gradova najboljih za investiranje. U okviru NALED-a smo kvalifikovani kao opština sa povoljnim poslovnim okruženjem. Takođe smo 2006. godine proglašeni za "Grad budućnosti", aktivno učestvujemo u Stalnoj konferenciji gradova i opština.

Organizujemo brojna sportska takmičenja. Planiramo da programski obogatimo manifestaciju "Dani piva", kako bismo dobrom ponudom i programom poboljšali i turističku ponudu. Postoji još mnogo potencijala poput lovnog i ribolovačkog turizma na naše četiri reke. U Banji Rusandi u Melencima planiramo da razvijamo zdravstveni i kongresni turizam. Početkom godine organizovali smo Internet konferenciju "Webiz", gde smo za tri dana u gradu ugostili preko 500 mladih programera. Često smo domaćini košarkaškim i rukometnim reprezentacijama. Trudimo se da organizujemo, osim koncerata popularne muzike, i koncerte za ljubitelje klasične muzike. Kulturni centar Zrenjanina je oživeo. Posle mnogo vremena u Narodnom pozorištu "Toša Jovanović" imamo pet premijera.

Da li ljudi u Zrenjaninu osećaju napredak u smislu povećanja investicija?

Mi smo svemu tome optimistično pristupili. Sada imamo dobru polaznu osnovu, dobru komunikaciju, trudimo se da se predstavimo u najboljem svetlu i nadamo se da ćemo tim putem nastaviti. Ljudi još uvek ne osećaju direktno poboljšanje, ipak su nam se tri velika pogona nedavno ugasila.

Da li postoje oblasti za koje mislite da bi mogle da se razviju u budućnosti?

Zrenjanin ima još jednu veliku šansu za razvoj, a to je u okviru oblasti obnovljive energije. Na tome bi trebalo da se radi i na širem planu. Ovde je zemljište pogodno i za poljoprivredu. Gradnja plastenika i staklenika trebalo bi da se intenzivira. Privatna zadruga "Carska bašta" već godinama radi u naselju Mužlja, i oni su proširili svoj rad na više opština. Imamo i jedan projekat čiji je radni naziv "Hiljadu metara staklenika mesečno", što je ujedno i cilj koji želimo da ostvarimo u skorijoj budućnosti. Zrenjanin je privlačan investitorima zbog dobrog strateškog položaja. Imamo sreću da posedujemo dosta građevinskog zemljišta u blizini dobrih puteva, imamo reku, železnicu... Izlazimo na osam kilometara dunavske obale i četrdeset kilometara obale Tise, to je veliki rečni potencijal. U neposrednoj blizini grada i industrijske zone "Ečka" nalazi se aerodrom. Kada bi se u njega ulagalo, mogao bi da bude veliki kargo centar. Za vreme Drugog svetskog rata aerodrom "Ečka" je trebalo da bude najveći aerodrom van nemačke teritorije, pa ćemo pokušati da i to bude jedna od ključnih tačaka za ekonomski razvoj. ¶ »

Ruma

Ulaganje u budućnost

"Ljudi očekuju poboljšanje kvaliteta života, s obzirom na interesovanja i ulaganja investitora. U Rumi se trenutno dešava jedan značajan investicioni zamah", kaže Goran Vuković

Rumu odlikuje poseban geografski kuriozitet, a to je da se nalazi tačno na polovini severne Zemljine polulopte, pa Rumljani tvrde da zato samo u Rumi i nigde više kilogram iznosi tačno 1000 grama. Geostrateški položaj Rume je takođe vrlo povoljan, što odgovara i investitorima kojih je u poslednje vreme sve više u ovom sremskom naselju. Goran Vuković, predsednik opštine Ruma, govori za "Vreme" kako su investitori pronašli put do Rume i koji su planovi za njen dalji razvoj.

Goran Vuković, predsednik opštine Ruma

"VREME": Koliko novih investicija je u poslednjih godinu dana realizovano u Rumi?

GORAN VUKOVIĆ: Trenutno na teritoriji opštine ima sedam gradilišta, gde će se zaposliti između 800 i 1000 radnika. Ambijent za ove investicije smo stvarali protekle četiri godine, prošle godine je počela gradnja, a ove godine nadam se da ćemo ubirati plodove uloženog truda. Fabrike bi trebalo da počnu da rade između maja i avgusta. Sada su svi investitori pri završetku građevinskih radova. Šest gradilišta je u Rumi a sedmo je u Platičevu. To je firma "Kableks" i tamo će biti zaposleno stotinak novih radnika.

Među navedenim investitorima je i kompanija "Albon", koja će zaposliti više od 200 radnika tokom ove godine. Zatim "Adrijana", koja je već počela sa radom, oni za "Kalcedoniju" proizvode kupaće kostime u Rumi. Ova kompanija sada zapošljava 100, a krenula je u izgradnju novog objekta koji će zaposliti od 300 do 400 radnika. Tu je i firma "Insert", koja proizvodi obuću i to je domaći investitor, potom rumski brend "Frigo Žika Soko Ruma", proizvođač rashladnih i termo uređaja za ugostiteljstvo i trgovinu, zatim "Mitas", koji dograđuje proizvodnu halu za još 225 novih radnika.

Vlada Srbije i opština Ruma potpisale su Memorandum o izgradnji objekta u industrijskoj zoni "Rumska petlja" sa investitorom iz Kine i to bi trebalo uskoro da počne. Kriza je malo usporila izgradnju infrastrukture, pa nismo uspeli da ostvarimo baš sve planove. Ipak ćemo sredstvima opštine uvesti kompletnu infrastrukturu kako bi investitori imali sve što im je neophodno.

Da li interesovanje za investiranje u Rumi raste?

Postoji veliko interesovanje određenih investitora, iako je na nivou Republike smanjen interes ulagača. Ruma je zaista područje gde izgradnjom autoputa Novi Sad – Šabac dobijamo novu vrednost lokacija zbog ukrštanja tih putnih pravaca. Mislim da je Ruma skoro bez konkurencije kada je u pitanju geostrateški položaj, a prednost su nam aerodrom koji nam je na 35 kilometara i Beograd na 50 kilometara. Otvoreni su nam putevi ka reci Savi i Jadranskim lukama.

Kada je reč o resursima koji odgovaraju investitorima, ono što je nama problem, sa druge strane njima predstavlja značajnu prednost, a to je veliki broj nezaposlenih. Uglavnom su svi školovani i mogu biti osposobljeni za razne poslove. Ja potičem iz privrede i tvrdim da se odličan industrijski radnik oformi za pet godina. Investitori su toga svesni i zadovoljni su što postoji veliki broj ljudi koji su spremni da prihvate radnu obavezu i stupanjem na posao postignu neophodnu produktivnost i kvalitet.

Kako se investitori upoznaju sa pogodnostima ulaganja u vašem gradu?

Ruma je dobila sertifikat NALED-a za opštinu sa povoljnim poslovnim okruženjem. Ovo priznanje je istaknuto na aerodromu pa investitor čim sleti u Srbiju odmah može da dobije ideju gde da ulaže. Redovno se pojavljujemo na svim sajmovima i manifestacijama. U kontaktu smo preko SIEP-a i preko pokrajinskog VIP fonda, na čijem smo spisku, i mislim da smo se pokazali kao dobri saradnici. Kada dovedu investitora u Rumu znaju da će on naići na najbolji tretman, da će mu biti pružene najbolje informacije i uslovi. Od besplatnog zemljišta, oslobađanja

Proizvodno-poslovni kompleks "Albon"

plaćanja komunalija, do toga da će svu papirologiju veoma brzo završiti. Mislim da smo trenutno rekorderi u brzini izdavanja građevinske dozvole. "Adrijana" je od trenutka kad je potpisala ugovor o dobijanju građevinskog zemljišta dobila upotrebnu dozvolu za 120 dana, u zemlji u kojoj se građevinska dozvola dobije u proseku za 247 dana.

Na koji način ste ubrzali proces dobijanja dozvola i olakšali administrativne procese?

Kod nas investitor može da se odluči da Opština za njega ishoduje sve potrebne papire za gradnju. Pokušavamo da pronađemo najpovoljnije uslove. Sve što se pojavi kao problem rešavamo zajedno. Mislim da jedino što bi moglo da se uradi, kako bi stvari još bolje funkcionisale, jeste oslobađanje od komplikovanih administrativnih procedura. Trebalo bi stvoriti uslove za još brže izdavanje dozvola u celoj zemlji, kao i za bržu gradnju. Prošle jeseni je počelo da se radi na tome i sada ne sme da se stane. Nisu problem zakoni, već neke organizacione stvari, nadležnosti koje bi trebalo delegirati opštinama.

Šta predstavlja potencijal Rume kada je reč o budućim investicijama, da li postoji oblast za koju smatrate da tek treba da se razvije?

Ono što je primetno u poslednje dve godine je veliki interes za sadnju voćnjaka. Imamo oko osam hiljada hektara državnog zemljišta za koje Ruma organizuje izdavanje u zakup. Na periferiji grada u iriškoj opštini postoji veliki, vrlo savremen voćnjak sa jabukama na nekoliko stotina hektara i mislim da će razvoj ove oblasti u narednim godinama omogućiti da oko 2000 hektara bude pod jabukom. Rusko tržište je veoma zainteresovano za jabuke i može da primi neograničene količine. Kada se stvore uslovi za tih 2000 hektara, oformiće se berza gde će se formirati cene i gde će se praviti veliki ugovori, a to će dati novi kvalitet poljoprivrednicima. Ruma će s obzirom na blizinu Fruške gore i teritorije koja je veoma pogodna za uzgoj tog voća postati veliki izvoznik voća. Takođe, mislim da jedini u Srbiji imamo plantaže aronije. U vlasništvu privatnog investitora u Grabovcima je oko 15 hektara plantaže. Ova kultura daje značajne prihode, a vlasnik plantaže planira gradnju pogona za preradu aronije za sokove i druge proizvode. Aronija je veoma zdrava i preporučuje se za lečenje određenih bolesti i zbog toga trenutno ima odgovarajuću cenu. Imamo i vrlo savremen staklenik u Kraljevcima koji cele godine proizvodi paradajz, namenjen domaćem tržištu i izvozu, a Ruma je odranije poznata kao veliki proizvođač bostana, koji se poslednjih godina izvozi u Poljsku i Ukrajinu. Proizvodnja povrtarskih kultura je vrlo zastupljena jer je Srem idealno mesto za to, zbog mogućnosti dobrog navodnjavanja. Kako bismo potpomogli razvoj ove oblasti, obezbedili smo bespovratna sredstva za podizanje plastenika, što je dalo odlične rezultate pre svega kod malih domaćinstava.

Koliko industrijskih zona postoji u Rumi?

Ruma ima nekoliko industrijskih zona. Zona "Rumska petlja" je najpovoljnija jer je u opštinskom vlasništvu. Ima oko 300 hektara i tu investitor u rešavanju svih potencijalnih problema ima partnera i podršku u opštini. Ima i zona koje su veće, one su u republičkom ili privatnom vlasništvu. Postoji i građevinska zona koja je u vlasništvu Ministarstva odbrane. To su bivše kasarne aerodroma. Opština je izrazila interes da dođe u posed te imovine, ali s obzirom na cenu ta ideja je ostavljena po strani. Poslednjih godina opštine daju besplatno zemljište. Ako mi treba da platimo zemlju, ne isplati nam se investicija u kupovinu, ali ako neko želi da investira u taj prostor, može, u saradnji sa Ministarstvom odbrane.

Da li će postojeće investicije doprineti smanjenju nezaposlenosti u Rumi?

Broj nezaposlenih se meri brojem prijavljenih u Nacionalnoj službi za zapošljavanje. Ruma u ovom trenutku ima oko 6000 prijavljenih na birou. Investitori to imaju na umu. Samom najavom dolaska novih firmi, broj prijavljenih u bazi raste jer investitori zapošljavaju ljude sa biroa. Tako nastaje uzajaman proces koristan obema stranama. Ruma je opština koja dobija maksimalne subvencije od države za dovođenje investitora koji omogućavaju otvaranje novih radnih mesta.

Da li su se realizovane investicije odrazile na životni standard Rumljana?

Ljudi očekuju poboljšanje kvaliteta života, s obzirom na interesovanja i ulaganja investitora. Međutim, otvoreno ću reći da se napredak kakvom se svi nadamo još nije desio, ali je blizu. Sledeće godine će određene fabrike biti puštene u pogon i onda će se osetiti bitno poboljšanje. Četiri godine je trebalo da se uradi odgovarajuća projektna dokumentacija i da se dođe u posed zemljišta koje smo ponudili investitorima, da se potom pronađu investitori i izgrade objekti. Sledeće godine očekujemo zapošljavanje znatnog broja radnika. U Rumi se trenutno dešava jedan značajan investicioni zamah. Nažalost, Ruma je od 2000. izgubila osam godina koje su bile idealne za investiranje, ali ne treba se osvrtati već ići napred. ¶ »

Smederevska Palanka

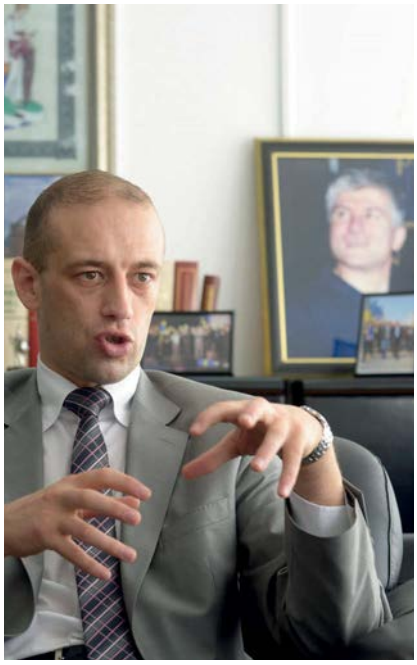
Bitka za napredak

"Borimo se, vraćamo dugove, kako bismo za narednu godinu uhvatili dah i krenuli u izgradnju", kaže Radoslav Milojičić Kena

Grad čiji se kulturni i privredni potencijal izgubio pod senkom neotplaćenih dugova, polako hvata zalet. Smederevska Palanka trenutno bije bitku sa problemima koji su joj ostavljeni u amanet, ali za razliku od prethodnih godina, početak procvata opštine koja je nekada radila punom parom je na vidiku. Radoslav Milojičić Kena, predsednik opštine Smederevska Palanka, istovremeno i najmlađi čovek na ovakvoj poziciji u Srbiji, za "Vreme" je govorio o problemima sa kojima se suočava lokalna samouprava, ali i o načinu na koji ih prevazilazi.

"VREME": Koji planovi razvoja Smederevske Palanke postoje za ovu godinu i kako teče njihova realizacija?

RADOSLAV MILOJIČIĆ KENA: Prioriteti na koje se sada fokusiramo su, osim izgradnje fabrike vode, oblasti infrastrukture. Tokom godine trebalo bi da bude urađena kompletna rekonstrukcija trotoara u Ulici Svetog Save, pored zgrade Suda i Gimnazije. Očekujemo da uz pomoć Ministarstva infrastrukture i saobraćaja uredimo i Ulicu Vuka Karadžića, u dužini od oko 1200 metara, s obzirom da ova deonica spada u regionalni putni pravac. Uređenje obe kolovozne trake i trotoara koštalo bi 40 miliona dinara. Takođe, ove godine bi trebalo da budu obezbeđena sredstva za rekonstrukciju drugog dela Glavne ulice. S obzirom da nam nedostaju sredstva, konkurisali smo sa nekoliko projekata na konkursu Ministarstva regionalnog razvoja. Nadamo se da će nam izaći u susret, jer ako dobijemo polovinu od očekivanog bićemo zadovoljni. To nam je jedini način da rešimo tekuće probleme. Nadam se da ćemo i od Ministarstva poljoprivrede dobiti sredstva za projekat komasacije zemljišta. Kao jedina opština van Vojvodine, dobili smo 40 miliona dinara da uredimo seoske puteve i to nam je mnogo značilo jer je olakšalo

Radoslav Milojičić Kena, predsednik opštine Smederevska Palanka

život seljaka u Smederevskoj Palanci.

U koje oblasti je Smederevska Palanka najviše ulagala u proteklom periodu?

Veoma smo ponosni na započetu borbu sa dugom od milijardu i 140 miliona dinara. Uspeli smo da vratimo 100 miliona dinara u prethodna tri meseca. Električna energija se u Smederevskoj Palanci nije plaćala od 1997. godine, napravili smo reprogram i do sada vratili oko 20 miliona duga za struju.

Rešavali smo problem gasifikacije, to je bio prioritet. "Srbijagas" je uložio milijardu i sto miliona dinara za gasifikaciju, u pilot-projekat. Za naše građane je to bilo besplatno i sada je svako selo gasifikovano. Trenutno tražimo javno-privatno partnerstvo koje bi na ovaj način omogućilo i kanalizacionu mrežu. Ona je u gradu slaba, a nijedno selo je nema. Umesto nje, tu su bunari i septičke jame, zbog čega voda nije zdrava. Voda i kanalizacija su glavni problemi svih žitelja. Sad smo preko firme "Kirilo Savić" u pregovorima sa nemačkim investitorom koji želi o svom trošku da uvede kanalizaciju u Smederevskoj Palanaci, ali uz dogovor da se opština pita o visini cene koju će građani za to plaćati. Nadamo se realizaciji ovih pregovora jer bi to bilo rešenje još jednog urgentnog problema.

Naglasili ste da je fabrika vode najvažniji projekat u protekle dve decenije. Šta je potrebno za njegovu realizaciju, koliki je budžet u pitanju i kada se očekuje početak izgradnje?

Za ovaj kapitalni projekat u protekle četiri godine Smederevska Palanka je, u saradnji sa opštinom Velika Plana, obezbedila od Evropske investicione banke 11 miliona evra. Konzorcijum "Milenium por" dobio je ovaj projekat na tenderu i to je sigurno ove godine najveća investicija te vrste u Srbiji. Ovo će biti regionalna fabrika vode jer i Smederevska Palanka i Velika Plana ukupno imaju 110.000 stanovnika i već godinama unazad je u oba mesta problem snabdevanje vodom. Ovih dana očekujemo početak radova i mislim da je to vrlo bitan pomak.

Koji investitori su se do sada odlučili za ulaganje u vašu opštinu?

Najnovija investicija je italijanska firma za proizvodnju i pravljenje lutaka sa kojom je potpisan ugovor i koja će biti otvorena 1. juna. To je investitor koji je ove godine stigao u naš grad. Ova kompanija je donela i 70 novih radnih mesta, što nam je veoma značajno. Uspeli smo i da fabrici šinskih vozila koja je bila pred gašenjem obezbedimo posao kako bi uvećala svoje radne kapacitete, čime smo očuvali jednu od glavnih fabrika u privrednom sektoru u Smederevskoj Palanci. Važne investicije, koje su tu već neko vreme, jesu i kompanija "Atlantis grupe" iz Hrvatske koja proizvodi bezalkoholna pića, zatim još jedna hrvatska kompanija, "Agrokor", megamarket "DIS" i "Metal

Prijatno mesto za odmor: Izletište Jezero

Produkt" koji se bavi proizvodnjom mašina za profilisanje aluminijumskog i čeličnog lima.

Da li postoje olakšice za investitore i šta one podrazumevaju?

Mi investitorima nudimo besplatnu zemlju. Naknada za uređenje građevinskog zemljišta plaća se jednokratno ili u 24 rate. Za jednokratno plaćanje iznos se umanjuje za 30 odsto. Privredna društva i preduzetnici koji u toku godine zaposle najmanje 50 radnika, stiču pravo na dodatnih 50 odsto popusta.

Da li je administrativni proces prilagođen stranim investitorima?

Sve neophodne dozvole investitor može da pribavi u Odeljenju za imovinsko-pravno-komunalne i građevinske poslove Opštinske uprave Smederevska Palanka, u rokovima kraćim od maksimalnih koji su utvrđeni zakonom. Planiramo da sprovedemo reformu administracije kako bismo olakšali i dolazak investitora. Imamo cilj da do 1. jula napravimo uslužni centar kako se investitori ne bi bavili nepotrebnom papirologijom.

Koje industrijske zone postoje u Smederevskoj Palanci?

Na području opštine Smederevska Palanka postoji industrijska zona u severozapadnom delu grada, u okviru gradskog naselja Kolonija. Ona se nalazi svega 500 metara od regionalnog puta Palanka–Smederevo. Za ovu lokaciju urađen je plan detaljne regulacije, a od infrastrukture postoje pristupna asfaltna saobraćajnica, električna i vodovodna mreža i gasovod. Tu je i lokacija "Guberaš", na regionalnom putu R-107 Smederevska Palanka – Velika Plana, koja je predviđena Prostornim planom opštine. Industrijski kompleks "Goša" je najstarija industrijska zona u gradu i datira iz 1923. godine. Sastoji se od dve radne zone, "Goša I" i "Goša II". "Goša I" se nalazi između železničke stanice i reke Kubršnice, a "Goša II" na drugoj obali reke, na području Rudina. U krugu "Goše I" postoji mogućnost samo za *brownfild* investicije u neiskorišćenim proizvodnim pogonima i ima kompletnu infrastrukturu. U okviru kruga "Goše II" moguće su i *brownfild* i *greenfield* investicije. Postoje pristupni put, elektroenergetska mreža, vodovod, gas i kanalizacija. Postoje takođe i hale u sklopu "Goše" koje su na prodaju, ali one su namenjene određenoj vrsti proizvodnje, što znači da u njima može da se vrši specifična proizvodna delatnost. "Goša" proizvodi vagone, prikolice, kabine, ali su mnogi njeni delovi ostali bez posla i zato moramo dovesti investitore kako bismo pokrenuli proizvodnju, za koju stručna radna snaga postoji. "Goša" je fabrika koja je svojevremeno zapošljavala 10.000 ljudi, a sada ima 2000 radnika.

Šta Smederevsku Palanku izdvaja od drugih opština i koje su prednosti ulaganja u njoj?

Smederevska Palanka ima banju Kiseljak sa najlekovitijom vodom u Srbiji. S obzirom da je u lošem stanju, uložili smo 12 miliona dinara za plan detaljne regulacije i generalni urbanistički plan da bismo izmenili planove za banju i šumu Mikulju. Ona se prostire na 128 hektara, od kojih za 30 hektara postoji urađen projekat za Evropsko selo. Ovde bi svaka ambasada dobila svoje odmaralište, a na taj način se ambasadori mogu lično uveriti u prednosti Smederevske Palanke i preporučiti je kao lokaciju pogodnu za ulaganje.

"Nalazimo se na čuvenom koridoru 10, koji se gradi već godinama i njegov završetak bi bio naša velika prednost"

Kada je reč o banji Kiseljak, pokušavamo da nađemo partnera za investiranje. Tu postoji hotel koji je privatizovan. Potencijal je ogroman, ima mnogo zainteresovanih investitora, ali su potrebna ozbiljna ulaganja. Najveća prepreka koja postoji za investitore je nedostatak izlaska na autoput. Mi smo predali CIP-u zahtev za izradu projekta, koji inače košta 80 miliona dinara. Nalazimo se u čuvenom koridoru 10, koji se gradi već godinama i njegov završetak bi bio naša velika prednost. Autoput je žila kucavica za Smederevsku Palanku i ako se on u bliskoj budućnosti izradi, to će biti istorijski podvig. ¶

Prilog "Gradovi i opštine – vodič za investitore" pripremili: Sanja Zrnić i Aleksandar Aleksić. Fotografije: Ivan Šepić

Dvopek, slanina i sirće

"A i vojnici mu se rugahu, i pristupahu k njemu i davahu mu ocat" (Luka 23; 36).

"I davahu mu da pije vino sa smirnom, a on ne uze... A jedan otrča te napuni sunđer octa, pa nataknuvši na trsku pojaše ga govoreći: stanite da vidimo hoće li doći Ilija da ga skine" (Marko 15; 23, 36).

"I došavši na mjesto koje se zove Golgota, tj. košturnica, dadoše mu da pije ocat pomiješan sa žuči, i okusivši ne htje da pije... I odmah otrča jedan od njih te uze sunđer, i napuni octa, pa natače na trsku, te ga pojaše" (Matej 27; 33-34, 48).

"Ondje stajaše sud pun octa; a oni napuniše sunđer octa, i nataknuvši na trsku, prinesoše k ustima njegovijem. A kad primi Isus ocat reče: svrši se. I preklonivši glavu predade duh" (Jovan 19; 29-30)

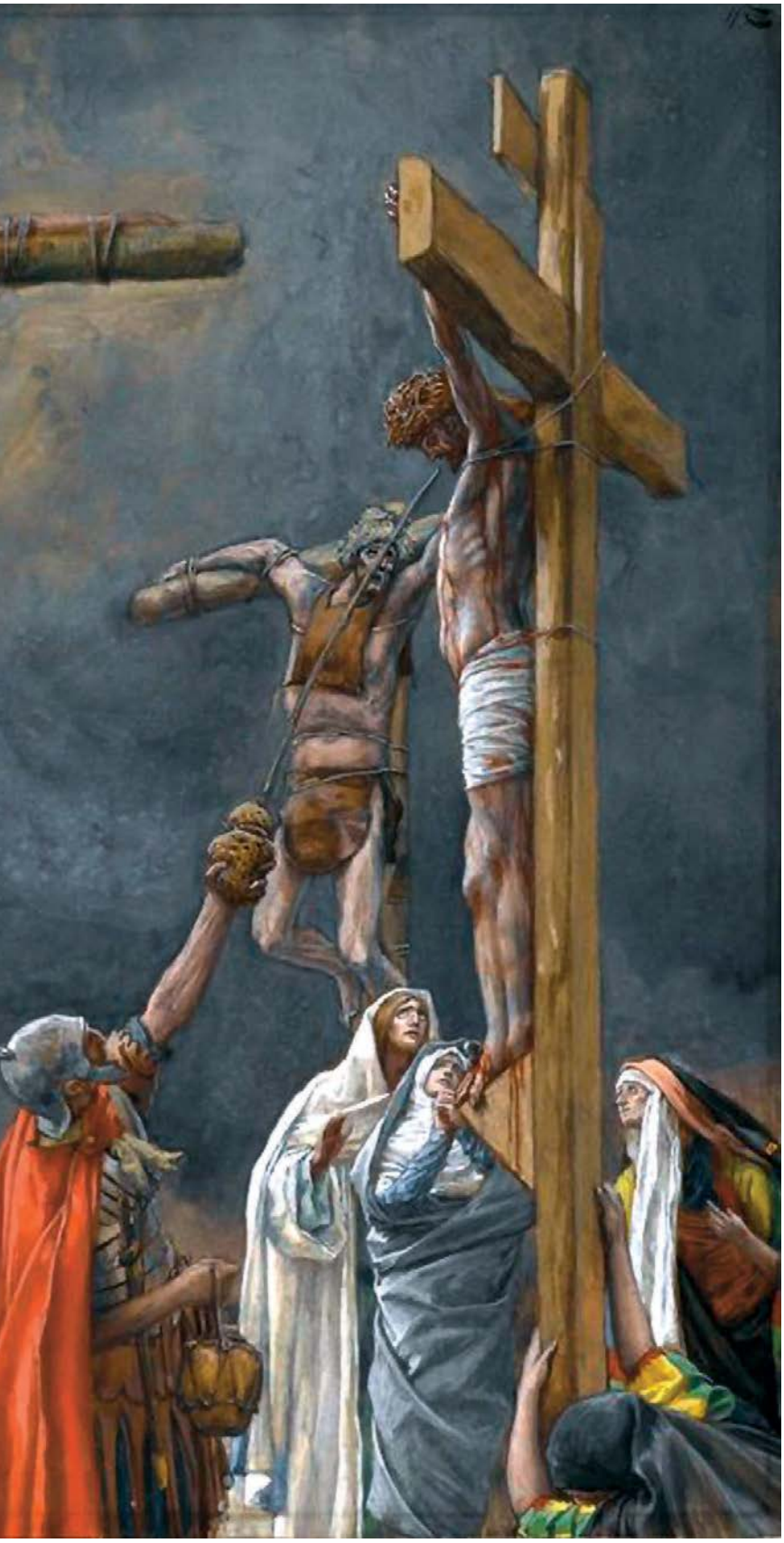

Svedoci događaja su jevanđelisti Luka, Marko, Matej i Jovan, a njihovo svedočanstvo o poslednjim trenucima Isusovog života preveo je Vuk Stefanović Karadžić.

U istoriji hrišćanstva, postupak rimskog vojnika koji je umirućem Isusu na krstu ponudio da sirćetom utoli žeđ uobičajeno se smatra za njegovo poslednje iskušenje i još jedan nedvosmislen dokaz rimskog sadizma. Greška se, kako to već biva, možda krije u prevodu. Jer ono što je prevedeno kao ocat, sirće, bila je u stvari poska (*posca*), vrsta pića koje je bilo obavezni deo redovnog sledovanja rimskih legionara. Gest rimskog stražara kod raspeća tako se može tumačiti kao izraz sažaljenja ili milosrđa, a ne kao još jedan oblik mučenja. Kiselo vino bilo je standardno piće rimske vojske i rimske sirotinje: potonja sebi nije mogla priuštiti nešto bolje i skuplje, a vojnici su pili ono što besplatno dobijaju. Po drugim tumačenjima, poska je mešavina kiselog vina ili vinskog sirćeta sa vodom i začinskim biljem. Bar deo popularnosti duguje tome što je nastala kao medicinski napitak koji je sticajem okolnosti postao svakodnevno piće rimske vojske i nižih klasa negde u drugom stoleću stare ere, da u legionarskom sledovanju ostane kroz celu rimsku i najveći deo vizantijske istorije.

Napitak je navodno izmišljen u Grčkoj, ali reč za rimsku posku ne postoji u grčkom, pa se u jevanđeljima na grčkom pojavljuje *oxos*, sirće, a onda i u latinskom prevodu Svetog pisma, Vulgati, poska je takođe sirće, *acetum*. Latinska *posca* u obliku *phouska* stigla je u grčki jezik tek u ranim danima Vizantije, ne pre VI stoleća nove ere, kada je vizantijska vojska nastavila rimsku tradiciju pijenja "sirćeta".

Uprkos drugorazrednim sirovinama za proizvodnju, od lošeg ili vina koje je počelo da se kiseli, poska je imala prehrambene vrednosti ne samo kao izvor tečnosti i nešto malo kalorija, već i zbog antiskorbutnog delovanja jer je sadržala vitamin C. Njena kiselost ubijala je škodljive bakterije i pomagala ako se morala piti loša voda. To objašnjava svakodnevnu upotrebu poske još u rimskoj republikanskoj vojsci, kada se pijenje samo kvalitetnog vina smatralo disciplinskim prekršajem, što su pojedine vojskovođe nastojale da spreče potpunom zabranom ili ograničavanjem snabdevanja vinom. Uobičajeno sledovanje legionara poska postaje od prvog stoleća nove ere, da bi se jednim carskim ukazom dva veka kasnije

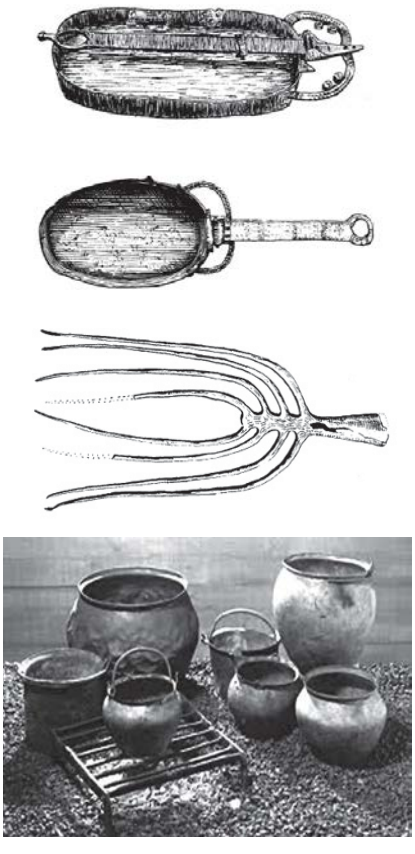
LEGENDA: Rimski legionar Isusu daje "sirće" (J. Tissot, Bruklinski muzej)

odredilo da niži pripadnici vojske posku i vino piju svakodnevno, ali naizmenično. Neki ugledni Rimljani su je takođe pili da izraze solidarnost sa svojim vojnicima: Katon Stariji je, kažu, upamćen i zato što je voleo posku.

MARIJEVE MAZGE

Legionarska menza bila je neizmerno daleko od kuhinjske ekstravagancije carskog Rima, ali i mnogo bolja od prehrane običnog stanovništva, makar se ta prednost svodila na svakodnevne redovne obroke. O ishrani legija nije brinula samo država po standardima koji su antici sistematski po prvi put uvedeni u rimsku vojsku, već i oni čiji su autoritet i popularnost zavisili od staranja za redovnu ishranu vojnika, od neposrednog komandanta do imperatora čija je vlast, katkad i život, zavisio od podrške legija. Drugi razlog za brigu o vojnicima bio je strateški: "Glad pustoši vojsku gore nego neprijatelj i strašnija je od mača. Vreme i pogodna prilika mogu olakšati druge nevolje, ali ako furaž i provijant nisu pažljivo obezbeđeni, leka nema. U ratu je glavno i osnovno: dobro se obezbediti hranom, a neprijatelja uništiti glađu", kaže Vegecije u svojoj Raspravi o ratnoj veštini. I dodaje: "Kad se zalihe počnu tanjiti, kasno je za štednju." Po njemu, u rimskoj vojsci na teškim pohodima hrana je raspoređivana "u utvrđenim sledovanjima jednakim za sve, bez obzira na čin; a kad bi se stanje normalizovalo, vlast je nadoknađivala razliku do punog obima".

Rimske legije postaju stalna vojska reformama Gaja Marija oko 107. godine p.n.e. "Marijevska legija" se sastojala od deset kohorti, koje čini po šest centurija od po 80 boraca. Svaka centurija imala je u sastavu 10 jedinica (*contubernia*) po osam ljudi koji su delili šator, mlin za žito, mazgu i kazan za kuvanje. Procene težine opreme koju je svaki legionar nosio uz obavezni oklop, štit i oružje, dakle pribor za pribavljanje namirnica – uzice za zamke i mreže, srp i sl. – i posuđe za pripremu hrane kreću se od 13 do 20 kilograma. Legionar na pohodu nosio je, prema antičkim izvorima, zalihe i za do 17 »

OPREMA: Sklopljeni i rasklopljeni tiganj, ručni i priručni roštilj sa posuđem

dana marša, odnosno oko 12,5 kg hrane. Uz legiju je išla i komora u koju je spadalo 640 mazgi, po jedna na svaki kontubernijum. Gaj Marije je taj glomazan i spor način snabdevanja učinio efikasnijim tako što je odredio da svaki legionar nosi što više sopstvene opreme, uključujući oklop, oružje i sledovanje za 15 dana, ukupno 25-30 kg, zbog čega su legionari odmah dobili naziv "Marijeve mazge" (*muli Mariani*). Procene da je rimski legionar nosio ukupno do 30 kilograma opreme i oružja u skladu su sa današnjim očekivanjima od profesionalnih vojnika.

ORGANIZACIJA

Dnevno sledovanje žitarica, *modius per contubernium*, iznosilo je oko 1-1,5 kg po legionaru. Uz njega je išlo ulje ili mast ili slanina ili neko drugo meso, *vinum* ili *acetum* (poska), so, sir, povrće, riblji sos (*garum* ili *liquamen*). Ulje je, osim u hrani, korišćeno za podmazivanje opreme i oružja, održavanje lične higijene i kao gorivo u svetiljkama.

Hranu za legiju obezbeđivala je organizovana intendantura, jedna od karakterističnih institucija rimske vojske. Komandant legije morao je da pre polaska na pohod obezbedi zalihe hrane dovoljne da se bez dodatnih izvora dostigne cilj. Sveže meso obezbeđivala su krda krupne i sitne stoke koja su išla s legijom, snabdevajući je i sirovinama, rogovima, kožom, žilama i kostima. Svaki kontubernijum mleo je svoj deo žitarica ručnim mlinovima koji su nosile mazge, mada se žito moglo i samo skuvati pa jesti. Svakodnevni obroci žitarica, suvog mesa ili slanine dopunjavani su i pljačkom neprijateljskog stanovništva za koju su bile zadužene pomoćne jedinice: iz istog izvora stizali su i dodaci u obliku svežeg voća i povrća.

Codex Theodosius iz oko 360. godine određuje da jedinice na maršu treba da dobijaju vojnički dvopek (*buccellatum*), hleb, vino (*vinum*) i posku (*acetum*), usoljenu svinjetinu i ovčetinu. Imperator Hadrijan je neko vreme živeo životom običnog vojnika i uživao *larido, caseo et posca*, tojest slaninu, sir i kiselo vino. Kažu da je, kao i dobar deo njegovih sugrađana, voleo dimljeni sir. Potkraj starog veka, vojskovođa Avidijus Kasijus naredio je svojim jedinicama da ne nose ništa osim *laridum ac buccellatum at que acetum*, slaninu, dvopek i kiselo vino. To je, u stvari, bila osnova svakodnevne ishrane *milite ordinarius*, običnog legionara koju su uz Hadrijana sa vojskom delili i Trajan i Karakala. Uteha za jednostavnost menija mogla se potražiti u vojničkoj poslovici: Vežbaj teško da bi se borio lako! Ili

Dvopek

Dve šolje integralnog brašna, polovina do tri četvrtine šolje vode, jedna kašika masti, nekoliko prstohvata soli

Umesiti sastojke u čvrsto testo, dodajući još vode ili brašna ako treba. Mesiti nekoliko puta pa raširiti testo na debljinu od jednog santimetra. Iseći na kvadrate stranice 5-6 cm i napraviti četiri niza rupica na svakom. Peći na nezamašćenom plehu jedan sat na oko 180˚C. Dvopek treba da je svetlo smeđe boje i tvrd kao kamen. Produžiti s pečenjem ako nije tvrd li smanjiti temperaturu ako brzo postaje smeđ. Ohladiti lagano u pećnici. Nositi tuce ili više komada u platnenoj kesici, držati ga suvim inače će se ucrvljati. Za jelo ga natopiti vodom ili izmrviti u prženu slaninu, *larido et buccelatum*; istučen u prah koristi se kao brašno u kuvanju, za kašu, *pulmentum* ili mešenje hleba bez kvasca. Može se pržiti u masti ili maslinovom ulju.

Svinjetina s jabukom

Pola litra vode, 150 g svinjskog odreska od svežeg buta ili šunke, dve kisele zelene jabuke, jedan veći crni luk, kašika masti

U većem tiganju na masti dobro ispržiti iseckano meso pa ga skloniti na stranu. Izvaditi jezgro jabuka pa ih bez ljuštenja iseći na tanke kolutove, iseći i crni luk na tanke kolutove pa sve pržiti na masti i soku od prženja svinjetine dok ne postane smeđe. Dodati vodu i kuvati oko pet minuta dok jabuke i luk ne postanu meki; po potrebi doliti još vode. Dodati prženu iseckanu svinjetinu.

Suva govedina

Posni odrezak, riblji sos*, kašičica meda

Komad posne govedine delimično zamrznuti i iseći na oko 10 cm dugačke i 3-4 cm široke trake. Potopiti u ključalu vodu minut-dva, dok meso ne promeni boju. Osušiti krpom i začiniti da bude slano i pikantno. Marinirati meso pola sata u mešavini ribljeg sosa i meda, potom obrisati višak. Okačiti trake mesa na žicu i staviti da vise u pećnici iznad pleha za tečnost koja bude kapala. Sušiti meso nekoliko sati na najnižoj temperaturi u odškrinutoj pećnici. Izvaditi meso kad bude suvo i kožasto.

**Garum*, proređena tečnost fermentirane ribe; donekle ga može zameniti neki od dalekoistočnih ribljih sosova, a u domaćoj radinosti vuster sos u koji se umeša nešto paste od inćuna ili druge usoljene ribe i kašičica meda*

Poska

GREŠKA: Legionari traže čarobni napitak u engleskom pivu

Nema sačuvanih recepata. Po jednoj od rekonstrukcija, pravi se mešanjem jedne i po doze sirćeta sa pola doze meda, jednom kašikom izmrvljenog korijanderovog semena i četiri doze vode. Mešavina se može kuvati dok se med potpuno ne rastvori, a pije se kad se ohladi na sobnu temperaturu i ocedi od korijanderovog semena. Po drugoj rekonstrukciji, meša se vinsko sirće sa vinom, što proizvodi jaku i ne baš pitku mešavinu; praktično se bolje pokazala voda kojoj se doda pomalo vina i vinskog sirćeta.

Još jedna moderna verzija poske pravi se mešanjem po 40 delova soka od crvenog grožđa i vode, 5 delova vinskog ili jabukovog sirćeta i 15 delova vina. Navodno, odlično gasi žeđ.

u anegdoti o tome da su Rimljani pokorili svet u potrazi za nekim ukusnim dodatkom vojničkom dvopeku – kao i ona mnogo ranija, po kojoj Spartancima nikakav ratni napor nije težak ako su u stanju da jedu *crnu čorbu* od krvi, svakodnevni obrok lakonskih građana.

Organizacija snabdevanja rimske armije na terenu, bilo da je reč o garnizonima i stalnim posadama ili o vojsci na pohodu, uticala je na širenje rimskog načina života u provincije. Lokalno stanovništvo orijentisalo se na proizvodnju viškova hrane za prodaju vojsci, koja je gradila i širila mrežu puteva i time povećavala efikasnost transporta ne samo za sebe, već i za komunikaciju lokalnog stanovništva.

Hleb je bio osnovna vojnička namirnica, svakodnevna sveže pečena vekna u garnizonima, utvrđenjima i logorima. Uz uobičajeno govеđe, svinjsko, kozje i ovčije meso, u logoru ili na pohodu se računalo i sa lovom na divlje svinje, srne, zečeve i patke; legionari ulogoreni na rečnim ili morskim obalama jeli su, naravno, ribu, rakove i školjke. Vojničkom platom mogle su se od putujućih trgovaca ili na pijacama nastalim oko stalnih vojničkih logora jeftino kupiti dopunske namirnice. Uz pšenicu, sočivo, goveda, telad, koze, svinje, šunke i vino na listama nabavki nalazi se, na primer, i ulje od repice, osnovne masnoće za kuvanje u Egiptu, čijoj upotrebi su se legionari tamo morali prilagoditi – ili kojim su egipatski legionari u Galiji snabdevani. S druge strane, arheološki nalazi iz vojničkih naselja duž Rajne ukazuju na upotrebu različitih vrsta žitarica, mahunarki, povrća, orašastog i drugog voća: utvrđenje Neus, datirano u prvo stoleće nove ere, dokazuje upotrebu pšenice, divljeg ovsa, jaja, mesa, ostriga, boba, sočiva, belog luka, grožđa, bobica zove i leš nika. Povrh toga, tu su i četiri namirnice koje je u to područje uvela rimska vojska – pirinač, leblebije, masline i smokve.

ROĐENDAN NA HADRIJANOVOM ZIDU

Jedna od najobimnijih zbirki rimskih garnizonskih dokumenata pronađena je u Česterholmu, južno od Hadrijanovog zida u Britaniji. Širok spektar nabavljanih namirnica uključuje cerealije, meso domaćih životinja i divljači, piće, voće i povrće, bilje i začine. Pšenica je korišćena za hleb i kašu. Ječam se koristio kao stočna hrana, ali su ga u nuždi ili po kazni jeli i vojnici. Najčešće prerađevine od svinjskog mesa su slanina, šunka i mast. Od mediteranskih elemenata u ishrani tu su vino, maslinovo ulje i riblji sos, garum; na samom lokalitetu pronađene su i amfore za ulje iz južne Španije. Pronađene su i amfore za vino i burad za vino i pivo. Na popisima namirnica su i kiselo vino, svinjska mast, žito, pivo, divljač, začini, bob, pšenica, ječam, jabuke, riblji sos (*muria*), ulje, masline, ostrige, jaja, šunka, biber, pilići, so i vino.

Jedna vindolandska tablica daje podatke o rođendanskom slavlju priređenom verovatno početkom septembra stote godine nove ere. Večera je organizovana u Brigi nedaleko od Vindolande; priredila je Klaudija Severa koja je pozvala svoju dobru prijateljicu Sulpiciju Lepidinu, suprugu jednog od komandanta njenog muža Flavijusa Cerialisa, prefekta devete kohorte Batavijaca. Kao žena Elija Brokusa, prefekta garnizona Briga, Klaudija Severa je imala mogućnost da koristi svu hranu namenjenu legionarima i novac da kupi sve što je potrebno za uspešnu proslavu. Jelovnik je obuhvatao svež hleb, tek izbućkani buter, lokalnu šunku, svinjske kotlete, svežu ili konzerviranu ribu, ostrige, mladi grašak, italijanske ili grčke maslinke, domaće piliće i jaja, galsko ili italijansko vino, lokalno pivo, luk, možda domaći ili lokalni sir, medenjake, judejske ili severnoafričke urme, judejske ili sirijske smokve, lokalne šljive, uvozni riblji sos, domaće začinsko bilje i med.

Vindolandski nalaz je samo jedan od mnoštva na osnovu kojih istraživači smatraju da su rimski osvajači u Britaniji na dugi rok unapredili ishranu lokalnog stanovništva, uvodeći efikasniju poljoprivredu, nove namirnice, načine uzgajanja useva i domaćih životinja. Lista povrća, na primer, obuhvata beli i crni luk, praziluk, kupus, grašak, celer, repu, rotkvice i špargle. Značaj praziluka kao dela osnovne ishrane britanskog stanovništva ističe i to što je kasnije uveden u državni grb Velsa. Britanci su zahvaljujući Rimljanima počeli da koriste i gaje ruzmarin, majčinu dušicu, lovor, bosiljak i metvicu; takođe i lekovito i bilje koje se koristi u proizvodnji piva. Zbog uvođenja produktivnijih žitarica hleb je postao mnogo važniji deo britanske ishrane. Rimljani su uveli i orah i slatki kesten, kao i kultivisano umesto divljeg voća: jabuke, grožđe, dud i višnje, takođe i grožđe, uprkos povremenim zabranama vinogradarstva da bi se zaštitila italijanska proizvodnja vina. Rimljani su uveli i nove sorte domaćih životinja, kao što je cenjena bela krava. Arheološki dokazi upućuju i da su uvedeni biserka, kokoš i kunići. Kunići koje su Rimljani uveli bili su španski varijetet koji u britanskoj divljini ne bi opstao zbog klimatskih uslova. Uveli su i nove vrste divljači, smeđeg zeca i fazane.

»

VOJNA POLJOPRIVREDA I CIVILIZACIJA

Ako je dnevno legionarsko sledovanja žita iznosilo 1-1,5 kg to daje procenu da je rimska legija dnevno trošila 7500 kg žitarica i još oko 500 kg krmiva za životinje. Ukupna dnevna potrošnja žitarica u legijama raspoređenim u Britaniji bila je oko 33,5 tona, što je zahtevalo da svaki stalni logor, garnizon ili kastrum obezbedi sopstvenu proizvodnju hrane. Deo okolnog zemljišta izdvajan je i korišćen je za gajenje useva i napasanje životinja: to su bile livade (*prata*) ili teritorija (*territorium*). O stadima krupne i sitne stoke brinuli su legionari pastiri (*pecuarii*). U doba kasnog carstva za ishranu legionara raspoređenih na granicama imperije starao se veliki broj pograničnih vojnika (*limitanei*) koji su služili kao zemljoradnici zaduženi za uzgajanje useva. Prema procenama prinosa u rimskoj poljoprivredi – od oko 500 do 2000 kg po hektaru – za lokalno snabdevanje jedne legije žitom trebalo je obezbediti ukupno od oko 1200 do oko 5600 hektara obradivog zemljišta (teritorije od oko 3,5X3,5 do oko 7,5X7,5 km). Naravno, legija je retko bila na okupu: iz taktičkih i praktičnih razloga jedna legija je bila stacionirana u nekoliko garnizona, tako da ove procene računaju zbirne površine, a ne jedno ili dva ogromna obradiva polja. Tome treba dodati i površine za uzgoj krmnog bilja, pašu i seno za životinje. Ukratko, pogranične vojne baze imperije bile su utvrđenja, ali i velika poljoprivredna gazdinstva. Tle nepogodno za uzgajanje zahtevalo je dopremu velikih količina žita, uz sve druge namirnice, opremu i materijal.

INDUSTRIJA: Legionar i njegov "švajcarski" vojni pribor na sklapanje

Ishrana jedinice zavisila je i od područja na kom je stacionirana i prirodnih uslova za gajenje žitarica i drugog bilja, kao i lokalne faune koja je obogaćivala vojničko sledovanje. Zna se da je jedinica u Korbridžu jela zečeve, jelene, lisice, jazavce, dabrove, voluharice, divlja goveda i krtice, dok je ona u Benvelu jela sveže školjke a jedinica u Falkenburgu živinu, piliće, patke, male burnice, kormorane, čaplje, kašikare, velike i male divlje patke, guske, ždralove i vrane.

Jasno je da ne postoji jedinstven jelovnik za rimske legije rasute od Britanije i Gibraltara, preko Evrope, severne Afrike i Bliskog istoka, do Avganistana i Indije. Ograničene mogućnosti konzerviranja hrane – praktično svedene na usoljavanje, sušenje, dimljenje i kišeljenje – činile su da se legije okreću svežoj hrani čija je nabavka zavisila od teritorije i doba godine. U gornjoj Germaniji (*Germania Superior*) preko zime teško da se moglo doći do zelenog povrća osim možda kupusa i praziluka; skorbut je bio čest mada su *medicii* činili sve što su mogli i za lečenje koristili *Radice Britanii*, koren poljskog zelja. Snabdevanje osnovnom namirnicom, žitom, bilo je lako u Egiptu, pristojno u Galiji, Tunisu, Španiji i Britaniji, ali teško u Judeji i problematično u gornjoj Germaniji, naročito tokom perioda kada su germanske ratničke bande slobodno tumarale.

U obliku dvopeka ili zrna, pšenica je bila uobičajeni deo vojničkog sledovanja i izgleda da su legionari na nju bili naviknuti: u jednom trenutku Cezarovog pohoda na Galiju oskudevalo se žitaricama i vojnici su uglavnom dobijali meso, zbog čega su mnogi veterani gunđali, zahtevajući da im se kaže šta je sa žitom.

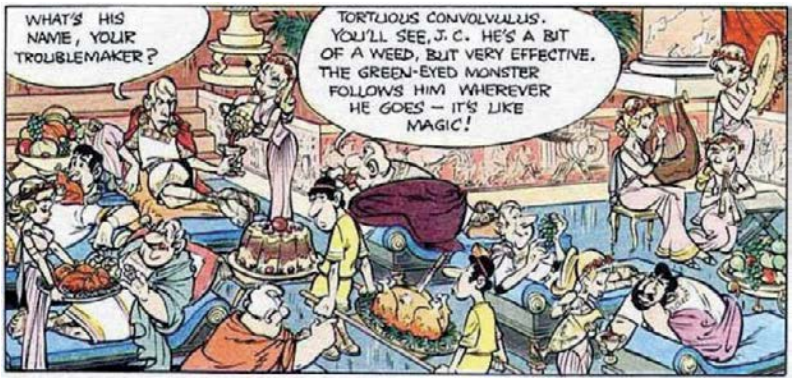
A ASTERIKS I OBELIKS?

So je jedna od osnovnih namirnica bez koje vojska ne može. Vojničko sledovanje soli (*salarium*) u engleskom jeziku je ostalo kao naziv za platu (*salary*). Vojnici su nerado jeli neusoljeno meso, posebno kada su bili stacionirani u toplim krajevima, zbog straha od bolesti i trovanja koje izaziva pokvarena hrana.

U trajnije namirnice vojničkog sledovanja spadalo je usoljeno i sušeno meso, kao i suvo voće. Smatra se da je prosečni legionar unosio bar 3500 kalorija dnevno – što obezbeđuje sledovanje od jednog kilograma brašna, 100 g slanine i 30 g sira, dok se druge procene kreću do 5000 kalorija za vojnike na inženjerijskim poslovima i do 6350 kalorija za vojnike u ratnim uslovima i borbi. Visokokalorična ishrana bila je nužna legionarima koji su u garnizonu i na pohodima svakodnevno obavljali naporne poslove. Žitarice su bile glavni izvor ugljenih hidrata; meso je obezbeđivalo proteine i gvožđe. Sir je bio dopunski izvor masti. Neki istraživači porede rimskog legionara sa sportistom, upoređujući legionareve kalorijske potrebe sa potrebama modernog takmičara ili fizičkog radnika. Visoki sadržaj ugljenih hidrata u rimskoj vojničkoj ishrani, koji je činio 78 procenata ukupnog unosa, bio je dovoljan da

dopuni energetske zalihe iscrpljivane zahtevima vojničkog načina života, ali to na duži rok nije izbalansirana ishrana. S druge strane, sledovanje je bilo funkcionalno zbog visokoenergetskih i lako svarljivih ugljenih hidrata.

Pomalo neverovatno, ali jedna od uvreženih zabluda – u delu naučnih krugova takođe – bila je da su rimski vojnici bili gotovo potpuni vegetarijanci. Deo tog uverenja zasnivao se na literarnim svedočanstvima po kojima su u stara dobra vremena svi Rimljani, pa i njihova vojska, živeli na skromnim obrocima od kaše, povrća i voća a pili samo čistu vodu. Drugi osnov činili su već pomenuti slučajevi odbijanja mesa zbog straha od trovanja. Predanje da su legije u logoru bile skoro vegetarijanske veoma je verovatno za period rane Republike, veruju neki istraživači, priznajući da se od sredine II stoleća stare ere "ceo rimski svet otvorio i gotovo svi aspekti rimskog života, uključujući ishranu, promenili su se u odnosu na 'stare dane'". Drugi autori ne podležu tom pojednostavljivanju i na osnovu sopstvenih istraživanja tvrde da su rimski vojnici i u vreme Republike i u vreme Carstva jeli meso. O tome svedoče već pomenuti nalazi životinjskih kostiju na đubrištima nekadašnjih rimskih garnizona; u jednom slučaju analiza kostiju iskopanih na mestima vojnih logora u Britaniji i Germaniji, datiranih od vremena Avgusta do III stoleća nove ere pokazuje da su legionari jeli goveda, ovce, koze, svinje, jelene, medvede i zečeve, a u nekim područjima i losa, vuka, lisicu, jazavca, dabra, voluharicu, kozoroga i vidru. Polomljene goveđe kosti ukazuju da je srž vađena za supu. Arheolozi su našli opremu za pečenje i kuvanje mesa kao i za pravljenje sira od mleka domaćih životinja. Riba i živina su takođe bile popularne, pilići posebno za bolesne. Tako, na kraju, ima osnova i za mišljenje jednog istraživača da je tvrdnja o vegetarijanstvu rimskih legija postala popularna tek danas, kada se takav oblik ishrane propagira, kao neka vrsta "pitanja iz oblasti *antimesne* mudrosti" za koju Rimljani nisu odgovorni.

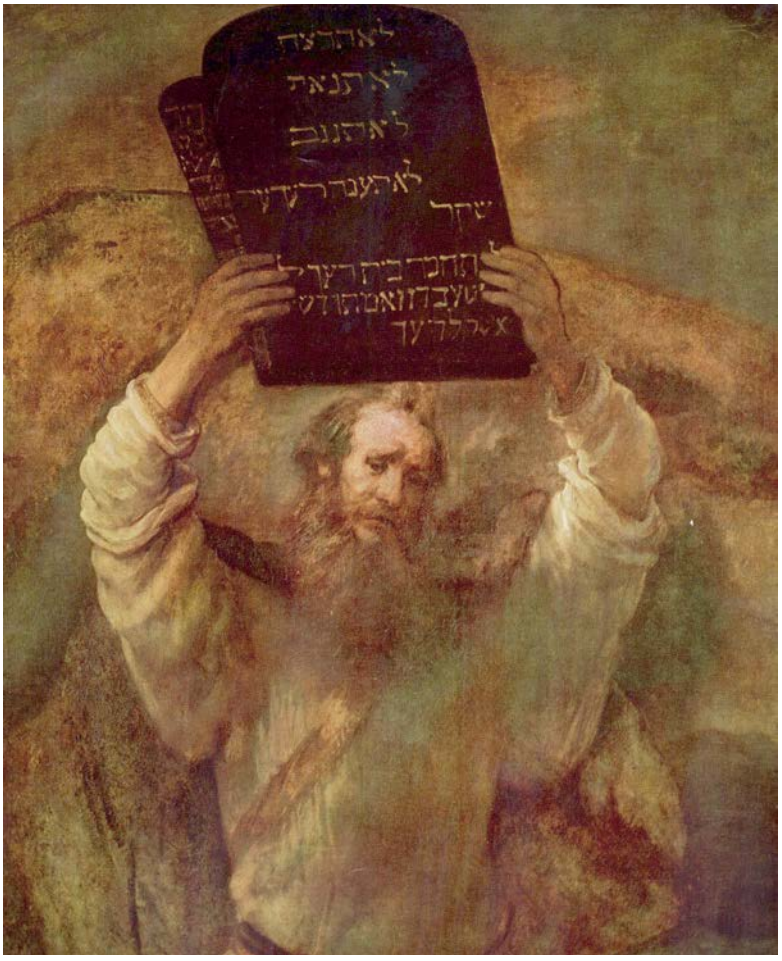

CEZAR NA GOZBI: A Asteriks i Obeliks jedu divlje svinje

Pa, da je istorijske pravde, Asteriks, Obeliks i drugovi bi divlje veprove tamanili zajedno sa Rimljanima, a nazdravljali vinom čiju su proizvodnju u Francusku uvele iste te rimske legije. ¶

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

REMBRANT: Mojsije sa božjim zapovestima

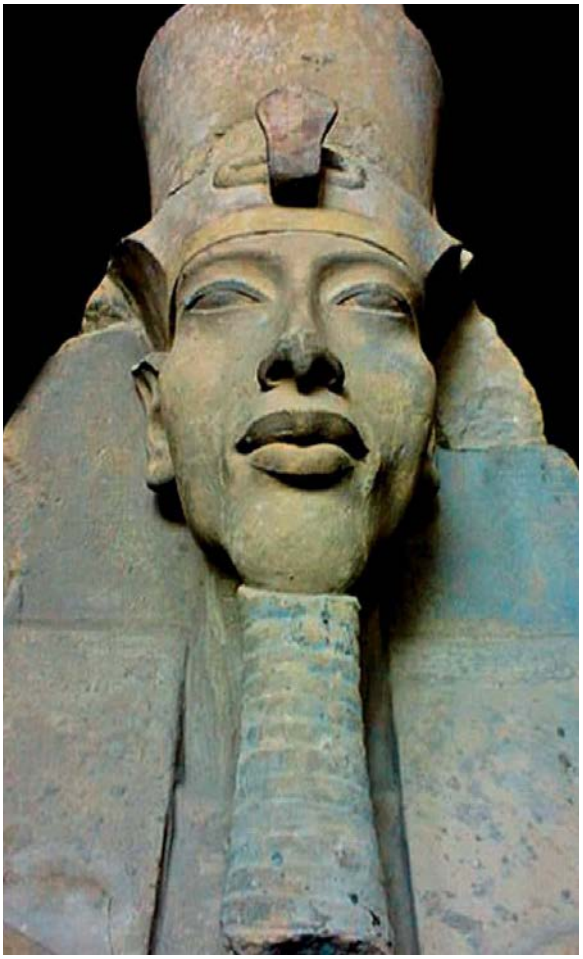
MOJSIJE I NJEGOV FARAON

Iako želimo da pođemo od pretpostavke da je Mojsije iz Starog zaveta istorijska ličnost, o njemu ne postoji nijedan siguran dokument, a pojavio se u relativno prosvećenoj, kulturnoj sredini, koja je ostavila brojne zapise, verodostojne podatke

Legendum na latinskom jednostavno znači da nešto valja pročitati. Time unapred ništa nije rečeno o istinitosti zapisanog. Osnivači velikih religija čovečanstva, Mojsije, Buda, Isus Hristos i Muhamed su za sve one, koji nisu vernici nenagriženi sumnjom, likovi iz međuprostora između legende i istorije. Velike knjige tih religija, ukoliko ih kao vernici ne shvatimo kao višu istinu, nesumnjivo su bestseleri, a predmet je beskonačnog naučnog nadmudrivanja šta je u njima istina, šta legenda, čak i ako je, kao u Starom Zavetu, veliki deo poglavlja formalno napisan kao istorija jevrejskog naroda.

Osnivači budizma i islama, Gautama Sidarta, rođen oko 563. godine p.n.e., i Muhamed, rođen oko 570. godine n.e., znači, živeći na ovom svetu jedan od drugog u razmaku od hiljadu godina, nesumnjivo su istorijske ličnosti, mada su većinom svojih dela, učenjem i samim svojim životom ušli u legendu. Daleko najstariji među pomenutim osnivačima religija, Mojsije, ukoliko prihvatimo rasprostranjeno uverenje nauke da je takođe istorijska ličnost, spada u istu kategoriju. Ukoliko bismo pošli od pretpostavke da je "njegov" faraon bio Ramzes II, Mojsije se pojavio negde između 1250. i 1210. godine pre nove ere, ali ako je to bilo doba vladavine Ehnatona, što ćemo pokušati

da izvedemo na osnovu indicija, još mnogo ranije, 1350. godine. Pošto naše računanje "pre" ili "posle" "nove ere" zapravo polazi od pretpostavljenog rođenja Isusa Hrista, o njegovoj kalendarskoj poziciji u ovom kontekstu i ne treba da se nagađa.

EHNATON:
Reformator vere

PETOKNJIŽJE

Razmišljajući o Mojsiju kao osobi na granici između legende i istorije, pre svega moramo da se oslonimo na pet prvih knjige Starog zaveta, na Pentateuh. Reč "pentateuh" zapravo znači pet posuda. Pet posuda zbog toga što su se svitci pergamenata čuvali u posudama, uobičajeni prevod petoknjižje doslovno nije tačan, u prenosnom ipak jeste, jer se sadržaj svitaka iz svake takve posude pretočio u po jednu od "pet knjiga Mojsijevih". Ni te knjige, naravno, nije napisao Mojsije, zabeležene su više stotina godina posle njegovog pretpostavljenog života, prvobitno na starom hebrejskom jeziku oko 440. godine pre nove ere, dok je prevod na grčki jezik, na koji se teolozi oslanjaju, nastao tek oko 250. godine nove ere, dakle, posle Hrista, znači, takoreći istovremeno sa jevanđeljima Novog zaveta.

Na osnovu Pentateuha pretpostavljamo da je Mojsije samim svojim rođenjem povezan sa jednim od faraona i njegovom kćerkom. Poznati su svi faraoni, odnosno, dinastije faraona, počevši od takozvane prve dinastije gotovo tri milenijuma pre nove ere.

Mojsije u naše vreme može da nas zainteresuje kao osnivač i prvi i osnovni prorok religije, koja se na srpskom jeziku često po njemu i zove mojsijevska. On Jevreje smatra svojim narodom, odnosno narodom izabranim od onog Boga koga jedino priznaje. Upravo taj narod je vekovima bio izložen progonima, koji su svoju modernu kulminaciju dostigli sredinom dvadesetog veka.

KO JE MOJSIJEV DEDA

Tomas Man u svojoj noveli *Zakon* tvrdi da je Mojsije bio unuk faraona, da je faraonova kći imala hiroviti, brzopleti odnos sa nekim zgodnim jevrejskim robom. Kad se iz te veze rodilo dete, izmislila je priču da ga je izvukla iz vode Nila i dala jednoj jevrejskoj dadilji. Faraon zna da mu je Mojsije unuk – piše Man – a to znači da polovinom svoje krvi pripada dvoru i dinastiji, ali drugom polovinom narodu koji predvodi. Taj narod se razmnožava tako brzo da postaje politički problem koji svakako mora da se reši. Man prihvata rasprostranjeno, ali nikada dokazano mišljenje da je faraon o kome je reč bio Ramzes II. Ali Zigmund Frojd ne misli tako.

Frojd u knjizi *Čovek Mojsije i monoteistička religije* nudi dokaze da prvu pojavu Mojsija valja tražiti negde oko 1350. godine pre nove ere, a to bi bilo neposredno posle vladavine faraona Ehnatona, za koga znamo da se zalagao za veru u samo jednoga boga. Ukoliko povežemo priče Tomasa Mana i Zigmunda Frojda, dolazimo do pretpostavke da je Mojsije bio unuk Ehnatona i njegove supruge Nofretete, tako lepe i tajanstvene da njen lik još i danas ukrašava kutije sa egipatskim cigaretama ili prospekte preduzeća za vazdušni saobraćaj. Svakako možemo da utvrdimo velike sličnosti učenja koje je Ehnaton propovedao i pokušavao da nametne društvu svoga vremena i vere koju pripisujemo Mojsiju.

Amenofis IV – koji će docnije uzeti ime Ehnaton, što bi možda bolje bilo izgovarati kao Ehn-Aton – krunisan je za kralja Egipta – za faraona – 1361. godine pre nove ere. Sad smo na pouzdanom tlu istorije. U to vreme Egipat na neki način, neposredno ili posredno, vlada celim tada poznatim svetom. Vladari drugih država, kao što su Vavilon, Hati, Mitanija ili Krit, plaćali su mu danak. Tadašnji Egipat znatno je veći od današnjeg, pripadaju mu Palestina, Sirija, Nubija sve do trećeg katarakta Nila, Libija. O tadašnjoj diplomatskoj veštini, očigledno još više cenjenoj od vojničke, svedoči korespondencija sa vladama zemalja koje su u nekoj vrsta vazalskog odnosa sa Egiptom.

Otac Ehnatona, to jest Amenofisa IV, bio je Amenofis III, prvi veliki egipatski vladar koji se oženio devojkom iz naroda. Zvala se Teje. Pošto su se i za vreme vladavine njenog muža, a docnije i sina, raznim podnescima ljudi obraćali neposredno njoj, saznajemo da je imala veliki, ponekad verovatno presudni uticaj na državne odluke kroz dve generacije.

KONFEDERACIJA BOGOVA

Imena faraona su donekle označavala i politiku, odnosno, principe i poglede njihovog nosioca, otprilike kao što u naše vreme rimski papa izborom svog novog imena označava put kojim namerava da povede svoju crkvu. Ime Amenofis znači »

"Amun je milostiv". Amun – ili Amon – u osnovi je bio bog grada Tebe, osim toga, šire shvaćeno, i bog plodnosti i vetra. Činjenica da je Amenofis IV došavši na vlast promenio ime, označavalo je promenu politike, u ovom slučaju pokušaj velike verske i društvene reforme. Ime koje je uzeo, Ehnaton, u slobodnom prevodu znači "Ono što je Atonu korisno". Aton je bog sunca, kao takav istovremeno i apstraktan i na neki način univerzalan. Nije vezan za jedan grad, nego za svekoliko prostranstvo koje sunce obasjava.

Pretpostavljam da se stvarnost u obliku religije ili pogleda na svet obično izražava sa izvesnim zakašnjenjem. Egipatski politeizam, koji vlada za vreme najvećeg procvata države pre stupanja na vlast Ehnatona, a posle njegovog silaska sa istorijske pozornice takođe još prilično dugo, doživljavajući najveći procvat baš u vreme Ramzesa II, u stvari je kompromis u odnosu na verovanja u brojne bogove na teritoriji države, bogove porobljenih plemena i naroda, označavajući neku vrstu "konfederacije bogova".

I sam Amun je u početku lokalni bog sa teritorije Libije. Tek pošto će Egipćani osvojiti tu zemlju preuzeće i njenog boga i odvesti ga u svoju Tebu. Pod prvim dinastijama u državi stvorenoj na osnovu ujedinjavanja plemena, od kojih svako ima svoje bogove totemskog karaktera, dolazi do uzajamnog priznavanja tih zaštitnika grupa ljudi, do politeizma. U vreme Ehnatona je smisao tog kompromisa prevaziđen. Egipat je ne samo ujedinjen, on je čak izrazito imperijalistički nastrojena velika država.

Polazimo od pretpostavke da se monoteizam, koji do tada nigde nije postojao, mogao pojaviti samo u veoma jakoj državi. Shvatanje univerzalnog boga se u početku moglo zamisliti samo u društvu koje funkcioniše pod geslom jednog vladara.

Ko je u prestonicama – u Tebi ili mnogo kasnije u Rimu – mogao da poveruje vladaru da je on jedini bog? Svakako ne dvorjani faraona ili avgusta, jer su oni dobro znali i kako su krune dospele na glave njihovih imperatora i kako se mogu skinuti zajedno sa glavama, odnosno da na prestolu ne sede nikakvi bogovi, nego smrtnici koji su strepeli od intriga pogubnih za svoju vlast i život. Tom vidokrugu odgovarao je politeizam sa svojim prikazima ljubomorne međusobne borbe bogova. Iz neke provincije, međutim, odnosno sa stanovišta roba ili porobljenog i obespravljenog naroda, moglo je da se čini da svetom vlada jedinstvena sila. Sasvim je prirodno da potlačeni svog boga – svoju jedinu nadu – nisu mogli da identifikuju sa osvedočenim tiraninom, inače se ne bi mogli pobuniti protiv njega. Niti su Jevreji u Misiru – Egiptu – faraona, niti mnogo kasnije njihovi potomci, Jevreji u rimskoj Imperiji – avgusta – mogli priznati za *svog* boga. Zahvaljujući vlastodršcu i pogledu na svet, kojeg je samo njegovo postojanje nametalo njihovoj svesti, sve je bilo pripremljeno za monoteizam.

HAMLETOVSKI TIP

Potkraj četvrtog milenijuma pre nove ere na teritoriju Egipta se doseljavaju semitska plemena. Istorijski podaci govore o borbama Egipćana protiv semitskog naroda Hiksa otprilike na teritoriji današnjeg Izraela, ali i o savezu nekakvog Avrama sa bogom, čije je ime Jahve tabu, u dokumentima nema govora. Legende o njemu nastaju tek posle Mojsija, uostalom, napis o tome se i zove *Prva knjiga Mojsijeva*.

"MOJSIJEV FARAON": Svetilište Ramzesa II u Abu Simbelu

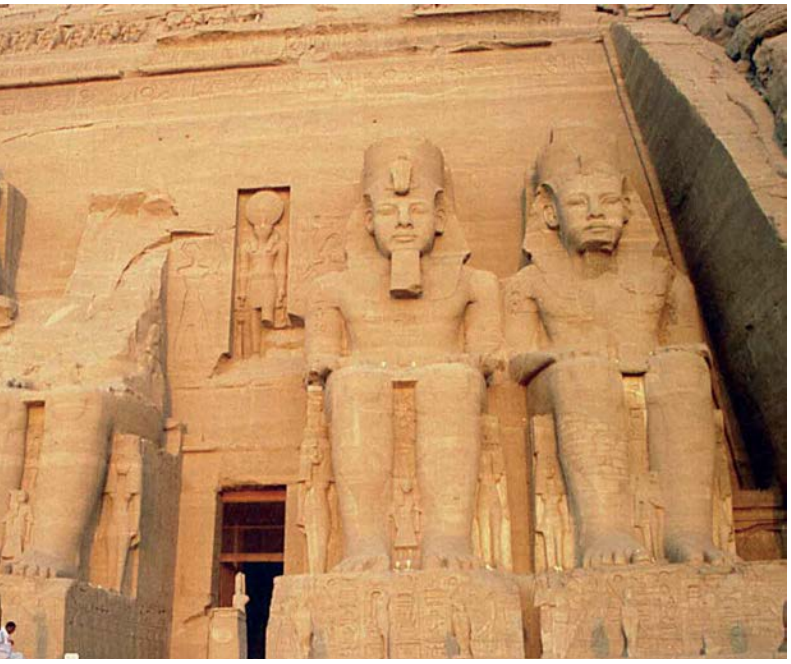
Bilo bi preterano tvrditi da je Ehnaton bio prvi mislilac i propovednik jedinog, univerzalnog boga. Čitavo stoleće pre njega se u poeziji javlja misao o bogu kome se pesnik obraća rečima: "Ti si jedini, koji je sve na svetu stvorio – jedini koji je bio sam kad je oblikovao sva bića..." Ali to može da se tumači i kao pesnička figura, laskanje *jednom od mnogih bogova*, onome koji trenutno može da koristi, čija se pomoć određenog časa konkretno traži. Ehnaton ide dalje, on Atona proglašava jedinim bogom, a pored toga naređuje i da se sa svih starih spisa, sa reljefa, stubova i zidova hramova brišu imena ostalih bogova, čak napušta Tebu i na pesku gradi novu prestonicu "na devičanskom tlu, koje nije pripadalo još nijednome bogu ili boginji" i naziva ga Ahet-Aton, "Izvor svetlosti Atonove". Mnogo docnije taj grad biće poznat kao Tel el Amarna.

Ehnatonova dvorska svita uglavnom je bila sastavljena od novih ljudi, ne od predstavnika starog plemstva, koji su po svoj prilici dureći se ostali u Tebi. "Bio sam Ništa, sin jednog Ništa. Ali marljivo sam slušao pouke njegovog veličanstva, tako da sam se izgradio", zabeležio je jedan od dvorjanina. To nimalo nije beznačajno po hipotezu, koju preuzimamo od Frojda, da je, naime, Mojsije bio Ehnatonov dvorjanin, ako ne čak i unuk.

Ehnaton je vladao samo sedamnaest godina. Nedovoljno za veliki preobražaj. Zauzet svojom verskom reformom nije obraćao pažnju na azijske oblasti, koje su se počele odvajati od Egipta. Posle njegove smrti sve se vratilo na staro. Njegov sin Tutankaton se vratio u Tebu i promenio svoje ime u Tutankamon. Neki Egiptolozi Ehnatona nazivaju "hamletovskim tipom", tvrdi se da je u njegovo doba "ideja Boga otvorila svoju suštinu prema celom svetu, primila je kosmopolitske crte". Jednu od najlepših ocena o tom faraonu je po mom mišljenju izrekao Tomas Man: "Bio je na pravome putu, ali nije bio pravi čovek za taj put."

MIT O ROĐENJU HEROJA

Pravi čovek bio je Mojsije. Ali ponovo moramo da postavimo pitanje – ko je on? Čini se da je jedini pravi podatak njegovo ime. U Starom zavetu se kaže: "A kad dijete odraste, odvede ga kćeri faraonovoj, a ona ga posini; i nadjede mu ime Mojsije govoreći: jer ga iz vode izvadih." Samo što je to nažalost pogrešan trag. Mojsije, odnosno, hebrejska varijanta tog

imena, Moše, na aramejskom izvornom jeziku ne znači ama baš ništa. Uostalom, zašto bi faraonova kći svom vanbračnom ili usvojenom detetu dala ime oslanjajući se na njoj strani aramejski jezik? Logično objašnjenje nalazimo ako koren imena potražimo na koptskom ili egipatskom jeziku. Na koptskom je *mv* prosto "dete", a na egipatskom *msj* "roditi" i na taj način ulazi u mnoga poznata imena. Imena velikih faraona Ramzes (Ra-moze ili Ramozis) ili Tutmes (Tut-moze ili Tutmozis) znače Raovo dete, odnosno Tutovo dete, ti faraoni nose imena kao deca bogova Ra, odnosno Tut. Čudno je zašto niko pre Frojda nije došao do zaključka da je Mojsije Egipćanin ili da mu je majka bila egipatske krvi? Time bi se lako objasnila biblijska legenda, dete prosto dobije ime Dete, jer nema oca, odnosno, ne zna se ko mu je otac, reč je o vanbračnom detetu.

Oto Rank 1909. godine u knjizi *Mit o rođenju heroja*, konstruiše "prosečnu sagu o rođenju i životu mitskog heroja". Obavezno je "otmeno poreklo". Rođenje se odvija uz velike probleme, kao što su pretnje ocu ili zemlji, naciji. Zbog toga se novorođenče ostavlja u divljini ili ga bacaju u vodu. Vaspitavaju ga životinje ili siromašni ljudi (pastiri). Pošto odraste svesno ili slučajno pronađe roditelje, osveti se ocu, proročanstvo se ispunjava. Prva takva poznata priča je navodna autobiografija kralja Sargona, osnivača Vavilona, zapisana 2800. godine pre nove ere. Ista šema sa manjim ili većim odstupanjima važi, osim za Mojsija, takođe i za Romula i Rema, Edipa, trojanskog princa Parisa, Herkula, Gilgameša itd.

"Otmenost porekla" u legendi o Mojsiju bila bi najbolje dokazana ako bi se pokazalo da je on faraonov vanbračni unuk. Zbog jedne uzgredne primedbe u Drugoj knjizi Mojsijevoj "... i građaše narod Izrailjev faraonu gradove Pitom i Ramzes", brojni istoričari su izneli pretpostavku da se "izlazak iz Misira" i sve što je za njega povezano dogodilo za vreme Ramzesa II, a to bi bilo oko 1235. godine pre nove ere. Sama ta polurečenica nije dokaz čak ni ako se pođe od pretpostavke da je jedan deo Jevreja i posle uspešnog "egzodusa" još morao da ostane u Egiptu i radi na utvrđenjima. Mnogo je verovatnije da je ogromna većina tog porobljenog naroda pod Mojsijem pošla u "obećanu zemlju" čitav jedan vek ranije.

EHNATONOVO UČENJE

Religija Jevreja, *Zakon*, koji upoznajemo u Pentateuhu, bitno se razlikuje od gotovo svih veroispovesti koje su do tada poznate, ali je po mnogo čemu slična Ehnatonovom učenju. Ozbiljan povod za razmišljanje daje već i sličnost imena Atona, sirijskog Adonisa i jevrejskog Adonaja. Ehnaton je naredio da se izbrišu imena svih ostalih bogova, a ona su bila zapisana slikama – hijeroglifima. I jevrejska vera je strogo zabranjivala sve druge bogove, a naročito njihovo grafičko prikazivanje. Himne Ehnatona Atonu liče na psalme Adonaju. Jevrejska vera ništa ne zna o zagrobnom životu, a Ehnaton je ukinuo taj kult tako važan za njegove egipatske sunarodnike i savremenika.

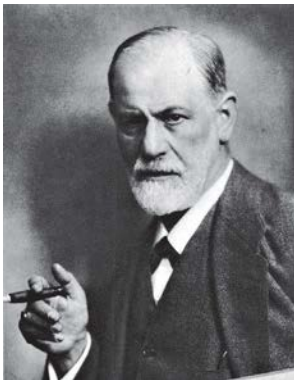
Posebno je zanimljivo pitanje običaja obrezivanja muške dece. Pouzdano znamo da su pre nove ere na široj teritoriji, koju posmatramo između XIV i XIII veka pre Hrista, samo Egipćani obrezivali svoje sinove. Ako pretpostavimo da je Mojsije jevrejski tribun koji svoj narod oslobađa iz egipatskog ropstva, teško je poverovati da mu je nametnuo taj egipatski znak raspoznavanja. Ali ako je Mojsije bio Egipćanin, sledbenik i istomišljenik Ehnatona, možda njegov unuk, ako on očajava zbog toga što posle Ehnatonove smrti, egipatski narod više ne želi da sledi veru u jednoga boga, pa zbog toga on, Mojsije, odluči da *sebi izabere narod* sa kojim će održati tu veru, onda je lako moguće da tom *izabranom narodu* podari i simbol obrezivanja, jer ga time čini i egipatskim i dostojnim kulta Atona.

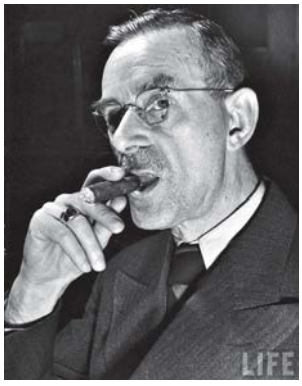
Posle Ehnatonove smrti vlast je u Egiptu poljuljana. Njegova je reforma propala. Tek će se docnije pod Haremhabom autoritet države ponovo učvrstiti. Lako je zamisliti da će upravo u tom interegnumu uspeti "izlazak Jevreja" bez teške borbe protiv snažne vojne sile. Taj period traje otprilike od 1359. do 1350. godine pre nove ere. Za mene su te činjenice indicija više da se istorijski egzodus mogao dogoditi neposredno posle Ehnatonove smrti.

U Amarni nađen je podatak iz Ehnatonovog vremena koji baš govori o Kananu i kako su izvesna aramejska plemena tamo osvajala oaze. Ta plemena se u tim svedočanstvima nazivaju "Habiru", što podseća na ime koje su Mojsijevi sledbenici docnije nadenuli sebi, Hebreji. Opis Egipćana, koji će dati Herodot znatno kasnije, negde oko 450. godine pre nove ere, podseća na jevrejske običaje i zakone. Nije reč samo o obrezivanju. Egipćani ne jedu svinjsko meso, imaju za to doba iznenađujuće stroge rituale održavanja čistoće, ne upotrebljavaju pribor za jelo koji je već koristio neko drugi. Sve to navodi na misao da je poreklo Mojsijevog zakona egipatsko, ali da se ne oslanja na egipatski politeizam, nego na Ehnatonove ideje o jednome bogu.

KAKO JE JAHVE IZABRAO SVOJ NAROD

Ako prihvatimo misao da je Mojsije tako sebi odabrao narod, dobijamo novo objašnjenje takođe i priče kako je *Bog sebi izabrao narod.* Bogu Jevreja, čije je ime Jahve tabu, pa se oslovljava samo kao Gospod, sa Adonaj, pripisuju se karakterne »

TUMAČI: Zigmund Frojd i Tomas Man

osobine koje možemo da zamislimo kao Mojsijeve. Nije nelogično što je narod, kome je Mojsije toliko propovedao o jednome bogu, svog predvodnika na kraju pomalo pobrkao s njim. Vladar se u to vreme uvek smatrao "sinom božjim", znači, besmrtnikom. Mojsije je insistirao na apstraktnom, nevidljivom bogu bez telesnog lika i obličja. Ljudi to prosto nisu mogli da zamisle. Pošto Mojsije nije pristajao ni na kakav predmet obožavanja, ni na kakvo "zlatno tele", sve više su njega lično smatrali za boga, u najmanju ruku boga su poistovećivali s njim. Biblija opisuje Mojsija kao prekog čoveka, predvodnika, koji se lako naljuti, koji, kad mu, kao što bi se kod nas reklo "mrak padne na oči", hoće i da ubije. Takav je po karakteru valjda i stari jevrejski bog.

Zanimljivo je dvojstvo imena jevrejskog boga. Šta znači Jahve, a ko je Adonaj? Pre pojave Mojsija, Jahve (JHVH, Jehova) je ime jednog od plemenskih bogova Madijamaca, u stvari vulkanskog demona. U klasičnom Egiptu nema vulkana. Ime Jahvea se, dakle, kod Jevreja moglo stvoriti tek posle izlaska iz Misira. Biblija kaže da je Mojsije bio "zet sveštenika Madijamskog". Frojdova smela hipoteza: Mojsije nije jedan čovek, u tom liku iz mita se spajaju dvojica. Prvi Mojsije je onaj Egipćanin, faraonov unuk odan Atonu. Njega su Jevreji ubili. Drugi je zet madijamskog sveštenika, živi šezdesetak godina kasnije, veruje u vulkanskog Jahvea, što je bliže narodnoj mašti. I Jahve je bez ljudskog ili bar životinjskog lika, ali se ipak javlja kao nešto vidljivo, kao vatra u zapaljenom žbunu, stub dima nad brdom, bljuje plamen od koga se zemlja trese. Kasnije se oba boga stapaju u jednog, a takođe i oba "Mojsija".

DVA MOJSIJA

A. S. Jahuda u svom delu *Jezik Pentateuha i njegovi odnosi sa Egiptom* tvrdi da su se među Levitima dosta dugo nalazila izrazito egipatska imena. Frojd pretpostavlja da su Leviti u stvari potomci onih Egipćana koji su zbog svoje vere u Atona sa prvim Mojsijem pošli zajedno sa semitskim plemenima iz svoje domovine, nadživeli svog vođu, sačuvali njegovu nauku o univerzalnom bogu Atonu i time obogatili totemski karakter pustinjskog Jahvea. Zadržavanje obrezivanja je koncesija tim izvornim "mojsijevcima", ali, naravno, i tada moderna higijenska nužnost. Kao što rekosmo, jevrejski običaji zabranjuju da se izgovori ime Jahve. Ono je tabu. Piše se, ali se ne čita kako je napisano. U ovom slučaju, međutim, zabrana i nije totalna, ime Jahve javlja se u svakodnevnim ličnim imenima kao što su Johanan, Jehuda, Jehošua, u uskliku *haleluja,* što je zapravo *halelujah,* u onom poslednjem slogu *jah*. Tabu je samo boga nazvati tim imenom, on se mora oslovljavati kao Adonaj. Zar to ne podseća na Atona?

Frojd: "Mojsije se u Bibliji često opisuje kao odsečan, gord, prek, čak divljačan, a opet se tvrdi i da je bio najblaži, najstrpljiviji od svih ljudi. Jasno je da bi ove druge osobine malo koristile Egipćaninu Mojsiju, koji je sa svojim narodom imao tako velike i teško sprovodljive namere; možda su to osobine onog drugog Mojsija, Madijamca. Ja mislim da je opravdano da te dve ličnosti razdvojimo i da pretpostavimo da egipatski Mojsije nikada nije bio u oazi Kvadeš kod Sinaja-Horiva i da nikada nije čuo za ime Jahvea, a da madijamski Mojsije nikada nije stupio na tle Egipta i da ništa nije znao o Atonu. Zadatak da se te dve ličnosti stope u jednu pripala je tradiciji i stvaranju legende..."

PITANJE OCA I SINA

Ako dozvolimo sebi da pođemo od pretpostavke da je monoteizam rezultat pogleda na svet nastalog u političkoj situaciji u kojoj postoji gotovo apsolutna nadmoć jedne države i njenog vladara – kao u slučaju starog Egipta ili, mnogo docnije, Rimske imperije – toliko stoleća posle propasti čak i titularnog rimskog carstva pod nemačkim i franačkim krunama, to bi trebalo da se odrazi i na položaj danas vladajućih religija, znači, monoteizma ne bi moglo da bude. Da li smo, dakle, bili na pogrešnom putu?

Ako pažljivo posmatramo razvoj, mislim da nismo. Onog čistog monoteizma iz Starog zaveta u hrišćanstvu više nema. Problem se jasno izražava cepanjem u istočnu i zapadnu crkvu, nastavlja se pojavom protestantskih veroispovesti i brojnih hrišćanskih sekti. Važniji i karakterističniji, međutim, čini se sukob arijanaca i atansijevaca već početkom četvrtog veka nastao oko veoma bitnog pitanja Svetog Trojstva, a pre svega odnosa između Boga Oca i Boga Sina. Strogo uzevši to više nije čisti monoteizam, odnosno, preneto na ljudsko društvo, na državu i na politiku, izraz čvrste vladavine sa jednog mesta, sa jednog prestola. Pitanje oca i sina je za Konstantina Velikog, koji je i sazvao Prvi vaseljenski sabor, bilo dinastičko pitanje, pitanje vladara i prestolonaslednika.

DA JE MOJSIJE IMAO LAPTOP

Nije nevažno kako je Mojsije uspeo da provede narod jevrejski mimo misirskih straža. Možda je prethodno bio guverner pokrajine, kao što Frojd pretpostavlja, pa je zbog toga dobro poznavao raspored patrola i situaciju na terenu. Možda je bežeći prvi put u Madijam – Manova varijanta – upoznao slane bare kod današnjeg Sueckog kanala i pravilno procenio da će tamo, gde izbeglice peške lako mogu proći, glomazna vojska, oklopljena konjica sa bojnim kolima i ratnim slonovima, prosto potonuti.

Jevreji su u Mojsiju "obožavali" to što je on personifikovao, a to je *zakon*. Obožavati svakako ne znači samo "voleti", nego takođe i "bojati se", a sa strahom može da se udruži i mržnja i želja da se ubije. U narodnom jeziku se ponekad javljaju "izdajničke fraze", na srpskom, na primer, "ubiti boga" u nekome.

Zakon je Jevreje i održavao i upropašćavao, u svakom slučaju ih odvojio u onu usamljenu, odvojenu, "izabranu", odbojnu i nerazumljivu zajednicu, koju su predstavljali u porodicama naroda svih istorijski ispitanih vekova. Samo je pomoću zakona bilo moguće masu, koja je upravo prestala da bude gomila robova, pretvoriti u *naciju*, jer je sumnjivo da li je kod tih prostih i nepismenih ljudi bilo ikakvog poimanja Avramovog sporazuma sa jedinim Bogom. Josif Flavije će na zenitu Rimskog carstva pokušati da dokaže da Jevreji imaju stariju kulturu od Grka, što je samo po sebi sumnjivo. Nesumnjivo je, međutim, da su za njegove rimske savremenike Jevreji bili varvari, tek nešto malo bolji od Germana ili Britanaca.

LEGENDA: Beba Mojsije u Nilu

U vreme kada je Mojsije *izabrao* svoj narod Adonaj-Jahve je svakako još bio veoma mlad bog, koji je u tom čoveku našao svog prvog proroka. Nije slučajno što će genijalni Mikelanđelo Mojsija prikazati sa rogovima.

"Tamo gde izvire pravda svako mora doći do svog prava, pa isprva nisu hteli verovati da neko može dobiti pravdu i na taj način što će mu biti presuđeno da nije u pravu...", objašnjava Tomas Man zašto Mojsijevi savremenici nisu uspevali da shvate šta je to zakon. Naravno da su zakoni postojali i ranije, na primer, Hamurabijev kodeks, koji je po predanju kralj primio lično od boga sunca. Ali, paragrafi koje uspostavlja Pentateuh su na neki način moderniji, u središte već stavljaju neku vrstu "ljudskih prava", propisuju šta je moralno sve do današnjih vremena, što znači da se društvo još uređuje prema njima. Izvanredni napor koji je morao da se uloži da se do takvih zakona – zapovesti – dođe, pokazuje i potreba da se zbog njih i za njih prvi put izmisli i odgovarajuća azbuka.

"Izraelićani tog pravremena, dakle, Mojsijevi pisari, učestvovali su u pronalaženju prvog alfabeta", tvrdi Frojd. "Mojsije je strasno priželjkivao", priključuje se Tomas Man, "ovakve znake, takve, naime, koji bi brzo, veoma brzo mogli da se pročitaju sa ploča, koje bi i deca kao što su njegovi Jevreji bili, mogli naučiti za nekoliko dana, pa, prema tome, uz pomoć božje blizine, mogli izmisliti i pronaći, jer pismo je tek moralo da bude izmišljeno i pronađeno, pošto još nije ni postojalo."

Čin kojim je "Bog dao Mojsiju table sa zapovestima" u svakom slučaju može da se identifikuje sa pronalaskom fonetske azbuke, a to je najgenijalniji ljudski pronalazak posle konstrukcije točka. Od mita do istorije i natrag zaista vodi Manov opis kako Mojsije sedi na vulkanu usred zemljotresa, izmišlja zakone, kratke, jer mora da ih napiše, a pisanje čekićem i dletom po bazaltnom kamenu veoma je naporan fizički posao, a sada istovremeno mora još i da stvara slovne znakove i da ih ukleše u table. "Božja dosetka!", uzvikuje Man. "Ideja sa rogovima!" Da je Mojsije posedovao laptop, da nije morao čekićem i dletom da kleše i izmišlja ne samo reči, nego čak i slova, nego da stavi mašinicu u krilo, pa da piše kao ja ovaj tekst, deset zapovesti božjih svakako ne bi bile tako jednostavne, jezgrovite i svakome razumljive.

SVAKO JE POMALO KAJSIJE

U međuvremenu su dole pod Sinajem napravili zlatno tele. Mojsije se vratio sa planine, gde se sreo sa Bogom, naljutio se, razbio kamene ploče i naredio levitima, svojim najvernijim sledbenicima: "Pripašite svoj mač uz bedro svoje i pobijte svaki brata svojega i prijatelja svojega i bližnjega svojega."

Jesu li poslušali? Tako strašna odmazda logična je samo ako se dogodio najteži zločin, ako su samoga Boga ubili. Po svoj prilici – ubili su ga. Ubili su samoga Mojsija koji se vraćao sa tablama i pokušao da se suprotstavi orgiji. Opet su ga pobrkali sa nevidljivim Atonom. Ali Jahve je bio vulkan iz kojeg se podigao plamen, prokuljala je lava. Vidljiv, bezličan, ali strašniji od nepomičnog zlatnog teleta. Bez te Jahveove intervencije propao bi i Aton. Bez Atona i njegove univerzalnosti Jahve ne bi mogao da se pomakne sa terena svog kratera i da toliko nadživi zaboravljene Madijamce. To je koren kompromisa i saveza. Zbog toga su ta dva boga mogla da se sliju u jednog, i to vrlo žilavog. Bar ja tako razumem mit o Mojsiju, Frojdove hipoteze, Manovu priču i istorijske činjenice i sve ih čitam na način kako je mitologiju protumačio Robert Grejvs.

Svaki čovek je za sebe pomalo i Mojsije. Živi svojim stvarnim životom, koji je obeležen i omeđen dokumentima, krštenicom, uverenjem o pelcovanju, školskim svedočanstvima, pasošem sa vizama, rešenjem o postavljenju, venčanicom, odlukama poreskih vlasti, karakteristikama tajnih policija ili personalnih uprava, ličnom korespondencijom. Smrtovnicom, čituljom u novinama. Životom koji se svojim tragovima na papiru može dokazati. Ali istovremeno svako sebi, naročito noću, pre nego što stigne san ili u samim snovima priča legendu o sebi. Prava istina o čoveku zbog toga biće istovremeno i nabrajanje činjenica, tih miljokaza na jednom putu, ali i samoga mita koji jeste taj put za svaki ljudski život. ¶

IVAN IVANJI

(Iz neobjavljene knjige eseja *Norma i normalno*. Skraćivanja i oprema teksta redakcijski.)

Invazija, 1915.

Flora Sends (1876–1956) bila je jedina žena iz Zapadne Evrope za koju je poznato da se borila u sastavu jedne redovne vojske u Prvom svetskom ratu. Na početku rata došla je u Srbiju kao bolničarka Crvenog krsta, da bi oktobra 1915. stupila u srpsku vojsku kao dobrovoljac. Učestvovala je u bitkama u Makedoniji, bila ranjena i odlikovana Karađorđevom zvezdom s mačevima, učestvovala u povlačenju preko Albanije, proboju Solunskog fronta i stigla do oficirskog čina. Između dva svetska rata živela je u Beogradu i imala je status ratne heroine. U aprilu 1941. ponovo je obukla uniformu u nameri da se bori protiv nacista, preživela je gestapovski zatvor u Beogradu i godine okupacije, da bi posle oslobođenja napustila Srbiju i vratila se u Englesku. U izdanju "Lagune" upravo je objavljena knjiga britanske publicistkinje Luiz Miler pod naslovom *Naš brat – Život kapetana Flore Sends*, koja donosi detaljnu biografiju ove fascinantne žene. Uz dozvolu izdavača, iz knjige donosimo odlomak koji govori o okolnostima pod kojim je Flora Sends stupila u srpsku vojsku.

1917: Flora Sends u uniformi srpskog oficira

(...) Bugari su osvajanjem prevoja na Babuni naneli težak udarac Srbima. Prevoj je bio jedina preostala veza između srpskih snaga u Makedoniji i ostatka vojske na severu. Jedinice u Makedoniji, među njima i Drugi pešadijski puk, činile su samo mali deo vojske. Većinu vojske su neprijateljske jedinice saterale na Kosovo i opkolile sa severa, istoka i juga. Sa srpskim vojnicima bile su i hiljade izbeglica, kao i desetak žena iz savezničkih misija. Put na zapad preprečile su im neprohodne i snegom pokrivene planine, prirodna granica Srbije s Albanijom i Crnom Gorom.

Kad je i poslednji očajnički pokušaj proboja prema Francuzima i Englezima na jugu propao, načelnik srpske Vrhovne komande vojvoda Putnik znao je da ima samo dve mogućnosti. Mogao je da objavi bezuslovnu predaju ili da naredi svojim ljudima povlačenje preko zaleđenih planina Albanije i Crne Gore kako bi se sklonili u bezbednost duž jadranske obale. Dvadeset prvog novembra odlučio se za ovo drugo, jer Francuzi i Englezi više nisu mogli da se probiju do srpske vojske. Francuzi su se povukli prema Solunu, a uskoro su im se pridružili i Englezi. Do 13. decembra Francusko-britanske ekspedicione snage vratile su se tamo odakle su i krenule, u Grčku, ne uspevši da ostvare svoj prvenstveni zadatak – sprečavanje propasti Srbije.

"Bio je to vrlo živ događaj", napisala je Flora veselo u pismu sestri opisujući kako je s ambulantom za dlaku pobegla Bugarima. "Imam ručnu bombu, dala mi ju je Srpkinja i umem da je koristim, i revolver", hvalila se sestri koju to sigurno nije ni najmanje ohrabrilo. "Prošli smo kroz Prilep", nastavila je. "Naši su opljačkali grad i zapalili bugarsku četvrt u prolazu, ali nisu našli mnogo plena. Jedan mi je rekao da je provalio u tri radnje da nađe par čizama, ali ih nije našao."

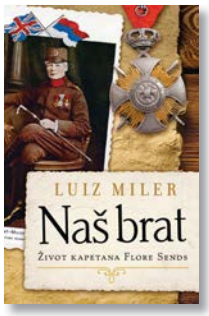
Ambulanta je pobegla ka jugu po mrklom mraku i usput se priključila drugim srpskim jedinicama. Bila je to "krajnje neprijatna noć", zapisala je Flora. "Truckali smo se kroz mrak ne znajući da li

1917: Flora igra šah sa svojim saborcima

su Bugari stigli pre nas i presekli nam put." U zoru su stali nekoliko kilometara pred Bitoljem da sačekaju pukovnika Dimitrija Milića, komandanta Drugog pešadijskog puka Moravske divizije.

Milić je već čuo da s vojskom putuje i jedna Engleskinja. Kad je dojahao do svog štabnog osoblja, našao ju je kako stoji uz logorsku vatru s ljudima iz ambulante. Očarala ga je ova tridesetdevetogodišnja bolničarka u žućkastosmeđoj odeći, pantalonama i čizmama koja je govorila s njim kao da mu je ravna u svakom pogledu. Na njega su snažan utisak ostavile i njena otvorenost i neposrednost, njena očigledna želja da radi blizu bojišta i neustrašivost. Uopšte nije bila ono što je očekivao.

I Flora je jedva čekala da upozna sredovečnog vitkog zapovednika. Iako je u urednoj uniformi, uglačanim čizmama i s potkresanim brkovima delovao autoritativno, nije se uplašila. Bio je "divan čika", napisala je sestri. Kao i Flora, govorio je nemački. Ona je bila više nego zadovoljna što ima još nekoga s kim može da razgovara. "Divno smo se složili", sećala se njihovog susreta. "Prvi utisak mi je bio da je pukovnik pravi drugar, a kasnije, kad sam ga dobro upoznala i imala čast da služim u njegovom puku, otkrila sam da je ne samo drugar, nego i jedan od najhrabrijih ljudi pod čijom komandom je iko ikad služio, pravi vitez."

Milić je video da njegove ljude teši to što je Engleskinja odlučila da ostane s njima i na ivici poraza. Osim toga, Florino društvo donosilo mu je neophodan predah od gotovo neostvarivog zadatka koji mu je poveren. Iako je njegovom Drugom puku bilo naređeno da deluje kao "zaštitnica" i pokuša da zadrži Bugare, nije imao čime da uzvraća na bugarsku artiljerijsku paljbu, neprijatelj je bio četvorostruko brojniji, a srpska linija fronta toliko istanjena da su Bugari mogli jednostavno da je obiđu. Milić je mogao samo da prebacuje ljude s jednog položaja na drugi, očajnički pokušavajući da zadrži njihov prodor. Noću je, kako bi skrenuo misli s briga, ostajao budan do kasno igrajući šah s Florom. "Komandant i ja bili smo približno izjednačeni protivnici", napisala je. "Vodili smo silne bitke, ponekad dugo pošto svi odu na spavanje, i uvek smo pažljivo beležili ko je pobedio."

Pukovnik Milić postao je Florin zaštitnik, učitelj i prijatelj. Tri dana pošto su se upoznali pozvao ju je da ostane u štabu puka s objašnjenjem da može da radi u maloj ambulanti pri štabu. "Kako je štab bio bliži frontu", objasnila je Flora u pismu sestri, "prihvatila sam i sada imam novi položaj." Milić joj je zatim dodelio i posilnog, Vlaha. Pošto je odrasla okružena poslugom, ovo nije zavredilo spomen u dnevniku. Vlaho joj je donosio večeru, starao se da joj obezbedi postelju i, što je najvažnije, pomagao joj je s prtljagom. "Nisam imala mnogo stvari", napisala je Flora, mada je sa sobom nosila znatno više od svih ostalih. Njeni novi srpski drugovi, očigledno uvereni da sve Engleskinje tako putuju, prihvatili su i nju i njen prtljag kao nešto normalno. No, nije se obradovala kad je Milić postavio stražara ispred kola koja je dobila da u njima boravi. "Kašlje i pljuje po čitavu noć", gunđala je ljutito u dnevniku.

Iako joj je dodelio stražara, Milić se nije trudio da joj ugađa. Kad je saznao da je razvoj bitke živo zanima, pozajmio joj je svog drugog konja, polukrvnu arapsku kobilu po imenu Dajana, "brzu kao vetar", kako bi mogla s njim da obilazi plitke srpske rovove na brdima. Na Milića je njena jahačka veština ostavila snažan utisak. "Komandanta je silno iznenadilo što umem da jašem; izjavio je da puk ima mali konjički odred sastavljen od tridesetak najboljih pukovskih jahača i da mi je tu mesto", zapisala je Flora uzbuđeno u dnevnik. "Izgleda da žele da od mene naprave vojnika, pa očekujem da ću se u sledećoj bici naći u rovovima!"

Dvadeset drugog novembra Flora je stigla u selo Topolčani zajedno s Milićem, njegovim štabom i pukovskom poljskom ambulantom. Za tri dana otkako se priključila Drugom puku povlačili su se na jug prema Bitolju dok su Bugari osvajali jedan položaj za drugim. Miliću se "srce cepalo", videla je Flora, što je primoran da prepušta sve više teritorije neprijatelju. Ipak, i dalje je uporno odbijao da traći živote svojih ljudi u bitkama u kojima nikako ne može da pobedi.

Flora je bila s pukovnikom Milićem, njegovim štabom i lekarom Grkom kad su ih Bugari sutradan ujutru napali pod okriljem vejavice. S vrata kuće blizu puta slušala je kako prigušena puščana paljba razbija sivi spokoj. "Stajali smo u snegu i slušali bitku koja se očigledno vodila sasvim blizu", opisala je Flora. "Iako smo naprezali oči, nismo ništa videli, tako je gusto vejao sneg. Jedna četa pojačanja prošla je pored nas i zaputila se kroz duboke nanose snega preko polja u pravcu borbi." Odjednom je uzbuđeno čula kako Bugari jurišaju na srpske položaje. "Puščana paljba se približavala i najzad smo, oko podneva, čuli Bugare sasvim blizu kako jurišaju vičući: 'Ura, ura!'"

Lekar nije bio pribran kao ona. "Projurio je užurbano pored mene, konj mu se spotakao u snegu i on je preleteo preko njegove glave", zapisala je prezrivo u dnevnik. "Ambulanta se spremila za pokret. Ja sam htela da sačekamo da Milić krene, ali lekar je vikao da moramo poći odmah." Flora je preko volje pošla s »

HEROINA: Na razglednici iz Prvog svetskog rata

FEBRUAR 1915: Bolničarka u Valjevskoj bolnici

njim na Dajani da se priključi osoblju ambulante. Iako su se oni bili ulogorili svega tri kilometra dalje, čitav sat su se probijali do njih po oštroj hladnoći kroz sneg.

Flora je po sivilu sumraka pažljivo previjala ranjenika kad su bugarske puške iznenada zapraštale i bacile lekara u novi talas panike. "Potpuno se izbezumio jer nije imao naređenje za pokret, a artiljerija je tukla tako blizu da smo videli bleskove kroz sneg", napisala je zajedljivo. Ovog puta, kad su se lekar i ambulanta spremili za povlačenje, Flora je zatražila da ostane. "Sačekaću Milića i doći ću kasnije", rekla im je odlučno. Događaji tog dana bili su previše za grčkog lekara. Uskoro je, uz prezir Flore i ostalih, zauvek napustio ambulantu.

Flora je oduvek žudela da se nađe u središtu bitke, još otkako je kao dete često čitala Tenisonovu pesmu *Juriš lake konjice* i satima zamišljala sebe kao glavnu junakinju Kiplingovih priča o herojstvu i pustolovinama. Polagala je velike nade u vrhunac bugarskog napada. "Zamišljala sam kako galopiram sa Milićem a Bugari su nam za petama jer se on uvek povlači u poslednjem trenutku", objasnila je. No, nada u dramatičnu poteru se izjalovila. Kad je Milić najzad stigao u devet sati uveče, krenuli su zajedno na konjima u selo Mogila, nekoliko sati jahanja južno na putu prema Bitolju. "Umesto divljim filmskim galopom", napisala je Flora, "jahali smo nezamislivo sporo i smrzavali se. Nemilosrdna oluja besnela je nad snežnom pustarom, zaslepljivala nas i punila nam uši snegom. Ruke su nam obamrle, stopala su nam bila toliko ledena i mokra da smo jedva osećali uzengije. Jahali smo u mrtvoj tišini, nikome nije bilo do razgovora; polako smo se probijali kroz masu pešadinaca koji su gazili nečujno po snegu, pognutih glava, nemi kao utvare. Sažaljevala sam ih iz sveg srca, bili su daleko umorniji i smrznutiji nego mi, i pitala sam se gde je ovde 'slava' rata. Sve je ličilo na ružan san iz kog samo što se nismo probudili."

Smrznuti do kostiju, najzad su stigli u seoce i našli zaklona na tavanu jedne kuće od grubo tesanog kamena. Sutradan uveče, s Bugarima za petama, Flora, Milić i ostali oficiri morali su ponovo da se povuku, ovog puta prema Orizariju, selu na obodu Bitolja.

Flora je sada bila jedina žena u pukovskoj ambulanti. Mlada Srpkinja je, kad su se primakli Bitolju, iskoristila priliku i otišla u grad da nađe nešto zimske odeće. Iako je shvatila da će se devojka vratiti, Flora je više nikad nije videla. Flora se, kao jedina žena, žalila samo na nedostatak privatnosti. "Otkrila sam da su upotreba toaleta i održavanje higijene izuzetno teški u ovim okolnostima", napisala je nedugo pošto je došla u pukovsku ambulantu. Mogla je samo da postavi svoja kola tako da ne budu "baš svima pred očima". Osim toga, nije govorila o tome kako je rešavala higijenska pitanja na frontu. Najverovatnije su joj drugovi iz puka obezbeđivali privatnost šatora ili nekakvog zaklona kad su mogli, a učtivo okretali glavu kad nisu.

Najviše joj je nedostajalo dobro kupanje. Tokom dve sedmice koje je provela s Drugim pukom svi su je uveravali da je kupanje nemoguće u ratu. "Srbi ratuju manje-više neprestano već pet stotina godina. Ne verujem da je bilo ko u sadašnjim naraštajima izbegao rat", prokomentarisala je suvo u pismu sestri. Prilika joj se najzad ukazala u Orizariju. Njen posilni Vlaho, iako uopšte nije shvatao zašto bi neko imao potrebu da se okupa, našao joj je "nekakvu štalu", prilično prljavu, namestio gumenu kadu, napunio je toplom vodom i stražario ispred vrata.

Čistoća nije bila jedina Florina briga. Odeća joj je već bila puna vaši, "nekakvih životinjica", kako ih je prefinjenije nazivala za štampu. Posle kupanja poduhvatila se i toga. "Progorela sam rupu na prsluku spaljujući ih", napisala je, "ali sudeći po izgledu mog kupatila u kom su spavali vojnici, mislim da sam ih ipak više ponela na sebi nego što sam ih se otarasila." Floru je u lovu na vaške prekinuo iznenadni dolazak Čarlsa Grega. Savesni mladi

1910: Flora Sends u svom autu

konzul odlučno je pokušavao da odvede preostale britanske državljane iz Bitolja i okoline u bezbednost, i nije još bio digao ruke od Flore. O njegovom dolasku obavestio ju je Vlaho. Flora se na brzinu obukla i izašla. "Ako vam je dosta svega, mogu kolima danas da vas prebacim u Solun", rekao joj je. "Ja odavde ne odlazim", odgovorila mu je.

Greg je shvatio da je dalje ubeđivanje besmisleno. "Imate svako pravo da ostanete", rekao joj je učtivo, a onda ju je odvezao do Bitolja da uzme veliki sanduk cigareta i violinu koja je proputovala koliko i ona i vratio je nazad. Pre nego što je otišao, dao joj je nešto džema i vunenih kapuljača da podeli vojnicima svog puka, pa su se rastali "kao bliski prijatelji". Nedelju dana kasnije, neposredno pre nego što su Bugari osvojili Bitolj, Greg se na brzinu oženio meštankom, Emilijom Vladicom. Kad je krenuo za Solun, još u venčanom odelu, poneo je sa sobom Florino pismo sestri Sofiji. "Provodim se kao nikad u životu s 2. pukom dok Srbi očajnički pružaju poslednji otpor Bugarima", napisala joj je.

Uveče posle Gregove posete Flora je s Milićem krenula u obilazak vojničkog logora izvan Orizarija. Sa sobom je ponela ono što joj je Greg dao i nešto svojih cigareta. Predstavljena je oficirima, a oduševljeno su je dočekali vojnici koji su se iskreno radovali sitnim poklonima. "Ispostavilo se da je to bila Četvrta četa Prvog bataljona Drugog pešadijskog puka Moravske divizije u sastavu Armije novih oblasti, ista ona u koju sam kasnije stupila, mada to tada nisam pretpostavila", napisala je Flora. "Prizor je bio vrlo slikovit, zbijeni mali šatori, desetine logorskih vatri u snegu i vojnici sede oko njih, vrlo veseli uprkos ljutoj hladnoći."

Sutrašnji dan, 28. novembar, bio je poslednji Florin dan u Orizariju. U devet sati uveče zajedno s Milićem i oficirima njegovog štaba ujahala je polako mračnim zaleđenim putem u Bitolj. Milić ju je poveo sa sobom u posetu zapovedniku divizije, generalu Milošu Vasiću. Između ostalog, hteo je s generalom da razgovara i o njoj. Njen položaj u vojsci bio je neodređen, a to su i Flora i pukovnik Milić dobro znali. Do tada je shvatila da se više ne može pretvarati da bi u ovim uslovima bila korisna kao bolničarka. Pošto nikako nije želela da je pošalju nazad u Solun, jedina nada joj je bila da je prime među vojničke redove kao borca. Nekoliko dana ranije skinula je oznaku Crvenog krsta s rukava. Pripremivši se na to da će biti odbijena, rekla je Miliću napola u šali da će se umesto kao bolničarka, pridružiti Drugom puku kao vojnik. Umesto da je odbije, od čega je strepela, on je "uz smeh skinuo mali mesingani broj 2 sa svoje epolete i pričvrstio ga na naramenicu svog 'novog regruta', kako me je nazvao", sećala se Flora.

Ali Milić je znao da prijem njegovog neobičnog novog vojnika mora da odobri i general Vasić. Iako je general Floru primio veoma ljubazno, bila je vrlo zabrinuta i očekivala je da će je "ponizi-ti i vratiti u Solun kao žensku smetnju". S njom je odluku čekao i jedan mladi Grk, željan da stupi u srpsku vojsku. Dok su oboje stajali pred njim, general Vasić obratio se prvo Grku. "Ja ne mogu da primam strance u vojsku", rekao je i prekinuo molbe razočaranog mladića.

Vasić se zatim okrenuo Flori. "Ako ostanete s vojskom, moraćete s njom da prođete Albaniju. To će biti stravičan put, nešto što nikada niste iskusili", upozorio ju je. "Poslednji voz za Solun polazi večeras, ako želite da odete, morate krenuti smesta." "Hoću li vam biti na teret?", upitala ga je Flora bez okolišanja. "Upravo obrnuto", odgovorio je on velikodušno. "Za nas će biti bolje da ostanete, jer će vaše prisustvo ohrabriti vojnike. Vi za njih predstavljate čitavu Englesku." Flora je već bila odlučila. "Ako je tako, onda ostajem", odgovorila je, na veliku zlovolju mladog odbijenog Grka pred kojim je upravo regrutovana ova sedokosa tridesetdevetogodišnja Engleskinja.

Flora gotovo nije mogla da poveruje. Postala je i zvanično vojnik srpske vojske. Ne samo što je ostvarila svoj davnašnji san, nego je stekla i jedinstven položaj. U jednom trenutku postala je jedina žena sa Zapada regrutovana u redovnu vojsku tokom Prvog svetskog rata. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

VLADIMIR PERIĆ

ALEKSANDAR ZOGRAF.

VLADIMIR PERIĆ JE UMETNIK KOJI SVOJU INSPIRACIJU PRONALAZI NA BUVLJIM PIJACAMA. ODUVEK SAM MU ZAVIDIO, ZATO ŠTO JE IMAO MNOGO VEĆU I BOLJE KLASIFIKOVANU KOLEKCIJU STARIH FOTOGRAFIJA...

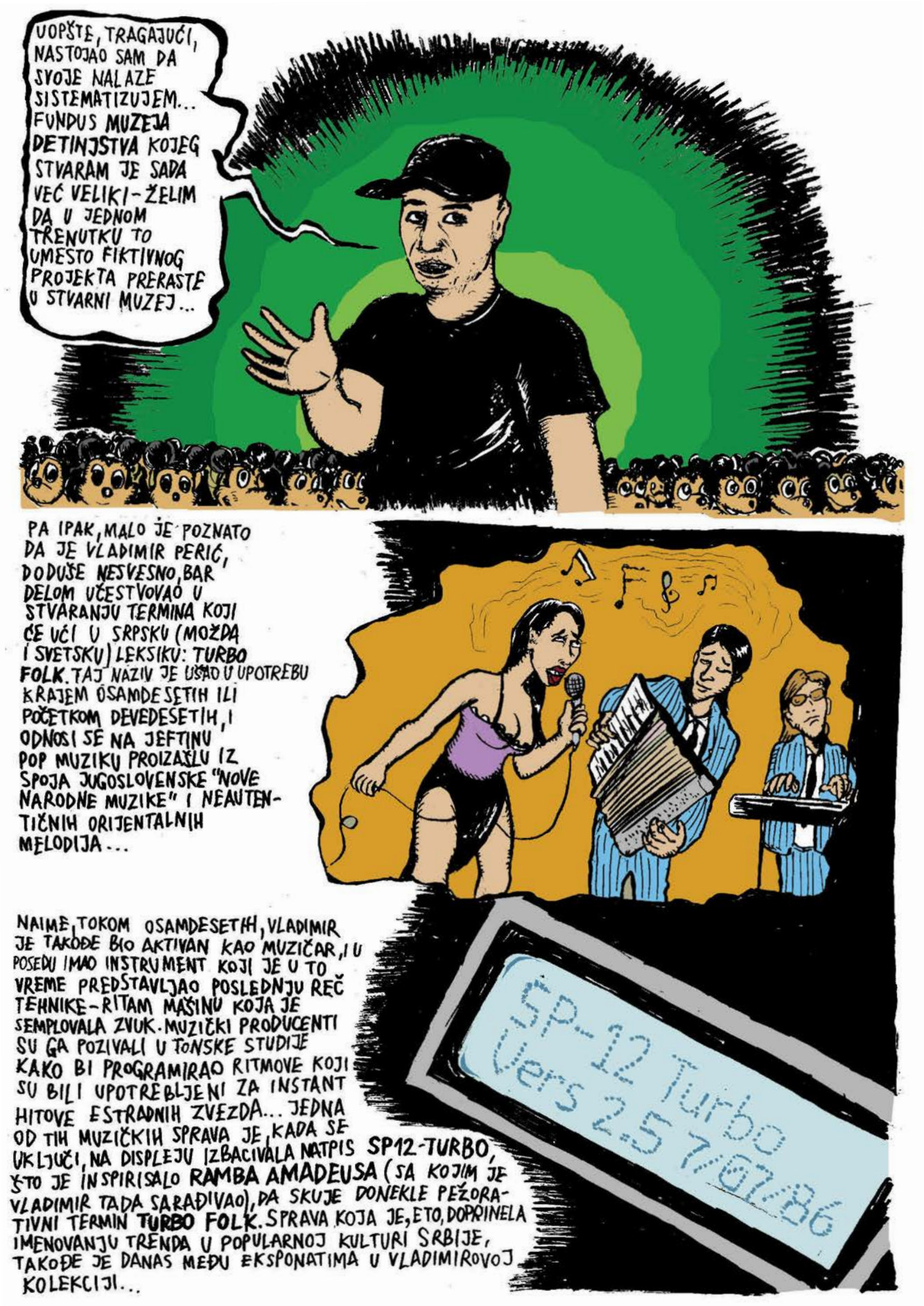

ON DAJE NOVI ŽIVOT OBJEKTIMA KOJE NAĐE TOKOM BESKRAJNIH TRAGANJIMA PO BUVLJIM PIJACAMA, KAO NA PRIMER U KOLEKCIJI SVAKODNEVNIH PREDMETA U KOJIMA JE PREPOZNAO ŽIVOTINJSKE OBLIKE...

"JA SAM U DETINJSTVU VOLEO DA PO DŽEPOVIMA ČUVAM NEKO PARČE NEOPASNOG STAKLA, ŠRAFA ILI LANCA, I TO SAM UVEČE REĐAO U KUTIJU OD CIPELA, A ZATIM SVE NASTAVLJAO SUTRADAN" – REKAO MI JE VLADIMIR. "KASNIJE SAM PREDMETE SAKUPLJAO PO BUVLJACIMA, NAPUŠTENIM FABRIKAMA I OTPADIMA. ZA RAZLIKU OD PRODAVNICE ILI KATALOŠKE PRODAJE, NA BUVLJOJ PIJACI POSTOJI FAKTOR IZNENAĐENJA – SAZNAŠ DA SI NEKI PREDMET TRAŽIO TEK KADA GA PRONAĐEŠ".

STRIP KREIRAN ZA KATALOG PAVILJONA REPUBLIKE SRBIJE NA 55. VENECIJANSKOM BIJENALU

Celivanje

Retko idem u crkvu. Jednom godišnje, na Veliki petak. Tada idem da celivam Hristov grob. Moje strogo pridržavanje ovog običaja vuče poreklo s početka sedamdesetih, iz Petrinje. Pošto su u Drugom svetskom ratu ustaše srušile pravoslavnu crkvu, jedna soba u protinom stanu služila je kao kapela. Moja baba nije više izlazila iz kuće i te godine, na Veliki petak, na celivanje smo otišli majka i ja. Baba je ostala da pripremi sve što je potrebno za farbanje jaja. Ušli smo u protino dvorište i majka je pozvonila na ulaznim vratima. Otvorila nam je protinica i, kada nas je ugledala, lice joj se ozarilo. Protinica Marija bila je istinski ljubazna žena, ali je njeno oduševljenje ipak bilo neuobičajeno. Kada smo ušli u kapelu, postalo je jasno i zašto. Osim nje i prote koji je služio, u kapeli nije bilo nikoga. Po praznom tasu bilo je jasno da smo mi bili jedini koji su došli da celivaju Hristov grob. Iako je majka imala običaj da posle celivanja odstoji desetak minuta službe i potom ode kući, ovaj put smo ostali neuobičajeno dugo. Majka se uzalud nadala da će se još neko pojaviti.

Foto: Milovan Milenković

Kada smo se preselili u Beograd, odlazio sam na celivanje plaštanice u Sabornu crkvu, čiji sam parohijan. Krajem osamdesetih godina, tamo je na celivanju bila tolika gužva da sam odlučio da idem na celivanje u Crkvu Svetog Marka. Tu ne samo što je red bio kraći već i nije bilo žamora tokom čekanja u redu za celivanje. Tih godina žamor u Sabornoj crkvi bio je toliki da se, jednom prilikom, sveštenik okrenuo i podsetio prisutne da nisu u kafani. Ispostavilo se da odlazak u Markovu crkvu na celivanje za mene predstavlja i svojevrsno putovanje u prošlost. Šezdesetih godina, moj otac je bio član crkvene opštine pri Crkvi Svetog Marka. Ovoga posla se prihvatio jer je smatrao da je sramota što najveća srpska crkva tog doba stoji nedovršena. Pošto je bio advokat, otac je bio i zastupnik Patrijaršije, besplatno. Bio sam mali, i otac me je odveo u šetnju na Tašmajdan, a potom smo otišli i do Crkve Svetog Marka. Tamo je bio i patrijarh German. Dok su razgovarali, meni je bilo dosadno. Pažnju mi je privukla patrijarhova duga brada, koju sam u jednom trenutku povukao. Otac je hteo da me udari, ali ga je patrijarh sprečio rekavši da se nije desilo ništa strašno. Patrijarh je zaboravio, ali ne i moja majka, koja je do kraja života tvrdila da je od mene ništa ne može iznenaditi, jer čak ni Turci nisu vukli patrijarha za bradu.

Kada uđem na celivanje u Crkvu Svetog Marka, pogledom prvo pređem preko mermernih tabli na kojima su uklesana imena ljudi koji su zaslužni za tu crkvu. Negde među njima je i ime moga oca. Pošto zapalim sveću za mrtve, stajem u red za celivanje i, dok se on polako pomera, uživam u sjaju novog ikonostasa. Tada razmišljam koliko bi otac bio srećan da vidi kako crkva konačno ima pravi ikonostas. Kada red dođe do sarkofaga u kojem počiva car Dušan, osmehnem se. Osamdesetih godina, kada sam polagao ispit na Pravnom fakultetu, moje znanje Dušanovog zakonika bilo je takvo da mi je profesor rekao da je jedini način da dobijem šesticu da mu makar kažem gde počiva car Dušan. To sam znao i tako sam položio ispit.

Nakon što celivam Hristov grob, moram da prođem i pored sarkofaga u kojem počiva patrijarh German. Tada se osmehnem jer se setim događaja koji mi je doneo epitet "gori od Turaka". Potom, stižem do crkvenih vrata, okrećem se ka ikonostasu, prekrstim se. Tu se moje celivanje Hristovog groba i mali izlet u prošlost završavaju.

Na celivanje obično odlazim oko devet uveče. Tako je bilo i prošle godine. Ušao sam u Markovu crkvu, zapalio sveću za mrtve i, kada sam krenuo da stanem u red za celivanje, shvatio sam da nešto nije u redu. U Crkvi je dvadesetak vernika pratilo službu, ali nije bilo nikakvog reda za celivanje Hristovog groba. Vratio sam se do žene koja je prodavala sveće i pitao je da li mogu da celivam Hristov grob.

"Zašto ne biste mogli?", odgovorila mi je.

"Pa, nema reda..."

Slegnula je ramenima. Koliko je velika Markova crkva, shvatio sam dok sam išao ka Hristovom grobu. Bio je to dug put, iako sam hodao brzim koracima. Nisam mogao da zastajkujem. Nisam mogao da se divim ikonostasu i nisam mogao da se osmehnem pred sarkofazima. Stigavši kući, pozvao sam telefonom rođaka za kojeg sam znao da je išao na celivanje u Sabornu crkvu. Rekao mi je da ni tamo nije bilo reda. Zaključili smo da celivanje više nije moderno. Ne znam da li će ove godine biti reda za celivanje u Markovoj crkvi. Ako ga i ne bude bilo, ja ću ići sporim koracima ka Hristovom grobu, diviću se ikonostasu i osmehnuću se pred sarkofazima. Ništa me neće omesti. ¶

VLADAN STOŠIĆ

Da bi preduzeće bilo uspešno treba voditi računa o uslovima poslovanja i svesti potencijalne rizike na minimum.

Delta Generali Osiguranje proširilo je svoju ponudu i pripremilo novi paket – **Biznissimo**.

Namenjen isključivo malim i srednjim preduzećima, paket obuhvata zaštitu poslovanja od širokog spektra rizika, osiguranje imovine, robe i mašina i osiguranje zaposlenih od nezgoda, teških bolesti i hirurških intervencija.

Uvek možete da birate. Izaberite osiguranje.

kontakt centar 011 222 0 555 | www.deltagenerali.rs

20 GODINA GRADIMO PUTEVE USPEHA.

ISKUSTVOM, ZNANJEM I RADOM. ZATO SMO DANAS PRVI IZBOR NAJBOLJIH.
U KOMPANIJI, U POSLU, U DRUŠTVENOJ ZAJEDNICI. NASTAVLJAMO DALJE
PROFESIONALIZMOM, POSVEĆENOŠĆU I TIMSKIM RADOM. POBEDNIČKI.
PRED NAMA JE SLEDEĆIH 20 GODINA.

DISTRIBUCIJA. LOGISTIKA. MARKETING.

nelt.com

NELT
Years of Distribution

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec